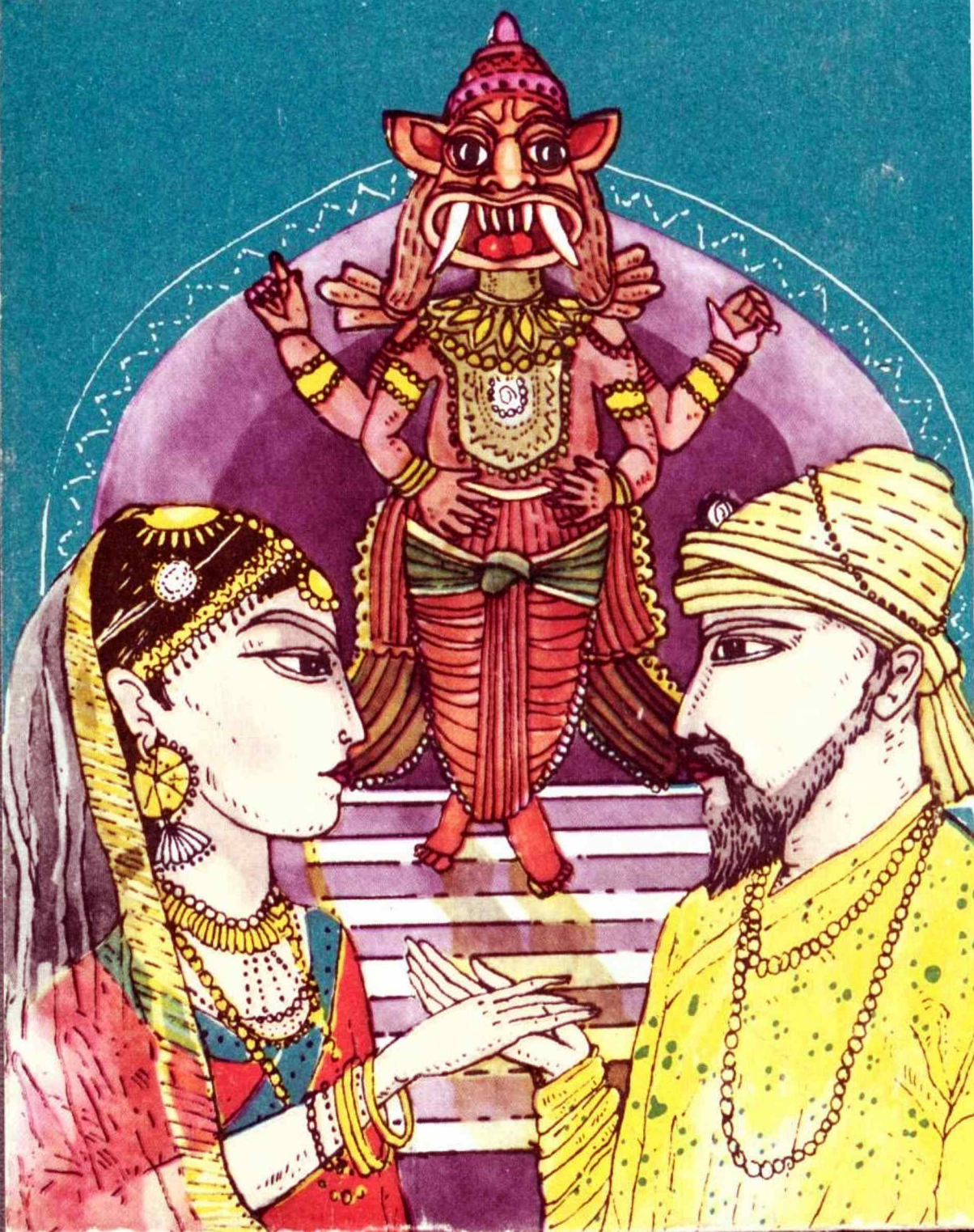

INDU PASAKOS

DEIVĖS LAKŠMĖS AKMUO

INDU PASAKOS

DEIVĖS LAKŠMĖS AKMUO

Sudarė
P. C. ROJUS ČODHARIS

Iš anglų kalbos vertė
BIRUTĖ SABONIENĖ,
VIRGILIJUS ČEPLIEJUS
ir
RUTA KRYZEVICIŪTĖ

Iliustravo
AUDRONĖ KLIMIENĖ

VILNIUS „VYTURYS“ 1989

BBK 84.5 Ind-4
De 64

BEST LOVED FOLK TALES OF INDIA
Edited by P. C. Roy Chaudhury
Sterling Publishers Private Limited,
New Delhi, 1985

Serijska publikacija 1976 m.

D $\frac{4804020400-111}{M 858(08)-89}$ 58-89

ISBN 5-7900-0296-X

ISBN 81-207-0000-7

© 1985, Sterling Publishers Pvt. Ltd.

© Vertimas į lietuvių kalbą, iliustracijos, „Vyturio“ leidykla, 1989

ANDHROS LIAUDIES PASAKOS

ANDHRA

Andhra (sostinė Haidarabadas) — tai penkta pagal dydį Indijos valstija tiek plotu, tiek gyventojų skaičiumi. Ji užima 276 814 kvadratinį kilometrų teritoriją, kurioje gyvena 50,3 mln žmonių (1981 metų duomenimis). Gyventojų tankumas čia 194 viename kvadratiniam kilometre, raštingumas — 29,94%.

Valstija rytuose prieina prie Bengalijos įlankos, pietuose ribojasi su Tamilnado, pietvakariuose — su Karnatako, šiaurės vakaruose — su Maharaštros, šiaurėje — su Madhjos, šiaurės rytuose — su Orisos valstijomis. Andhra tarsi jungia Indijos šiaurę ir pietus.

Valstybinė kalba — telugu, bet nemažai kalbančių urdu kalba. Didžiosios valstijos upės — Godavaris, Krišna ir Tungabhadra. Vandenyne pakrantės ilgis 982 km, čia puikios sąlygos žvejybai.

Andhrų istorija siekia pačius seniausius laikus. Andhrai minimi veduose¹, puranuose², budistų ir graikų literatūroje. Andhrų, arba telugu, kalba yra viena iš svarbiausių dravidų kalbų šeimoje. Nemažą įtaką jai turėjo prakritų ir sanskrito kalbos.

Telugu tautosaka tokia pati sena kaip ir telugu kalba bei kultūra. Tautos gyvenimą, jos kultūrą ji parodo kur kas vaizdingiau negu klasikinė telugu literatūra. Telugu tautosakoje atsispindi įvairūs religiniai sąjūdžiai, didvyriški žygiai, šventų žmonių darbai, tautos papročiai bei tradicijos.

PIKTOJI DVASIA

Vinakotos kaime gyveno brahmanas³, vardu Sanubhuti. Jis buvo visiškai skurdžius ir vertėsi iš išmaldos. Turėjo pačią, tik-

¹ Vedai — seniausieji indų raštijos tekstų rinkiniai, sudaryti iš eiliuotų ir prozinių, religinių ir pasaulietinių tekstų.

² Puranai — liaudies dainų pasakojimai apie legendinius ar istorinius įvykius.

³ Brahmanas — brahmanizmo dvasininkas, aukščiausios kastos atstovas.

rą pikčiurną, nuolatos kamuojamą niežulio. Ji mito ryžiais, kurių parnešdavo vyras. O vargšas Sanubhuti užkrimsdavo, jeigu ko likdavo po jos, ir išplaudavo indus. Pati kasdien nusivydavo virvę ir naktį plakdavo ją vyrą. Tik tada jai nustodavo niežėjusios rankos. Taip ir kamavosi su ja nelaimėlis Sanubhuti.

Kartą vienas turtuolis pasiuntė Sanubhutį su reikalų į kitą kaimą. Kelionė turėjo trukti dešimtį dienų. Pati jo laukė nusivijusi dešimtį virvių. Tačiau grįždamas namo Sanubhuti užgaišo, ir žmonai rankos ėmė nepakeliamai niežėti. Negalėdama ilgiau tverti, naktį ji pasiėmė visas dešimt virvių ir nuėjo už kaimo. Netoliese augo senas figmedis. Moteriškė ėmė plakti jo kamieną, kol iš virvių liko vieni skutai. Tuomet jai palengvėjo.

Figmedžiuose dažnai gyvena brahmarakšasai — ano pasaulio piktosios dvasios. Kaip tik tame figmedyje nuo neatmenamų laikų buvo įsikūręs vienas brahmarakšasas. Jam ir išpėrė kailį piktoji moteriškė. Nebepakęsdamas skausmo, brahmarakšasas staugdamas spruko iš medžio.

Tuo metu namo begrįžtas ir Sanubhuti su dubeniu išmaldai rinkti ir kitais nešuliais ant galvos. Brahmarakšasas pastojo jam kelią ir klausia, kuo žmogus vardu ir iš kur būsiąs. Sanubhuti pasisakė. Tada brahmarakšasas pasiguodė, kad kažkokia moteriškė iš to paties kaimo ką tik žiauriai nuplakė figmedį, kuriame jis gyveno, ir kad, neištvėręs klaikaus skausmo, jis buvo priverstas sprukti. Kaip Sanubhuti galys gyventi viename kaime su tokia pikčiurna, stebėjosi brahmarakšasas. Brahmanas, supratęs, kad priešais jį piktoji dvasia, išlemeno baimingu balsu:

— O valdove! Pikčiurna, nuplakusi figmedį, kuriame tu buvai įsikūręs, yra ne kas kitas, o mano pati. Šitaip ji plaka mane kasnakt. Pažvelk į mano nugarą, kuo ji pavirtusi.— Čia Sanubhuti apnuogino nugarą ir parodė surambėjusią odą ir kirčių žymes.

Brahmarakšasas su užuojauta paklausė:

— Ko tu su ja gyveni, jeigu ji tave kasnakt muša? Ko nepalieki jos? Koks malonumas tau šitaip gyventi? Aš nepakėliau ir vieno jos plakimo, o tu kenti kasnakt ir dar skubi pas ją apsikrovęs sunkiais nešuliais?

— Pone,— atsakė Sanubhuti,— kaip man su ja negyventi, kaip nekentėti,— juk ji verda man valgį. Esu nelaimingas skurdžius. Neturiu jokių giminių. Kas man daryti? — Taip kalbėdamas, jis graudžiai pravirko.

Brahmarakšasui, kuris rydavo žmones kaip grėsmingas tigras, pagailo Sanubhučio, ir jis tarė:

-- O vargšas brahmanė! Neverk. Neik namo, o daryk, ką liepsiu. Netoliese yra Vanadurgos miestas. Jį valdo karalius, vardu Durgadatas. Jis turi vienturtę dukterį. Aš apsėsiu ją. Nepasiduodamas jokiems užkalbėjimams siurbsiu jos kraują, kol iš jos liks tik skeletas. Tu ateisi į miestą po kelių dienų ir pasiskelbsi esąs egzorcistas — galys išvaryti piktąją dvasią ir pagydyti princesę. Kai karalius pažadės už tai keletą kaimų ir visokių dovanų, imsies ją gydyti. Priėjęs artyn sušnibždėsi į ausį, kad esi brahmanas, gyvenantis po figmedžiu. Tuomet aš paliksiu jos kūną. Tu tapsi turtingas ir vesi gerą moterį.

Sanubhuti puolė kniūpsčias prieš brahmarakšasą, ėrnė visaip jį liaupsinti ir plūsti savo pačią. Pamalonintas brahmarakšas pasišalino, o Sanubhuti, užuot ėjęs namo, patraukė į kitą kaimą.

Tą pačią naktį brahmarakšas apsėdo princesę. Suklikusi nesavu balsu, ji pašoko iš lovos. Kai jos vyras pabudo ir išsigandęs paklausė, kas atsitiko, princesė puolė jį kandžioti. Vargais negalais pavyko vyrui ištrūkti, nubėgo jis pas karalių su karaliene ir viską papasakojo. Atskubėjo visi į miegamąjį, o princesė puolė juos garsiai vaitodama ir grieždama dantimis. Tėvai suprato, kad dukterį apsėdo piktoji dvasia, ir užrakino duris. Princesės jėgos sulig kiekviena diena vis labiau nyko, nes ji nieko nevalgė ir visai nemiegojo. Karalius jautė, kad ji netrukus mirs. Ir jis, ir karalienė, ir princesės vyras, ir visi dvariškiai vaikščiojo prislėgti neapsakomo sielvarto.

Tuo metu į miestą atkeliavo Sanubhuti. Aplinkui visi tik ir kalbėjo, kad princesė mirtimi vaduojasi. Sanubhuti nuėjo į rūmus ir pareiškė sargybiniams, kad jis išgydysiąs princesę. Sargybiniai nuvedė jį pas karalių. Šis, pažvelgęs į Sanubhutį, nepatikėjo, kad toks driskius galėtų išgydyti princesę. Tada Sanubhuti pridūrė, kad jeigu jam nepasisektų, jis pasirengęs padėti galvą. Tai girdėdamas, patikėjo karalius atėjūnu ir tuoj pat surašė raštą, kuriuo dovanojo Sanubhučiui dvylika kaimų ir kitokio turto. Gavęs raštą, šis paprašė parodyti princesę. Lydimas dvylikos tarnų, karalius nuvedė Sanubhutį prie kambario, kuriame buvo uždaryta princesė. Kai brahmanas rakino duris, karalius jį įspėjo, kad neitų vidun kaip reikiant nepasirengęs, nes teks rimtai susiremti su velniu. Sanubhuti šyptelėjęs atsakė, kad jam nereikia nei kokių įnagių, nei apeigų, ir žengė į kambarį uždarydamas paskui save duris.

Kambaryje mėtėsi veidrodžių ir šviestuvų šukės, suplėšyti pagalviai ir baldakimų nuolaužos. Princesė, pamačiusi lėtai

artėjantį Sanubhutį, garsiai suklykė ir, išlaužusi lovos koją, puolė jį. Nusigandęs brahmanas sukryžiuo rankas ir prabilo:

— O mano valdove! Aš esu brahmanas, gyvenantis po figmedžiu. Atėjau čionai tavo lieptas. Karalius padovanojo man dvylika kaimų ir kitokio turto. Pažvelk į šį raštą. Tavo malonės dėka aš išbridau iš skurdo.

Išgirdęs šiuos žodžius, princesę apsėdęs brahmarakšasas tarė:

— Aš stengiausi tik dėl tavęs ir džiaugiuosi, kad pralobai. Dabar galėsi vesti kitą moterį ir laimingai gyventi. Princesę aš paliksiu. Bet žinok, kad brahmarakšasai mėgsta jaunas princeses. Aš susirasiu ir apsėsiu kitą. Jeigu būsi kviečiamas ją gydyti, nieku gyvu nesutik. O jei mano įsakymui nepaklusi, kaipmat nužudysiu tave. Taigi būk atsargus.

Tai taręs, brahmarakšasas paliko princesės kūną ir, nuplėšęs rūmų stogą, dingo.

Princesė nejudėdama gulėjo ant lovos. Sanubhutiis pravėrė duris ir šypsodamasis išėjo iš kambario. Karalius, laukęs už durų, nekantriai paklausė, ar pavyko išvartyti piktąją dvasią. Sanubhutiis pasiūlė jam jeiti vidun ir įsitikinti. Karalius su savo palyda atsargiai įslinko į kambarį. Užkalbinta princesė iš lėto pramerkė akis ir silpnu balsu paprašė valgyti. Tuomet atėjo karalienė ir ją pamaitino. Rupe stingiai prižiūrima ir slaugoma, princesė netrukus pasveiko.

Karalius, jo giminaičiai ir aukštieji rūmų pareigūnai neapsakomai šlovino Sanubhutį, garbstė jį kaip dievą. Karalius padovanojo jam dvigubai daugiau kaimų, negu buvo žadėjęs. Be to, davė didžiulius namus ir iškėlė vestuves su gera mergina, brahmano Radžapurchito dukra. Ir gyveno Sanubhutiis ramiai, nieko nestokodamas.

Po šešių mėnesių gretimos karalystės valdovas Ratnapuris parašė Durgadatui, kad jo dukterį apsėdo piktoji dvasia, nepasiduodanti jokiems užkalbėjimams,— ji jau tris kerėtojus nužudė. Jis prašė Durgadato atsiųsti garsųjį Sanubhutį, kad šis pagydytų jo dukterį, ir žadėjo duoti už tai visko, ko tik tas panorėsiąs. Net palankiną Sanubhučiui nešti atsiuntė.

Durgadatas pasikvietė Sanubhutį, perskaitė jam laišką ir paprašė išgydyti princesę. Tada, pasak karaliaus, Sanubhučio šlovė pasklistų ir kitose karalystėse. Iš baimės apmirusia širdimi Sanubhutiis nuolankiai tarė:

— Mano valdove! Egzorcizmas nėra lengvas darbas. Kad išvartyčiau piktąją dvasią iš jūsų namų, turėjau atsisakyti nuodėmių atleidimo labai ilgam laikui. Jeigu dar sykį šito imsiuos, man

nebus atleistos viso gyvenimo nuodėmės ir nepakliūsiu į kitą pasaulį. Atsiprašau, kad negaliu įvykdyti jūsų paliepimo.

Bet Durgadatas nesiliovė prašęs ir įkalbinėjęs, nes anas karalius buvo jo artimas giminaitis. Be to, žadėjo daugiau niekada nesiųsti Sanubhučio su panašiom užduotim.

Teko Sanubhučiui sutikti. Vieną gražią dieną jis sėdo į Ratnapurio atsiųstą palankiną ir iškeliavo į gretimą karalystę. Visą kelią galvojo:

— Galas man! Aš vykstu išvyti piktosios dvasios, tarytum tai būtų mano jėgoms. Brahmarakšasas juk perspėjo mane, kad tenai nesirodyčiau. Jeigu nusižengsiu jo įsakymui, jis mane nužudys. Reikėjo pasakyti karaliui visą tiesą. Be reikalo apsimėčiau ne tuo, kas esu! Juk žinau tik vieną vienintelį užkalbėjimą — aštakšarimantrą. Mane gali išgelbėti tik apvaizda.

Sanubhuti buvo sutiktas labai šiltai ir iškilmingai palydėtas į rūmus. Kerėtojai, jau susirinkę rūmuose, apspito jį ir ėmė klausinėti, kokių burtų jis imasi ir kokių įnagių jam reikia apeigoms. Bet Sanubhuti atsakė, kad jam nieko nereikia, ir paprašė parodyti princesės kambarį.

Karalius palydėjo jį. Sukaupęs visą drąsą. Sanubhuti lėtai įėjo į kambarį ir uždarė duris. Pamačiusi jį, princesė suklykė ir puolė. Sanubhuti prabilo sudėjęs rankas:

— Aš esu brahmanas, gyvenantis po figmedžiu. Atvykau čionai pareikšti pagarbos.

Tada brahmarakšasas, tūnantis princesėje, sušuko:

— Ak tu niekše! Ar pamiršai mano įsakymą? Ar aš tau nebuvau liepęs nesirodyti čionai? Nesitenkindamas turtais, kuriuos gavai mano dėka, iš gobšumo vėl atėjai manęs varyti. Aš kaipmat su tavim susidorosiu.

Apsimesdamas labai išsigandęs, Sanubhuti atsakė:

— Mano tėve! Kaipgi aš galiu neklausyti tavęs, juk tiek gero man padarei. Bet vėl mane ištiko nelaimė. Nežinau, kaip iš jos išbristi, tad atėjau prašyti tavo patarimo. Aš buvau nepaprastai laimingas tuos šešis mėnesius, kai tu man padėjai. Bet likimas niekada neleidžia žmogui ramiai gyventi per amžius. Mano pirmoji žmona kažkaip sužinojo, kad tu man pagalbėjai ir kad karalius Durgadatas mane gausiai apdovanojo. Ji susikrovė į dvi ratį vežimėlį visas šimtą aštuoniasdešimt virvių, kurias buvo nusivijusi man plakti, ir atkeliavo į mano namus. Aš paklaikau ir atbėgau prašyti tavo pagalbos. Tu išgelbėjai mane nuo jos aną sykį. Maldauju, išgelbėk ir dabar. Aš tavo vergas, būk geras,

apgink mane,— tardamas šiuos žodžius, Sanubhuti puolė kniūpsčias ant grindų.

Brahmarakšasas drebedamas iš baimės klausėsi Sanubhučio pasakojimo. Paskui tarė:

— O Sanubhuti! Aš niekada neužmiršiu, kaip ji plakė figmedį. Sakai, ji atkeliavo į tavo namus su vežimėliu, pilnu virvių? Ir pasiliks tenai? O gal atseks iš paskos žinodama, kur tu iškeliavai? Pasakyk, kur ji dabar galėtų būti?

— Pone,— atsakė Sanubhuti,— panašu, kad ji aiškiaregė. Juk surado mano namus nieko neklausinėdama. Gali būti, kad ji jau seka mano pėdomis. Ko gero, jau bus priėjusi miestą. Būk malonus, patark, kaip išvengti jos įniršio.

Siaubo apimtas brahmarakšasas tarė:

— Kęsk savo likimą vienas. Ji tavo žmona, tu ir kamuokis. O man pirmiausia rūpi savas kailis. Pabėgsiu į kokias tolimas salas, kad ji manęs nerastų.— Sulig tais žodžiais brahmarakšasas paliko princesės kūną ir, nuplėšęs rumų stogą, išskrido.

Sumanumu galima pasiekti tai, kas, atrodytu, neįmanoma. Sanubhuti padėkojo dievui už gudrybę, kuri lemiama akimirka šovė jam į galvą. Paskui išėjo iš kambario ir pasakė karaliui bei jo palydai, kad princesė sveika. O karalius apipylė jį dovanomis ir surengė puikią atsisveikinimo puotą.

Nuo to laiko Sanubhuti gyveno ramiai ir laimingai.

PASTIPUSI ŽIURKĖ

Judžeino mieste gyveno jaunas pirklys, vardu Madananka. Dar paauglystėje jis neteko tėvo, taigi motina augino jį viena, labai mylėjo ir rūpinosi. Deja, jis užaugo tikras bastūnas. Motina tikėjosi, kad gal po vedybų apsiramins, tad surado tinkamą merginą ir iškėlė vestuves. Bet Madananka nepasitaisė.

Vieną dieną, palikęs motiną ir nėsčią žmoną, jis pabėgo iš namų. Motina labai sielvartavo. Po kurio laiko marti pagimdė sūnų. Pavadino jį Ratnanka. Nors ir skurdžiai gyveno, bet abi moterys mylėjo berniuką, labai juo rūpinosi ir leido jį mokslus.

Kai jam suėjo dešimt metų, senelė tarė:

— Vaike! Tavo tėvas paliko mus visus baisiame skurde. Augindamos tave, mudvi išleidome paskutinius pinigus ir išpardavėme visas brangenybes. Daugiau nieko neturime. Tu jau pakankamai didelis, taigi teks tau ieškotis kokio darbo, kitaip nepragyvensime. Kaimyniniame kaime gyvena pasiturintis pirklys

Jakšadata, kuris skolina pinigus neturtingiems, bet sumaniems žmonėms. Nueik pas jį, išdėstyk mūsų vargus ir paprašyk trupčio pinigų, kad galėtum imtis kokio verslo.

Paklausęs senelės, Ratnanka nuėjo pas Jakšadatą. Tuo metu turtingasis pirklys vaikštinėjo aplink namus. Berniukas priėjo prie jo ir prabilo:

— Pone, aš esu neturtingo pirklio sūnus. Tėvas pametė mus man dar negimus. Mano senelė ir mama didžiai vargo, kol užaugino mane. Garsas apie jūsų dosnumą ir gerus darbus sklinda po visą bendruomenę. Maldauju, paskolinkit truputį pinigų, kad galėčiau imtis kokio verslo, aš prižadu netrukus viską gražinti.

Išklausęs Ratnanką, Jakšadata nusijuokė, apsidairė aplinkui ir, rodydamas netoliese gulinčią pastipusią žiurkę, tarė:

— Žiūrėk, vaike! Pastipusi žiurkė — tai visas kapitalas, kurį aš tau galiu paskolinti. Neškis ją ir imkis prekybos. Sumanus žmogus ją pardavęs užsidirbs milijonus, o jeigu aš paskolinčiau net keletą milijonų nevykėliui, iš to nebūtų jokios naudos.

Ratnanka valandėlę pagalvojo ir pasiėmė pastipusią žiurkę kaip Jakšadatos dovaną. Įdėjo ją į susuktą lapą ir patraukė gatve šaukdamas:

— Pirkite žiurkę!

Vienas pirklys kaip tik jaukinosi katiną norėdamas atsikratyti žiurkėmis, apnikusiomis jo krautuvę. Jis nupirko pastipusią žiurkę katinui pratinti ir davė berniukui už tai saują avinžirnių.

Ratnanka parsinešė juos namo ir pamerkė į vandenį. Kitą rytą išbrinkusius avinžirnius jis pabarstė druska ir pipirais, į molinį ąsotį įsipylė vandens, išėjo už miesto ir atsisėdo po medžiu. Toje vietoje paprastai sustodavo pailsėti medkirčiai, grįžtantys iš miško su sunkiais malkų nešuliais ant galvų. Ratnanka sėdėjo po medžiu iki vėlaus vakaro siūlydamas medkirčiams pasivaišinti avinžirniais ir atsigerti šalto vandens. Alkani ir ištroškę medkirčiai labai nudžiugdavo ir kiekvienas atsidėkodamas palikdavo Ratnankai po dvi malkas. Vakare jų jau buvo didžiulė rietuvė, kurią Ratnanka pardavė už dvi rupijas. Vieną rupiją jis liepė senelei padėti į taupyklę, o už kitą nusipirko keturiolika kilogramų avinžirnių. Kiekvieną dieną, išmirkęs po kilogramą avinžirnių, su šalto vandens ąsočiu jis atsisėdavo po tuo pačiu medžiu. Sitai per mėnesį surinko daug malkų vežimų. Laimei, netrukus užėjo liūtys, lijo be perstojo dešimt dienų, ir mieste pritrūko kuro. Pardavęs surinktas malkas, Ratnanka gavo šimtą auksinių monetų. Tada jis atidarė krautuvėlę ir pradėjo prekiauti mediena. Nuo medienos perėjo prie drabužių,

nuo drabužių — prie grūdų, nuo grūdų — prie brangakmenių. Vis-
kas klostėsi kuo puikiau. Po poros metų Ratnanka jau buvo
vienas turtingiausių miesto pirklių.

Vieną dieną Ratnanka nuliedino auksinę žiurkę, sveriančią
visą kilogramą. Jos akys buvo iš rubinų, ausys iš safyrų, o ant
kaklo — deimantų vėrinys. Tą žiurkę jis įdėjo į sidabrinį narve-
lį ir, surinkęs žmones, patraukė gatve. Pats Ratnanka žengė pro-
cesijos priešaky. Priėjęs Jakšadatos namus, Ratnanka sustojo.
Išgirdęs muziką ir žmonių balsus, Jakšadata išėjo į lauką ir pa-
siteiravo, kokios čia iškilmės.

Ratnanka kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Pone, jūsų dėka aš tapau milijonieriumi. Prieš dvejus me-
tus, kai atėjau skolintis pinigų, jūs man davėte nudvėsusią žiur-
kę. Jūsų išmintingi žodžiai ir kapitalas, kurį man paskolinot, pa-
darė mane turtuolį. Šiandien aš gražinu jums skolą — šią auk-
sinę žiurkę. Būkit malonus, priimkit ją kaip mano padėkos ženklą.

Jakšadata labai nustebo išgirdęs šį pasakojimą. Jam patiko,
kad Ratnanka toks sumanus ir moka taip gražiai atsidėkoti. Jis
nusprendė, kad tik toks protingas vaikinys kaip Ratnanka yra
vertas jo mylimos dukters rankos. Vieną dieną Jakšadata ištekino
savo dukterį už Ratnankos, ir nuo tol šis laimingai gyveno su
senele, motina ir pačia. Virš savo krautuvės jis pasikabino auk-
sinę žiurkę, kad nepamirštų, kaip pralobo. Paveldėjęs uošvio pa-
likimą, Ratnanka tapo pačiu turtingiausiu miesto pirkliu. Tačiau
medkirčių neužmiršo — pasirūpino, kad jiems niekada netrūktų
avinžirnių ir šalto vandens.

ARUNAČALO IR MEGHALAJOS LIAUDIES PASAKOS

ARUNAČALAS, MEGHALAJA

Arunačalas, sąjunginė valstija su sostine Itanagaru,— tai vienas vaizdingiausių Indijos etninių regionų. Ji užima 83 578 kvadratinų kilometrų teritoriją, kurioje gyvena 0,63 mln žmonių (tankumas — 7 gyventojai viename kvadratiname kilometre). Arunačalas garsėja savo žaluma, aukštais visžaliais miškais, gausybe kalnų ir sidabriškų upių vingiais.

Arunačalas — tai laukinis, pirmapradis kraštas, nuolatos sklindinas muzikos — didingų miškų ošimo, nesuskaičiuojamų upių bei upelių pikto gurgėjimo, ledinio vėjo kaukimo kalnų tarpekliuose, liaudies instrumentų skambesio, dainų ir šokių, kurių dar nespėjo išniekinti šiuolaikinė civilizacija.

Arunačalas turi ilgą sieną su Kinija, Tibetu ir Birma. Valstiją sudaro penki etniniai rajonai. Beveik pusė valstijos gyventojų — žemdirbiai. Tradicinis žemės dirbimo metodas — primityvi laukų kaita išdeginant mišką ir sėjant į pelenais patręštą žemę. Flora ir fauna čia itin gausi. Miškuose dažnai sutinkamos kabargos, pandos, dėmėtieji leopardai, kalnų ožiai, drambliai, buivolai ir tigrai.

Valstijos gyventojai kalba daugybe kalbų ir dialektų.

Meghalajos pavadinimas reiškia „debesų buveinę“ (*megha* — debesys, *alaya* — buveinė). Šiame autonominiame krašte, 22 489 kvadratinų kilometrų plote, gyvena 13,3 mln žmonių. Gyventojų tankumas čia 56 žmonės viename kvadratiname kilometre, raštingumas — 33,35%. Meghalaja ribojasi su Bangladešu, Asamo, Vakarų Bengalijos ir Tripūro valstijomis.

Valstijos sostinė Šilongas įsikūręs aukšto plokščiakalnio viduryje. Aukščiausia valstijos vieta — Šilongo kalnas (2886 m). Valstijoje gausu upių, bet nė viena netinka laivybai, nes visos jos per sraunios, akmenuotais dugnais, su daugybe krioklių. Čerapundžio-Mosinramo juosta šiauriniuose Kħasių kalnų šlaituose

garsi tuo, kad per metus čia iškrinta 12 700 mm kritulių; tai lietingiausia vieta pasaulyje.

Meghalaja — nepaprasto grožio kraštas. Kalnai ir kriokliai, ežerai, vilnijančios kalvos, pievos, slėniai, veržlios upės — tikras rojus turistui. Sokiai, muzika, žaidimai puikiai atskleidžia meghalajiečių gyvenimo būdą. Sie paprasti žmonės yra be galo linksmi ir svetingi.

Sioje kalnų valstijoje gyvena khasiai, garai ir džaintijai. Tai labai senos gentys, įsikūrusios čia neatmenamais laikais. Khasiai ir džaintijai laikomi pirmojo mongolų antplūdžio į Indiją palikuoniais. Khasių kalba — vienas iš nedaugelio nekmerų kalbų šeimos dialektų, išlikusių Indijoje iki šių dienų. Khasiai tiki dievą, gerąsias ir piktąsias dvasias. Senosios kartos žmonės, nors ir konservatyvūs, neprieštarauja, kad jų vaikai priimtų krikščionybę ar kitus tikėjimus.

Daugumą valstijos gyventojų maitina žemė. Čia irgi laikomasi tradicinės lydiminės žemdirbystės. Miškai ir jų turtai yra svarbiausi valstijos gamtos išteklių.

Pagrindinės kalbos — khasių, džaintijų ir garų.

NEPATIKĖKI PASLAPTIES MOTERIAI

Kartą bebaigiąs amžių šingpas¹ pasakė sūnui labai seną tiesą:

— Sūnau, jeigu turėsi kokią paslaptį, niekada nepatikėk jos moteriai. Ir nesodink dygliuoto medžio prie savo kiemo vartų.

Sūnus nusprendė patikrinti, ko vertas tėvo patarimas. Parsivedė jis į namus pačią. Ir pasodino prie vartų dygliuotą medį.

Vieną rytą sūnus paslapčia išsivedė į mišką šunį ir ten jį papjovė. Šunį užkasė, o jo krauju ištepė peilį ir grįžo namo. Parėjęs ir sako pačiai:

— Klausyk, aš užmušiau žmogų. Zvilgterėk į šį peilį, ar nematai?

Pati tik žioptelėjo iš siaubo ir sušuko:

— Ką? Tu užmušei žmogų?! Dabar karalius nužudys tave. Aš nebenoriu su tavim gyventi.

Taip tarusi, ji nuskubėjo pas karalių ir pranešė, jog jos vyras papjovęs žmogų. Karalius pasiuntė du sargybinius, kad suimtų

¹ Singpai — viena Indijos tautelių.

jos vyrą ir atvestų į teismą. Įsiveržė sargybiniai į to žmogaus namus ir suėmė jį.

Singpai visados nešioja turbanus. Vaikščioti nuoga galva, jų manymu, yra didžiulė gėda. Taigi, kai sargybiniai vedė suimtąjį pro jo kiemo vartus, turbanas užkliuvo ir pakibo ant dygliuotojo medžio. Tuomet sūnui šmėstelėjo tėvo žodžiai, kad negalima sodinti dygliuoto medžio prie namo vartų, ir jis sunkiai atsiduso.

Kai suimtas buvo atvestas į teismą, karalius rūščiai paklausė:

— Tu nužudei žmogų. Ar tai tiesa?

— Ne, valdove,— atsakė suimtas,— žmogaus aš nenužudžiau. O buvo štai kaip. Tėvas patarė man niekada nepatikėti paslapties moterfai. Aš nusprendžiau patikrinti, ar tai tiesa. Taigi paslapčia nusivedžiau į mišką šunį ir papjoviau. Grįžęs namo, parodžiau kruviną peilį pačiai ir pasakiau, kad užmušiau žmogų.

Karalius pasiuntė savo žmones į mišką pažiūrėti, kas iš tiesų atsitikę. Šie grįžę patvirtino, kad žmogus sako tiesą. Tada karalius jį paleido, o jo pačią už bausmę ištrėmė iš karalystės.

Karaliui didžiai patiko to žmogaus sumanymas. Už tai jis atidavė jam į pačias vieną savo dukterų.

Singpai turi paprotį tekindami dukteris duoti joms kraičio pinigų ir žemės. Laikydamasis šio papročio, karalius davė dukteriai didžiulį kraičį ir dar begalę įvairiausių dovanų.

APSUKRUSIS ŠINGPAS

Vienas šingpas turėjo jautį, kuris mėgo ganytis karaliaus laukuose ir nuėsdavo visus jo pasėlius. Todėl kartą karalius perspėjo šingpą:

— Klausyk, jeigu ir toliau taip bus, teks man tavo jautį pjauti.

Šingpas atsakė:

— Jeigu papjausi jautį, atiduok odą man.

Karalius papjovė jautį, o odą paliko šingpui. Po kurio laiko šingpas atėjo jos atsiimti ir parsinešęs namo gerai išdžiovino.

Vieną dieną pasiėmė jis išdžiūvusią odą, įsilipo į aukštą medį ir laukia.

Netrukus pro šalį ėjo du vyrai: vienas aklas, kitas kurčias. Jiedu sustojo po medžiu ir ėmė dalintis pinigais. Šingpas, iki tol tyliai tūnojęs viršuje, pradėjo mušti džiovintą jaučio odą. Aklas išgirdęs triukšmą baisiausiai persigando ir paspruko. Pana-

tes, kad jo bendras bėga, kurčiasis irgi leidosi į kojas palikęs kapšą su pinigais. Tada šingpas išlipo iš medžio, pasiėmė pinigus ir patraukė savo keliu.

Atėjęs pas karalių pasigyrė, kad pardavęs jaučio odą užsidirbo šiek tiek pinigų. Ir pridūrė:

— Kadangi tu jos nebuvai gerai išdžiovinęs, gavau parduoti gana pigiai.

Kai karalius pasidomėjo, ar tą kapšą pinigų jis ir pelnęs už jaučio odą, šingpas atsakė, kad taip ir buvę.

Tuomet karalius liepė papjauti visus kiek turėjo jaučius, labai gerai išdžiovinti jų odas ir parduoti. Tačiau niekas tų odų nepanoro pirkti.

Šuprato karalius, kad šingpas iš jo pasišaipė, ir nutarė sugavęs tą apgaviką nužudyti.

Pačiupo karaliaus tarnai šingpą, įkišo į didelį narvą ir pakabino ant medžio virš gilaus tvenkinio. Karalius buvo sumanęs palaikyti šingpą šitaip pakabintą keletą dienų, o paskui įmesti į tvenkinį ir paskandinti.

Kabo šingpas medyje, o pro šalį žmogus joja. Pamatęs narve šingpą, žmogus iš smalsumo ir klausia, ką tas ten veikia.

Šingpas ėmė aiškinti, kad žmonės norėję išrinkti jį karaliumi, tačiau jis nesutikęs, todėl ir buvęs įkištas į narvą. Paskui šingpas labai gudriai įviliojo žmogų į narvą, pats iš jo išlindo, sėdo ant to žmogaus arklio ir nujojo.

Po kelių dienų atėjo karaliaus tarnai ir nupjovė virvę, kuria prie medžio buvo pririštas narvas, ir žmogus paskendo.

Tada šingpas atėjo pas karalių ir tarė:

— Kadangi tavo tarnai įmetė mane į negilią vietą, aš parsivedžiau iš ten tik arklį. Jeigu būtų įmetę kur giliau, būčiau parsivaręs ir arklių, ir dramblių.

Karalius, patikėjęs jo žodžiais, įsakė padirbti keletą narvų. Į vieną iš jų įlindo pats, į kitus sutupdė aukštuosius pareigūnus ir liepė pakabinti virš giliausios tvenkinio vietos.

Šingpas nupjovė virves, ir visi, kas buvo narvuose, paskendo. O apsukrusis šingpas netrukus pats tapo karaliumi.

APIE GYVULIŲ AUKOJIMĄ

Nagų gentis kitados gyveno ant kalno, vadinamo Insai Sira.

Tais laikais gyvuliai mokėjo žmonių kalbą. Žmonės ir gyvuliai gyveno skyrium, bet jei kas nors iš jų susirgdavo, būdavo gydomi tais pačiais vaistais. Tie vaistai buvo tokie geri, kad

net numirėlį galėdavo atgaivinti. Taigi nei žmonės, nei gyvuliai niekadoms nemirdavo. Netrukus jų priviso gyvas galas.

Kuo daugiau žmonių, tuo daugiau jiems reikia žemės, todėl greitai gyvuliams neliko kur ganytis. Kur tik jie patraukdavo ieškodami ganyklų, visur aptikdavo žmonių auginamus ryžius. Niekur neradę žolės ir baisiai užpykę ant žmonių, gyvuliai ėmė ėsti jų pasėlius. Žmonės prašė liautis, bet anie neklausė. Visi pasėliai buvo nuniokoti, neliko žmonėms kas valgyti, teko badą kęsti. Tuomet nuėjo jie pas žiniuonį ir ėmė skųstis. Žiniuonis didžiai pasipiktino, kad gyvuliai šitaip nuniokojo pasėlius, ir nusprendė jų daugiau nebegydyti. Kai susirgęs gyvulys kreipdavosi pagalbos, žiniuonis viena ar kita dingstimi atsisakydavo jam padėti.

Negaudami vaistų, gyvuliai gaišo, jų liko vis mažiau ir mažiau. O žmonių vis daugėjo, nes juos žiniuonis gydė kaip gydęs. Neištverė gyvuliai, nutarė atkeršyti žmonėms. Susirinko į vieną vietą visi ir ėmė svarstyti, koku čia būdu sunaikinus žoleles, iš kurių gaminami vaistai. Ir nusprendė ėsti ir trypti visus augalus, kad drauge sunaikintų ir vaistinguosius, kuriuos tik vienas žiniuonis mokėjo atskirti. Kaip tarė, taip ir padarė. Ištrypę visus augalus, gyvuliai patraukė gyventi kitur. Pasiliko tik tie, kurie jau neįstengė pakrutėti.

Neliko ant kalno nė vienos žolelės, ir žiniuonis nebegalėjo padaryti vaistų. Veltui susirgęs žmogus atėidavo prašyti pagalbos. Vienas po kito žmonės ėmė mirti, o sveikieji palikę savo būstus traukė gyventi kitur.

Matydamas, kaip žmonių vis mažėja, žiniuonis nusprendė, kad jo gyvenimas neteko prasmės, ir nusižudė. Mirdamas paaikšino žmonėms, jog palieka šį pasaulį, nes gyvuliai sunaikino vaistingąsias žoleles.

Po žiniuonio mirties žmonės šitaip samprotavo:

— Gyvuliai suėdė vaistingąsias žoleles ir tapo nemirtingi. Vadinasi, jeigu aukosime juos, kai kas nors iš mūsų susirgs, o jų mėsa maitinsime ligonį, šis turėtų pasveikti.

Taip jie ir ėmė daryti. Ir iki šiol nagų gentis laikosi to papročio — kam nors susirgus, aukoja šunis, kiaules, karves, jaučius ir vištas.

KAIP ŽMONĖS ĖMĖ GARBINTI KALNO DIEVĄ

Dar senesniais laikais nagų gentis gyveno ant Mu Bumo kalno. Žmonės ten buvo pasistatę ne mažiau kaip tūkstantį būstų. Augino ryžius ir laimingai gyveno. Nuėmę derlių, džiaugdavosi kaip vaikai, šokdavo, dainuodavo ir gerdavo ryžių alų. Jie mokėjo tik linksintis ir negarbino jokio dievo. Jie nežinojo, kas tai yra širdgėla ir liūdesys.

Gyveno taip linksmi be vargų ir rūpesčių, kol vieną dieną išgirdo keistą dundesį kalno viduje ir labai išsigando. Dundesys vis stiprėjo, net kalnas pradėjo drebėti. Visą dangų nuo vieno krašto iki kito užtemdė juodi debesys. Pliūptelėjo baisi liūtis su kruša, vanduo šniokštė kaip upė per potvynį. Žmonės apėmė siaubas. Jie neišmanė, kur slėptis, kaip gelbėtis.

O vienas to kaimo senolis praėjusią naktį buvo sapnavęs, kad jį aplankęs nepažįstamas žmogus, dar senesnis už jį patį, ir pasakęs, jog kalno dievas pyksta ant žmonių, nes jie tik linksminasi ir visai jo nepaiso. Nepažįstamasis pataręs žmonėms pamaloninti užsirūstinusį kalno dievą — paaukoti jam gyvulių. Senolis nepatikėjo sapnu ir niekam jo nepasakojo. Tik tuomet, kai kalnas ėmė drebėti, kai pasipylė lietus su kruša, jis išdėstė savo sapną gentainiams. Tačiau niekas jo neklausė. Visi puolė šokti ir linksintis vildamiesi, kad kaip nors viskas praeis. O kalnas, užuot liovėsis, drebėjo vis smarkiau ir smarkiau. Galiausiai dalis kalno nuslinko žemyn ir palaidojo daugybę būstų su vyrais, moterimis, vaikais. Tik tada likusieji gyvi ėmė aukoti kiaules ir vištas ir melstis kalno dievui. Tuomet dundesys kalne nutilo. Žemė nustojo slinkusi, liovėsi ir lietus su kruša.

Nuo to laiko nagų gentis garbina kalno dievą ir kartą per metus aukoja jam gyvulius.

PASAKA APIE SUKČIŲ

Labai labai seniai gyveno ant kalno tigras, kiaulė ir žmogus. Žmogus su tigru buvo geri draugai. Tigrui nepaprastai knietėjo suėsti kiaulę. Vieną dieną jis patykojęs ją užpuolė. Bet kiaulė buvo didelė ir stipri. Be to, ji dienų dienas voliodavosi purvyne, o paskui kepindavosi saulėje, tad jos kūną dengė storas ir tvirtas purvo kiautas. Tigras niekaip neįstengė jai įkąsti. Nuo tol kiaulė

visada būdavo pasirengusi atremti tigro užpuolį. Šitaip jiems nuolatots bekovojant, kiaulė kartais įveikdavo tigrą, bet pasigailėjusi paleisdavo. Tačiau godusis tigras vis vien nesiliovė jos puldinėjęs.

Galiausiai pamatęs, kad kiaulės nudobti jam nepavyks, tigras kreipėsi patarimo į savo draugą. Žmogus kiek pasvarstė ir patarė, kad jeigu tigrui pavyktų užpulti kiaulę anksti iš ryto, kai ši dar neišsivoliojusi purve ir neišdžiuvusi saulėje, jis galėtų lengvai ją sudoroti.

Paklausęs žmogaus patarimo, tigras patykojo kiaulę ankstų rytą, užpuolė ją ir pribaižė.

Tada nuėjo pas savo draugą ir pranešė džiugią naujieną.

Išgirdęs tai, žmogus patyliukais sumanė pasiglemžti visą kiaulės mėsą. Kiaulei nešti jis išpjovė dygliuoto medžio šaką. Nuo to galo, kurį ketino dėti sau ant pečių, kruopščiai nuskuto dyglius, o kitame gale, kurį turėjo nešti tigras, visus dyglius paliko. Tada tvirtai pririšo kiaulę, o tigrą įspėjo:

— Bičiuli mano, kiaulė baisiai didelė, todėl ją nešant mums gali paskausti pečiai. Bet turime kentėti ir nedejuoti. Jeigu bent kartą sudejuosime, mėsa pasidarys karti.

Ir pridūrė, kad sutiksiąs nešti kiaulę tik tuomet, jeigu tigras prižadėsiąs nedejuoti. Antraip, kalbėjo jis, verčiau visai nevargti, negu paskui valgyti apkartusią mėsą. Be to, jeigu mėsa apkars, tai ir visos tigro pastangos, sudėtos kovojant su kiaule, nueis niekais. Ką darys tigras — prisižadėjo nedejuoti.

Žmogaus būstas stovėjo gana toli nuo tos vietos, kur buvo nudobta kiaulė. Abu draugai užsidėjo naštą ant pečių ir patraukė to būsto link. Po kurio laiko žmogus, pajutęs, kad skausmas tigrui darosi nepakeliamas, priminė:

— Ziūrėk, nesudejuok. Kęsk iš paskutiniųjų.

Bijodamas, kad mėsa neapkarstų, gerą kelio galą tigras nekreipė dėmesio į skausmingai petin duriančius dyglius. Bet galų gale neapsikentė, viską užmiršęs sudejavo ir sviedė naštą nuo peties. Tada žmogus apsimetė labai supykęs:

— Dabar viskas — sudejavai, ir mėsa apkarto. Po šitokių vargų, užuot valgę skanią mėsą, turėsime krimsti karčią.

Likusį kelią žmogus ėjo neva baisiai užsirūstinęs.

Kai jiedu pasiekė namus, žmogus pirmiausia įdavė tigrui bambuko vamzdelį ir liepė parnešti vandens. Nagų gentis neturi kaušų ar molinių ąsočių. Vandeniui nešioti ir laikyti jie vartoja bambuko vamzdelius užkimštu vienu galu. Gyvena labai aukštai kalnuose, kur neįmanoma iškasti nei kūdry, nei šulinių. Ge-

riamą vandenį jie semiasi iš versmių ar mažų upelių, tekančių apačioje, toli nuo kaimų. Kol nusileidi iki artimiausios versmės ar upelio, kol užkopi atgal su bambuko vamzdeliais ant nugaros, sugaišti daug laiko. Ir mūsų tigrui teko ilgokai užtrukti kelyje.

Kol jo nebuvo, žmogus nudyrė kiaulei odą, o mėsą paslėpė. Tada priskynė labai karčių uogų ir išvirė iš jų košę. Paskui išsikėpė ant iešmo porą gabalėlių mėsos, prisirišo iešmą žemiau juostos ir atsisėdo laukti tigro.

Užkopęs į kalno vidurį, tigras pastebėjo, kad bambuko vamzdelyje nelikę nė lašo vandens, todėl sugrįžo prie versmės, pasėmė iš naujo ir dar kartą ėmė kopti į viršų. Pusiaukelėje jis pamatė, kad vamzdelis ir vėl tuščias, taigi dar kartą nusileido prie versmės ir prisipylė vandens. Šitaip jis grįžo daugybę kartų, bet vamzdelis vis ištuštėdavo. Jau nežinia kelintą kartą eidamas prie versmės, išgirdo medyje burkuojant karvelį:

— Tigras mėgina kiauru vamzdeliu parnešti vandens, o jo draugas slepia miške kiaulės mėsą.

Tai išgirdęs, tigras sviedė šalin vamzdelį ir nušuoliavo pas žmogų.

O žmogus pasiūlė jam karčiųjų uogų košės, ir jiedu ėmė valgyti.

Po kurio laiko žmogus ir sako tigrui:

— Mėsa karti, nes tu manęs nepaklausei. Tikrai liūdna. Tiek vargome, o dabar turime valgyti tokią kartybę. Nieko kita nelieka, tik atsipjauti mėsos nuo savo sėdmenų.— Tai taręs, jis paėmė peilį, atsipjovė gabalėlį mėsos, kurią buvo prisirišęs žemiau juostos, ir ėmė valgyti.

Matydamas, kad žmogus su malonumu kerta nuo sėdmenų atpjautą mėsą, godusis tigras panorė to paties. Jis paėmė iš draugo peilį ir brūkštelėjo sau per sėdmenis. Bet pajutęs skausmą suprato, kad žmogus iš jo pasišaipė. Tigras baisiai perpyko ir puolė žmogų. O šis leidosi į kojas. Bėga ir vis suka galvą, kaip čia atsikračius tigro visiems laikams. Pribėgęs šulinį, šoko į vandenį ir apsimetė sargu.

Tigras, paieškojęs jo ir užtikęs šulinyje, sušuko:

— Iš pradžių liepi nusipjauti sėdmenis, o dabar slepiesi šulinyje kaip paskutinis bailys. Ruoškis mirti.

Išgirdęs šiuos žodžius, žmogus apsimetė nustebejęs ir sumurmėjo, kad jis niekam neliepęs pjaustyti sėdmenų. O čia tūnas todėl, kad jo tėvas prašęs pasergėti šulinį su senelio gyvuliais. Ir pridūrė, kad šulinio dugne gyvenanti galybė įvairiausių gyvulių. Goduolis tigras, išgirdęs apie gyvulius, panorė bent dirs-

telėti į juos. Jis patikėjo, kad šulinyje tupi ne jo klastingas draugas. Palaikęs jį kitu žmogumi, tigras ėmė prašyti, kad tas leistų pasižiūrėti į gyvulius. Apsimetėlis šulinio sargas paaiškino be tėvo sutikimo leisti negalys. Tigras maldaute maldavo. Tuomet žmogus apsimetė nusileidžias tigro prašymams. Išlipęs iš šulinio, jis paėjęs į šalį ir garsiai paklausė:

— Ei, tėve, tigras nori pasižiūrėti į mūsų gyvulius šulinyje. Ar galiu jam leisti?

Tada pakeitęs balsą atsakė:

— Gali, sūnau, bet pasakyk, kad gyvulius jis pamatys tik išokęs į šulinį.

Tigras išgirdęs sumetė, kad žmogui grįžus prie šulinio jis galės tik pažiūrėti į gyvulius, o būtų taip smagu pasipjauti vieną kitą ir suėsti. Todėl negaišdamas šoko į šulinį. Bet ką jau čia kalbėti apie gyvulius, visa laimė, kad šulinio būta nelabai gilaus. Vargais negalais iš jo išsiropštęs ir supratęs, kad tas žmogus buvo ne kas kitas, o jo senas draugas, tigras vėl puolė jį vytis.

Nubėgęs gerą galą, žmogus prisėdo atsipūsti po medžiu, kuriame kabojo didžiulis avilys.

Tigras, suradęs žmogų, grėsmingai perspėjo, kad vieną sykį galima apgauti ir pasprukti, bet neįmanoma be galo apgaudinėti ir tikėtis išsigelbėti.

Žmogus ir vėl apsimetė nesuprantas, apie ką čia tigras šneka ir ko pyksta. Jeigu esąs alkanas, tegul pasisakąs, ir jis, kaip tikras draugas, tuoj pat parūpinsiąs ko užkrimsti. Rodydamas ranka bičių spiečių, žmogus paaiškino, jog dievų karalius Čikija jam liepęs saugoti šį gongą, kad niekas jo nepaliestų. Mat sudavęs į gongą, gali gauti mėsos — kokios tik panorėsi. Ir pridūrė, kad jis saugantis šį gongą jau dešimti metai.

Išgirdęs apie mėsą, tigras tuoj užmiršo visas skriaudas ir nusprendė, užuot pykęsis su žmogumi, verčiau jam prisimeilinti ir išprašyti bent kąsnelį mėsos. Nuolankiu balsu jis ėmė maldauti žmogaus, kad šis užmirštų, ką jis čia prišnekėjęs, ir leistų suduoti per gongą.

Gudrusis draugas dėdamasis, kad ketina prašyti dievų karaliaus leidimo, paėjęs į šalį ir sušuko:

— Žinok, mėsos gausi tik tuomet, jei suduosi per gongą iš visų jėgų.

Tigro burna paplūdo seilėmis, ir jis trenkė per bičių spiečių iš visos sveikatos. Bet užuot krimstelėjus mėsos, teko iš pasku-

tiniųjų nešti kailį, kad bitės mirtinai nesugeltų. Per stebuklą išsigelbėjusį kvaišąjį tigrą tiesiog įsiūtino žmogaus žiaurumas, ir jis puolė visur jo ieškoti, kad šį kartą tikrai prihaigtų.

Tuo tarpu žmogus, ganėtinai toli nubėgęs, sukėlė suolą, iš kurio kyšojo smailūs vinių galai, o pats atsisėdo šalia ir ėmė laukti. Tigras, atsekęs jo pėdomis, suriaumojo:

— Tu ir vėl mane apgavai ir pabėgai kaip paskutinis bailys. Ir dar sėdi čia sau. Na palauk, kiaulės mėsos negavau, užtat pasmaguriausiu žmogiena.

Bet žmogus neleido tigrui išlieti viso įtūžio ir pertraukė jį:

— Paklausk, argi pasaulyje esama tik vieno žmogaus? Šioje žemėje jų gyvena gausybė. Vienas kuris gali būti apgavikas. Bėt tai nereiškia, kad apgavikai ir visi kiti. Be to, aš neturiu draugų tigrų. Ir iš viso nesu jų matęs.

Ir ėmė dievagotis, kad tigrą matęs pirmą kartą gyvenime, kad nuo pat gimimo dienos nėra apgaule užsidirbęs nė grūdelio. O sėdįs čia todėl, kad dievas kūrėjas Časa paprašęs jį pasaugoti šį suolą. Jis privalėjęs paklusti kūrėjo valiai. Be to, pridūrė žmogus, jis pasiskųsiąs dievui Časai, kad tigras jam grasiņęs ir įžeidinėjęs, ir prašysiąs tigrą nubausti.

Tigras baisiai išsigando. Jis prisipažino suklydęs ir meldė atleisti. Pamatęs, kad tigras tikrai bijo, žmogus ėmė pasakoti, kokią galią turi Časos suolas.

— Jeigu ant jo atsisėsi, jis tave akimirksniu nuskraidins ten, kur gyvena ar slepiasi tavo priešas, kad ir kaip toli tai būtų. Suolas gali padėti sugauti ne tik kokį nori žmogų, bet net ir patį dievą Mangją¹. Štai todėl kūrėjas Časa paprašė mane sergėti, kad niekas ant jo suolo nesėstų.

Išgirdęs tai, tigras suprato, kad jam nepavyks užpulti ir suėsti šio žmogaus, greičiau tas nudės jį patį. Juk kūrėjas Časa nebūtų patikėjęs paprastam mirtingajam saugoti suolo.

Ir ėmė tigras maldauti, kad žmogus leistų jam atsisėsti ant suolo. Pats sau jis manė, jog šitokiu būdu surasiąs savo priešą ir pagaliau su juo susidorosiąs.

Bet žmogus nieku gyvu nenorėjo leisti. Tada tigras jam smulkiai papasakojo, kaip jo draugas niekšingai pavogęs kiaulės mėsą ir kiek dar visokių bėdų pridaręs. Jeigu žmogus padėsiąs jam susidoroti su buvusiu draugu, tigras tapsiąs jo amžinu vergu.

Girdėdamas tokius tigro žodžius, suolo sargas nusijuokė sau

¹ Mangja — tangsų genties dievukas.

ir sutiko prašyti kūrėjo Časos leidimo. Jis liepė tigrui stovėti prie suolo, o pats paėjęs į šalį sušuko:

— Suolas kaipmat nuskraidins tigrą ten, kur šiuo metu slapstosi jo priešas, bet tik tuomet, jeigu tigras atsisėdęs iš visų jėgų prisispaus prie suolo.

Gavęs leidimą, tigras visu svoriu klestelėjo ant suolo. Bet užuot nuskriejęs dangumi, vos galo negavo, kai viny susmigo į pasturgalį. Tik tada tigrui toptelėjo, kad tas žmogus — tai ne kas kitas, o jo senasis draugas, kuris ir vėl jį apmovė. Vargšas labai susigėdo ir pasijuto be galo menkas, nes laikydamas save baisiai gudriu dar kartą patikėjo to sukčiaus žodžiais ir pakliuvo į bėdą.

Jis vargais negalais atsiplėšė nuo suolo ir plūsdamas krauju leidosi ieškoti žmogaus.

Visą laiką, kol persekiojo savo buvusį draugą, tigras neturėjo burnoj nė lašelio vandens, nė kąsnelio ėdesio, todėl nuo alkio, troškulio ir skausmo buvo dvigubai piktesnis. Jis prisiekė sau, kad jo širdis nesuminkštės, net jeigu pats dievas nusileis iš dangaus ir prašys dovanoti žmogui.

Tuo tarpu žmogus nubėgęs gerą galą atsisėdo ant žemės ir priešais save pasistatė puodynę su užnuodytu vandeniu. Suradęs žmogų, tigras, kone išprotėjęs nuo alkio ir troškulio, kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Žmogau, neįmanoma tau atleisti už viską, ką man padarei ir ko dar nepadarei. Mano kančioms tik tada ateis galas, kai išsiurbsiu visą kraują tau iš krūtinės. Ir nors dabar esi man priešas, bet anksčiau buvai draugas, todėl leidžiu tau pasimelsti prieš mirtį.

Išklausęs jį, žmogus tarė:

— Ką gi, jeigu tu trokšti nužudyti mane, žudyk. Bet kad galėčiau manyti, jog gyvenau ne veltui, prašau prieš tai išgerti bent lašelį šio vandens. Tuomet žinosiu, kad mano draugas, prieš nužudydamas mane, išpildė mano prašymą, — vien todėl, jog kadaise buvome draugai, nors dabar esame priešai.

„Nebloga mintis, — pamanė sau tigras. — Pirmiau atsigersiu, o paskui ramiai jį sudorosiu.“ — Ir jis sutiko paragauti vandens.

Žmogus padavė jam puodynę, o pats apsimetė, kad meldžiasi. Be galo ištroškęs tigras kaipmat išmaukė visą puodynę užnuodyto vandens. Jam ėmė degti gerklė, ir jis krito vietoje negyvas.

Šitaip atsikratęs tigrą, žmogus sugrįžo namo ir išsikepė iš kiaulės mėsos puikų kepsnį.

ASAMO LIAUDIES PASAKOS

ASAMAS

Valstijos pavadinimas kilęs iš žodžio *ashama*, reiškiančio „neprilygstamasis“. Matyt, turėta omenyje neliestos, laukinės gamtos grožis, galingos upės, tankūs miškai.

Valstijos sostinė — Guvahatis, kalba — asamų. Valstijos plotas 78 523 kvadratiniai kilometrai, čia gyvena 19,9 mln žmonių. Gyventojų tankumas — 254 žmonės viename kvadratiname kilometre, raštingumas — 28%. Šiaurėje Asamas prieina prie Himalajų kalnų, ribojasi su Butanu, šiaurės rytuose — su Arunačalo, rytuose — su Nagalendo, Manipūro valstijomis ir Birma, pietuose bei pietvakariuose — su Bangladešu, Tripūro ir Meghalajos valstijomis, vakaruose — su Vakarų Bengalijos valstija. Asamas — lietingiausias pasaulyje kraštas.

Valstijoje gausu mineralinių iškasenų, gaunama nemažai naftos. Arbatos auginimas ir rankinis audimas — svarbiausi gyventojų verslai. Dar prieš keletą dešimtmečių asamų mergina negalėdavo susirasti jaunikio, jeigu nebūdavo įvaldžiusi audimo meno. Asame gyvena daug įvairiausių tautelių, — tai nulėmė valstijos geografinė padėtis.

Asamų labai turtingas folkloras. Tai baladės, pasakos, šokiai, muzika. Žodžiu sekamą pasaką asamai vadina *sadhu katha*. Šis pavadinimas kilęs iš žodžio *sadhu* — prekijas. Matyt, klajojantys pirkliai padėjo plisti ir liaudies pasakoms. Visos Asame gyvenančios gentys drauge kūrė asamų folklorą.

Asamai nepaprastai prisirišę prie savo kultūros bei tradicijų ir kiek įmanydami stengiasi atsispirti iš visų pusių sklindančioms įtakoms.

LEGENDA APIE DŽAMALĄ

Senais laikais Asame, Butano kalvų papėdėje, ant upės kranto gyveno brahmanas Džanatas su savo gražiąja žmona Džamala.

Džanatas buvo šventikas. Atlikdamas šventas apeigas, jis užsidirbdavo pragyvenimui. Jo žmona Džamala rateliu verpdavo

šventąjį siūlą, kurį nešioja brahmanai. Tą siūlą iš jos pirkdavo aplinkinių kaimų brahmanai. Taigi šeima užsidirbdavo pakankamai savo kuklioms reikmėms patenkinti. Jiems netgi likdavo maisto, kurį Džamala išdalindavo elniams, kiaulėms, ožkoms, karvėms, geniams ir perkūno oželiams. Kartais paragauti tų gėrybių atklysdavo net laukiniai drambliai. Žvėrys atsidėkodami šiems mieliesiems žmonėms atnešdavo apelsinų, platano, mango ir duonmedžio vaisių, ananasų ir bambuko ūglių. Mylimi gyvūnai ir vyras, kuriam Džamala buvo be galo atsidavusi,— štai ir visas jos gyvenimo džiaugsmas.

Bet neilgai gyvenimas plaukė ramia vaga. Vieną dieną Džanatas buvo pakviestas į mirusio turtingo brahmano namus atlikti paskutiniųjų apeigų. Tas brahmanas paliko vienturtę dukterį, kuri buvo ir bjauri pažiūrėti, ir tinginė, ir blogai išauklėta, be to, baisi savanaudė, todėl niekas nenorėjo jos imti į žmonas. Brahmano našlė nežinojo, ką daryti su tokia dukteria, ir ėmė maldauti Džanatą ją vesti. Džanatas, kuris mylėjo savo žmoną, iš pradžių su panieka atmetė šį pasiūlymą. Bet prisiminęs, kad duktė paveldės visą brahmano turtą, iš gobšumo nesusilaikė ir nusileido našlės prašymams.

Džanatas nupirko sužadėtinei prabangių šilkinių apdarų, apyrankių, auskarus, vėrinį, didžiulį duhenį varškės, sirupo ir stambų ūsorių. Vakare jaunikis ir brahmano duktė buvo iškilmingai išmaudyti. Vestuvės turėjo įvykti kitą dieną, todėl nuotaką pažadino su aušra. Ji apsitaisė Džanato dovanotais drabužiais, kaklą pasitėpė varške ir išėjo pasveikinti jaunikio. Šis sėdėjo priešais brahmano namus, iškvėpintas sandalmedžiu, su gėlių vainiku ant galvos. Dalis kiemo buvo atitverta bambukais, ten degė iš mango malkų sukurtas aukuras, į kurį Džanatas metė ryžius, gėles ir pylė tirpintą sviestą,— juk jis pats buvo brahmanas. Paskui šventikas aprišo jaunesiems nykščius kušos žole, sukalbėjo šia proga tinkamas mantras ir paskelbė juos vyru ir žmona. Ir sugrįžo Džanatas namo su turtinga, išdidžia ir savanaude žmona. Džamala buvo pritrenkta ir pasijuto baisiai įžeista, kad jos vyras vedė kitą. Ji pažvelgė į naująją porą ašarų kupinomis akimis ir apsisukusi nuėjo į savo lūšnelę.

Netrukus šalia kuklios Džanato trobelės jam ir jo antrajai žmonai buvo pastatyti trijų aukštų rūmai. Tuose rūmuose niekada netilo šurmuly, jie nuolat būdavo pilni tarnų, kambarinių ir sargybinių. Prislėgta Džamala stebėjo, kaip kyla jos vyro gėrovė ir stiprėja meilė antrajai žmonai. Pastaroji uždraudė vyrui susitikinėti su pirmąja žmona. Džamalai tebuvo leista dirbti rū-

muose vandens nešėja. Tik tuo ji ir gyveno, mat pildama vandenį į auksinį ąsotį praturtėjusiam vyrui, galėdavo žiūrėti į jį, o jis į ją. Tai buvo vienintelė juos siejanti gija. Už darbą Džamala vakare gaudavo žalvarinę lėkštę ryžių, bet jai būdavo bjauru net prisiliesti prie to maisto. Alkj ji numalšindavo vaisiais ir šaknimis, kurių nuo tos dienos, kai jos vyras vedė kitą, iš miško jai atnešdavo žvėrys. Su lėkšte ryžių vienoje rankoje, auksiniu ąsočiu kitoje ir variniu ant galvos Džamala eidavo per mišką dalindama ryžius sutiktiems paukščiams ir žvėrimis, o priėjusi upę atsisėdavo ant kranto ir galvodavo apie savo liūdną gyvenimą. Ašaros tekėdavo jos skruostais ir lašėdavo į upę.

Kiek aukščiau nuo tos vietos, kur sėdėdavo Džamala, į upę atsigerti dažnai atėdavo dramblių karalius. Numalšinusi troškulį, kaimenė maudydavosi ir žaisdavo vandenyje. Vieną vakarą bangos nunešė dramblių karalių upę žemyn. Paragavęs vandens, jis paklausė savo palydovą:

— Kaip čia yra, kad aukščiau vanduo toks gaivus, o čia sūrus ir neskanus?

Palydovas jam paaiškino:

— Jūsų Didenybe, gražuolė mergina kas vakarą ateina prie upės. Atsisėda ant kranto ir verkia, o jos sūrios ašaros laša vandenin. Užtat jis toks neskanus.

Dramblių karalių sujaudino šie žodžiai, ir jis nuplaukė prie merginos. Džamala, užsidėjusi varinį ąsotį ant galvos, o rankoje laikydama auksinį, jau buvo beeinanti namo. Dramblių karalius pastojai jai kelią. Išklaušęs liūdną jos istoriją, jis pasiūlė Džamalai palikti žiaurųjį žmonių pasaulį ir tapti dramblių karaliene. Mergina nenorėjo sutikti, bet jai neliko kitos išeities: staiga įsišėlusį upę riaumodama it griautinis nusinešė ir jos varganą lūšnelę, ir turtuolės antrosios žmonos rūmus. Džamala stovėjo netekusi žado, o dramblių karalius užsikėlė ją ant nugaros ir nusinešė.

Dramblių karalius patraukė tankiais pušynais, bambukų brūzgynais, betelio palmių giraitėmis, nendrynais, kuriuose buvo išsibarsčiusios duonmedžių ir apelsinmedžių salelės. Aplinkui tvyrojo laukinių rožių ir kapaufulių¹ aromatas. Taip jiedu keliavo septynias dienas ir naktis, kol pagaliau pasiekė dramblių karalystę Butano kalvų papėdėje.

¹ Kapaufulės (lot. *Aerides odoratum*) — subtilios spalvos ir grožio gėlės, kvėpiančios medumi.

Čionai stūksojo pieno baltumo dramblio kaulo rūmai, o viduje stovėjo sostas, taip pat dramblio kaulo. Dramblių karalius įnešė Džamalą į rūmus ir pasodino į sostą. Gražioji Džamala atrodė tartum auksinė lėlė dramblio kaulo soste. Tūkstančiai dramblių sutrimitavo ir nusilenkė naujai karalienei. Tada karalius vėl užsikėlė savo karalienę ant nugaros ir su visa kaime ne patraukė prie stebuklingojo krioklio. To krioklio vanduo buvo septynių spalvų. Dramblių karalius pasėmė kiekvienos spalvos vandens į septynis ąsočius ir iš jų apliejo Džamalai galvą. O stebukle! Džamala pavirto į jauną gražią dramblio patelę. Tada dramblių karalius kreipėsi į ją džiaugsmingu balsu:

— Nuo šiol mes tavo vergai. Tavo žodis — mums įstatymas.

Ir karalienė parsivedė dramblius į karalystę.

Dar ir šiandien tose vietose sutinkamos dramblių kaimenės, kurias veda dramblio patelė.

TEDŽIMOLA

Senais laikais gyveno Asame vienas pirklys. Turėjo jis dvi žmonas. Vyresniosios žmonos duktė buvo vardu Tedžimola. Jaunesnioji žmona vaikų neturėjo. Tedžimolos mama mirė, kai ši buvo visai mažytė. Ją užaugino pamotė. Nemylėjo ji Tedžimolos, o tėvas mergaitę tiesiog dievino, kadangi ji buvo vienintelis vaikas šeimoje. Taigi pamotė prižiūrėjo Tedžimolą vien vyrui įtikti norėdama.

Kai Tedžimolai sukako vienuolika metų, tėvas nusivedė ją pas vieno turtuolio dukterį. Mergaitės buvo vienmetės ir labai susidraugavo.

Tedžimolos tėvui kaip ir visiems pirkliams tekdavo vykti į kitus miestus pardavinėti savo prekių. Kelionės būdavo ilgos, nes tais laikais nebuvo kelių. Pirkliai į turgus vykdavo būriais, jaučiais kinkytomis vežimais, pasisamdę sargybinius. Plaukti upėmis taip pat buvo pavojinga, nes laivus puldinėdavo piratai. Kartą Tedžimolos tėvas turėjo išplaukti ištisiems šešioms mėnesiams. Jis baisiai sielvartavo, kad turi skirtis su vienintele dukteria. Pasikvietęs žmoną, tarė jai:

— Aš išvykstu prekiauti ir palieku Tedžimolą tavo globai. Rūpinkis ja ir mylėk. Juk ji — mano mielas vaikelis.

Pamotė tylomis sutiko. Ji jautėsi laiminga, kad galės kaip įmanydama kankinti Tedžimolą. O kodėl tik kankinti? Juk panorusi galės net nužudyti. Taip, reikės ją nužudyti. Nes kai ateis

metas Tedžimolai eiti už vyro, tėvas jai duos didelį kraitį, o jeigu Tedžimosos nebebus gyvos, pinigai liks pamotei, ir ji galės nusiųsti juos savo motinai.

Vargšė Tedžimola! Kai tik tėvo laivas išplaukė iš kaimo, pamotė tuoj ėmė ieškoti priekabių. Už menkiausią nusižengimą mergaitė buvo skaudžiai mušama. Tedžimola baisiai kankinosi.

Kartą ją pasiekė žinia, kad išteka viena jos draugė. Vestuvės turėjo įvykti kitą dieną. Tedžimola labai norėjo jose dalyvauti ir paviešėti pas draugę tris ar keturias dienas, kol truks puota. Ir draugė geidė matyti Tedžimolą savo vestuvėse.

Pamotė sutiko ją išleisti. Ir netgi drauge svarstė, kuo reikės apsirengti einant į vestuves. Mergaitė negalėjo atsistebėti, kad pamotė taip pasikeitė. O ši net tarėsi su daugybe žmonių, kurie drabužiai labiausiai dera vestuvėms. Pamotė turėjo puikių auksu siuvinėtų apdarų. Rodydama juos Tedžimolai, pasakė:

— Mano mergaitė, šiais drabužiais tu persirengsi, nuėjusi į draugės namus. Aš juos surišiu į ryšulį, taip ir neškis. Jeigu apsirengsi dabar, drabužiai susiteps, kol nueisi.

Taip tarusi, pamotė viską gražiai suvyniojo, surišo ir padavė Tedžimolai. Jeigu mergaitė būtų žinojusi, kas ryšulio viduje, būtų nieku gyvu jo neėmusi. Mat pamotė tarp drabužių įdėjo pelę ir keletą žarijų.

Priėjusi draugės namus, Tedžimola džiugiai atrišo ryšulį įsivaizduodama, kad vestuvių puotoje nė viena mergina nebus gražiau apsitaisiusi. O dieve! Visos viltys akimirksniu sužlugo. Puikieji apdarai buvo sudraskyti ir daugelyje vietų pradegę, suodini. Ji mirtinai išsigando. Ką pasakys pamotei? Tedžimola pravirko. Ją lydėjusi tarnaitė irgi buvo priblokšta. Bet į vestuves mergaitė vis dėlto nuėjo apsitaisiusi draugės paskolintais drabužiais.

Kai Tedžimola grįžo namo, pamotė pirmiausia paklausė apie apdarus. Mergaitė taip drebėjo iš baimės, kad nieko nepajėgė atsakyti. Tik numetė ryšulį ant žemės ir ėmė graudžiai kūkčioti. Pamotė išplūdo ją paskutiniaisiais žodžiais ir žiauriai sumušė. Bet tuo nepasitenkino. Ji nusivedė podukrą prie ryžių kultuvo. Tedžimolai liepė kišti į jį ryžius, o pati iš visų jėgų kėlė ir sutriuškino mergaitei dešiniąją ranką. Tedžimola raudėjo nesavu balsu, bet pamotė liepė jai kišti ryžius kairiąja ranka, kol ir tą sutriuškino. Kad ir kaip graudžiai Tedžimola verkė, ji liepė podukrai kišti ryžius dešine koja, sutriuškino ir koją. Paskui tą patį padarė ir kairiajai. Vargšė mergaitė neteko kojų ir rankų, o pa-

motė vis dar įnirtingai kūrė, kol sutriuškino galvą. Ir Tedžimola mirė.

Tada pamotė palaidojo mergaitę sode. Praėjo kelios dienos. Kaimynai ėmė teirautis, kur Tedžimola, kodėl jos niekur nematyti taip ilgai. Pamotė visiems sakė, kad podukra išvykusi paviešėti pas draugę.

Vieną dieną užklydusi senutė paprašė Tedžimolos pamotę moliūgo. Toji atsakė, kad moliūgų jie neaugina. Tada senutė nusivedė ją į sodą ir parodė moliūgą, augantį kaip tik toje vietoje, kur buvo palaidota Tedžimola. Pamotė visa perbalo. Ji bijojo net paliesti tą moliūgą, todėl tarė senutei:

— Jeigu taip nori, nusiskink pati ir neškis.

Bet kai senutė palietė moliūgą, tas prabilo žmogaus balsu:

— Neskink manęs, motule. Aš esu Tedžimola. Mano tėvelis toli nuo namų. Pamotė nužudė mane ir palaidojo čia.

Senutė baisiai sukrėsta papasakojo pamotei, ką išgirdusi sode. Tada toji išrovė moliūgą su visom šaknim ir nusviedė į sodo užkampį.

Po kelių dienų pas Tedžimolos pamotę užsuko piemenys ir paprašė greipfrutų. Ši atsakė, kad jų sode neauga tokie vaisiai. Tada piemenys nusivedė ją į sodą ir parodė greipfruto medį, augantį toje vietoje, kur pamotė buvo nusviedusi moliūgą. Tuomet ji leido piemenims skinti kad ir visus vaisius. Bet kai tie palietė medį, jis prabilo žmogaus balsu:

— Piemenys broleliai, neskinkit mano vaisių. Aš esu Tedžimola. Mano tėvelis toli nuo namų. Pamotė nužudė mane ir numetė čia.

Piemenys persakė pamotei, ką girdėję. Kai jie išėjo, toji nukirto medį ir įmetė jo šakas į upę.

Tedžimolos tėvas kaip tik plaukė namo sutvarkęs savo reikalus. Vandeny jis pamatė nepaprastai gražų lelijos žiedą ir nutarė padovanoti jį Tedžimolai. Bet kai tik palietė augalą, tas prabilo labai liūdnai:

— Tėveli, tėveli, neskirk manęs. Aš esu Tedžimola. Pamotė nužudė mane.

Viską suprato Tedžimolos tėvas. Bet visgi nutarė patikrinti, ar tai tiesa. Ant savo kairiojo delno jis padėjo žlupsnelį betelio — kramtomojo mišinio, o ant dešiniojo — gabalėlį mėsos ir tarė:

— Jeigu tu esi mano Tedžimola, pavirsk salika, mažu paukšteliu, ir sulesk betelį nuo mano delno. Jeigu tu ne Tedžimola, sulesk mėsą.

Tuoj ant jo kairiosios rankos nutupė mažas paukštelis ir suslesė betelį. Tada tėvas patupdė paukštelį į sidabrinį narvelį ir parsinešė namo. Sugrįžęs jis paklausė žmonos, kur Tedžimola. Ji jam paaiškino, kad mergaitė išėjusi pavierėti pas draugę. Tuomet pirklys išėmė gamčą¹ ir kreipėsi į paukštelį:

— Jei tu esi manoji Tedžimola, pavirsk žmogumi ir užsisiausk gamčą.

Vos jam ištarus tuos žodžius, iš narvelio išėjo gražioji Tedžimola ir užsisiautė gamčą. Tėvas meiliai priglaudė dukrą prie krūtinės. O paskui išvarė iš namų pamotę. Nuo to laiko juodu su Tedžimola gyveno taip laimingai, kaip dar niekada nebuvo gyvenę.

KARALIENĖ KAMALA KUORĖ

Kartą gyveno karalius. Jis mylėjo savo žmones ir kaip jmanydamas juos gynė. Pavaldiniai irgi buvo jam ištikimi. Karalius gyveno laimingai su jį mylinčia karaliene Kamala Kuore.

Bet, deja, laimė nebūna amžina. Ji tarsi rasos lašelis ant lapo. Karalystėje prasidėjo baidra sausra. Visi laukai perdžiūvo. Augalai visi aliai vienas nunyko. Žmonės ir gyvuliai ėmė mirti iš bado ir troškulio. Karalius norėjo pagelbėti žmonėms. Jis pasamdė darbininkų, kad šie iškastų gilią duobę. Žmonės kasė kasė, tačiau vandens taip ir nepasiekė. Karalius labai susikrimto ir nežinojo, nė ką daryti. O kasėjai išsivaikščiojo kas sau.

Naktį karalius susapnavo, kad iškastoji duobė prisipildys vandens ir žmonės bus išgelbėti, jeigu jis paaukos savo mylimą karalienę.

Nubudęs karalius ilgai svarstė mintyse, ką pasirinkti: ar ištikimą ir mylinčią žmoną, ar pavaldinius, kuriais rūpintis jo šventa pareiga. Ką gi daryti? Ir pasakojo karalius savo sapną karalienei. Ji išklusė, valandėlę patylėjo, paskui su ašaromis akyse prabilo:

— O karaliau, aš privalau pasiaukoti žmonių labui, juk jie tarytum mano vaikai. Zinau, kad be manęs nebūsi laimingas, bet leisk man tai padaryti.

Karalius stovėjo ant giliosios duobės krašto. Žmonės, prislėgti sielvarto, bet kupini vilties, būriavosi aplinkui. Karalienė

¹ Gamča — skraistė.

atsisveikino su karalium ir žengė į duobę. Ir staiga į ją plūstelėjo vanduo — šaltas, gaivus, tyras.

Karalius šūktelėjo:

— *O mylimoji Kamala,
Kiek vandens duobėje?
— O mano širdies valdove,
Vandens man iki kulkšnių.*

Vanduo pakilo aukščiau, ir karalius vėl paklausė:

— *O mylimoji Kamala,
Kiek dabar vandens duobėje?
— O mano širdies valdove,
Vandens man iki kelių.*

Vanduo vėl pakilo, ir karalius klausia:

— *O mylimoji Kamala,
Kiek dabar vandens duobėje?
— O mano širdies valdove,
Vanduo siekia man liemenį.*

Karalienė žengė gilyn, ir karalius dusdamas nuo ašarų vėl paklausė:

— *O mylimoji Kamala,
Kiek vandens duobėje?
— O mano širdies valdove,
Vanduo siekia man kaklą.*

Karalienė žengė dar giliau, ir karalius apsiptykęs ašaromis dar kartą paklausė:

— *O mylimoji Kamala,
Kiek vandens duobėje?
— O mano širdies valdove,
Vanduo semia man galvą.*

Sie paskutiniai karalienės žodžiai buvo vos girdimi, ir ji amžinai prapuolė vandens gelmėse. Ilgai karalius ir jo valdiniai gedėjo karalienės. Ir šiandien prisimenamas jos vardas, nes ji pasiaukėjo žmonių labui.

PASAKA APIE TENTONĄ

Tėvas išėjo arti lauko. Motina — persodinti ryžių daigų, sesuo — žvejoti. Namuose liko vienas Tentonas. Mat turėjo sugrįžti svainis, ir tėvai labai prašė sūnų pasitikti jų žentą su derama pagarba.

Netrukus prie vartų pasirodė svainis ir sušuko:

— Sveikas, ar tėvukas namie?

Tentonas pamanė sau: „Matai, kaip nepagarbiai jis vadina vyresnius“, ir atsakė:

— Tėvas išėjęs raikyti žemės ir versti jos aukštyn kojom.

-Svainis vėl klausia:

— O kur močia?

Tentonas vėl mano sau: „Na ir jžūlumas“. Ir atsako:

— Ji sodina prieš septynias dienas išvirtus ryžius, tikisi, kad sudygs,— ir nelaukdamas naujo klausimo priduria: — O sesuo sijoja jūrą, ieško brangenybių.

Svainis įsižeidė ir apsisukęs išėjo.

Temstant sugrįžo tėvai. Išgirdęs, kad žentas išvyko atgal, tėvas tiesiog įsiuto, žiauriai sumušė Tentoną ir išvarė iš namų.

Tentonas nelabai dėl to sielojosi. Keletą dienų jis klajojo po apylinkes ir netrukus susidraugavo su dviem vagim. Vieną naktį jie trise įsilaužė į kažkieno namus. Vagys prisiplėšė turto ir pabėgo, o Tentonas užkliuvo už būgno ir susidomėjęs ėmė jį mušti. Išgirdę triukšmą, atsikėlė šeimininkai, sučiupo Tentoną ir nutarė vesti jį į karaliaus teismą.

Pakeliui jie sutiko žmogų, baisiai įniršusį ant savo jaučių.

— Kad juos kas pribaigtų vienu smūgiu,— šaukė žmogus.

Tentonas patikėjo jo žodžiais, ėmė ir užmušė jaučius vienu smūgiu.

Šito šeimininkas nesitikėjo. Apimtas pykčio ir sielvarto, jis surišo Tentoną virve ir drauge su visais patraukė į karaliaus teismą.

Eidami toliau pamatė moterį, kuri pardavinėjo bananus.

— Duokit už kekę vieną paisą¹, paskui spirkit užpakalin ir eikit šalin,— šaukė ji.

Moteris, žinoma, juokavo norėdama atkreipti pirkėjų dėmesį, bet Tentonas nebūtų Tentonas — paėmė kekę bananų, pa-

¹ Paisas — 1/100 rupijos.

dėjo vieną paisą ir spyrė pardavėjai į užpakalį. Ši labai užpyko ir su visais patraukė į teismą ieškoti teisybės.

Nors Tentonas buvo vedamas į teismą už tris nusikaltimus, pats nė kiek nesijaudino. Atsakymus jau buvo paruošęs. Į pirmąjį kaltinimą jis atsakė:

— Negi aš koks kvailys, kad muščiau būgną namuose, į kuriuos atėjau vogti? Aš ieškojau skrudintų ryžių. Man jų labai reikėjo.

Tamulį Phukoną, karaliaus ministrą, toks atsakymas visiškai patenkino, ir jis pasakė:

— Berniuko žodžiai verti šimto rupijų.

Išgirdęs antrą kaltinimą, Tentonas paaiškino:

— Nieko blogo aš nepadariau. Zmogus prašė padėti jam pribaugti neklusnius jaučius. Pasielgiau taip, kaip jis norėjo.

Tamulis Phukonas sutiko ir pridūrė:

— Berniuko žodžiai verti tūkstančio rupijų.

Kai buvo pateiktas trečias kaltinimas, Tentonas drąsiai atkirto:

— Aš padariau būtent tai, ko prašė ši moteris. Iš kur galėjau žinoti, kad ji tik šiaip sau pasakė tuos žodžius?

Tamuliui Phukonui Tentono sumanymas padarė didelį įspūdį, ir jis tarė:

— Berniuko žodžiai verti šimto tūkstančių rupijų.

Karalius išteisino Tentoną, ir šis išėjo iš teismo padaužiškai žibančiomis akimis.

Praėjo kelios dienos, ir Tentonas vėl pasirodė teisme. Ne, jis nebuvo surištas virve ir atvilktas čia per prievartą. Atėjo pats.

— Zodis yra žodis,— priminė jis ministrui. Juk šis esąs skolingas jam šimtą, tūkstantį ir šimtą tūkstančių rupijų. Ministras taip įvertinęs išmintingus Tentono žodžius ir dabar privalas sumokėti. Ką darys karalius — davė berniukui tuos pinigus.

Tentonas prisikrovė pilnutėlius du krepšius pinigų, bet jis buvo ne iš tų, kurie išeina tylomis. Atsistojęs tarpdury ir nutaisęs didvyrišką pozą, ėmė ir sušuko:

— Kas mane sočiai ir deramai pavaišins, gaus už tai visą šį turtą.

Jūs turbūt stebėsitės, kam jis taip padarė. Nagi pažiūrėkit, kas iš to išėjo.

Tamulis Phukonas turėjo jauną ir gražią dukterį, vardu Campa. O ši turėjo tarnaitę, kuria visais atžvilgiais pasitikėjo.

Tarnaitė panoro, kad jos ponias gautų tuos pinigus, ir įkalbėjo pasikviesti Tentoną vaišių. Campa sutiko. Ji prigaminė nuostabiausių patiekalų ir pasikvietė Tentoną. Padavė jam kėdę, išmaudė jį ir savo rankomis pamaitino. O po vaišių pasiūlė pakramtyti betelio.

Tentonui neliko nieko kito, tik tesėti pažadą. Taigi jis atidavė Campai visus pinigus, o pats vėl nuėjo pas karalių ir tarė: — O karaliau, ar leisi užduoti tau keletą klausimų?

Karalius šypsodamasis linktelėjo. Tada Tentonas paklausė: — Mano valdove, sakyk, kas paduoda kėdę ir pasiūlo atsėsti? Kas išmaudo ir savo rankomis pamaitina? Kas saugo vyro pinigus?

Karalius nedvejodamas atsakė:

— Kas gi daugiau — žmona. Bet kur tu lenki?

Tentonas išsišiepė:

— Mano valdove, paklauskit Tamulio Phukono dukters.

Karalius viską suprato. O Tamulis Phukonas kone pasiuto iš pykčio, kad jo kvaila ir gobši duktė įkliuvo į šio sukčiaus spąstus.

Karalius liepė ministrui atiduoti dukterį Tentonui į žmonas ir paguodė:

— Tamuli Phukonai, tai protingas vaikinai. Bus geras vyras tavo Campai.

Taip Tentonas tapo Tamulio Phukono žentu. Karalius paskyrė jį antruoju ministru, ir gyveno Tentonas ilgai ir laimingai.

PASAKA APIE ŠEŠIS BROLIUS IR JŲ SŪNĖNĄ

Kažkur Mikyrų kalnuose gyveno našlė. Turėjo ji sūnų ir labai troško gerai išauklėti, todėl paprašė brolių pagalbos. O brolius ji turėjo šešis. Bet šie nenorėjo našlei padėti, nes degė pavydu. Mat berniukas buvo ir gražesnis, ir protingesnis už savo dėdes.

Berniukas turėjo veršelį, kurį nepaprastai mylėjo. Veršelio plaukas žibėte žibėjo, o pats jis buvo tikras drūtuolis. Berniukas jį tiesiog dievino. Pats šėrė ir prižiūrėjo. Šešioms broliams tai nepatiko. Vieną dieną jie ėmė ir papjovė veršelį.

Bet berniukas buvo labai gudrus. Nudyrė jis veršeliui odą ir nupjovė vieną koją. Su ta koja nuėjo į kitą kaimą. Kai niekas

nematė, įslinko į brahmano namus ir užkasė veršelio koją viename namo kampe. Paskui susirado brahmaną ir klausia:

— Gerbiamas pone, kaip čia yra, kad iš jūsų namų sklinda jautienos kvapas?

Brahmanas piktai atšovė:

— Kvaily! Kaip tu drįsti kalbėti tokias šventvagystes? Kad tave tigras surytų! Argi nežinai, kad tai brahmano namai? Eik ir surask tą mėsą, nedorėli tu, o jeigu nerasi, aš tave prakeiksiu, ir tu pavirsi pelenais.

Berniukas nuolankiai atsakė:

— Gerai, leiskit paieškoti,— ir apsimetė ieškąs.

Netrukus, suradęs veršelio koją, parodė ją brahmanui ir gudriai šypsodamasis tarė:

— Pone, jūs liepėt man surasti mėsą. Pažvelkit, argi čia ne veršio koja?

Brahmaną suėmė bailsus pyktis ir baimė. Juk jeigu pamatys kaimynai, išvarys jį iš kaimo. Truputį pasvarstęs, jis nutarė palenkti berniuką į savo pusę ir sušnibždėjo:

— Mano vaike, nepasakok niekam apie tai. Aš tau duosiu pilną maišą pinigų.

Berniukas pasiėmė tą maišą ir patenkintas išėjo. Juk dar niekada gyvenime nebuvo net regėjęs šitiek pinigų. Parėjęs namo, jis pribėgo prie motinos ir paprašė:

— Mama, nueik pas dėdes ir atnešk puodą ryžiams seikėti.

Davę seseriai puodą, broliai ėmė stebėtis:

— Čia slypi kažkokia paslaptis. Juk jie tokie vargšai. Kam jiems puodas ryžiams seikėti? Reikia vienam iš mūsų nueiti ir pasekti, ką jie ten daro.

Jie pasiuntė jaunėlį. Šis pasislėpė už tvoros ir matė, kaip motina su sūnumi seikėjo didžiulę krūvą pinigų. Grįžęs namo, pasakė broliams:

— Berniukštis parsinešė krūvą sidabrinių, kuriuos jie ir seikėja mūsų puodu. Neįtikėtina.

Kai sesuo grąžino puodą, broliai jai paliepė:

— Parėjusi namo, atsiųsk mums sunėną. Turim jam neatidėliotino darbo.

Berniukui atėjus, broliai ėmė kamantinėti:

— Iš kur gavai tiek pinigų? Juk puodą skolinaisi pinigams seikėti, žinom. Beprasmiška nuo mūsų slėpti, klok geruoju visą teisybę.

Sūnėnas kaipmat atšovė:

— Anokia čia paslaptis. Tai pinigai už mėsą. Kai jūs paskerdėt mano veršį, aš supjausčiau jį gabalais ir nunešiau į vieną tokį kaimą. Vos tik pasklido jautienos kvapas, aplink mane susibūrė minia žmonių ir akimirksniu išgraibstė mėsą. Žmonės apgailestavo, kad turėjau jos tiek mažai, mat jiems reikia daugiau. Jie taip troško mėsos, kad, ko gero, būtų suriję ir mane, jei nebūčiau prižadėjęs atnešti dar. Patarkit, ką man daryti?

Broliai pamanė, kad pasitaikė puiki proga užsidirbti, ir paklausė:

— O jeigu mes nunešime mėsos, ar jie pirks iš mūsų?

— Žinoma,— atsakė sūnėnas.— Jūs turit daugybę karvių. Galit papjauti visas. Pardavę gausit tiek pinigų, kad negalėsit nė panešti.

Broliai negaišo nė akimirkos. Jie paskerdė visas savo karves, sudėjo mėsą į didžiulius maišus, užsikėlė juos ant nugarų ir jau keliaus. Sūnėnas jiems nupasakojo, kaip pasiekti tą kaimą, kuriame jis lankėsi, ir patarė:

— To kaimo galva — brahmanas. Kai nueisite ten, šaukite: „Kas nori pirkti jautienos?!“ — ir kaipmat apie jus susirinks minia.

Šeši broliai nukeliavo į tą kaimą ir ėmė garsiai siūlyti mėsą. Pas brahmaną, kurį buvo apgavęs jų sūnėnas, sėdėjo būrelis žmonių ir šnekučiavosi. Pamatę brolius, jie vienu balsu sušuko:

— Mes pirksim jautieną, užeikit.

Kai broliai įžengė į vidų, žmonės juos pačiupo ir nuplakė. Broliai puolė žmonėms į kojas ir ėmė melsti atleidimo. Brahmanai juos paleido, bet įspėjo:

— Jūs pernelyg įžūlūs. Atnešėt parduoti jautieną į brahmanų kaimą. Tai bus jums pamoka visam gyvenimui. Tikimės, kad daugiau čionai nesirodysite.

Stvarstydamiesi už skaudamų vietų, broliai išsliūkino iš kaimo. Pakeliui į namus vyriausiasis tarė:

— Tai vaikėzas mus bjauriai apmovė. Atkeršykim jam — padekim jo namą.

Pasiūlymas atitiko brolių būdą, tad visi mielai jam pritarė. Sugrįžę jie paslapčiomis padegė sūnėno namą. Trobelė akimirksniu pavirto pelenų krūva, ir vargšė našlė su sūnumi liko be pastogės. Tada berniukas iš nendrių nupynė didelius krepšius, pripylė juos pelenų ir iškeliavo į tolimesnį kaimą. Jis žinojo,

kad žmones ten kamuoja bjauri akių liga -- jie nieko aiškiai nemato. Kai berniukas pasiekė tą kaimą, gyventojai ėmė teirautis:

— Ko atėjai čionai, nepažįstamasis?

— Broliai, aš sužinojau, kad jūs sergate akių liga,— atsakė berniukas.— Tai išgirdęs, kaipmat leidausi į kelią ir atnešiau stebuklingų vaistų.

Visas kaimas puolė jam karštai dėkoti, sunešė daugybę pinigų ir sukrovė į krepšius vietoj pelenų. O berniukas tarė:

— Bet šiems vaistams vartoti yra viena taisyklė. Jeigu jos nesilaikysite, vaistai nepadės. Neskubėkite dėti jų prie akių vos tik gavę, truputį luktelėkite, kol aš paėjėsiu savo kaimo link ir sušuksiu: „Jau!“

Šitaip berniukas gudrumu išsikeitė du pilnus krepšius pelenų į du pilnus krepšius pinigų. Kai jis dingo ligoniams iš akių, šie ėmė šaukti:

— Ar jau?

— Dar palaukit, turėkit kantrybės, antraip viskas nueis šuniui ant uodegos,— atsakinėjo berniukas, kol dar nebuvo peržengęs kaimo ribos. Ir tik nuėjęs pakankamai toli, sušuko:

— Jau! Trinkite akis!

Ligoniai ėmė trintis pelenais akis. Galite įsivaizduoti, kokį poveikį turėjo tie stebuklingi vaistai! Akys pasruvo krauju, ėmė siaubingai peršėti. Tada ligoniai suprato esą apgauti ir prisiekė, kad jeigu tas netikęs berniūktis išdrįsias dar sykį čia pasirodyti, jie surišią jį ir nuplaksią.

O gudruolis tuo tarpu grįžo namo ir vėl pasiuntė motiną puodo ryžiams seikėti. Dėdės labai nustebo.

— Matyt, jis turi pasislėpęs lobį,— nusprendė jie ir, neįstengdami susiturėti, atėjo pas sūnėną.

— Iš kur atsinešei tiek pinigų, sūneli? — paklausė jie.

— Pardaviau to namo, kurį jūs sudeginot, pelenus,— atsakė našlaitis.— Juos nupirkę žmonės nedavė man ramybės: „Atnešk dar pelenų, atnešk dar pelenų!“ Bet mano trobelė buvo maža, ir tų pelenų ne kažin kiek prisirinko. Jeigu jūs sudegintumėt savo trobas, tai gautumėt tiek pinigų, kad galėtumėt pasistatyti nors ir tūkstantį tokių trobų. Ir dar tektų samdytis nešikus pinigams nešti.

Broliai pasitarę nusprendė, kad tokios progos praleisti negalima, ir nieko nelaukdami padegė savo namus. Ugnis kaipmat pavertė jų trobas pelenais. Kaimynai pamanė, kad broliai iš proto išsikraustė. O šie, nekreipdami į nieką dėmesio, užsivertė

ant nugarų po krepšį, pilną pelenų, ir patraukė pievų taku. Krepšiai lenkė juos prie žemės, tačiau broliai galvojo tik apie uždarbį ir buvo pasiryžę viską iškentėti. Netrukus juos pasivijo sūnėnas ir patarė:

— Eikite į kaimą, kur žmonėms skauda akys. Ten tikrai parduosite pelenus.

Kai broliai atėjo į tą kaimą ir pasiūlė pirkti pelenus, žmonės juos surišo ir smarkiai įtrynė akis pelenais. Nedaug trūko, kad broliai būtų apakę. Be to, jie buvo žiauriai sumušti. Iš širdies privanoję brolius, kaimo gyventojai paleido juos namo. Pakeliui broliai plūdo sūnėną:

— Tas velnio vaikas vėl iškrėtė mums šunybę. Maža, kad sudeginom trobas, tai dar gavom į kailį už pelenus. Reikia jam atkeršyti. Kai grįšime namo, patupdysime jį į geležinį narvą ir įmesime į upę.

Parėję namo, jie pasigavo sūnėną, įkišo į narvą ir nunešė į džiungles, prie upės. Ten prisėdo pailsėti ir galvoja sau:

„Vaikėzas tuoj keliaus į dugną. Dabar jam tikrai nepavyks pasprukti. Tad ar neužkrintus prieš tai ryžių?“

Jiems nuėjus ryžių, kitos karalystės princas, medžiojęs tose vietose, užtiko narvą ir berniuką jame. Didžiai nustebęs princas paklausė:

— Ką tu čia veiki? Kas nutiko, kad surištom rankom bei kojom esi uždarytas į narvą ir paliktas tankiame miške?

Berniukas atsakė:

— Mano mamos brolis turi dukterį. Nė įsivaizduoti negalite, kokia ji gražuolė. Mano nelaimė, dėdės verčia mane ją vesti. O aš esu išsirinkęs kitą nuotaką ir kiekvienąsyk jiems kartoju: „Niekuomet jos nevesiu. Jūs esate mano dėdės, ir aš visiškai nenoriu, kad būtumėt dar ir uošviai.“ Bet jų neįtikinsi. Iš pradžių jie mane įkalbinėjo geruoju, paskui plakė, o kai pamatė, jog neperkalbės, įkišo į narvą ir atnešė čionai. Neišmanau, ką jie ketina daryti toliau.

— O jeigu ją vesčiau aš, viskas kuo puikiausiai išsispręstų, tiesa? — pasiūlė princas.

— Taip, bet turėsite lįsti į narvą ir laukti, kol sugrįš mano dėdės,— pasakė mažasis sukčius. Ir kiek patylėjęs pridūrė: — Sugrįžę jie paklaus: „Na ir ką tu dar pasakysi?“ Atsakykite jiems: „Meskite mane į upę, tai bus geriausia“. O jeigu klaus dar ko nors, sakykite, jog esate pasirengęs.

Princas apsidžiaugė ir tarė:

— Aš niekuomet tavęs neužmiršiu.

— Bet tai dar ne viskas. Jeigu jūs įlįsite į narvą su savais drabužiais ir papuošalais, jie kaipmat supras, kas jūs esate. Išleiskite mane, aš atiduosiu jums savo drabužius.

Princas atidarė narvą, išleido berniuką, ir jiedu pasikeitė drabužiais. Princas įlindo į narvą apsivilkęs berniuko skarmalus, o berniukas patraukė į kaimą.

Pavalgę sugrįžo broliai. Vienas jų priėjo prie pat narvo ir klausia:

— Na ir ką tu dar pasakysi?

— Meskite mane į upę, tai bus geriausia,— kaip primokytas, atsakė princas.

— Tuomet mūsų kaltės čia nėra,— tarė broliai ir nustūmė įkalintą princą į upę.

Skęsdamas princas dar spėjo pagalvoti: „Kas čia dedasi? Ar tik nesirengiama manęs apvesdinti su mirties karalystės princese?“

Broliai ramia širdim parsirado namo. Jie neabejojo, kad sūnėnas jau miręs.

O sesers kieme bevaikštinėjęs dieviškos išvaizdos princas. Kokie puikūs jo drabužiai! Kaip akina papuošalų spindesys! Priėję arčiau, broliai suprato, kad tai ne kas kitas, o jų sūnėnas. Jie kone pasiuto iš pavydo. Matyt, piktosios dvasios palankios berniukui. Įmetėm į upę, o jis vis vien gyvas! Kur tai girdėta, kur tai matyta! Ar tik nebus jo apipylęs turtais mirties karalystės dievas? Broliams parūpo sužinoti apie mirusiųjų šalį, ir jie ėmė kamantinėti berniuką:

— Vaike, mes įmetėm tave į upę todėl, kad pats to norėjai. Kaip matyti, tu pabuvojai aname pasaulyje. Bet kaip tau pavyko taip greitai sugrįžti? Ir dar būtų labai įdomu sužinoti, kaip tu ten nukeliavai?

Berniukas nutaisęs rimtą veidą ėmė pasakoti:

— Jūs įmetėte mane į upę, ir aš iš lėto nugrimzdau į tokią vietą, kurią težino vienas dievas Arnamas Ketha. Staiga prie mano narvo sustojo palankinas. Jį lydėję ginkluoti sargybiniai be galo pagarbiai atidarė narvą ir tarė man: „Pone, jūsų seneliai atsiuntė šį palankiną. Jis nugabens jus į mirties dievo karalystę. Maloniai prašome sėsti vidun“. Iš pradžių labai išsigandau, bet paskui pamaniau: „Kad jau esu miręs, ko gi man bijoti?“ Tuomet palankino nešėjai leidosi plaukti ir nugabeno mane į mirties dievo karalystę. Išlipau priešais didelį namą. Išėjo senelis su senele. Jie išbučiavo mane ir padovanojo šiuos drabu-

žius bei papuošalus sakydami: „Vaike, mes labai trokštam pasimatyti su tavo dėdėmis, perduok jiems, kad kuo greičiau atvyktų“. Jie taipogi davė man peilį, papuoštą auksu, ir tarė: „Galbūt tavo dėdės pamatę šį peilį prisimins mus“.

Berniukas parodė dėdėms princo peilį ir baigė savo pasakojimą tokiais žodžiais:

— Paskui aš buvau išneštas ant upės kranto. O jūs turėtumėte pasiskubinti, jei nenorite apvilti senelių.

— Taip, taip, mes nenorim jų apvilti, tačiau kaip ten nusigauti? — paklausė broliai.

— Tai nėra labai sunku,— atsakė berniukas.— Pasiimkite kiekvienas po geležinį narvą ir eikite paskui mane prie upės. Ten sulipsite į narvus, o aš sumėtysiu po vieną į vandenį. Jūsų pasiimti atvyks trys poros palankinų ir nuneš tiesiai į aną pasaulį.

Seši broliai nuskubėjo namo ir kiekvienas atsinešė po geležinį narvą. Tuomet jie nusekė paskui sūnėną prie upės ir sulipo į narvus. Berniukas tvirtai surišo jiems rankas ir kojas.

Vyriausiąjį dėdę jis įmetė į upę pirmą. Narvui įkritus į vandenį, iškilo daugybė burbulų. Sūnėnas ėmė šaukti:

— Žiūrėkit, žiūrėkit, senelė tiek privaišino dėdę ryžių alumi, kad jis gerokai įkaušo ir dabar viskas jam atgal per gerklę eina.

Tai išgirdę, berniuko dėdės panoro kuo greičiau nusekti paskui brolių į aną pasaulį ir ėmė šaukti: „Dabar mesk mane, dabar mesk mane!“ Taigi sūnėnas sumetė juos visus į upę ir ramus parėjo namo.

Dėdienės, pamačiusios jį vieną pareinantį, ėmė klausinėti, kada sugrįš namo vyrai. Berniukas joms atsakė:

— Nesirūpinkit. Seneliai jų greitai nepaleis, juk tiek ilgai nesimatę. Kol kas jie vaišinasi gėrimais, dar bus paduoti gardūs valgiai, o paskui jie šoks ir dainuos. Taigi greit jų nelaukite.

Sešių brolių žmonos keturias naktis nesudėjo akių, tačiau vyrai kaip negrįžo, taip negrįžo. Įtarusios negera, jos kreipėsi į sūnėną:

— Kas nutiko, vaike? Kodėl tavo dėdės vis negrįžta?

— Jau netrukus sugrįš,— atsakė berniukas.

Po kelių nemigo naktų moteriškės vėl klausia:

— Kodėl tavo dėdės negrįžta? Bijom, kad juos bus užklupusi kokia nelaimė. Ar negalėtum ten nukeliauti ir sužinoti?

Berniukas nerūpestingai atšovė:

— Neaušinkit burnos be reikalo. Darykit tai, kas jums pri-
dera: padėkit į nok-seką¹ po lėkštę ryžių.

Tuomet dėdienės suprato, kokia nelaimė jas ištiko. Kaime
ilgai aidėjo šešių našlių aimanos.

Šitaip dievas Arnamas Ketha nubaudė mirtimi dėdes, skriau-
dusius našlaujančios sesers sūnų, o jų žmonas paliko šiame pa-
saulyje apraudoti savo likimo.

RUPATILĖ

Jeigu kada ištaikytumėte progą apsilankyti Khasių kalvo-
se, tai nuo Leitkinsju arba Mahadėjo viršukalnių pamatytumėte
saulėje tviskančią upę. Ji išsidriekusi lygumoje tarsi žėrintis
sidabro vėrinys. Tos upės nuostabus vardas — Rupalilė. Khasių
kalba tai reiškia įmantrų sidabrinį vėrinį, kokius nešioja ant
kaklo gražios ir sveikos khasių merginos.

Upė turi savo istoriją, kuri ir šiandien mielai pasakojama.
Ji primena mums žilą senovę, kai pasaulis buvo vos pradėjęs
kurtis.

Silongo kalno dievas turėjo dvi jaunas ir gražias dukteris
dvynes. Kaip ir visi dvyniai mergaitės labai mylėjo viena kitą.
Sykį jos žaidė Silongo viršūnėje. Kalnas buvo nepaprasto gro-
žio — aplipęs daugybe mažų kalvelių, nusmaigstytais tiesiomis
it grakšti, liauna moteris pušimis, nusėtas laukinėmis gėlėmis,
audžiančiomis raudonų, mėlynų ir violetinių spalvų raštą. O
apačioje, priešais dvynių akis, vilnijo Silheto lygumos — kviesto
kviečiančios, vilioje viliojančios. Ir mergaitės sumanė bėgti
lenktynių — žemyn, į lygumas.

Taigi seserys Ka Jamė ir Ka Ngotė pasivertė dviem upėm —
Umjame ir Umngote — ir nugurgėjo pakalniui. Drovi ir kukl
Ka Ngotė buvo romaus, švelnaus būdo. O Ka Jamė buvo judres-
nė, guvesnė, mėgstanti pasirodyti.

Umngotė pasirinko lengvesnį, nors ir ilgesnį kelią. Puria
minkšta žeme ji išsirangė į Silheto lygumas. Čia žmonės pava-
dino ją Sengurkhata. Pratekėjusi Chatako miestą, ji pasiekė De-
varą ir ėmė dairytis sesers. Tačiau Umjamės niekur nebuvo
matyti. Umngotė, žinoma, labai apsidžiaugė, nes suprato laimė

¹ Nok-sekas — tai vieta virtuvėje, kur, mikvru papročiu, padedama maistu

sianti lenktynes. Neskubėdama raitė ji ilgas kilpas, vis labiau panėšėdama į žvilgantį sidabro vėrinį. Žmonės kalnuose pamatė šiuos nuostabius, saulėje spindinčius vingulius ir ėmė džiugiai šaukti: „Rupatilė! Rupatilė!“ Nuo tol Devaroje upę ir vadiną Rupatile.

Pramuštgalvė Umjamė pasirinko sunkų kelią per uolas ir tarpeklius. Umngotei palengva sprovenant ilga, bet puria vaga, Umjamė šokinėjo nuo vienos kalvelės ant kitos sulig kiekviena kliūtimi netekdama vis daugiau jėgų. Galų gale, nusilpusi ir sugaišusi begalę laiko, ji pasiekė Devarą. Čia rado savo seserį, šypsančią lyg sidabro vėrinys. Lenktynės buvo pralaimėtos, tad Umjamė nusprendė, kad geriausia bus pasislėpti, ir suskilo į penkis upelius: Ka Umtongą, Ka Torasą, Ka Pasbiriją, Ka Kumardžanį ir Ka Devarą.

Abi upės — ir Umjamė, ir Umngotė — pradeda savo kelią Šilongo kalno viršūnėje. Prieš keldamiesi per Umngotę, khasiai pagarbina ją kaip anų lenktynių nugalėtoją. Ant kranto neretai pamatysi susispietusį vyrų ir moterų būrelį. Jaunos šypsančios khasių moterys rausvais skruostais ir spalvingais drabužiais atnešusios upei dovanų orchidėjų, rododendrų, azalijų ir laukinių rožių. Moterų plaukai padabinti kapaufulių žiedais. Vikriais trumpais žingsneliais jos šoka mušant būgnams, apsuptos khasių vyrų, kurie irgi šoka, tik jų žingsniai platūs, vyriški.

BIHARO LIAUDIES PASAKOS

BIHARAS

Valstija yra nusidriekusi nuo Himalajų kalnų papėdžių šiaurėje iki Orisos valstijos pietuose, rytuose ji siekia Vakarų Bengaliją, o vakaruose — Madhją ir Utarą. Jos plotas 173 879 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 70 mln, tankumas — 402 žmonės kvadratiniam kilometre.

Valstijos sostinė — Patna, valstybinė kalba hindi, kitos pagrindinės kalbos — urdu, bengalų, mundų ir santalų. Gausi literatūra hindi kalba ir jos trimis tarmėmis — bhodžpūrų, maithilų ir magalų.

Biharas yra džainizmo ir budizmo lopšys. Valstija turi šlovingą praeitį, tai patvirtina daugybė senovės paminklų valstijoje. Zodis „Biharas“ yra kilęs iš *vihar*, tai reiškia „vienuolynas“. Valstijoje yra daug vietų, šventų induistams, musulmonams, budistams, džainistams ir sikhams. Biharas folkloras gausus ir įvairus. Adivasiai, mundai, oraonai ir santalai turi savo liaudies pasakas, šokius, šventes ir muziką. Valstijoje būdavo ir profesionalių pasakotojų, ypač Mithilos ir Bhodžpūro apylinkėse. Jie keliaudavo iš kaimo į kaimą ir pasakodavo proza arba eilėmis. Mithilos radža ir dauguma kitų stambesnių Biharas dvarininkų paskirdavo dainininkus, kurių pareiga būdavo linksminti žmones liaudies pasakomis. Dabar ši klasė išnykusi.

VIRAS KUMARAS

Kadaise Bihare gyveno jaunuolis Viras Kumaras. Jis priklausė ahirų — pienininkų kastai. Jie augina pieningas karves ir gamina jogurtą, sviestą, sutirštintą pieną bei lydytą sviestą.

Senovėje tas kraštas buvo beveik ištisai apaugęs tankiais miškais. Juose gyveno tigrai, vilkai ir kiti laukiniai žvėrys. Tuose miškuose ir ganydavo savo karves ahirai. Jie buvo narsūs ir stiprūs žmonės. O jų vadas — Viras Kumaras.

Viskas klojosi puikiai, bet syki keletas karvių susirgo ir nugaišo. Niekas nesuprato, iš kur ta neganda, ir žmonės atėjo pas

savo vadą Virą Kumarą klausti patarimo. Juk tankiose džunglėse pilna raganų, o jos turi piktą galią ir kenkia žmonėms bei gyvuliams. Viras Kumaras manė, kad raganos ir bus kaltos dėl kritusių karvių. Per mėnulio jaunatį jis pasiėmė lanką ir strėlių ir nuėjo į gūdų mišką, mat tikėjo, kad tokiomis naktimis raganos renkasi į susibūrimus.

Stovėdamas po medžiu, jis ir išvydo raganas — sudžiūvusiom lūpom, kumpais pirštais, juoduose veiduose styrančiais dideliais baltais dantimis. Akys žybsinčios kaip žarijos. Pačios liesos ir aukštos, apsklidusios išsitaršiusiais plaukais. Nusimetusios sarius, nuogos šoko su šluotomis rankose. Narsusis Viras Kumaras neišsigando tokio keisto reginio ir paėmė raganų drabužius. Raganos ėmė prašyti, kad Viras Kumaras atiduotų, bet jis nesutiko, sakė atiduosiąs tik tada, kai raganos pasižadės daugiau neliesti galvijų. Raganos ėmė grasinti nužudysiančios jį, bet jis tvirtai laikėsi savo.

Nebežinodamos, ką daryti, raganos burtais pasišaukė dvidešimt vieną tigrą plėšriomis akimis ir plačiai pražiotais nasrais. Tigras tučtuojau sudraskė narsuolį į gabalėlius. Visas miškas suskambo nuo kraupaus raganų juoko. Iš narsuolio kūno teliko tik auskarai, geltonas dhotis¹, visas permirkęs krauju, ir ginklai. Tiek ir terado kitą rytą jo ieškoti išėję gentainiai.

Apie Virą Kumarą pasklido legendos, ir nuo tol jis buvo garbinamas kaip didvyris. Visame Bihare apie jį nuo to laiko dainuojamos baladės ir dainos.

Bihare, ahirų kaime, kiekvienais metais per jauną mėnesį jo garbei iškeliama kolona ir rengiamos dievų vaišės.

PASAKOJIMAS APIE KARUA ČAUT PASNINKĄ

Karua Čaut pasninkas būna lapkričio mėnesį. Visos ištekėjusios moterys tada pasninkauja iki patekant mėnuliui ir meldžiasi, kad jų vyrus lydėtų sėkmė.

Štai legenda apie šį pasninką.

Diena ėjo vakarop. Čanda, mylima septynių brolių sesuo, niekada nežinojo, ką jaučia išalkęs žmogus. Jos tėvai ir broliai vi-

¹ Dhotis — vyrų drabužis, vienspalvis 2—3 metrų audinio gabalas, vnyuojamas apie klubus ir nuleidžiamas žemiau kelių.

somis išgalėmis stengėsi, kad jai niečnieko netrūktų. Tai buvo jos pirmasis pasninkas po vestuvių. Pusę dienos Čanda praleido žaisdama kauliukais, kitą pusę praplepėjo, bet vakare pasidarė sunku. Ji pajuto silpnumą, išalko. Jaunesniajam broliui pagailo sesers, ir jis pasakė motinai:

— Mama, Čanda išalko. Duok jai ko nors užvalgyti.

Motina atsakė:

— Ji pasninkauja ir, kol patekės mėnulis, valgyti negali.

Brolis nuėjo pas Čandą ir mėgino pralinksminti ją pasakodamas visokius juokus, bet iki mėnulio tekėjimo vis tiek dar buvo toli.

Vyresnysis brolis pažiūrėjo į Čandą ir paklausė motiną:

— Mama, gal aš galiu parodyti jai mėnulį?

— Kaip tu jai parodysi? Juk tu ne dievas,— atsakė motina.

Brolis pakabino medyje žibintą, pridengė šakomis ir parodė motinai. Ši pasakė:

— Iš tokių dalykų šaipytis nevalia. Tai yra pasninkas, o Čanda ne koks kūdikis, kad negalėtų pakentėti nevalgiusi. Rytoj ji eis į savo vyro namus, ir jai nevalia sulaužyti pasninko, kuris atneš vyrui sėkmę.

Bet sūnus neklausė motinos ir parodė Čandai netikrą mėnulį. Paskui davė jai šviežių ir džiovintų vaisių. Atsikandusi pirmą kąsnį, burnoje ji pajuto plauką, su antru kąsniu — mažą akmenuką, o sulig trečiu iš uošvijos atėjo žmogus, nešinas žinia, kad jos vyrui įkando gyvatė. Čandos ranka taip ir sustojo prie burnos — lyg griaustinis būtų trenkęs iš giedro dangaus. Virpančiomis kojomis ji nuėjo pas mamą, bet iš kuklumo labai verkti nediršo.

— Ar galiu eiti? — paklausė ji priblokštą motiną.

— Taip, vaikeli,— tyliai sumurmėjo ši ir apsišlytė ašaromis. Paskui apkabino dukrą ir pasakė: — Vaikeli, eidama pasveikink kiekvieną sutiktąjį: kas žino, gal kuris pasigailės tavęs ir palaimins?

Čanda taip ir darė — visiems lenkėsi į kojas, bet niekas nelaimino jos ir nelinkėjo sėkmės. Senai elgetaujančiai moteriškei ji padovanojo karolius, ir ši palaimino ją, palinkėjo ilgo gyvenimo jos broliams ir brolvaikeiams.

Čandos mintys nulėkė į vyro namus.

Kai ji ten nuėjo pirmą sykį po sužadėtuvių, visi ją sveikino, mylavo, grojo fleitos, namai tiesiog švietė nuo gėlių gausybės. Dabar jos nesveikino niekas. Tik vyresnioji brolienė pasitiko ir

įvedė vidun. Čanda palietė jai kojas, ir ši palaimino Čandą sakydama:

— Būk nuolanki žmona ir turėk daug sūnų, būk meili savo vyrui, džiaukis šeimos gyvenimu, kol žilo plauko sulauksi. Tegu tave visada supa turtai ir daugybė žmonių. Tegu visas kaimas būna pilnas tavo brolių ir brolvaikių.

Čanda pajuto, kad gavo tai, ko jai reikėjo. kažkas sušuko:

— Brolienė atėjo!

— Ką aš darysiu su ta nelemta moterimi? — paklausė motina.— Ji prarado savo džiaugsmą ir laimę.— Ir pradėjo raudoti.

Bet Čanda vis tiek palietė jai kojas. O paskui brolienės nuvedė ją prie mirusio vyro. Ten buvo sukviesta daugybė burtininkų ir daktarų, bet viskas veltui. Jie čiupinėjo rankas, klausėsi, ar plaka širdis. Juk kol rusena gyvastis, tol gyva ir viltis. Tačiau rankos ir kojos buvo atšalusios. Jas trynė muskusu, bet niekas nepadėjo.

Čanda prisiminė girdėjusi — jei gyvatės įgelto žmogaus kūną išlaikysi metus, tai jis gali atsigauti. Ir ji ėmė prašyti, kad numirėlio nedegintų. Visi matė, kokia ji nelaiminga, ir pasigailėję leido pasilikti vyro kūną. Uošvė nenorėjo jos matyti, todėl kasdien atsiųsdavo jai šaukštą garstyčių aliejaus ir gabalą cukraus. Su aliejumi Čanda užsidegdavo lempą, o cukrų numesdavo į kampa. Dieną naktį ji sėdėjo pasidėjusi vyro galvą ant kelių. Kasdien paklodavo jam guolį iš banano lapo, kitu lapu užklodavo.

Čanda labai sulyso, bet jos veidas švietė, nuskaidrintas dangiškos šviesos.

Vieną dieną iš terasos ji pamatė moteris, grįžtančias nuo upės iš maudyklės. Jos vilkėjo pačiais gražiausiais drabužiais ir buvo išsidažiusios šešiolikos spalvų dažais. Viena moteris pasakė Čandai:

— Praėjo lygiai metai nuo tos dienos, kai tu netekai vyro.

— Tai gal man šiandien pasninkauti? — paklausė Čanda.

Kažkuri moteris nusišaipė:

— Gali, jeigu nori.

Tarp moterų buvo viena sena elgeta, ji pasakė Čandai:

— Būtinai pasninkauk šiandien, neimk į burną net lašo vandens. Tada šiandien atgausi vyrą. Pas tave septynis kartus ateis meilės deivė, kaskart vis persirengusi sena moterimi. Šitos senės tave kankins, bet tu privalai pulti joms į kojas ir maldauti. Tik jos tegali sugrąžinti tau vyrą.

Čanda atsidėkodama palietė senai elgetai kojas. Paskui švairiai išplovė savo namus, pasmilkė smilkalų, pabarstė žiedlapių.

Pati apsirengė kaip nuotaka. Pasidažė cinoberiu plaukų skyrimą, ant kaktos užsirišo juostą, užsimovė naujas apyrankes. Tada nuprausė vyro kūną ir apvilko naujais drabužiais. Naktį atėjo sena moteris ir pasakė:

— Ziūrėk pasninko, nes esi didvyrio žmona. Visą gyvenimą teks nugyventi su baltais našlės drabužiais, jeigu ką nors šiandien suvalgysi nesulaukusi patekant mėnulio pilnaties.

Čanda palietė jai kojas ir prašė palaiminimo, bet moteris patraukė kojas: ateisianti jos sesuo ir palaiminsianti.

Taip pas Čandą atėjo šešios moterys. Kiekviena pakartodavo tuos pačius žodžius ir išeidavo. Čanda sulaikiusi kvapą laukė pasirodant septintosios, kiekvienas akies mirksnis jai atrodė kaip šimtas metų. Pagaliau deivė atėjo.

— Tu valgei prieš patekant mėnuliui,— pasakė ji,— todėl nešioji baltą našlės apdarą, nes tavo broliai lepina tave ir pamaitina. Kam reikėjo sulaužyti pasninką?

Čanda išsyk apjuosė deivės kaklą girliandomis ir puolė į kojas. Bet deivė taip pastūmė Čandą, kad jos galva atsitrenkė į duris. Kraujas plūste plūdo, o Čanda nesitraukdama nuo deivės kojų prašė:

— Arba atgaivink jį, arba atsiųsk man mirtį. Aš taip gyventi negaliu.

Pasigailėjo deivė ir, įsipjovusi mažąjį pirštelį, užlašino kraujo ant negyvo Čandos vyro.

Jis tučtuojau atsisėdo ir paklausė Čandą:

— Kada tu atėjai? Kodėl nepažadinau manęs?

Čanda nuolankiai stovėjo kampe. Vyras meiliai apkabino ją. Paskui jiedu ėmė žaisti kauliukais, ir Čanda laimėjo. Vyras paprašė ją pažaisti dar sykį. Ji jau nebeturėjo jėgų, bet atsisakyti negalėjo. Šitai jiems žaidžiant, atėjo tarnas, kuris kasdien nešiojo garstyčių aliejų ir cukrų.

Sugrįžęs jis papasakojo Čandos uošvei, kad Čanda su kažkuo žaidžia kauliukais. Uošvė nepatikėjo ir nuskubėjo pasižiūrėti pati. Ir labai nustebo pamačiusi savo sūnų gyvą. Čanda su vyru palietė motinai kojas, ir ši palaimino marčią šitokiais žodžiais:

— Būk nuolanki žmona, būk meili savo vyrui, kol žilo plauko sulauksi.

TILAMANDŽANĖ KUMARĖ

Senų senovėje Mithiloje gyveno brahmanas, jis turėjo dvi žmonas ir dvi dukteris — Tilamandžanę ir Karabhusaką. Tilamandžanė dar maža neteko motinos. Karabhusakos mama buvo gyva. Bet ji labai nemėgo savo podukros Tilamandžanės, mat ši buvo graži ir geros širdies, o jos pačios duktė Karabhusaka bjauri ir negera.

Kartais pamotė liepdavo Tilamandžanei visą dieną girnomis malti grūdus, o vakare duodavo tik gabaliuką papločio ir žiupsnelį lęšių. Kitą sykį per patį vidudienio karštį liepdavo nešioti iš upės vandenį. O valgydavo podukra dažniausiai tik tai, kas atlikdavo nuo kitų stalo.

Bet visi aplinkui žinojo, kad Tilamandžanė gražuolė: Sykj pas Tilamandžanės tėvą apsilankė kirpėjas su brahmanu ir pasakė, jog ją nori vesti karalius.

Tėvas buvo nelabai turtingas ir abejojo, ar priimti šitą pasiūlymą, bet jo žmonai tas labai patiko. Buvo paskirta vestuvių diena, brahmanas aplankė karalių ir atliko sužadėtuves — kiekvienas atsinešė po šluotelę nekultų ryžių, sumaišė juos, o paskui vėl pasidalino. Karalius nusiuntė nuotakai visą jaunosios apdarą, prašmatnų brokato šilko sarį¹. Drauge ir papuošalus galvai, kaklui, ausims, rankoms, riešams ir kojoms.

Brahmano namuose degė daugybė lempų, viskas buvo išdabinta gėlėmis. Grojo muzikantai, bet, deja! Pati nelaimingiausia tuose namuose buvo Tilamandžanė, nes klastingoji pamotė įkišo jai į ausis stebuklingų žolių, pavertė Tilamandžanę paukščiu ir uždarė j narvelį.

Karaliaus veidą dengė skraistė, be to, anksčiau jis nuotakos nebuvo matęs, tad kai vietoj Tilamandžanės atvedė Karabhusaką, jaunikis klastos nė neįtarė. Karalius uždėjo cinoherio ant nuotakos sklastymo, paskui jiedu paprašė šeimos globėjo Sivo palaiminimo ir tapo vyru ir žmona.

Tik parsivežęs nuotaką į rūmus karalius pamatė, kokia ji bjauri. Jos akys anaip tol nepriminė išgąsdinto elnio akių, kaip pasakojo žmonės. Ji pati visai nebuvo panaši į išlydytą auksą, kaip buvo girdėjęs. O plaukai nė iš tolo nesiekė kulnų, kaip buvo pasakyta. Negana to, žmona pasirodė besanti savanaudė ir blogo

¹ Saris — apšvinojamas indų moterų drabužis iš audeklo (5–9 m ilgio, 1 m pločio) gabalo.

būdo. Nuolat reikalavo iš karaliaus dailių drabužių, maisto ir papuošalų. Ir nerodė jam jokios meilės. Karalius buvo labai nelaimingas ir nusivylęs naująja nuotaka.

Po kurio laiko, kai vestuvių iškilmės haigėsi, pamotė paleido Tilamandžanę. Mažas paukštelis skrido, skrido, kol galiausiai atlėkė į karaliaus rūmus. Jis ėmė skraidyti aplink čiulbėdamas:

*Tilamandžanė klajūnė nelaiminga.
Karabhusaka linksminasi pas karalių.
Slapstosi mylimoji karaliaus,
Kuri su juo turėjo būti sujungta.*

Tvarkydamas savo reikalus, karalius vis girdėjo šituos žodžius. Atsikėlusį anksti rytą, nusiprausęs ir užlipęs ant stogo pagarbinti saulės dievo, jį vėl pasitikdavo ta pati paukštelio giesmė.

Karalių apėmė smalsumas, ir jis pasiuntė savo sargybą, kad sugautų tą paukštį.

Paukštis pasirodė besąs visai gražus — papūga su žaliomis plunksnomis, skaisčiai raudonu snapu ir ilga uodega. Karalius laikė ją rankose, papūga suspurdėjo norėdama ištrūkti, ir tuo metu stebuklingosios žolės iškrito jai iš ausų.

Kokia buvo karaliaus nuostaba ir džiaugsmas, kai pamatė prieš save stovint pačią tobulybę! Jaunutę gražią merginą, paplūdusią ašaromis. Karalius išklausė jos pasakojimo, pasišaukė Karabhusaką ir paklausė, kodėl šioji apgavo jį. Karabhusaka net galvos nedrįso pakelti iš gėdos ir haimės. Karalius liepė nugarbenti ją į džiungles ir palikti.

O pats su Tilamandžane dideliame džiaugsme išgyveno šimtą metų.

PATS DIDŽIAUSIAS KVAILYS

Sykį keliavo keturi draugai kvailiai. Pavargę sustojo po šventu pipalo medžiu pailsėti. Visi jie buvo skirtingų kastų — brahmanas, kšatrijas¹, vaišijas² ir kajastas³.

¹ Kšatrijai — karinės aristokratijos luomas.

² Vaišijai — laisvųjų bendruomenininkų luomas — pirkliai, žemdirbiai, gyvulių augintojai.

³ Kajastai — raštininkai.

Po tuo pačiu medžiu panoro pailsėti dar vienas žmogus ir pri-
ėjęs nusilenkė kvailiams.

Sie ėmė ginčytis, kurį iš jų žmogus pasveikino. Munšis dži⁴,
kajastas, pasakė:

— Jis sveikino mane.

Panditas dži, brahmanas, pareiškė:

— Ne, jis nusilenkė man.

Singhas dži, kšatrijas, tarė:

— Ne, jis sveikinosi su manim.

Saha dži, vaišijas, užginčijo:

— Teisybę sakant, jis pasveikino mus visus. Jeigu abejojate,
imkit ir paklauskit jį. Kam gi žiūrėti į apyrankę ant žmogaus
rankos per veidrodį?

Singhas dži pratrūko:

— Ak jūs pagyrūnai! Kam jūs rūpit? Aš esu karžygių kraujo
ir turiu įgimtą teisę į visus pasveikinimus.

Niekaip negalėdami išsiaiškinti, kvailiai galop pasiklausė svei-
kinusį žmogų.

Šis buvo pakankamai protingas ir nesunkiai suprato, kad šne-
kasi su kvailiais. Tad atsakė šitaip:

— Aš sveikinau patį didžiausią kvailį iš jūsų. Būtų įdomu,
kuriam atiteks šita garbė. Nagi parodykit man, kuris esat pats
didžiausias kvailys.

Visiems keturiems labai rūpėjo pasirodyti, kad yra pats kvai-
liausias. Galop sutarė taip: kiekvienas iš eilės papasakos po is-
toriją ir pademonstruos visą savo kvailumą.

Panditas dži pasitaisė turbaną ant galvos ir pradėjo:

— Pirmiausiai pasakosiu aš. Buvo tamsi rugpjūčio naktis.
Mano žmona su vaikais išėjo aplankyti tėvo, ir aš likau vienas.
Į mano namus įsibrovė vagis, pabudau nuo triukšmo. Prisiminiau,
kad reikia pasižiūrėti į kalendorių, kada bus palankiausias metas
pulti tą vagį. Kalendorius rodė, kad geriausia bus tai padaryti
mėnulio pilnaties naktį, o dabar — neverta nė prasidėti. Todėl
ramiai tūnojau, kol vagis viską išnešė.

Dangus per mėnulio pilnatį buvo giedras. Palankus metas atė-
jo. Aš išėjau į gatvę ir ėmiau visa gerkle šaukti: „Vagis, vagis!“

Subėgo pagalbon kaimynai. O pro šalį ėjo žmogus, kuris mies-
te buvo užsidirbęs pinigų. Kaimynai jį ir sučiupo.

Rytą karalius pasišaukė mus į rūmus ir paklausė mane:

⁴ Dži — pagarbą reiškiantis žodelis.

— Ar jis vagis?

Aš abejojau.

— Kada tave apvogė? — paklausė karalius.

— Prieš aštuonias ar devybias dienas,— atsakiau.— Viską išnešė.

— Tai kodėl tu pradėjai šaukti po tiek dienų, per mėnulio pilnatį?— paklausė karalius.

Atsakiau:

— Prakilnybe, aš pasižiūrėjau į kalendorių, palankesnio momento nuo vagystės nakties dar nebuvo.

Karalius supyko:

— Kvailys! Dink man iš akių!

Taigi mane pats karalius pripažino kvailiu. Jei netikit, einam pas karalių, paklausim.

Paskui atėjo Sahos dži eilė.

— Kaip tu gali būti didesnis kvailys už mane? — pasakė jis.— Paklausyk mano istorijos. Tai atsitiko Ugnies šventės naktį. Aš iškėliau Lakšmės garbei puotą, paskui sudėjau lėkštėn visus savo pinigus ir atsisėdau šalia žmonos. Ugnies šventės naktį reikia lošti — tada sužinai, kaip tau seksis visus ateinančius metus. Tad pasakiau žmonai, jog turiu eiti lošti.

— Kam tau vidury nakties kažkur eiti,— atsakė ji.— Verčiau žaiskim mudu abu.

Tada palietėme vienas kito rankas ir susitarėme, kad tas, kuris pirmas prašneks,— pralaimės. Paskui atsigulėme miegoti.

Vidurnaktį į mūsų namus įsmuko vagis, ir mes pabudome. Bet nė vienas nenorėjome prakalbėti pirmas ir pralaimėti. Abudu tylėjome, o vagis susirinko visą mūsų turtą ir išėjo. Bet jis buvo labai godus ir sugrįžo dar. Kai vagis paėmė žmonos karalius, ji nebeištvėrė ir sušuko:

— Ko gi tu tyli, mes jau ir taip viską praradom, tuojau prarasim ir garbę.

Aš pasakiau:

— Tu pirmoji prakalbėjai, tu pralošei.

— Tegu velniai tą žaidimą,— sušuko ji.— Juk viskas mūsų pavogta!

Mudu pradėjom taip ginčytis, kad net kaimynai suėjo pasižiūrėti, kas čia dedasi. Kai viską sužinojo, jie pasakė, kad mudu esam tikri kvailiai — kol ginčijomės, vagis apiplėšė visus namus. Tai pasakykit, kas yra didesnis kvailys?

Dabar atėjo Singho dži eilė pasakoti. Jis pradėjo:

— Sėdėjau sykj balkone ir rūkiau pypkę. Pamačiau afganą, jojantį geru arkliu, apkrautu antklodėmis. Sustabdžiau jį ir paklausiau, ar neparduotų arklio. Afganas atsakė:

— Parduočiau, bet tu neturėsi pinigų taip brangiai užmokėti. Šitą arklį tejpirkty tik karalius.

Paklausiau, kiek jis norėtų.

— Tūkstančio rupijų,— atsakė jis.

— Gerai,— pasakiau ir liepiau pririšti arklį prie stulpo. Išsiėmiau iš kišenės penkis šimtus rupijų ir paprašiau, kad likusių pinigų ateitų, kai parduos antklodes. Afganas nuėjo ir sugrįžo po dviejų dienų. Siek tiek pinigų už dideles palūkanas pasiskoliniau iš palūkininko ir atidaviau afganui. Bet vis tiek dar truko. Pažadėjau atiduoti po savaitės. Bet niekaip negalėjau surinkti net šimto rupijų, nors nerte nėriausi iš kailio. Galų gale pardaviau afganui arklį už šimtą rupijų ir atidaviau jam skolą. Jaučiausi dailiai išsisukęs, bet kam tik papasakodavau, visi sakydavo, kad esu kvailys per visą pilvą.

Paskui pasakojo Munšis dži:

— Dabar mano eilė parodyti, koks esu kvailas. Teisybę sakant, aš nė dabar dorai nesuprantu, ar kvailai pasielgiau, ar protingai. Buvo lietingasis metas. Upės ir kanalai kliokė pilni vandens. Staiga nei iš šio, nei iš to gavau iš savo uošvio žinią, jog labai serga uošvė. Ir jokios vilties, kad pasveiks. Jei noriu ją pamatyti, turiu keliauti nedelsdamas, tad pasiėmęs žmoną su vaikais leidausi į kelią. Priėjome upę. Žmona sako:

— Susiraskim valtį ir perplauksime.

— Ką čia niekus kalbi,— atsakiau aš.— Juk tada reikės samdyti ir valtininką. Kam mums priklausyti nuo jo malonės? Tik nereikalingi rūpesčiai. Aš moku pamatuoti upės gylį. Jei nebus per gili, tai perbrisime be jokios valties.

Įsibridau į vandenį, iš pradžių buvo tik iki kauliukų. Toliau buvo iki kelių, paskui iki šlaunų. Paskui įbridau iki juostos, dar toliau — iki krūtinės.

— Nėra ko jaudintis,— pasakiau žmonai,— vandens tik truputį virš kelių — taip aš išsiaiškinau pagal savo matavimo būdą. Galim bristi.

Žmona niekaip negalėjo suprasti. Aš supykau. Juk esu sąskaitininkas, o ji visą gyvenimą praleidusi virtuvėje, tad ar gali tokia moteriškė ką nusimanyti apie matavimus? Riktelėjau ant jos ir liepiau su vaikais bristi į upę. Upės vidury vaikai pradėjo skęsti, juos gelbėdama nuskendo ir žmona, bet aš vis tiek buvau tikras, kad mano matavimas teisingas. Pamatęs, kad jie pri-

gėrė, niekaip negalėjau suprasti, kas čia negerai. Dar sykį pamatavau vandenį, ir vėl viskas išėjo taip pat. Ir dabar nesusi-
gaudau, kas per stebuklai: matavimai rodo savo, o vaikai nu-
skendo!

Juos sveikinęs žmogus nusišypsojo ir pasakė:

— Didžiausias kvailys — Munšis dži. Be jokios abejonės. Ki-
ti praradot tik savo turtą, o jis per kvailumą neteko šeimos.
Ar galima tokiam žmogui nenusilenkti iš pagarbos?

Keturi draugai liko visiškai patenkinti tokiu žmogaus spren-
dimu ir laimingi patraukė toliau.

KAIP ATsirado Patnos Vardas

Patna yra Biharo sostinė. Štai ką pasakoja legenda.

Kosambio mieste gyveno brahmanas, vardu Bhumideza. Jis turėjo du sūnus — Kusą ir Bikusą. Kusas vedė Pramatę, o Bi-
kuso žmona buvo Sumatė. Jos buvo išminčiaus Sarvasidhio duk-
terys. Kusas ir Bikusas buvo neturtingi, todėl netrukus su žmo-
nomis iškeliavo ieškoti laimės į svečias šalis.

Nesisekė jiems nei gauti kokią tarnybą, nei pelnyti pinigų,
tad ėmė abu vieną sykį ir pabėgo nuo žmonių, palikę miegančias
džiunglėse. Žmonos atsibudo ir ėmė verkti iš nevilties.

Pro šalį ėjo Parvatė¹ ir Šivas. Parvatei pasidarė gaila varg-
šių moterų, ir ji ėmė prašyti Šivą, kad kaip nors joms padėtų.
Šivas išpranašavo, kad Sumatei gims sūnus Putra. Ir kaskart,
kai tik Putra nubus išmiegojęs, iš jo galvos pabirs tūkstančio
auksinių monetų lietus.

Pranašystė išsipildė. Kai tik kūdikis nubudo po pirmojo mie-
go, iš jo galvos išbiro tūkstantis auksinių monetų. Moteriškės
išsigando, pamanė, kad pinigai iš ko nors pavogti, ir kuo grei-
čiau pabėgo iš tos vietos. Bet kur tik jos ėjo, visur kartojosi tas
pats stebuklas.

Jos tol nenurimo, kol nesužinojo teisybės. Pagaliau nukako į
Kasj ir ten apsistojo. Putra užaugęs tapo labai turtingu žmogumi
ir dosniai dalijosi viskuo su kitais.

Iš visų pasaulio galų plūdo pas jį žmonės patirti jo dosnu-
mo. Kusas ir Bikusas gyveno Karnatake ir vertėsi elgetaudami.
Sykį jiedu išgirdo apie Putrą ir atėjo pas jį prašyti išmaldos.

¹ Parvatė — deivė, dievo Sivo žmona.

Sumatė pastebėjo juodu iš savo rūmų balkono ir pažino. Vyrai buvo priimti su didele pagarba ir nuo to sykiu gyveno kuo laimingiausiai.

Bet Putros tėvas greitai ėmė pavydėti savo šešiolikamečiui sūnui. Sykj Bikusas nusiuntė pas Putrą du čandalus — šlavėjus, apsimetusius šventikais. Čandalai pasakė Putrai, kad jis privalęs atlikti apeigas deivei Vindjasanei, esą jo motina gimdydama taip žadėjusi. Putra pasiklausė savo tėvo, ir šis pritarė čandalams, kurie sakėsi esą deivės pasiuntiniai ir galį nuvesti jį šventyklon.

Nusivedę patiklų berniuką į tankų mišką, čandalai išklojo jam visą teisybę. Putra baisiausiai persigando, kad teks mirti. Bet kiek kartų piktadarys kėlė ranką su kardu, tiek kartų šis iškrisdavo žemėn. Negalėdami atimti gyvybės, nevidonai pareikalavo iš jo daug pinigų ir nuėjo sau.

Berniukas liko vienas girioje. Nežinodamas, ką daryti, naktį įsilipo į figos medį.

Į tą patį medį nakvoti įsikorė ir dvi piktosios dvasios — Sankata ir Bikata. Bet jos pažadėjo Putrai nedaryti nieko pikto, tik paprašė, kad pabūtų teisėjas ir padėtų išspręsti jų ginčą. Tai buvo piktosios dvasios Karibako sūnūs. Sykj Karibakas pelnė Šivo malonę ir gavo iš jo tris dovanas. Pirmoji dovana buvo batai, su kuriais žmogus per akies mirksnį gali nukeliauti tūkstančius mylių. Antroji dovana — maišas, iš kurio gali kada tik panorėjęs semti rieškučias deimantų, o trečioji — rykštė, pasuksi ją virš galvos, ir aplink atsiras stebuklingas miestas. Karibakas jau buvo miręs, tad sūnūs dabar ir ginčijosi, kuriam tie trys daiktai priklauso. Galų gale paprašė Putrą nuspręsti.

Putra jiems pasakė:

— Nubėkit, palieskit tą aukštą salo medį, kur matot priešaky. Kas pirmas sugrįš ir paims tuos daiktus, tas juos ir turės.

Kol aniedu bėgo, balsas iš dangaus pasakė Putrai:

— Apsiauk batus ir lėk į Ceiloną.

Atsidūręs Ceilone, jis sutiko baltai apsitaisiusį berniuką, sėdintį prie altoriaus po medžiu. Berniukas užkalbino Putrą ir išpranašavo jam, kad ves princesę Patalę, Ceilono karaliaus Patallesvaro dukterį.

Jaunuolis įsidėmėjo tuos žodžius ir, vieną naktį slapta aplankęs Patalę, viską jai papasakojo. Mergina sakė eisianti su juo nors į pasaulio galą. Putra apsiavė savo batus ir per porą akies mirksnių atsidūrė pietiniame Gango krante — į šiaurę nuo Gajos, į rytus nuo Sonbhadros ir į vakarus nuo Punpunos. Čia

ji aplankė išminčius Narada ir liepė su stebuklinga rykšte įkurti miestą. Putra paklausė išminčiaus ir pavadino miestą Pataliputra — sujungė žmonos ir savo vardą į vieną. Vėliau jis užkariavo daug karalysčių ir tapo šlovingu bei stipriu karaliumi. Tuo metu jo motina jau buvo mirusi.

Putros sūnus Kusumas pavadino miestą Kusumpūru. Karalius Kusumas turėjo sūnų Pataną ir dukterį Patną. Patna liko netekėjusi ir visą gyvenimą nugyveno kaip vienuolė. Po mirties ji buvo paskelbta deive ir nuo tada laikoma miesto globėja. O pats miestas vadinamas jos vardu — Patna.

GUDŽARATO LIAUDIES PASAKOS

GUDŽARATAS

Gudžaratas yra šiaurvakariniame Indijos kampe. Ribojasi šiaurės vakaruose su Pakistanu, šiaurėje — su Radžastano valstija, rytuose — su Madhjos valstija, o pietuose — su Maharaštra.

Valstijos sostinė — Gandhinagaras. Jos plotas — 195 984 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 34 mln, gyventojų tankumas — 173 žmonės viename kvadratiniam kilometre.

Ankstyvoji Gudžarato istorija siekia antikos laikus, yra susipynusi su mitais ir legendomis. Vėlesniais laikais ši valstija priklausė Maurijų ir Guptų imperijoms. Trylikto amžiaus pabaigoje Gudžaratas pateko į musulmonų rankas, todėl valstijoje gražiai susipynusios induistų ir musulmonų kultūros.

Pagrindinė valstijos pramonės šaka — tekstilė.

Pagrindinės valstijos kalbos — gudžaratų ir hindi, jos visur suprantamos ir vartojamos. Liaudies kalba sukurta daug literatūros ir folkloro, daugybė legendų ir mitų perimta net iš svetur.

GUDŽARATO DIDVYRIAI

Kupranugaris lėtai žingsniavo palikdamas pėdsakus storose nelygaus kelio dulkėse. Naktis buvo tamsi, kupranugario šeimininkas ir keleivis ramiai sėdėjo ir dairėsi į šalis. Jie keliavo iš Dholkos. Pagaliau sustojo prie apleistos Šivo šventyklos, ir keleivis pasiūlė pailsėti:

— Sustokim čia po medžiais. Pagirdyk ir pašerk kupranugarį. Man reikia nueiti į kaimą. Greit grįšiu, bet jeigu kartais užtrukčiau, tai labai nesirūpink.

Keleivis nenorėjo, kad jį pažintų, todėl rūpestingai paslėpė barzdą po šaliku, užsismaukė žemai ant kaktos turbaną ir visas apsigobė balta marška. Šiaip buvo apsitaisęs turtingai, prie juostos turėjo durklą, parištą per petį kardą. Jis lėtai ėjo per sugriautą kaimą, kurį visą buvo iššniukštinėjęs ir nusiaubęs Kutabudinas. Keleivis atsisėdo ant akmeninės sienos ir graudžiai ap-

sidairė prisimindamas gražią praeitį. Pro šalį piemenys varė buivolų bandą.

Keleivis priėjo prie vieno piemens ir paklausė:

— Kur yra Devaradžos Patkilo namai?

Piemuo parodė namą, keleivis kartu su piemenimis nuėjo iki jo, paskui tyliai įsėlino vidun. Žibintas buvo užpustas vėjo. Keleivis pasislėpė už didžiulio vandens ąsočio. Prie židinio stovėjo moteris ir darė papločius iš sorų. Ji buvo radžos žmona, ir sunkaus triūso metai dar nebuvo atėmę jos grožio. Ant jos veido šokinėjo liepsnos liežuviai. Keleiviui norėjosi pašaukti ją — juk po tiek metų matė ją pirmą kartą,— bet jis susivaldė ir nusprendė palūkėti.

Netrukus išgirdo bildant arklio kanopas, ir vidun įėjo Devaradža Patkilas. Žmona pasakė jam:

— Ateik valgyti, papločiai dar karšti.

— O kur Virus? — paklausė jis.

— Tikriausiai žaidžia,— atsakė žmona.

— Palauksiu, kol pareis,— tarė Devaradža,— negaliu be jo valgyti.

Išgirdęs tokius žodžius, keleivis be galo susijaudino. Juk jis atėjo į šituos namus su vieninteliu ketinimu nužudyti Devaradžą Patkilą, nes toji moteriškė buvo jo žmona, o Virus — jo sūnus. Bet dabar jis nebežinojo, ką daryti, jį baisiausiai stebino, kad Devaradža taip prisirišęs prie Virus, taip myli svetimą sūnų.

— Eik, atvesk Virų, tada aš valgysiu,— paliepė Devaradža žmonai.

Ši išėjo šaukdama: „Virau, Virau“, o Devaradža sėdėjo giliai susimąstęs. Paskui netikėtai pakėlė galvą, pamatė ant sienos šešėlį ir sušuko:

— Kas tu esi?

Keleivis atsistojo, nusitraukė nuo veido šaliką ir nusimetė baltą maršką.

— Tu manęs neatpažįsti. Mano veidas nuo daugelio mūsų visas randuotas.

— Lavanas Prasad! — sušuko Devaradža.

— Taip, aš esu Lavanas Prasad. Atėjau čionai nužudyti tavęs ir atsiimti sūnaus ir žmonos, bet nekyla ranka, kai pamąčiau, kaip tu juos myli. Ji visą laiką svajojo apie ramų gyvenimą. Mano siela nurimo, aš išeisiu.

Taip taręs, įsikišo kardą atgal į makštis ir jau buvo beieinęs, bet Devaradža tarė:

— Pasilik, pavalgysi su manimi ir sūnų pamatysi.

— Gerai, pasiliksiu, bet nesakyk, kas aš toks esu,— tarė Lavanas Prasadai.

Jie susėdo tamsiame kieme, ir netrukus moteriškė atvedė už rankos Virų.

— Nenorėję eiti, — paaiškino ji.— Pasidarė toks didelis, kad jau nebepakeliu. O vakare tol neužmiega, kol nepapasakoju pasakų apie karus ir žygdarbius.

Virus buvo didelis, dailus berniukas, tėvas su ašaromis akyse žvelgė į sūnų, paglostė jam galvą.

Baigęs valgyti, Lavanas Prasadai pakilo eiti. Devaradža padėjo jį iki vartų.

— Patanas pralaimėjo,— pasakė Lavanas Prasadai.— Užaugink mano sūnų, o kai bus pakankamai suaugęs drąsus berniukas, atsiųsk pas mane į Dholką.

Taip taręs, jis sugrįžo prie Šivo šventyklos ir sėdo ant kupranugario.

— Gudžaratas dar pakils,— pasakė jis kupranugario šeimininkui.— Mano sūnus auga ir ruošiasi.

Pernakvojęs Viramgame, Lavanas Prasadai sėdo ant kupranugario ir nuėjo toliau į Pataną. Netrukus priėjo kaimą. Netoli tvenkinio stovėjo šeima — motina su šešetu vaikų. Prie medžio buvo pririštas arklys. Našlė moteriškė vilkėjo seną raudoną sarį, keliose vietose sulopytą. Ant rankų nė vienos apyrankės. Trys iš jos sūnų rengėsi į kelionę.

— Ar pasimeldėte? — paklausė juos motina.— Klausykit savo dvasios vadovo ir saugokitės.

Vyriausiasis sūnus buvo vardu Lunigas — nestipraus sudėjimo, linkęs į skulptūrą ir tapybą. Drauge su juo į Patano mokyklą keliavo Yastigas ir Tejigas.

— Nesirūpinkit dėl mūsų, mama, mes greitai būsimė vyrai,— atsakė berniukai. Paskui paprašė savo seseris, kad padėtų mami malti grūdus, nešioti iš šulinio vandenį ir rūpintųsi ja.

— Saulė jau teka, štai cina moteris su vandens ąsočiu ant galvos. Visi ženklai geri — galit leistis į kelią.

Vyriausiasis berniukas Lunigas sėdo ant arklio, o kiti ėjo iš paskos. Motina apsiašarojusi tol žiūrėjo įkandin, kol sūnūs išnyko.

Lavanas Prasadai matė visą tą atsisveikinimą, dabar priėjo prie moteriškės ir paklausė:

— Ar tai tavo berniukai? Kur jie iškeliavo?

— Į Pataną mokyti,— atsakė moteriškė.

Jis suragino kupranugarį ir netrukus pasivijo berniukus.

— Kur keliaujat, jaunikaičiai? — paklausė.

— Į Pataną mokyti literatūros ir skulptūros, skaityti ir rašyti,— atsakė berniukai.

Lavanas Prasadą nusijuokė ir pasakė:

— Mokykitės literatūros, bet ne kautis kardais, lazdomis ir ne gintis. Visa tai draudžia jūsų religija. Jus esate džainai, jums užginta žudyti, todėl mokykitės skulptūros.

Lavanas Prasadą dėbelėjo į berniukus, ir šie, pirmą sykį regėdami tokį žmogų, ėmė bėgti greičiau, kad neatsiliktų nuo jo kupranugario ir galėtų dar pasikalbėti.

— Jums derėtų išmokti, kaip apginti moterį, o teišmoksitė nešioti raudoną tiką ant kaktos ir nusilenkti savo kunigui šventyklėje.

Berniukai užpyko ir pasakė Lavanui Prasadui:

— Mes keliaujame ne į šventyklą, o mokyti pas Kumarą Ašramą.

— Ar jis išmokys jus eiti imčių, kautis durklu ir kardų, naudotis lanku ir strėlėmis?

— Nežinome,— atsakė vienas berniukas,— bet jei mokys, tai mes mielai mokysimės.

— Ne, ne, verčiau nesimokykit, nuo šitokių mokslų pasidarysit panašūs į mane: narsūs mūšyje, bet neturtingi, kišenėse švilpaus vėjas. Neturėsite iš ko pasikabinti žibintų prie namų kaip visi turtingi žmonės Patane,— pasakė Lavanas Prasadą ir dar pridūrė: — Jei krimsite mokslą ir išmoksitė rašyti sanskritu, tai būsite pagerbti karaliaus rūmuose. Jūsų eilės sanskrito kalba labai patiks karaliui, net jeigu ir nesupras, apie ką deklamujete, net jeigu burnosite prieš Gudžaratą.

Vaikinai dabar jau kaip reikiant supyko, vienas net pasičiupo akmenį ketindamas mesti į Lavaną Prasadą, bet šis vis tiek nesiliovė jų erzinęs:

— O gal jūs išmoksitė Patano karalius vengti prievartos, ir jie daugiau niekada nebekariaus.

Praėjo daug metų. Tejigas ir Vastigas užaugo ir tapo šauniais vyrais. Tejigas įsikūrė Dholkoje ir turėjo maisto krautuvejį. Bet jis mokėjo puikiai kautis, nuolat miklinosi šaudyti iš lanko. Vastigas tapo mokslo žmogumi. Buvo labai išmintingas, darbštus, ir karalius paskyrė jį savo padėjėju.

Gudžaratą tuo laiku valdė Lavanas Prasadą. Dholkoje sėdėjo Lavano Prasado sūnus Virus. Kai reikėjo kautis su karaliaus priešais, Lavanas Prasadą kariuomenės vadu paskyrė Tejigą. Gudžaratas klestėte klestėjo valdomas šių vyrų.

SŪNUS

Garsus plėšikų vadas Apa Devatas buvo kilęs iš Čalalos kaimo. Štai jis sėdi apsuptas pasakorių. Vienas pasiūlo jam paties geriausio ir brangiausio tabako ir įsiteikdamas sako:

— Tiktai Apa Devatas gali įvertinti tokį tabaką.

Kitas dovanoja jam pypkę, išpuoštą sidabru ir auksu. Trečias duoda raudoną gūnią arkliui. Visas tas dovanas Apa Devatas priima su ramia šypsena, paskui apsidairo ir patenkintas sukaušą.

Minioje kiek atokiau sėdi žmogus iš kito kaimo. Jis stebi visa tai, o paskui labai ramiai klausia kaimyną:

— Nuo kada žmonės pradėjo dovanoti dovanas ir pataikauti? Kas tas Apa Devatas?

— Klausyk, Lakha, tu kaip vaikas,— atsiliepė paklaustasis.— Tavo kaimo dar netrempė jo arkliai ir žmonės. Jei tau taip atsitiktų, tai tu jam padovanotum pačius geriausius mango vaisius nuo savo medžių.

Lakha papurtė galvą ir atsakė:

— Tai jau ne, iš baimės aš nieko niekam nedovanoju. Geriau tegu mano mango vaisius sulesa paukščiai. Mes visi gimėme lygūs.

Apa Devatas išgirdo tuos paskutinius žodžius ir piktai sušuko:

— Kas čia toks šitaip piktžodžiauja? Išėik priekin ir pasisakyk.

— Aš esu Lakha. Visi žmonės yra lygūs. Man labai nesmagu, kad mano gentainiai duoda tau dovanas iš baimės. Turėtum gėdytis jas imti.

Apa Devatas labai supyko ir pasakė Lakhai:

— Statykis sieną aplink savo kaimą, jei nori apsiginti, nes aš ateisiu ir viską nusiaubsiu.

Lakha atsakė:

— Prašom. Man priklauso tik mažas kaimelis, ir aš nepajėgsiu pastatyti sienos, bet sutikti tave pasiruošim ir priimsim su didele pagarba.

Apa Devatas priėmė iššūkį. Netrukus prie jo kojų puolė vienas kaimo vyresniųjų prašydamas, kad atleistų už Lakhos žodžius, nes jis esąs jaunas ir karštakošis ir nežinąs, ką sakąs. Bet Lakha neišsigando ir tarė Apai Devatui:

— Aš neatsiimu savo kvietimo. Ateik, kada tik norėsi. Kardas priklauso tam, kuris moka su juo garbingai elgtis.

Taip taręs, jis sėdo ant arklio ir nujojo.

Lakhos kaimas vadinosi Lakhapadaras. Jis buvo ant Šelo upės krantų, linksmi gurgėdamas per didelius juodus akmenis šniokš-tė vanduo. Žemė buvo gera, aplink visur žydėjo gėlės. Po laukus vaikštinėjo povai arba tupėjo pavėsy po figmedžiais išskleidę dailias uodegas. Saulės įšildytame tvenkiny plaukiojo žuvys. Prie figmedžių žmonės buvo įtaisę vandentiekį, ir visi gėrė šviežią švarų vandenį. Linksmi, drąsūs ir geri buvo to kaimo žmonės.

Sugrįžęs namo, Lakha papasakojo, kas nutiko, ir paprašė, kad visi būtų pasiruošę Apos Devato apsilankymui. Betėjo mėnesiai, o Apa Devatas vis nesirodė. Visi manė, kad jis arba bijo, arba jau pamiršo savo pažadą. Sykį Lakhai pasitaikė su reikalais išeiti į Čalalą. Ten jis ir nakvoti liko. Ir kaip tik tą pačią naktį Apa Devatas su savo plėšikais užpuolė Lakhapadarų kaimą. Žmonės kaip galėdami priešinosi su ietimis, bet nieko negalėjo padaryti prieš pulką žiaurių plėšikų ant greitų arklių.

Apiplėšęs kaimą ir daugelį išžudęs, Apa Devatas atjojo prie Lakhos namų ir suriko:

— Išeik laukan! Juk tu mane pasikviete. Kodėl dabar sle-piesi?

Išgirdusi tuos žodžius, išėjo Lakhos žmona:

— Apa Devatai,— pasakė ji,— jeigu mano vyras būtų čia, tai jis būtų tave pasitikęs kitoje Šelo upės pusėje. Jis nesislėptų nuo tavęs.

Taip tarusi, ji sugrįžo vidun.

Penkiolikmetė Lakhos duktė visą tą laiką stovėjo prie durų atsirėmusi į namo koloną. Ji matė piktas plėšikų vado akis, kru-viną ietį jo rankoje ir arklių putotais nasrais. Bet neišsigando. Staiga Apa Devatas pamatė po medžiu besiganantį dailų kumeliuką, ir jam šovė galvon pasiimti jį ir visiems aplinkiniams kaimams parodyti, kaip buvo nugalėtas Lakha. Be to, ir naują kumeliuką turės. Plėšikas nulipo nuo arklio, atrėmė į medį ietį ir pasilenkė atrišti kumeliuko. Duktė pajuto, kad dabar kaip tik yra vienintelė proga išgelbėti tėvo garbę ir gaišti nevalia. Ji pagriebė ietį ir taip dūrė Apai Devatui į nugarą, kad net prismeigė jį prie žemės.

O plėšikai pamanė, kad jų vadas jau išjojo, tad visi leidosi į mišką, kuriame buvo sutarta susitikti nusiaubus kaimą.

Tuo tarpu ir Lakhą jau pasiekė žinia, kad jo kaimas apiplėštas. Jis baisiai nusiminė ir taip susigėdo, kad net nebenorėjo grįžti namo. Juk tai jis užtraukė savo kaimui nelaimę ir ne-

buvo namie, kai reikėjo gintis. Bet duktė nusiuntė pas jį žmogų prašydama, kad tučtuojau grįžtų namo. Lakha suprato — jeigu jau duktė atsiuntė žmogų, tai turi rimtą priežastį,— ir nuskubėjo namo.

Duktė nuvedė jį į sodą ir nuėmė baltą maršką, kuria buvo uždengusi Apos Devato kūną. Lakha nustebo ir baisiai apsidžiaugė. Jis palaimino dukterį ir paglostęs galvą tarė:

— Visi kalba, kad aš turiu tik dukterį, bet šiandien tu savo narsa ir ryžtu įrodei, kad esi ir mano sūnus.

HARIANOS LIAUDIES PASAKOS

HARIANA

Si valstija įkurta 1966 metų lapkričio pirmą dieną, tačiau jos kultūrinės tradicijos labai senos. Žmonės čia stiprūs, linksmos prigimties, atkaklūs. Iš čia kilę nemaža praeities didvyrių, iš čionykščių vyrų būdavo daugiausia formuojama kariuomenė. Pavadinimas „Hariana“ kildinamas iš dviejų žodžių — *hari* (dievas) ir *ajana* (vežimas) — ir reiškia dievų buveinę.

Harianos socialinė ir kultūrinė istorija yra glaudžiai susijusi su garsių išminčių, didvyrių vardais ir su daugybe legendų. Harianoje yra Kurukšetra, kuri kadaise matė mūsų tarp kauravų ir pandavų, aprašytąjį Mahabharate, čia dievas Krišnas pasakė pamokslą Ardžunui. Harianoje yra ir Panipatas, kur kadaise buvo nuspręstas politinis Indijos likimas.

Sioje valstijoje labai gausus folkloras, pasakotojų perduodamas iš kartos į kartą.

Kai kurie liaudies pasakojimai ir legendos vėliau buvo užrašyti ir papasakoti eilėmis, vadinamomis *raginis*, kurios savo ruožtu dar vėliau virto dramomis. Harianos valstijoje gausu šventyklų, paminklų bei vietovių, susijusių su legendomis ir istoriniais įvykiais.

Valstijos plotas — 44 222 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 13 mln, tankumas — 291 žmogus kvadratiname kilometre, raštingumas — 35,84 procento. Sostinė Čandigharas kartu yra ir Pandžabo valstijos sostinė. Pagrindinis gyventojų verslas — žemės ūkis. Valstybinė kalba — hindi, tačiau valstijos gyventojai kalba dialektu, vadinamu harianvi.

KELEIVIO PASAKOJIMAS

Gyveno kaime keturi draugai — Ramus, Šjamus, Bansis ir Birus. Visi labai mėgo kurti ir pasakoti įvairias istorijas.

Sykį grįždami iš turgaus jie sustojo pailsėti užkeigoje ir pamatė vieną keleivį, dėvintį labai dailius drabužius. Draugai sumanė

apgauti tą žmogų ir išvilioti iš jo puikųjį apdarą. Priėjo prie keleivio ir ėmė kalbinti:

— Iš kur keliaujate, pone?

— Pirmiau prisistatykite patys,— paprašė nepažįstamasis.

— Aš einu iš pirklių kaimo,— tarė Ramus.

— Mano namai yra girioje, pilnoje laukinių žvėrių,— pasakė Šjamus.

— O aš gyvenu prie pat upės,— paaiškino Bansis,— per ją labai sunku persikelti.

— Aš gyvenu ant paties aukščiausio kalno šiose apylinkėse,— pasakė Birus.

Keleivis pasisakė, kad keliauja iš tolimų kraštų, kuriuose daugelį metų prekiavo.

Ramus pasiūlė:

— Naktis ilga. Papasakokime kiekvienas po kokį atsitikimą. Laimės tas, kuris papasakos patį netikėčiausią nuotykį. Kiti tada turės daryti tą, ką lieps laimėtojas.

Keleivis sutiko. Įvilioję žmogų į savo spąstus, keturi draugai susimirksėjo tarytum sakydami vienas kitam: „Tai senas kvailys! Kaip mes jį suvystėm!“

Pirmas pradėjo Šjamus:

— Kai tik aš gimiau, mano mama paprašė tėvą nuskinti kelias slyvas nuo medžio priešais namus. Tėvas nesutiko, nes medis jam esąs per aukštas. Tada mama ėmė prašyti mano brolių, bet ir jie nė vienas nesutiko. Aš tyliai išlindau iš savo lopšio, įlipau į medį, priskyniau slyvų ir padėjau su visu krepšiu prie virtuvės durų. Mama labai apsidžiaugė pamačiusi tai ir niekaip negalėjo suprasti, kaip čia taip pasidarė. Ji iki soties prisivalgė slyvų, o kitas išdalino kaimynams.

Šjamus palūkėjo, ką sakys keleivis, bet šis tik linktelėjo galvą.

Tada atėjo Ramaus eilė:

— Kai buvau savaitės amžiaus,— pradėjo jis,— nuėjau į mišką pasivaikščioti ir radau tamarindą, apkibusį nunokusiais vaisiais. Įlipau ir prisivalgiau tiek, kiek lindo. Tik bėda — niekaip nebemokėjau išlipti. Tada nuėjau į kaimą, susiradau kopėčias, pasistačiau prie medžio ir nulipau žemėn.

Baigęs pasakoti, Ramus su viltim pažvelgė į keleivį laukdamas, ką jis sakys, bet šis ir dabar tik linktelėjo.

Tada pradėjo pasakoti Birus:

— Mano pirmasis nuotykis atsitiko gana vėlai. Kai buvau vienerių metų, sykį vijausi triušį, bet jis įbėgo į džiunglės ir

ten pavirto tigrui. Aš ir pasakiau tam tigrui — jei jis mane suės, tai bus labai neteisinga, nes aš vijausi tik triušį, o ne tigrą. Bet jis vis tiek šoko ant manęs. Tada aš stvėriau jį už nasrų ir perplėšiau perpus.

Bansis buvo tikras, kad Biraus pasakojimas tikrai padarys žmogėnui įspūdį. Bet šis tik linksėjo, ir veide nebuvo matyti nė šešėlio nuostabos. Nusiminė draugai, paskutinė jų viltis liko Bansis.

— Pernai,— pradėjo jis,— sėdau į valtį ir išplaukiau žvejoti. Drauge žvejojo ir senų žvejų, bet niekam nepavyko ištraukti nė žuvelės. Tada aš šokau iš valtės ir nėriau į upę. Vis nėriau ir nėriau gilyn, kol po kokių dviejų ar trijų valandų radau dugną. Ir baisiai persigandau, mat pamačiau nepaprastai didžiulę žuvį, kuri kaip kokia pabaisa rijo visas kitas. Nelaukiau, kol ji mane pamatys, puoliau ir iš visų jėgų trenkiau jai kumščiu. Žuvis ėmė ir nugaišo. Buvau gerokai alkanas, tad susikūriau ugnį, išsikepiau žuvį ir visą suvalgiau. Tada iškilau į viršų ir papasakojau savo nuotykį kitiems žvejams.

Keleivis pritardamas vėl linktelėjo ir nė žodžio nepasakė, kad pasakojimas tikra nesąmonė. Draugai iš nevilties ir patys linktelėjo.

Dabar atėjo keleivio eilė pasakoti. Jis atsikrenkštė ir pradėjo:

— Prieš keletą metų aš turėjau medvilnės ūkį, kuriame buvo tik vienas didelis ryškiai raudonas medis. Ilgą laiką tas medis buvo visai plikas, be šakų ir lapų, bet vėliau užaugo keturios šakos. Ant kiekvienos šakos jis sukrovė po žiedą, o kai nužydėjo, atsirado keturi dideli vaisiai. Nuskyniau juos, bet kai tik prapjoviau, iš jų iššoko po jauną vaikiną. Kadangi jie užaugo mano fermeje, tai liko mano vergais.

Klausytojai linktelėjo, ir keleivis pasakojo toliau:

— Taigi pristačiau juos dirbti ūkyje, bet greitai supratau, kad yra baisūs tinginiai ir dirba tik tada, kai gerai apmušu. Vieną dieną nuėjau į gretimą kaimą ir grįžęs pamačiau, kad jie pabėgę. Nuo to laiko ir ieškau jų. Ir kokia laimė, kad pagaliau suradau! Taigi, jaunuoliai, teks jums grįžti į mano ūkį. Patys žinot, kad esat mano vergai.

Draugai susižvalgė netikėdami savo ausimis, šitaip dailiai pergudrauti ir įklampinti. Jei pasakys, kad tiki žmogėnu, tai turės tapti jo vergais, o jei netikės, tai turės daryti, ką jis lieps. Pagalvoję tarė, kad jo viršus — tegu sako, ko nori.

Gyveno vienas žmogus. Jam labai trūko pagalbininko ūkyje, bet visi prašė labai didelės algos, tad žmogus taip ir dirbo vienas.

Sykį jis sutiko nepažįstamąjį, kuris ieškojo darbo, ir paklausė, kiek šis norėtų algos. Nepažįstamasis atsakė:

— Dėl algos nesirūpinkit, aš dirbsiu už maistą ir drabužį.

Žmogus labai apsidžiaugė ir tuojau sutiko. Tuomet nepažįstamasis pasakė:

— Bet tik su viena sąlyga, pone. Sykį metuose iškrėsiu pokštą. Jei priimat šitą sąlygą, tai būsiu jūsų tarnas.

Žmogus nusprendė, kad tokio pigaus tarno daugiau niekur negaus, todėl neverta jo prarasti. O tų pokštų tai gal kaip nors išsisaugos. Taigi ir sutarė. Tarnas dirbo kuo geriausiai, ukis klestėte klestėjo, šeimininkas džiūgavo. Jis buvo toks laimingas ir patenkintas naujuoju tarnu, kad beveik ir pamiršo, kas buvo kalbėta apie pokštus.

Praėjo gal pusė metų, ir vieną dieną tarnas sumanė, kad jau būtų laikas ką nors iškrėsti. Pas ūkininką kaip tik svečiavosi broliis su broliene. Tarnas priėjo prie šeimininko žmonos ir tarė:

— Mieloji ponia, tamstos vyras serga ir turbūt ilgai negyvens. Ir pagydyti jo neįmanoma. Jei netikit manim, pamėginkit vieną dalyką. Kai jis vakare maudysis, palaižykit jam nugarą. Pamatysit, kokia ji bus sūri.

Paskui jis nuėjo pas šeimininką ir pasakė:

— Pone, tamstos žmona, atrodo, kraustosi iš proto. Būkit atsargus.

Paskui išdėstė šeimininko brolienei:

— Tamstos svainis, rodos, pyksta ant žmonos. Šįvakar, ko gero, ją kaip reikiant išlups. Būkit netoliese.

Visa tai išaiškinęs, tarnas pasišalino.

Šeimininkas vakare sugrįžo iš laukų ir paprašė, kad žmona paruoštų vonią, mat Harianoje įprasta, kad vyrui vonią ruošia žmona. Kai vyras nusivilko marškinius, žmonai parūpo patikrinti

sūrumą, kaip patarė tarnas. Ji priėjo artyn ir palaižė nugarą. Vyras pašoko rėkdamas:

— Oi, ji tikrai nesveiko proto, sugalvojo man įkasti.— Ir, stvėręs lazdą, puolė žmoną.

Šeimininko brolienė jau buvo papasakojusi vyrui apie tarno šneką, tad jiedu buvo netoliese ir tučtuojau atbėgo. Brolis atrankė šeimininką ir atėmė lazdą. Buvo jau tamsu, ir į triukšmą sulėkė kaimynai. Kai visi smulkiai išsišnekėjo, pasidarė aišku, kad visa tai tarno darbas. Puolė jo ieškoti, bet šis jau buvo seniai dingęs. Skanaus juoko turėjo kaimynai.

AGUROČIAI

Buvo sykj karalius, kuriam labai rūpėjo, kaip gyvena jo valdiniai. Apsirengęs prastais rūbais, jis su savo padėjėju vaikščio-davo po kaimus ir klausydavosi, ką šneka žmonės.

Per vieną tokią kelionę karalius nuklydo labai toli, išalko ir ištroško. Galop pamatė sodą, pilną skanių aguročių, ir paklausė šeimininką, ar neparduotų keleto.

— Ne,— atsakė šeimininkas,— jie ne pardavimui.

— Tai ką tu iš jų darysi? — paklausė karalius.— Juk pats vis tiek nesuvalgysi.

— Jie skirti karaliui. Žadu jam visus padovanoti.

Kadangi karalius su padėjėju buvo prastai apsirengę, žmogus jų ir nepažino. Karalius buvo ne visai patenkintas, kad negali nusipirkti aguročių, ir piktai paklausė:

— Tu tikrai žadi dovanoti tuos aguročius karaliui?

— Tikrai,— atsakė žmogus.

— O jeigu jis neims?

— Tai tegu eina po velnių,— piktai atšovė žmogus.

Karalius tylėjo. Po kiek laiko tas žmogus atvežė karaliui savo aguročius. Ir pažino karalių.

— Tai atvežei savo aguročius, žmogau? — paklausė karalius.

— Taip, didenybe.

— O jeigu aš neimsiu?

— Tada pats žinot atsakymą,— droviai atsakė žmogus.

Karalius skaniai pasijuokė, kad žmogus nieiško žodžio kišėnėje, ir gausiai atsilygino už aguročius.

KVAILAS BATSIUVYS

Batsiuvys pasiėmęs kirvj įlipo į medį pasitiekti malkų. Atsisėdo ant storos šakos galo ir ėmė kirsti ją palei kamieną. Pro šalį ėjo brahmanas.

— Klausyk, ar tik nebūsi kvailas? Gal tavo šeima nebenori, kad būtum gyvas?

— Kodėl taip užgauliai šnekate? — paklausė batsiuvys.

— Argi nematai, kad kerti tą pačią šaką, ant kurios sėdi? Juk nukrisi žemėn!

— Nesikiškite kur nereikia,— atsakė batsiuvys.

— Na tai kirsk toliau,— tarė brahmanas ir nuėjo sau.

Vos tik jis žengė kelis žingsnius, batsiuvys garsiai žnektelėjo ant žemės. Greitai atsistojęs, pasivijo brahmaną ir sako:

— Pone, kaip jūs sakėt, taip ir buvo,— nukritau ant žemės. Matyt, turite galią pranašauti ateitį. Pasakykit man dar vieną dalyką. Kada aš mirsiu?

Brahmanas nusijuokė ir tarė:

— Klausyk, batsiuvy, atrodo, tu tikrai kvailas. Bet kas būtų pasakęs, kad tu nukrisi. Čia nebuvo nė ko pranašauti.

Bet batsiuvys nenorėjo nusileisti ir spyrėsi:

— Ne, pone, jūs tikrai viską žinot. Kodėl negalit pasakyti, kada aš mirsiu?

Norėdamas kuo greičiau juo atsikratyti, brahmanas ištraukė iš savo šaliko siūlą ir, apvyniojęs batsiuviui aplink riešą, pasakė:

— Tu numirsi tada, kai nutrūks šitas siūlas.

Batsiuvys liko patenkintas. Grįžęs namo, viską papasakojo žmonai, o siūlą nuo to laiko labai saugojo. Bet vieną sykį siūlas išmirko vonioje ir nutrūko. Batsiuvys ėmė raudoti, atbėgo žmona.

— Kas tau atsitiko? — paklausė ji.

— Ar nematai, kad siūlas nutrūko? Dabar aš miręs.

— Ne, tu nemiręs. Tu gyvas.

— Tai kvailė! Argi aš tau nepasakojau, kaip išpranašavo brahmanas,— kai tik siūlas nutrūks, aš mirsiu.

Išgirdę taip garsiai raudant, susirinko ir kaimynai. Ėmė teirautis, kas atsitiko. Batsiuvys paaiškino:

— Bičiuliai, aš numiriau. Galit gabenti mane prie laužo ir deginti. Lavono namuose ilgai negalima laikyti.

Kaimynai padarė neštuvus, paguldė jį ir nunešė prie laužo. Eidami sutiko nepažįstamą keleivį, šis paklausė, kaip nueiti į gretimą kaimą. Laidotuvininkai atsakė, kad to kaimo nežino ir

apskritai neturi laiko šnekėtis. Tada batsiuovys atsisėdo ir tarė:
— Klausyk, žmogau, kai aš dar buvau gyvas, tas kaimas bu-
vo į šiaurę nuo čia.

Kaimynai padėjo jį ant žemės ir išsibėgiojo. Labai nustebo
batsiuovys ir patraukė namo. Jį pasitiko žmona. Galų gale žmogus
patikėjo, kad yra gyvas.

HIMAČALO LIAUDIES PASAKOS

HIMAČALAS

Himačalo valstija — kalnų ir sniego kraštas, tankių žalių miškų, čiurlenančių upelių, žavingų ežerų, žaliuojančių slėnių ir skaisčiai žalių pievų žemė. Žmonės čia paprasti, stiprūs, linksmi ir darbštūs. Moterys mėgsta spalvas, džiugesį ir darbštumu nusileidžia vyrams.

Sioje valstijoje labai gausus pasakų palikimas. Dauguma pasakų apie dievybes ir demonus. Himačalas žinomas spalvingomis mugėmis, į kurias sueina pailsėti ir paprekiauti linksmi žmonės, mėgstantys šokti ir dainuoti.

Valstijoje kalbama hindi kalba. Sostinė Simla, valstijos plotas — 55 673 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 4 mln, tankumas — 75 žmonės kvadratiniam kilometre, raštingumas — 41,94 procento. Šiaurėje valstija ribojasi su Džamu ir Kašmyru, vakaruose — su Pandžabu, pietuose — su Hariana, pietryčiuose — su Utaro valstija ir rytuose — su Tibetu.

Septyniasdešimt penki procentai gyventojų verčiasi žemdirbyste, pramonėje dirba tik nedaugelis. Dėl klimatinių sąlygų įvairovės ši valstija — idealus rajonas auginti visokių rūšių vaisiams.

KARALIUS BANA BHATAS

Prieš daug daug metų Kangrą valdė Bana Bhatas. Jis buvo paprastas ir labai geras karalius. Vertėsi vydamas virves ir pardavinėdamas jas visai padoriomis kainomis. Praminė jį Bana Bhatu todėl, kad „bana“ reiškia virvė, o „bhat“ — pardavinėti.

Turėjo karalius labai ištikimą ir religingą žmoną Mehtą. Ji tvarkė visą namų ūkį, ankstų rytą moliniu puodu iš šulinio prinešdavo vandens. Laisvalaikiu mėgdavo verpti, tad abu su karaliumi tenešiojo rankom verptus drabužius. Jie gyveno trobelėje netoli tvirtovės.

Visi karaliaus valdiniai buvo labai laimingi. Žmonėms nereikėjo mokėti mokesčių ir niekas nestokojo maisto.

Sykj metuose būdavo didelė mugė. Sueidavo daugybė vyrų, moterų ir vaikų, visi ką nors pirkdavo arba pardavinėdavo, būdavo pasipuošę. Sykj pasižiūrėti mugės atėjo ir karalius su karaliene. Jiedu vilkėjo paprastai kaip kasdien ir laisvai vaikščiojo po minią. Su jais nebuvo nei sargybinių, nei tarnų — jokios didybės. Karalių galėjo atpažinti tik tie, kurie buvo matę jį anksčiau.

Į tą pačią mugę atvažiavo ir vienas pirklys su žmona. Jis buvo pats turtingiausias žmogus Kangros slėnyje, jo žmona buvo pasipuošusi karoliais, vertais devynių šimtų tukstančių rupijų. Visiems labai magėjo pamatyti tuos karolius, tad paskui pirklys su žmona nuolat grūdosi smalsuoliai.

Karalius su karaliene taip pat susitiko pirklys ir sustoję ėmė kalbėtis. Pirklio žmona kalbėjosi su karaliene, ji labai didžiavosi savo karoliais ir puikavosi. O karalienė pasijuto labai menka be karolių. Jai irgi norėjosi tokius turėti.

Kitą dieną, kai karalius grįžo iš laukų, rado karalienę labai nusiminusią. Ir trečią, ir ketvirtą dieną vis tas pats, kol galop karalius paklausė žmoną, ko ji tokia liūdna.

Karalienė iš pradžių tylėjo, o paskui tarė:

— Man jau nusibodo tas varganas gyvenimas. Juk esame karalius ir karalienė, o turime visą dieną dirbti už duonos kąsnį. Aš neturiu jokių papuošalų, gyvename kaip skurdžiai. Kol neturėsiu karolių už devynis šimtus tukstančių rupijų, negalėsiu ramiai gyventi.

Karalius labai nusiminė išgirdęs tokius žodžius, paskui ėmė aiškinti žmonai, kad paprastas gyvenimas daug mielesnis. Bet nieko iš to neišėjo.

Pagaliau karalius apdėjo savo valdinius mokesčiais ir surinko pinigų geidžiamies karoliams. Karalienė užsikabino karolius ir ėmė gėrėtis savimi atsistojusi prieš veidrodį.

Vieną dieną karalius parėjo namo labai pavargęs, karščiuodamas. Jis pasišaukė žmoną ir paprašė atsigerti. Žmona priėjusi pamatė, kad vyras labai karščiuoja. Ji atsisėdo prie jo, o karalius paprašė dar vandens. Karalienė pririšo prie ąsočio virvę ir nuleido į šulinį. Bet vos tik palietęs vandenį, ąsotis ėmė ir išnyko. Karalienė labai susikrimto. Suprato, kad praradusi paprastumą negalės nė vandens pasisemti. Ji nusiėmė karolius, užsivilko kitą suknelę ir atsinešė naują ąsotį. Tik tada jai pavyko pasemti vandens. Kai grįžo su pilnu ąsočiu, karalius jau buvo miręs.

DARBAS IR AUKSAS

Dievas Šivas ir deivė Parvatė turi daug garbintojų Himačale, jų garbei čia pastatyta daugybė šventovių. Kalniečiai visada laikė Parvatę gerumo deive.

Vieną dieną dievas Šivas ir deivė Parvatė keliavo namo, ir Parvatė tarė Šivui:

— Dieve, tu esi labai žiaurus ir retai pasigaili vargšų kenčiančių žmonių. Tu kurčias jų maldoms. Juk žemėje tiek daug vargšų, kuriems net maisto stinga.

— Kas gi čia dabar atsitiko? Kas kenčia? — paklausė Šivas.

Parvatė nenorėjo praleisti tokios progos. Ji parodė j einantį elgetą ir pasakė, kad jis yra labai neturtingas, tad jam reikia kaip nors padėti.

Šivas ėmė aiškinti žmonai, kodėl tiek žmonių žemėje kenčia. Tai esąs atpildas už jų elgesį, visi žmonės skina vaisius už savo elgesį šiame gyvenime arba ankstesniame.

Bet Parvatė atkakliai tikino, kad elgetai reikia padėti. Tada Šivas ėmė ir numetė elgetai aukso luitą.

Elgeta traukė namo užsimetęs ant peties maišą ir mąstė apie savo skurdą. Jei nenumiręs sulauks senatvės, dūmojo jis, tai greitai apaks ir jo gyvenimas bus visai varganas. Šitaip besvarstant, jam panūdo pamėginti, kaip atrodytų aklam. Jis užsimerkė ir praėjo pro aukso luitą nepamatęs.

Deivė Parvatė stebėjo jį ir labai nusiminė. O Šivas pasakė Parvatei:

— Matai, tavo elgeta net nepažiūrėjo į auksą. Taip ir kiti žmonės praleidžia daugybę gerų progų. Tiktai už gerus darbus ateina deramas atpildas. Ar dabar supranti?

Parvatė linktelėjo galvą, nors širdyje ir labai gailėjo elgetos.

BUDHINATHAS

Senų senovėje Himačale vyrai galėjo turėti ne vieną žmoną, o kelias. Teisybę sakant, tai net buvo laikoma turtingumo ženklu. Čia pasakojama, kaip vienas žmogus gudrumu laimėjo keletą merginų.

Gyveno Kurmančale trys broliai. Vyriausiasis mokėjo labai mažame žemės plotely užauginti šešis maišus ryžių. Antrasis mokėjo pamelžti bet kokią karvę ir primelžti kibirą pieno. Trečiasis brolis, labai protingas, kūrė ir dainavo dainas. Brolių vardai buvo Sidhinathas, Ridhinathas ir Budhinathas. „Sidhi“ reiškia, kad žmogui visą laiką seksis. „Ridhi“ reiškia, kad žmogui nieko nestigs. „Budhi“ reiškia protą.

Jauniausias brolis mėgo vienatvę, tad kiti du laikė jį kvailu ir kartais vadindavo Budhunathu, o tai reiškia kvailį.

Sykį prisireikė jiems eiti į Almorą nusipirkti pupų, aliejaus ir dar šio to. Į Almorą vedė du keliai, vienas trumpesnis, kitas ilgesnis.

Sidhinathas iškeliavo trumpuoju keliu. Nuėjęs gerą galą, rado betelio parduotuvę. Krautuvininkas labai maloniai su juo pasišnekėjo ir pasiūlė arbatos. Sidhinathas neatsisakė. Tada krautuvininkas pasakė papasakosiąs atsitikimą, kuriuo Sidhinathas turėsias patikėti. Antraip nupjausias jam nosį ir ausis. Sidhinathas sutiko pamanęs, kad nebus itin sunku visą laiką linksėti. Krautuvininkas pradėjo:

— Aš turiu jautį su penkiais ragais.

Sidhinathas tarė:

— Gali būti. Mūsų kaime viena moteris pagimdė penkis vaikus, o tavo jautis su penkiais ragais. Tokia jau gamtos užgaida.

Krautuvininkas ėmė aiškinti:

— Vienas ragas eis į Himalajus parnešti sniego ir ledo. Antras ners giliai į jūrą ir parneš rubinų ir perlų. Trečias keliaus į Kabulą ir pargabens įvairiausių džiovintų vaisių. Ketvirtasis eis į Bengaliją saldumynų. Penktasis eis į Delį ir parūpins visokių senų vertingų daiktų.

Dar nebaigus krautuvininkui aiškinti, Sidhinathas staiga tarė:

— Gal ir teisybė, kad tavo jautis turi penkis ragus, bet kad ragai darytų tokius dalykus, tai jau ne.

Krautuvininkas pasišaukė sūnų ir liepė nupjauti Sidhinathui nosį ir ausis. Sidhinathas ėmė maldauti pasigailėjimo, siūlė atiduoti visus savo pinigus ir turtą, bet krautuvininkas nesutiko — nupjovė nosį ir ausis.

Sidhinathas apsirišo nosį ir ausis rankšluosčiu ir parėjo namo. Broliams pasakė, kad tai plėšikai jį taip sužalojo, bet pinigų neėmė.

Išgirdęs brolio pasakojimą, Ridhinathas sugalvojo atkeršyti ir leidosi į kelionę. Jis irgi ėjo trumpesniuoju keliu ir taip pat susitiko krautuvininką. Ir taip pat grįžo namo be nosies ir be ausų.

Tada į Almorą išsirusė jauniausias brolis Budhinathas. Jis irgi ėjo trumpuoju keliu ir taip pat susitiko krautuvininką. Šis pradėjo savo pasakojimą. Klausydamasis Budhinathas visą laiką linkčiojo galvą ir vis žiūrėjo į virtuvę, kur septynios darbščios moterys vikriai malė geltoną ciberžolę. Kai krautuvininkas baigė, Budhinathas tarė:

— Dėdule, aš irgi galiu papasakoti vieną dalyką. Jei tamsta pasakysi „ne“, tai nupjausiu nosį ir ausis. Ar sutinki su tokia sąlyga?

Krautuvininkas sutiko, ir Budhinathas pradėjo pasakoti:

— Mes buvome septyni broliai. Visi buvome vedę ir turėjome po dailią žmoną. Ir labai didžiavomės jomis. Vieną dieną kilo baisus vėjas ir nupūtė mūsų žmonas.

Krautuvininkas tarė:

— Visa tai galėjo būti. Kaltas čia jūsų didžiavimasis žmonomis.

— Bet, dėdule, aš visas tas žmonas matau tavo virtuvėje. Sakyk man, ar tai teisybė, ar ne?

Krautuvininkas nebežinojo, ką daryti. Jeigu jis sakys „taip“, tai turės netekti savo marčių. Jei sakys „ne“, tai praras nosį ir ausis. Sukaupė krautuvininkas drąsą ir dar paklausė:

— O kaip tu jas atpažinai?

— Nagi rankos visų buvo geltonos.

— Mano marčių rankos švarios,— tarė krautuvininkas.

Jis pašaukė moteris ir liepė parodyti delnus. Šie buvo visi geltoni.

Krautuvininkas visai pasimetė. Paskui susikvietė savo sūnus ir viską papasakojo. Šie liepė tėvui atiduoti marčias, o jie patys apsivesių po antrą kartą — verčiau tegu tėvui lieka sveika nosis ir ausys. Budhinathas parsivedė septynias dailias moteris ir laimingai gyveno.

O krautuvininkas baigė gyvenimą giesmėmis šlovindamas dievą.

KARNATAKO LIAUDIES PASAKOS

KARNATAKAS

Karnatakas yra aštuntoji Indijos valstija pagal dydį ir pagal gyventojų skaičių. Pagrindinė valstijos kalba — kanarų. Sostinė — Bangalūras. Valstijos plotas — 191 733 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 29 mln.

Karnatakas yra vakariniame Dekano plynaukštės pakraštyje, šiaurėje ribojasi su Maharaštra ir Goa, rytuose — su Andhra, pietuose — su Tamilnadu ir Kerala. Vakaruose ją skalauja Arabų jūra.

Karnatako istorija labai sena, siekia epų laikus.

Valstijos gyventojai daugiausia verčiasi žemdirbyste. Čia gausu mineralų. Valstijoje pagaminama 85 procentai šalies šilko.

Žmonės aukštos kultūros, labai mėgsta savo folklorą.

LIKIMAS IR PROTAS

Sykį turėjo motina du sūnus -- Likimą ir Protą. Jiedu sutiko vieną vargšą, kuris nešiojo iš miško į turgų malkas. Net sirgdamas nemesdavo šito verslo, kad neprarastų duonos kąsnio.

Likimas pasakė savo broliui Protui:

— Klausyk, broliu! Tu valdai visą pasaulį, teiki žmonėms mokslą ir žinias, todėl pasakyk man, kas atsitiks tam žmogui ryt, kai jis bus per senas ir nebegalės dirbti?

Protas atsakė:

— Broli Likime, tai tu privalai padėti tam vargšui ir suteikti jam laimės.

Galy gale jiedu sutarė, kad pirmas jam padėti mėgins Protas. Jis davė vargšui aukso karulį, vertą trijų tūkstančių rupijų, ir pasakė:

— Už tūkstantį rupijų pasistatyk namą. Su antru tūkstančiu pamėgink vesti. Už trečią nusipirksi visko, kas reikalinga namams. Šiandien pat liaukis pardavinėti malkas.

Brolis Likimas klausėsi ir šypsojosi sau. Vargšas pasiėmė karulį ir iškeliavo į kaimą. Pajutęs troškulį, pasidėjo karulį ant

akmens netoli kūdros ir pasilenkė gerti. Pro šalį skrido erelis. Palaikęs blizgantį auksą kobra, puolė žemyn ir nusinešė.

Vargšui pasidarė baisiai liūdna. Jis vėl ėmėsi savo senojo verslo pardavinėti malkas. Brolis Likimas tarė broliui Protui:

— Tai labai negarbinga. Tau nederėjo atimti to, ką pats davei.

— Jis labai išdidus. Nenorėjo priimti mano dovanos,— atsakė brolis Protas.

Dar kartą davė brolis Protas vargšui aukso sakydamas:

— Jis vertas penkių tūkstančių rupijų. Jeigu mokėsi deramai išleisti, tai nebebūsi vargšas.

Ir vėl vargšas leidosi į kelią, ir vėl beeidamas ištroško. Šį kartą jis saugojo dovaną, laikė auksą kišenėje. Bet kai tik pasilenkė gerti, auksas biro ir išbiro į vandenį.

— Koks aš nelaimingas,— tarė sau žmogus.

Net už malkas tądien nieko nebuvo uždirbęs. Kiek paelgetavęs, gavo saują ryžių, pavalgė, o kitą dieną vėl grįžo į mišką kirsti malkų.

Šį kartą brolis Protas davė jam puodą pinigų. Vargšas tekinas niekur nesustodamas nuskubėjo namo. Bet taip ištroško ir pavargo, kad prie durų nugriuvo be sąmonės. Pro šalį ėjo senė ir pavogė puodą.

Baisiausiai nustebo broliai kitą dieną vėl pamatę jį kertantį miške malkas. Likimas tarė Protui:

— Tu tris kartus padarei jį turtingą, bet jis viską prarado. Šiandien jam nieko nebeduokim. Eikš su manim.

Jiedu nuėjo pas vargšą į mišką ir paklausė, kiek kainuoja ryšelis malkų. Vargšas paprašė dvylikos skatikų. BroLIAI užmokėjo ir pasakė:

— Už keturis nusipirk ryžių, už kitus keturis druskos ir ankštinių pipirų, o už paskutinius keturis daržovių.

Bet vargšas maistui išleido tik dešimt skatikų. Eidamas namo, pamatė seną moteriškę, pardavinėjančią žuvį, tad už paskutinius du skatikus nusipirko didelę žuvį ir liko labai patenkintas, kad taip vykusiai išleido pinigus. Pirmiausiai sumanė išsikepti žuvį, bet namie nebuvo malkų, tai išėjo parsinešti. Priešais pat namą augo medis. Bepjaudamas vieną šaką, staiga žiūri — erelio lizde medyje kažkas blizga. Užlipo iki lizdo ir išvydo savo paties prarastąjį karulį.

Vargšas nebegalėjo atsidžiaugti, stvėrė karulį ir ėmė šūkauti: „Pagaliau aš tave turiu!“ Trobelėje už medžio gyveno ta

pati senė, kuri buvo pavogusi jo puodą su pinigais. Išgirdusi šitą džiaugsmingą riksmą, moteriškė pamanė, kad iš medžio viršūnės vargšas mato tą puodą jos trobelėje. Kuo greičiau atidavė jam puodą sakydama:

— Aš iš čia nė skatiko nepaėmiau.

Nuo to laiko vargšas gyveno kuo laimingiausiai.

O Protas suprato, kad be Likimo jis būtų bejėgis.

KVAILI KAIMIEČIAI

Vieną dieną Perijapatnos kaime septynmetis Rama kasė daržę duobutes pupoms sodinti. Jis buvo klusnus sūnus ir visada kaip galėdamas stengėsi padėti našlei motinai. Taip bekasdamas, rado žemėje molinį puodą, pilną pinigų. Nubėgo pas mamą ir susijaudinęs atidavė jai.

Mama už tuos pinigus nusipirko buivolą ir liepė Ramai paganyti. Rama ganė, ganė, kol galiausiai užmigo prigulęs pavėsy po medžiu. Jam bemiegant, buivolas nuklydo į kaimo seniūno lauką. Seniūnas buvo labai ūmaus būdo ir liepė tarnams buivolą užmušti.

Mama išbarė Ramą, kam buvo toks nerūpestingas, paskui nuėjusi atsiprašė seniūną ir meldė, kad atiduotų jai buivolo kailį. Parsinešusi padžiovė jį saulėje ir per keletą dienų išdžiovino.

Vieną dieną Rama išėjo turgun į gretimą kaimą parduoti to kailio. Jis išsiruošė po pietų, tad netrukus sutemo. Įsilipo Rama į mango medį ir sėdi sau ramus pasiėmęs kailį.

Po kiek laiko atėjo trys vagys su trimis lagaminais, prikimštais sarių, dhočių ir pinigų. Jie keliavo į savo kaimą ir sustojo mažumėlę pailsėti po medžiu. Vienas vagis tarė:

— Kažkas sakė, kad šitam medy gyvena vaiduoklis.

Išgirdęs tuos žodžius, Rama padaužė su kailiu į medžio kamieną. Vagys sunerimo. Tada Rama numetė jiems po kojom buivolo kailį. Persigando vagys ir išsilakstė palikę visą savo turtą po medžiu.

Rytą Rama nulipo žemėn ir parsinešė visus tuos daiktus namo. Kai kaimynai nustebę pradėjo klausinėti, iš kur visa tai, Rama atsakė:

— Nunešiau į turgų buivolo kailį. Už jį ir gavau sarius, dhočius ir pinigus. Buivolo kailių labai trūksta.

Kai kurie kaimiečiai paprovė savo buivolus ir tuojuo nuncė kailius į turgų. Bet niekas jų nepirko, tad grįžo namo visi pikti ir nepatenkinti. Ir dar susimokė, kad padegs Ramos namus. Rama nugirdo tas kalbas, pasiėmė visą mantą ir abu su motina persikraustė pas kaimyną. Naktį pikti kaimiečiai uždegė trobelę.

Rytą Rama supylė visus pelenus į tris maišus, pasisamdė asilą ir, sukrovęs ant jo maišus, pasakė, kad eina į turgų pelenų parduoti. Visi pasijuokė iš jo ir išvadino kvailių kvailiu. Bekeliaujant į turgų sutemo, ir Rama apsistojo po medžiu nakvoti. Netrukus pasirodė brangakmenių pirklys, keliantis iš Arasikero su trimis maišais. Pirklys paklausė Ramą:

— Kas tu esi? Ką čia turi tuose trijuose maišuose?

— Jie pripilti mažiųjų perlų. Keliauju į Bhadravatį, ten labai vertinami smulkūs perlai.

— O mano maišuose dideli perlai,— tarė pirklys.— Gabenu į Mandją parduoti.

Jiedu susitarė, kad pirmas miegos Rama, o pirklys tuo laiku saugos maišus. Vėliau miegojo pirklys, o Rama budėjo. Tuo metu gudrusis Rama ir sukeitė maišus.

Rytą jiedu išsiskyrė, ir Rama sugrįžo į savo kaimą su perlais.

Išgirdę tokį dalyką, kai kurie kvaili kaimiečiai sudegino savo namus ir susėmę pelenus išgabeno į turgų. Taip jiems ten besėdint susipylyus prieš save po krūvą pelenų, pakilo vėjas ir ėmė pustyti pelenus po visą turgų. Žmonės supyko ir išvijo pelenų pardavėjus.

Kaimiečiai grįžo pikti, sugavo Ramą ir primušė. Maisuro karalius, išgirdęs tą istoriją, pasiėmė Ramą į rūmus. Rama viską papasakojo. Tada karalius susikvietė Perijapatnos kaimiečius ir išbarė už tokį kvailumą. O kad liko labai patenkintas Ramos gudrumu, tai išleido už jo savo dukterį, princesę Višalakšę. Nuo to laiko Ramą su motina gyveno sau laimingi rūmuose.

IŠTIKIMOJI PRINCESĖ LAKŠMĖ

Senų senovėje Bangalūre gyveno karalius, kuris turėjo dukterį, vardu Lakšmė. Princesė ištekėjo už Maisuro princo Krišno. Praėjus keletui mėnesių po vestuvių, Maisure užėjo sausra. Karalius su karaliene iš to sielvarto net numirė, o žmonės prinčą su jaunesniu broliu Narasimha išvarė.

Jiedu persikėlė į kitą miestą, vertėsi visokiais atsitiktiniais darbais ir gyveno vargingai. Princesė Lakšmė norėjo gyventi su vyru Krišnu, bet jos tėvai nė girdėti nenorėjo, kad duktė gyventų kaip vargdienio žmona skurde. Tačiau Lakšmė buvo ištikima žmona ir suprato, jog nederą palikti vyro, jei jis pasidarė neturtingas.

Tėvai siūlė jai pinigų ir brangakmenių, bet ji visko atsisakė. Pasiėmė tik saują ryžių ir kelis šafranus iš motinos namų, kad sektųsi. Tėvai išleido ją pas vyrą pikti ir nepatenkinti.

Bet Lakšmė nesiskundė varganu gyvenimu ir linksma sau triūsė vyro namuose, nors ir princesė buvo, mielai darbavosi ryžių laukuose.

Vieną dieną to miesto karalienė maudėsi baseine. Nusiėmė karolius ir pasidėjo ant baseino laiptų. Katė bežaisdama paėmė tuos karolius ir nunešusi pametė priešais Lakšmės trobelę. O karoliai buvo verti septynių tūkstančių rupijų.

Pamačiusi palei savo duris karolius, Lakšmė sušuko:

— O dieve! Karalienė pametė savo brangiuosius karolius. Jei tik būčiau norėjusi, būčiau galėjusi iš savo namų atsinešti daugybę tokių. Tad kam man reikalingi svetimi karoliai?

Tuo metu karaliaus sargyba jau ieškojo karolių visame mieste. Pagaliau rado juos prie Lakšmės durų. Karalius su karaliene liko be galo patenkinti Lakšmės sąžiningumu ir nusiuntė tarnus, kad atvestų Lakšmę ir Krišną į rūmus.

Lakšmė su vyru tris dienas viešėjo tenai kaip garbingiausi karaliaus svečiai. Kai atėjo laikas keliauti namo, karalius pasiūlė jiems pinigų ir pasakė:

— Galite prašyti iš mūsų ko tiktai norite.

Bet Lakšmė atsakė:

— Ne, didenybe! Man padėti gali tik dievai. Jeigu aš padariau kokį gerą darbą, tai dievai man ir atlygins.

Lakšmė kasdien iki vėlyvos nakties garbindavo dievus. Bhagjalakšmė, sėkmės deivė, sumanė patikrinti jos ištikimybę. Pirmą naktį ji atėjo kaip sena duoneliautoja, ir Lakšmė mielai atidavė jai savo kuklų maistą. Kitą naktį deivė pasivertė ligotu, šalčio krečiamu žmogumi. Lakšmė nedvejodama atidavė jam savo vienintelę antklodę.

Daugiau įrodymų deivė nebetroško ir pasirodė Lakšmei savo tikru pavidalu. Maisuro gyventojai vėl sveikino buvusį prinčą kaip savo karalių, o Lakšmę — kaip karalienę.

Šitaip Lakšmė susilaukė atpildo už ištikimybę vyrui ir tikėjimą dievais.

KAŠMYRO LIAUDIES PASAKOS

KAŠMYRAS

Kašmyras nuo seno garsėja kaip neišsenkamas pasakų šaltinis. Šį gražų slėnį Indijos šiaurėje saugo aukšti kalnai ir pavojingos perėjos, todėl tenykščiai žmonės senovėje tegalėjo kliautis tik patys savimi, kad kaip nors verstųsi ir gyventų laimingai. Žiemą čia esti ilgos sniegingos naktys, ir žmonės anksti užsideda ro būstuose. Susišildę su kangriu — moliniu vytelėmis apipintu puodu, pripiltu žarijų ir pasikišamu po plačiu apdaru — jie ima porinti puikias stebuklingas pasakas. Perduodamos iš vienos kartos į kitą vietinių dainių, jos rodo lakią kaimo žmonių vaizduotę, sveiką nuovoką ir praktišką požiūrį į viską. Kašmyro žmonės per amžius nedaug tepasikeitė, išlaikė savo kultūrą, menus ir amatus.

Valstijos kalba — kašmyrų. Jos dialektas dogri naudojamas Džamuje ir jo apylinkėse. Vasarinė Kašmyro sostinė yra Srinagaras, o žieminė — Džamus. Valstijos plotas — 222 236 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 4,6 mln.

Valstija daugiausia verčiasi iš turizmo. Ekonomikos pagrindas — žemės ūkis. Taip pat išvystyta sodininkystė ir miškininkystė.

VAGIŲ VADAS

Vienas mokslingas Kašmyro brahmanas turėjo didelį rūpestį. Mat jo vienturtė duktė niekaip negalėjo ištekėti, nors jau buvo seniai suaugusi. Ir visai ne dėl to, kad būtų trūkę jaunikių. Net atvirkščiai — jaunikiai piršosi vienas po kito, nes mergina kaip ir visos kašmyrietės buvo skaisti ir daili. Tik bėda, kad brahmanas neturėjo pinigų dukters kračiui. Turtingi brahmano protėviai visada turėdavo didelius rūmus su daugybe tarnų, plačius ryžių laukus. Linksmai būdavo švenčiamos visokiausios šventės, o per Naujus metus kiekvienas šeimynykštis gaudavo naują apdarą. Žmonės šnekėjo, kad senovinių rūmų rūsiai pilni skrynių su brangenybėmis.

Tad ir brahmanas visom išgalėm stengėsi rodytis gyvenęs plačiai, nė už ką nenorėjo išsiduoti esąs nebe toks turtingas kaip jo protėviai — bijojo, kad nepajuoktų kaimynai. Labiausiai jis vengė Sunderio, kuris kadaise buvo jo draugas, o dabar tapo baisiau negu priešu. Kaip šitoks dalykas atsitiko? Sykį Sunderis paprašė paskolinti labai daug pinigų. Brahmanas kaip įmanydamas mėgino paaiškinti negalįs paskolinti, bet Sunderis vis tiek įsižeidė ir pamiršęs visus draugystės metus prisiekė atkeršyti. Nuo to laiko jis nepraleido nė vienos progos sumenkinti brahmaną, o šis stengėsi laikytis kuo atokiau.

Sunderis vis nesiliovė sukęs galvą, kaip čia pažemintus brahmaną. Sykį jam į pagalbą atėjo vienas tarnas.

— Seimininke, aš pažįstu plėšikų vadą,— pasakė jis.— Pasamdyk jį, kad apvogtų brahmaną. Tai visai pribaugtų jį patį ir jo senus didžiulius namus.

Kaip tarė, taip padarė — pasamdė plėšikų vadą, gudrumu ir drąsa garsėjantį apylinkėje. Žmonės drebėjo vien nuo jo vardo.

Brahmanas, žinoma, nė nenumanė apie šitą rengiamą niekšybę. Vieną vakarą, kai atsigulė miegoti, jo žmona pasakė:

— Laikas galvoti apie dukters vedybas. Kiek metų galima šitaip atidėlioti?

Brahmanas suprato, kad atėjo laikas prisipažinti, kokie jie iš tikro yra neturtingi.

— Teisingai tu klausai, kodėl netekinu dukters. Matai, mieloji žmona, aš neturiu tam pinigų. Paskutiniaisiais metais aš ir taip leidau kur kas daugiau, negu galėjau, mat norėjau, kad atrodytume kuo turtingesni. O dabar tiesiog nebeišmanau, iš kur gauti ar kaip uždirbti pragyvenimui. Kaip galiu dar dukterį ištekinti?

Žmona irgi nematė jokios išeities.

— Kas gi dabar bus? Niekada nemaniau, kad teks gyventi skurde! — sušuko ji.

Ir ėmė gailiai raudoti. Brahmanas taip susijaudino, kad ir pats nesusivaldęs pravirko. Jam atrodė, kad tuoj plyš širdis.

Visa tai dėjosį miegamajame, bet buvo išgirsta pašalinių ausų. Mat plėšikų vadas kaip tik tą naktį susirengė atlikti savo nešvarų darbą. Išgirdęs visa tai, jis be galo sutriko. Juk Sunderis, sugundęs jį apiplėšti brahmaną, pripasakojo, kad tie namai pilni lobijų. Suprato plėšikas, kad buvo suklaidintas, ir jį apėmė pyktis. Kiek pasvarstęs, sugalvojo, kaip padaryti, kad žygis nenueitų perniek. Tyliai palaukė, kol brahmanas su žmona užmigs, ir išsmuko laukan.

Kitą dieną Sunderis nekantriai laukė ateinant plėšikų vado ir papasakojant, kaip apiplėšė brahmaną. Bet plėšikas nesirodė; dar daugiau — Sunderis pamatė, kad pats yra apiplėštas: iš namų išneštos visos brangenybės, aukso ir sidabro pinigai.

Kai kitą rytą brahmano žmona pabudo, tai baisiausiai nustebo prie pagalvės pamačiusi gulint maišelį. Juk vakare jo tikrai čia nebuvo! Atrišusi išvydo, kad maišelis pilnas aukso ir sidabro pinigų. O ant viršaus raštelis: „Plėšikų vadas paliko jums nedidelę dovanėlę dukters vestuvėms“.

PERLAI

Kašmyro žemdirbį Bholanathą ištiko nelaimė. Ryžių laukai išdegė saulėje, o daugybė vaismedžių stovėjo nudžiūvę. Baisi sausra nualino visą gražųjį Kašmyro slėnį, ir niekur nebeliko maisto. Žmonės pradėjo elgetauti. Danguje suko ratus pesliai. Kašmyro žemė, vadinta rojumi, tapo bado ir mirties žeme. Bholanathas pažiūrėjo į savo medinį aruodą. Jis buvo tuščias. Tada pasiėmė tuščią maišą ir iškeliavo ieškoti ryžių. Bet kas gi galėjo duoti jam bent saują, jeigu visi badavo?

Eidamas jis sutiko atsiskyrėlį. Bholanathas atrodė taip varganai, kad atsiskyrėlis paklausė:

— Sūnau, gal tau reikia kokios paramos?

Bholanathas papasakojo apie užplūdusią negandą ir su viltimi paklausė:

— Gal tu gali man kuo nors padėti, gerbiamasai?

Atsiskyrėlis atsakė:

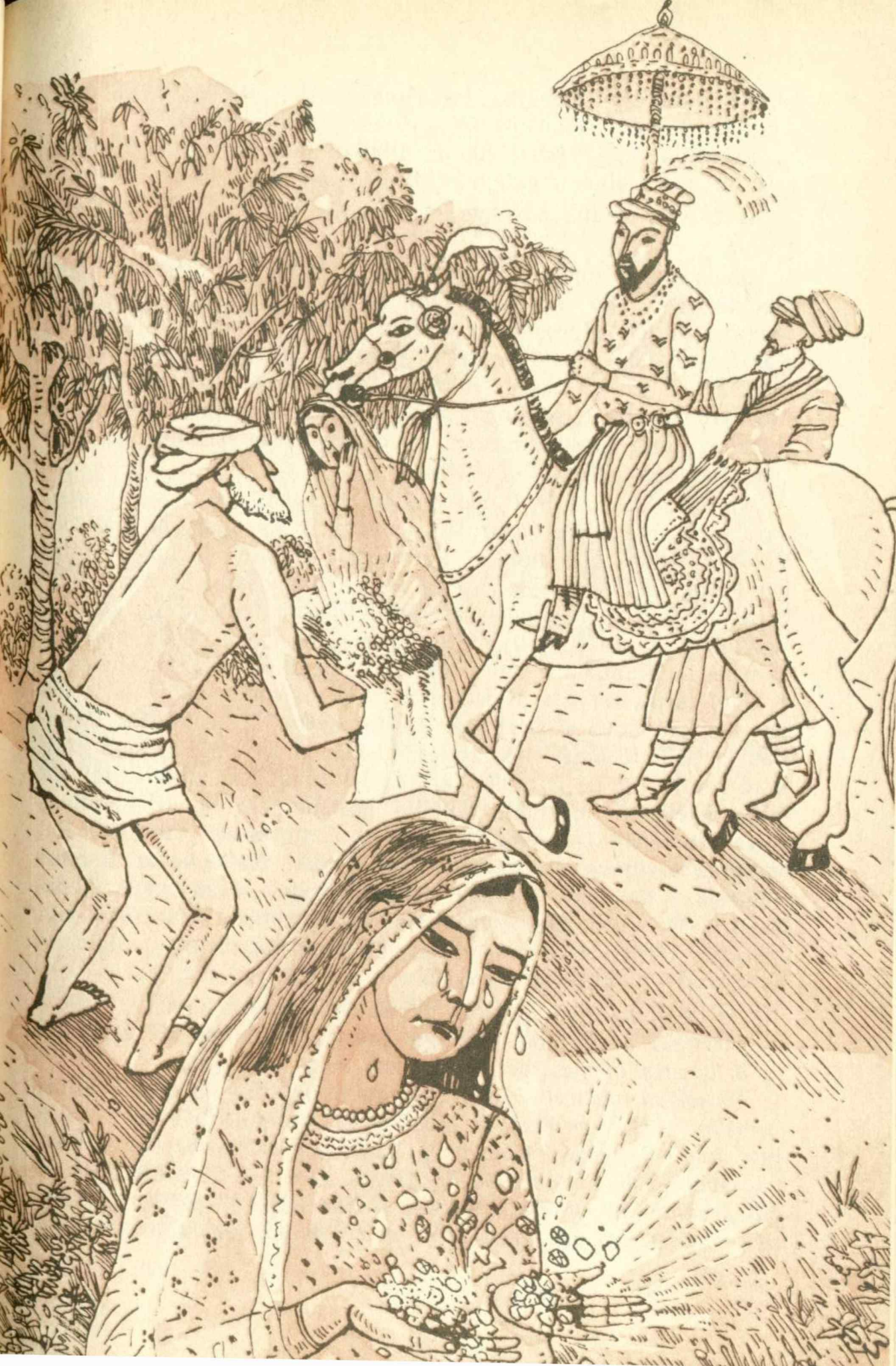
— Trobelėje kaimo pakrašty gyvena mano duktė. Eik pas ją, ji ras išeitį iš visų tavo vargų.

Bholanathas su didele viltimi nuėjo kur lieptas. Išgirdusi jo pasakojimą, duktė pradėjo verkti didelėmis ašaromis, o šios, nukritusios ant žemės, virto brangiausiais perlais. Kai pribiro nemaža krūva, ji padavė juos ateiviui ir tarė:

— Parduok ir nusipirk maisto.

Bholanathas nuolankiai padėkojo ir nuskubėjo į turgų, bet kai pamėgino parduoti perlus, tai pirkėjų neatsirado. Visi tik klausė:

— Sakyk, iš kur tu gavai tokių brangių perlų? — Ir supratingai susižvalgę kalbėjo: — Juk dar vakar buvai vargšas. Iš kur staiga gavai tokius lobius? — O galų gale nuvedė jį pas ka-

ralių ir pasakė: — Sviesybe, tas žmogus nei iš šio, nei iš to įgijo daugybę perlų. Jūs nuspręskite, iš kur jis juos gavo.

Karalius ėmė klausinėti, ir Bholanathas papasakojo viską kaip buvo. Karalius negalėjo patikėti ir paliepė:

— Nuvesk mane pas merginą, kurios ašaros virsta į tokius perlus.

Bholanathas nuėjo su karaliumi į atsiskyrėlio trobelę. Sužinojusi, ko jiedu atėjo, mergina neišėjo sutikti karaliaus. Tik pravirko, ir kai ašaros virto perlais, liepė juos nunešti karaliui. Karalius baisiai apsidžiaugė ir paprašė atsiskyrėlį, kad leistų savo dukrą už jo tekėti. Nudžiugo atsiskyrėlis, kad duktė taps Kašmyro karaliene, ir tuojau sutiko. Nieko nelaukus, atsiskyrėlio trobelėje buvo suruoštos vestuvės, o kitą dieną karalius su savo jaunąja žmona iškeliavo į sostinę.

Karalius su palyda traukė palei Džhelumo upę ir galop atsidūrė tankiame miške. Netrukus sutemo, ir jie apsistojo nakvoti. Vidurnaktį, kai visi sumigo, karalienės tarnaitė užkimšo nuotakai burną ir išdūrė akis, atėmė iš jos papuošalus ir drabužius, o pačią užrakino medinėje skrynioje. Paskui davė pinigų keliems vyrams ir paprašė, kad įmestų tą skryniją upėn. Tada aprenge karalienės drabužiais savo dukterį ir paguldė prie karaliaus.

Tuo tarpu skrynija plaukė upe trunkydamosi į akmenis ir uolas, bet kad buvo stipriai sukalta, tai nieko jai neatsitiko. Pagaliau ją pamatė medkirtys, atėjęs miškan kirsti medžių. Jam pasidarė smalsu, ir jis ištraukė skryniją į krantą. Kai atidarė, tai net žado neteko iš nuostabos išvydęs gražią merginą. Ji buvo vos gyva. Medkirtys atsargiai paėmė ją ir nusinešė į trobelę. Kai mergina atsigavo, jis pamatė, kad ji akla. Savo vaikų žmogus neturėjo, todėl labai rūpinosi vargše mergele, ir netrukus ši pasveiko. O koks buvo medkirčiui džiaugsmas pamačius, jog, merginai verkiant, ašaros virsta dideliais žibančiais perlais. Ji surinkdavo tuos perlus ir sakydavo:

— Tėve, parduok juos ir nupirk. ką nors namams.

Mergina buvo labai dėkinga žmogui, kuris ne tik išgelbėjo ją iš grynos mirties, bet ir rūpinosi kaip savu vaiku.

Palengva medkirtys tapo turtingu žmogumi ir iš savo medinės trobelės miške persikėlė į didelius prašmatnius namus. Aplink juos augo daugybė vaismedžių, kurie pavasarį pražysdavo visomis spalvomis. Žaliavo didelis daržas, namie — du pilnutėliai ryžių aruodai. Medkirčio drabužiai dabar buvo iš pačios ploniausios medžiagos, ant galvos jis turėjo dailiai išsiuvinėtą kepurę.

Ir inerginą aprenge kuo dailiausiai, jos ausyse kabėjo auskarai su didžiausiais perlais, ant kaklo tokie pat karoliai. Maistą jai pirkė patį geriausią ir skaniausią, tad greitai mergina pasidarė tokia sveika ir graži kaip niekada. Bet kartais jai vis tiek užeidavo liūdesys, ji būdavo niūri ir ruškana. Tuomet ir medkirčiui pasidarydavo nelinksma, ir jis klausdavo:

— Dukra mano, tu man niekad nepasakojai, kaip patekai ton medinėn skrynion. Kas taip pikta su tavimi pasielgė? Gal būtų galima kaip nors sugrąžinti tau regėjimą?

— Ak, tėve, tu per daug dalykų mane klausai. Aš negaliu iš karto j viską atsakyti. Tik viena pasakysiu: mano akis išgydyti galima.

— Sakyk, kaip tą padaryti, aš nieko nepagailėsiu.

— Paimk saują perlų ir nueik j rūmus. Papirk kurią nors rūmų tarnaitę, kad išimtų tau karalienės tarnaitės akis. Jei gausiu tas akis, tai aš vėl praregėsiu.

Medkirtys padarė kaip lieptas. Viena rūmų tarnaitė pamąčiusi tiek perlų net apstulbo ir tuojau sutiko padaryti kaip prašoma. Kai karalienės tarnaitė užmigo, ji atsargiai išėmė akis ir atidavė medkirčiui, o maišelį su perlais įsidėjo j kišenę. Medkirtys parbėgo namo ir atidavė akis aklai merginai. Ši įsidėjo jas ir sušuko:

— Tėve! Aš matau!

Netrukus medkirtys tapo tikru turtuoliu, ir ta žinia pasiekė karalių. Jis pasišaukė medkirtį ir paklausė:

— Iš kur tu, paprastas žmogus, gavai tiek turto?

Iš pradžių medkirtys nenorėjo pasakoti, bet karalius pagrasino nubausiąs, jei nesakys teisybės, tad šis papasakojo visą liūdną istoriją apie aklą merginą. Karalius labai nustebo išgirdęs, kad jos ašaros virsta perlais. Juk karalienė, tarnaitės duktė, nė sykiu nedavė jam nė perlo. Karalius liepė atvesti merginą, ir ši viską jam papasakojo. Karalius labai apsidžiaugė atgavęs tikrąją žmoną, visą savaitę netilo šventės šurmuly. O tarnaitė su savo dukteria gavo ko nusipelnė — pateko j kartuves.

ŠABRANGAS

Sykį Kašmyro karalius nukeliavo aplankyti gretimoms karalystėms. Čia gyveno labai graži karalaitė, ir jis norėjo ją vesti. Tad nuėjo pas ją ir pasipiršo:

— Ar sutinki būti mano karaliene ir keliauti į mano karalystę?

Karalaitė sutiko ir pasakė labai keistus žodžius:

— Aš visą laiką žinojau, jog ištekėsiu už tokio žmogaus kaip tu, kad kada nors mano sunus galėtų vesti tavo dukterį.

Karalius tų žodžių nesuprato, jie jam atrodė visai heprasmiški. Jis vedė karalaitę, ir jiedu iškeliavo į sostinę. Bet keista — kai tik jiedu ten atsidūrė, karaliui naujoji karalienė visai nustojo rūpėjusi. Nesilankė jos rūmuose, nesiuntė tarnų pasiteirauti, kaip ji gyvena. Karalienei tas nepatiko, ir ji, pasitaikius pirmai progai, grįžo pas savo tėvą.

Ėjo mėnesiai, bet karalius nei pats davė kokios žinios, nei teiravosi apie ją. Pagaliau karalienė pagimdė mažytį sunelį. Jis buvo tamsiaplaukis ir gavo Šabrango, kitaip tariant, nakties vardą, bet motina karaliui apie tai nedavė jokios žinios.

Kai berniukas paaugo, jis buvo auklėjamas kaip princas. Bet jo mama norėjo, kad jis taptų ir mitriu vagimi. Kodėl ji šitaip norėjo, nesakė net savo tėvams. Buvo pakviestas senas pagarsėjęs vagis, ir princas ėmėsi mokytis visų to amato gudrybių. Neilgai trukus mokytojas pasakė, kad princas jau yra puikus vagis. Mama pasišaukė jį ir tarė:

— Sūnau, šiandien tu jau esi pasiruošęs tam amatui, kurio taip rimtai mokeisi. Praėjus keletui mėnesių po vestuvių, tavo tėvas mane paliko. Ir aš tada prisiekiau, kad atkeršysiu jam už šitą didelę skriaudą. Tu turėsi padaryti štai ką. Keliauk į Šergarhą ir stok tarnauti karaliui. Imk ten daryti tokias vagystes, kurios pritrenktų karalių ir policiją, kol galų gale karalius iš bejėgiškumo gaus paskelbti, kad jeigu vagis pats pasiduos, tai jis išleis už jo savo dukterį. Kai taip atsitiks, prisipažink vogueš, bet vesti karalaitės nesutik. Duck man žinią ir lauk, kol atvažiuosiu.

Šitaip tarusi, ji išleido sūnų į Šergarhą. Šabrangas ilgai netruko susidraugauti su karaliaus sargyba. Visiems be galo patiko jo gražus veidas ir raumeningas stotas, ir kareiviai tarpusavyje šnibždėjosi: „Kas tas gražus ateivis?“

Neilgai trukus Šabrangas gavo vietą karaliaus sargyboje. Gana greitai jis padarė pirmą vagystę, o visas gėrybes užkašė po činaros medžiu. Po šitos jis padarė dar pustuzinį vagysčių, vieną už kitą įžūlesnių. Policija visai sutriko, žmonės persigando. Visi svarstė, kas galėtų būti tas drąsus ir gudrus vagis, nes nieko panašaus iki tol nebuvo nei regėję, nei girdėję. Niekas nė neįta-

rė Šabrango, nes kiekvieną rytą jis jau būdavo rūmuose ir atrodavo kaip visi kuo puikiausiai išsimiegojęs.

Karalius taipogi labai nustebo dėl tokių įžūlių vagysčių. Dar niekad jo karalystėje nebuvo šitaip sauvaliaujama. Jis ėmė priekaištauti policininkams, kad nepajėgia susidoroti su darbu. Policininkai labai užsigavo, o vienas pasišovė tol budėti miesto gatvėse, kol nutvers vagį.

Atėjo naktis, žmonės užmigo, viskas nurimo. Tik policininko batai kaukšėjo nakties tyloje. Eidamas miesto pakraščiu, jis išgirdo, lyg kažkas maltų grūdus. Netrukus žibinto šviesoje pamatė moteriškę prie girnų. Nekantriai priėjo prie jos ir paklausė:

— Kodėl taip vėlai mali?

— Pone,— atsakė moteris,— mano vaikas serga, tad dieną nieko negalėjau daryti. Dabar jis užmigo, todėl galiu malti.

— Ar matei ką nors praeinant pro šalį?

Moteris tartum išsigando tokio klausimo.

— O tu ar matei? — sunerimusi paklausė ji.— Praėjusią naktį kažkoks vyriškis pavogė iš mano aruodo grūdus. Manau, kad šiandien jis vėl ateis.

— Gerai,— atsakė policininkas.— Aš jo čia patykosiu ir sučiupsiu, kai pasirodys.

— Pone, bet kai tik jis pamatys jūsų uniformą, tai tuojau pat leisis į kojas. Būtų geriausia, jei jūs apsiliktumėt mano drabužius ir apsimestumėt, kad malate grūdus. Kai tik vagis ateis, tuojau ir sučiupsit jį.

Policininkas paklausė moters ir apsirengė moteriškai. Tada atsisėdo jos vieton prie girnų.

Kitą rytą sostinėje vėl pasklido gandai apie naujas vagystes. Karalius šį kartą susijaudino dar labiau, nes dingo dar ir policininkas. Niekur mieste jo nebuvo matyti. Pagaliau po ilgų paieškų policininką rado miesto pakrašty persirengusį nešvariais moteriškais drabužiais ir malantį grūdus. Vos nenumirė vargšas iš gėdos, kai jį tokį atitempė pas karalių.

Kitas dvi naktis vagies gaudyti ėjo du policijos vyresnieji, bet ir juos ištiko tas pats likimas. Karalius nebeišmanė, ką daryti. Vagis ne tik įžūliausiai vogė, bet dar ir tyčiojosi iš jo policininkų.

— Jūsų didenybe,— kalbėjo dvariškiai,— vagį reikia būtinai sugauti, antraip nebebus gyvenimo sostinėje.

Ką gi galėjo padaryti karalius? Dieną naktį jis stengėsi sugalvoti išeitį, kol galų gale apsisprendė. Kaip apstulbo žmonės,

kai karalius išsiuntinėjo šauklus ir visai sostinei apskelbė, kad išleis už vagies savo dukterį, jei šis ateis ir prisieks, kad niekada daugiau nebeplėšikaus.

Kitą dieną priešais rūmus susirinko didžiulė minia — visiems rūpėjo pažiūrėti, ar vagis pasiduos ir kas jis toks. Žmonės spėliojo ir kuždėjosi, o laikas bėgo. Prie vartų priėjo šauklys ir dar kartą paskelbė karaliaus pažadą. Šabrangas, kuris stovėjo minioje, išėjo į priekį ir stojo prieš karalių.

— Ką pasakysi? — paklausė karalius.

— Jūsų didenybe, aš ir esu tas vagis, kuris čia vogė,— pasakė Šabrangas ir patvirtindamas savo žodžius nusivedė karalių po medžiu, kur laikė visą savo grobį. Ten buvo ir policininko uniforma. Šabrangas pasižadėjo, kad daugiau nebevogs, ir karalius pažadėjo jam savo dukrą. Tačiau Šabrangas paprašė palaukti.

— Liepsiu pakviesti motiną. Ji viską paaiškins.

Sužinojusi, kad kviečia karalius, motina tučtuojau prisistatė. Karalius pasveikino ją ir pakartotojo savo pasiūlymą. Šabrango motina atsakė:

— Šabrangas negali vesti princesės, nes ji yra jo sesuo.

— Kaipgi? — sušuko karalius be galo nustebęs dėl tokių žodžių.

Ir moteris papasakojo, kaip prieš daugelį metų karalius vedė ją ir paskui paliko. Priminė ir per piršlybas pasakytus savo žodžius: „Aš visą laiką žinojau, jog ištekėsiu už tokio žmogaus kaip tu, kad kada nors mano sūnus galėtų vesti tavo dukterį“. Karalius prisiminė viską ir apsidžiaugė atgavęs žmoną. Šabrangas irgi liko rūmuose kaip būsimasis Šergarho sosto įpėdinis.

KAIP ŽMOGUS ADVOKATĄ PERGUDRAVO

Įnirtingai vartydamas didžiules popierių krūvas, advokatas staiga išgirdo nedrąsų kostelėjimą. Pavargęs pakėlė akis ir pamatė prie durų stovintį nuolankų žmogelį.

— Ateik rytoj,— tarė advokatas ir vėl įniko į savo popierius.

Bet žmogus gražė rankas ir niekur nėjo. Atrodė varganų varganiausiai ir verkdamas ėmė maldauti:

— Pone, nevarykit manęs. Man labai reikalinga jūsų pagalba.

— Ateik arčiau,— tarė advokatas, ir žmogus apsidžiaugęs priėjo.

— Pone, aš girdėjau, koks jūs didis esate advokatas. Jūsų vardas žinomas visame pietiniame Kašmyro slėnyje. Žmonės sako, kad jūs mokate laimėti savo klientams pačias sunkiausias bylas. Kadaisė, pone, aš turėjau ūkį, bet dabar pakeičiau verslą ir laikau nedidelę krautuvėlę Pampure. Prekyba ėjosi prastai, todėl gavau skolintis pinigų iš palūkininko. Kadangi atiduoti negalėjau net mažos dalies, tai palūkanos vis augo ir augo, ir dabar jos jau yra didesnės už pačią skolą. Palūkininkas iškėlė man bylą. Ką man daryti? Juk neturiu pinigų palūkininkui atiduoti ir neišmanau, kada turėsiu.

Žmogaus pagyros labai pamalonino advokatą.

— Nesijaudink,— tarė jis.— Palūkininkas tau nieko nepadarys. Aš galiu tave net visai išvaduoti nuo palūkanų, bet pats supranti,— už paslaugas teks brangiai mokėti. Tavo bylos galėsiu imtis tik tada, kai būsiu tikras, jog atsilyginsi.

— Žinoma,— atsakė žmogus,— pasižadu užmokėti.

— Na, tada ateik į teismą po savaitės.

Paskirtu laiku žmogus atėjo į teismą. Čia jis rado savo advokatą ir palūkininką — taip pat su advokatu. Stengdamasis nežiūrėti palūkininkui į akis, žmogus greitai atsisėdo. Atėjo teisėjas ir pradėjo kvosti.

Pirmiausiai kalbėjo palūkininkas. Smulkiai papasakojo, kiek pinigų skolino krautuvininkui ir kad tas niekaip negali atiduoti.

— Jis ir nežada man grąžinti tų pinigų,— užbaigė palūkininkas.

Tada teisėjas pasišaukė krautuvininką ir paklausė:

— Ar nori ką nors pasakyti?

Žmogus bukai pažvelgė į teisėją, paskui nudūrė akis į savo batų galus. Galop išlemeno:

— Šafranas.

Visi baisiausiai apstulbo išgirdę tokį keistą atsakymą, net advokatas nustebo, kad jo klientas taip keistai elgiasi. Jo kaktą susiraukšlėjo įnirtingai bemąstant, paskui jis kaip žaibas pašoko ir pasakė teisėjui:

— Pone, šitas žmogus nesiskolino tokios didelės sumos, kaip sakė palūkininkas. Jis paėmė tik 50 rupijų, o ne 150, kurių iš jo reikalaujama.

O žmogus tuo laiku nenutildamas vis kartojo „šafranas“.

— Kodėl jis vis kartoja žodį „šafranas“? — paklausė teisėjas.

— Pone, šitas žmogus kadaisė turėjo didelį šafranų lauką Pampuro plynaukštėje. Pernai visas tas laukas buvo tiesiog apsipty-

lęš raudonais žiedais, nuo tų žiedų sausa plynaukštė pavirto nuostabiausiu sodu. Negalėjai atsidžiaugti pasklidusiais kvapais. O paskui kilo miško gaisras, ir visas šafranų derlius sudegė. Zmogus taip ir neatsigavo nuo tokio smūgio, todėl ir kartoja sau „šafanas“.

Teisėją sugraudino tokia liūdna istorija. Zmogus iš tikro lyg paklaikęs vartė akis ir vis kartojo tą vienintelį žodį. Teisėjas jį išteisino ir leido nemokėti skolos. Advokatas irgi liko patenkintas ir džiūgaudamas laukė, kada jo klientas ateis užsimokėti. Šis pasirodė, bet veide buvo ta pati buka išraiška kaip ir teisme. Advokatas pasitrynė rankas ir tarė:

— Matai, kaip lengvai laimėjau tavo bylą. Mokėk man kas priklauso ir keliauk sau laimingas namo.

Krautuvininkas vis tokiu pat buku veidu išlemeno:

— Šafanas.

— Na, pamiršk tą žaidimą. Viskas baigėsi. Duok man, kas buvo suderėta.

— Šafanas,— pakartojo žmogus.

— Klausyk, tai gal tu nori apkvailinti mane taip, kaip apkvailinai teisėją? — paklausė apstulbęs advokatas, bet vietoj atsako teišgirdo „šafanas“. Jis suprato, kad tai pirmas kartas per visą jo tarnybą, kai jį patį apgavo klientas. Nulenkę galvą advokatas pripažindamas savo pralaimėjimą, ir krautuvininkas išėjo namo.

KVAILAS KARALIUS

Senų senovėje, kai Šergarhas dar nebuvo Kašmyro karaliaus sostinė, Kašmyro kraštą valdė daugybė karalių, kurie gyveno kiekvienas savo mieste. Į vieną tokį miestą atkeliavo būrys fakyrų¹. Miestas jiems patiko, nes atrodė toks gražus kaip paveikslas. Buvo pats pjūties metas, tiesiog akys džiaugėsi matydamos, kaip žemdirbiai triūsia dorodami savo laukuose ryžius, kukurūzus, sezamą, burnočius.

Bet vienas dalykas šitame mieste fakyrams pasirodė keistas — viskas buvo parduodama už vieną kainą. Kitaip tariant, auksas buvo tiek pat vertas kaip anglis, krockai kainavo tiek pat kaip druska. Tai ypač patiko vienam fakyrui, ir jis nutarė:

¹ Fakyras — klajojantis ir elgetaujantis musulmonų vienuolis.

— Cia nuostabi vieta gyventi. Galėsim visai pigiai valgyti patį geriausią maistą. Pabūkimė čia ilgiau.

— Ne, ne,— pasakė jų vadas.— Jei viskas čia perkama ir parduodama už vieną kainą, ko gero, ir teisybė čia perkama ir parduodama. Pavojinga gyventi tokioje vietoje. Keliaukim kuo greičiau tolyn.

Bet pirmasis fakyras neklausė. Vadas jo niekaip neįstengė perkalbėti, tad visi kiti iškeliavo, o šis vienas liko mieste. Kaip tyčia tą naktį įvyko didelė vagystė. Sužinojęs tai, karalius įsakė sugaudyti visus svetimus mieste žmones ir pakarti. Žmonės pamatė fakyrą, sugavo ir apkaltino vagyste. Nors jis kaip galėdamas aiškinosi esąs nemaž nekaltas, niekas jo neklausė. Nutempė pas karalių, šis tik dirstelėjo į fakyrą ir liepė kitą dieną pakarti. Nelaimingasis buvo tuoj pat išvestas ir įmestas į kalėjimą.

Kaip jis rauduoja! Kodėl, ak kodėl jis nepaklausė savo vado ir neišėjo iš to keisto miesto? Fakyras verkė ir grąžė rankas, ištiktas tokios nelaimos dalios. Paskui nusiuntė savo vadui žinią apie nelaimę.

Išaušo bausmės diena, ir žmonės ėmė rinktis į turgaus aikštę, kur fakyras turėjo būti viešai pakartas. Budelis su juoda kauke jau buvo pasiruošęs ir laukė pasirodant karaliaus. Tuo metu atskubėjo fakyrų vadas ir ėmė kažką šnibždėti pasmerktam fakyrui.

— Kai pasirodys karalius,— sakė jis,— aš nueisiu prie jo ir imsiu maldauti, kad vietoj tavęs pakartų mane. O tu po manęs vis kartok: „Šviesybe, nedarykit šito, pakarkit mane“.

Nors pasmerktasis fakyras ir nesuprato, kaip tai galėtų jį išgelbėti, nuolankiai pasikliovė savo globėju šventuoju Piru ir linktelėjo sutinkąs. Netrukus paauksuota karieta atvažiavo karalius. Vos jis išlipo, senasis fakyras pribėgęs puolė jam į kojas ir ėmė prašyti.

— Valdove, nekarkit šito nelaimingo žmogaus. Jam reikia rūpintis savo sena motina. Kas bus, kai jo nebeliks? O aš senas, mano dienos suskaičytos. Pakarkit vietoj jo mane, ir padarysit gerą darbą.

Vos jis baigė kalbėti, pasmerktasis fakyras sušuko:

— Šviesybe, neleiskit tokios neteisybės, pakarkit mane.

Fakyrų vadas pakartėjo savo prašymą kokius penkis kartus, visą laik sakydamas kitas priežastis. O pasmerktasis fakyras kiekvieną sykį kuo smarkiausiai priešinosi. Karalius sutrikęs žvelgė čia į vieną, čia į kitą. Jis buvo taip nustebęs, kad kone žado

neteko. Abu žmonės nori mirti. Bet kodėl? Nepajėgdamas suprasti, kas čia dedasi, jis pasišaukė abu fakyrus ir nusivedęs atokiau paklausė:

— Ką visa tai reiškia? Kodėl judu norite mirti? Žmogui įgimta saugoti gyvastį, o judu trokštate mirties. Paaiškinkit man viską žmoniškai.

Senasis fakyras tarė:

— Valdove, jeigu esate skaitęs šventas knygas, tai iš jų aišku, kad šiandien yra pati palankiausia diena mirti. Tas, kas mirs šiandien, tikrai gaus vietą rojuje, nors ir pats didžiausias nusidėjėlis būtų. Bet tą paslaptį žino tik keletas žmonių.

Karalius jau seniai rūpinosi, kaip patekti į rojų, ir jau kuris laikas atlikdavo įvairias apeigas vildamasis nepelnytai atsidurti toje geidžiamoje vietoje. O kad buvo gan patiklus, tai labai apsidžiaugė fakyro paslaptimi ir tučtuojau ją patikėjo. Pasisukęs į minią, jis sušuko:

— Mano mielieji žmonės, kadangi šventos knygos sako, jog šiandien palanki diena mirti, tai aš turiu didelį norą baigti savo gyvenimą dabar pat. Todėl įsakau vietoj šitų nekaltų žmonių pakarti mane, kad mano siela nuėitų į dangų.

Karaliaus visada buvo klausoma, kad ir kokius kvailus įsakymus duotų. Taigi valdiniai nedelsdami ėmė ir pakorė jį, net apsigalvoti laiko nepaliko. O fakyras dėkodami savo laimės žvaigždėms kuo greičiau pasišalino.

KERALOS LIAUDIES PASAKOS

KERALA

Kerala yra viena mažesnių valstijų Indijos pietvakariniame kampe. Valstybinė kalba — malajalų — turi labai senas tradicijas. Valstijos plotas 38 855 kvadratiniai kilometrai, o gyventojų 25,4 mln, tad ji kone plyšta per siūles nuo 654 žmonių, gyvenančių viename kvadratiniam kilometre. Raštingumas — 70 procentų — pats didžiausias šalyje.

Keraliečiai plačiai pasklidę, jų galima sutikti visoje šalyje, ko gero, ir visame pasaulyje. Tai labai apsišvietę, pažangūs žmonės, jiems būdinga blaivi mąstysena ir jumoro jausmas. Jų pasakose atsispindi išmintis, meilė tradicijoms, šokiai ir muzika.

Pagrindinės auginamos kultūros — ryžiai, prieskoniniai augalai, tapijoka, vaisiai, riešutai, svogūnai.

Daug patrauklumo ir ekonominės naudos Keralai teikia užtekiai.

IŠSIBLAŠKĘS ŽENTAS

Sykį vienas jaunas vyras paliko namie žmoną ir iškeliavo pas uošvę.

Uošvė jį priėmė su dideliu džiaugsmu, kaip įprasta mūsų šalyje. Iš visų skanumynų jam labiausiai patiko ryžių pyragaičiai su kokoso riešutu ir cukrumi viduje. Anksčiau jis tokių pyragaičių nebuvo ragavęs, tad paklausė uošvę, kaip jie vadinasi. Moteris atsakė, kad tai kozhukatos.

Žentas neabejojo, kad ir jo žmona mokės tokių iškepti. Ji buvo apsigimusi šeiminkė, be to, motina ją nemažai mokė, kaip pataisyti skanių valgių. Tačiau ji niekad nebuvo kepusi jam kozhukatų.

— Ar skanu? — paklausė uošvė.

— Labai,— atsakė žentas.

— Kai sugrįši namo, paprašyk, kad ir mano duktė tau iškeptų. Ji žino kaip.

Tad eidamas namo, vyras visą kelią sau kartojo: „kozrukata, kozrukata“. Bet štai vienoje vietoje jam reikėjo pereiti siaurą upelį. Jis įsibėgėjo ir šoko, o kad geriau eitųsi, riktelėjo „opapa!“ Nuo tos akimirkos „kozrukata“ išlėkė iš galvos ir iki pat namų jis jau kartojo „opapa!“

Parėjęs namo ir pasveikintas žmonos, vyras pasakė:

— Zinai, tavo mama pavaišino mane pyragaičiais opapa. Jie man labai patiko. Mama sakė, kad ir tu moki juos kepti. Tai iškepk man dabar.

Žmona išpūtė akis. Jos išmanymu, „opapa“ buvo niekas kitas kaip tik šūksnis. Ji paklausė vyrą, ką tai reiškia.

-- Nagi opapa pyragaičiai,— atsakė vyras.— Tavo mama sakė, kad tu moki juos kepti, tad neapsimesk, kad nesupranti.

Bet žmona niekaip negalėjo susigaudyti, ir vyras supyko.

— Jei nedarysi kaip liepsiu, tai aš tave pamokysiu. Še tau! — ėmė jis mušti žmonai per rankas.

Vargšė jaunoji moteris ėmė verkti ir skųstis:

— Koks tu žiaurus! Mano rankos taip ištino, kad atrodo lyg ant jų būtų kozrukatos! Pažiūrėk!

— Oi! Tai buvo kozrukatos, o ne opapa! Atleisk man ir būk gera, iškepk kozrukatus.

Taigi žmona iškepė kozrukatus, ir vyras liko patenkintas.

GUDRUS AUKSAKALYS

Ponapenas buvo labai gudrus auksakalys. Ir ne tik kaip auksakalys, bet ir kaip vagis. Visi žinojo — jei tik jis palies auksą, tai bent gabalėlis būtinai prilips prie jo taip ir niežtinčio delno.

Visvanas Nambudiris sykį sumanė padirbdinti dukrai aukso karolius ir paprašė Ponapeną. Šis pažadėjo pasistengsiąs iš visos širdies. Žinodamas Ponapeno gudrumą, Nambudiris liepė vienam tarnui visą laiką stebėti Ponapeną. Jis dirbo pašiūrėje nuolatos sekamas tarno, o vakare eidamas namo visą auksą atiduodavo tam pačiam tarnui. Šis viską pasverdavo, kad įsitikintų, ar ničnieko neprapuolė.

Pagaliau darbas buvo baigtas. Karoliai išėjo dailūs. Nambudiris nekantravo juos pamatyti ir liepė atnešti. Ausakalys suvyniojo karolius į šilką, pats ėjo prieky, tarnas iš paskos. Kelyje iki Nambudirio namų buvo upokšnis. Einant per lieptą, karoliai

netyčia įkrito į vandenį. Auksakalys tučtuoju įšoko, ištraukė karolius, ir jiedu nuėjo pas Nambudirį.

Atėję padėjo karolius ant stalo. Šeimininkas buvo labai patenkintas, užmokėjo auksakaliui ir dar apdovanojo. Paskui pagyrė tarną, kuris taip gerai prižiūrėjo darbą, ir taip pat apdovanojo.

Bet tas visų džiaugsmas neilgai tetvėrė. Po dviejų savaitių karoliai įgavo nešvarią pilką spalvą. Niekas neišmanė, kaip čia galėjo atsitikti, nes niekas nežinojo, ką veikė auksakalys keliaudamas namo. O jis sugrįžo prie upelio ir kažką iš jo išsiėmė. Tai buvo tikri auksiniai karoliai, o tie, kuriuos atidavė Nambudiriui, buvo padaryti iš vario, tik taip gerai nušveisti, kad atrodė lyg auksiniai. Ponapenas juos paslėpė upely. Kai tikrieji aukso karoliai įkrito į upelį, auksakalys iš jo išėmė varinius. Visą buvo taip gudriai sumanyta, kad net akylusis tarnas nieko nesuprato.

VAIKIŠKAS GALVOSŪKIS

„Jei pasakysiu teisybę, tėvas užmuš motiną, jei nieko nesakysiu,— suvalgys šunį“. Taip sakoma Keraloje, kai kam nors kyla neišsprendžiamas galvosūkis. Yra pasakojimas, kaip atsirado šis posakis.

Ramus buvo labai ūmaus būdo ir namo paprastai pareidavo girtas. Žmona gana greit suprato, kad jos vedybos nepavyko. Vieną sykį Ramus parsinešė avienos ir paprašė žmoną, kad vakaricinei išvirtų skanaus šiupinio. Paskui jis vėl išėjo, o žmona paliko mėsą verandoje ir nuėjo atsinešti peilio ir lėkštės.

Grįžusi pamatė, kad šuo jau baigia tą mėsą suėsti. Žmona baisiai nusiminė ir išsigando, paėmė akmenį, metė į šunį ir pataikė jam į galvą. Šuo krito negyvas.

Tada jai toptelėjo galvon viena mintis. Žmona išmėsinėjo šunį, nuplovė mėsą ir išvirė iš jo skanų šiupinį. Kai sugrįžo vyras, ji padėjo priešais jį lėkštę. O visa tai matė jų maža dukterė.

— Jeigu pasakysiu teisybę, tėvas užmuš motiną, jei nieko nesakysiu,— suvalgys šunį,— tarė mergaitė.

Ramų sudomino dukters žodžiai.

— Ką tai reiškia? — paklausė jis žmoną.

Vargšė moteriškė drebdama apsakė jam visą teisybę. Bet Ramus tą sykį buvo neblogai nusiteikęs. Jam visa tai pasirodė

ZMOGUS, LAIKANTIS UŽ UODEGOS LEOPARDĄ

Kai kas nors įklimpsta bėdon ir negali išsikapstyti, tai apie tokį žmogų Keraloje sakoma, kad jis laiko už uodegos leopardą.

Sykį viename kaime gyveno labai gudrus pirklys. Savo prekes jis gabendavo į tolimą turgų, parduodavo jas ten ir iki sutemstant sugrįždavo namo. Kartą jam begrįžtant atsitiko šiurpus dalykas: iš tankmės ant jo šoko baisus leopardas ketindamas jį suėsti. Išsigelbėti nebuvo jokios vilties. Bet pirklys vis tiek nesutriko, pagriebė leopardą už uodegos ir ėmė bėgti aplinkui žvėrį. O tas vis puolė, bet niekaip negalėjo nutverti pirklio.

Šitaip jiedu ir sukosi kaip cirke. Pirklys prie juostos turėjo pilną kapšą pinigų, besitampant šis atsirišo ir beveik visi pinigai išbiro ant žemės.

Pro šalį ėjo vienas žmogus.

— Kas čia dedasi? — paklausė jis pirklių. — Ko tu leki aplink tą žvėrį?

— Argi nematai? — atsakė pirklys. — Tas leopardas stebuklingas. Kai tik patempi jį už uodegos, iš jo hyra auksas ir sidabras. Man jau nemažai pribiro. Jei nori, ir tu pamėgink. O aš susirinksiu, kas priklausu man.

Žmogelis buvo patiklus ir kvailokas. Apsidžiaugęs gera proga lengvai pasipelnyti, jis didžiai dėkingas perėmė iš pirklio leopardą uodegą. Pirklys susirinko savo pinigus ir greitai dingo iš akių.

MADHJOS LIAUDIES PASAKOS

MADHJA

Si valstija yra Indijos centre, jos plotas 443 459 kvadratiniai kilometrai, gyventojų 52 mln, tankumas 118 žmonių kvadratiniam kilometre. Raštingumas — 27,8 procento.

Madhja yra viena vargingiausių valstijų šalyje.

Siaurėje valstija ribojasi su Utaru, šiaurės rytuose — su Bihar, rytuose su Orisa, pietuose su Maharaštra, vakaruose su Gudžaratu ir Radžastanu. Sostinė — Bhopalis. Pagrindinės kalbos yra hindi (valstybinė), urdu, marathi, marvari, gudžarati ir sindhi. Nors kalbiniai skirtumai dideli, žmones vienija bendra kultūra ir religija. Didžiausios upės — Narmada, Mahanadis ir Taptis.

Madhjoje galima sutikti visokiausių žmonių — nuo pirmųjų iki mokslininkų, tad ir šios valstijos folkloras labai įvairus.

Šioje valstijoje yra daugiausia neliečiamųjų genčių ir kastų. Jos sudaro trečdalį visų gyventojų. Dėl to čia labai išsivystęs liaudies menas, muzika, šokiai ir amatai.

GUDRIOJI MARTI

Sykį pirklio marti nuėjo pasisemti vandens į šulinį, kuris buvo kitame kaimo gale. Vos tik spėjo iškelti kibirą, prie šulinio pasirodė keturi keleiviai.

Vienas jų kreipėsi į moteriškę:

— Aš esu ištroškęs, gal būtum gera ir duotum man vandens?

Ji suabejojo, mat visų pirma buvo ne visai tinkamai apsivilkusi, o antra — neturėjo puoduko vandeniui. Tad ėmė ieškoti visokių priežasčių, kaip jiems atsakyti, ir paklausė:

— O kas toks esi?

— Keleivis,— atsakė vyriškis.

Ji vėl paklausė:

— Keleiviai tėra tik du, kuris iš jų tu?

Zmogus nieko negalėjo atsakyti. Pamačiusi, kad jis sutriko, moteriškė tarė:

— Kol neatsakysi į mano klausimą, tol negalėsiu tavęs pagirdyti.— Ji susipylė kibirą į ąsotį ir ėmė semti kitą.

Tada artyn priėjo antras keleivis ir taip pat paprašė vandens. Moteriškė ir jam uždavė tą patį klausimą:

— Kas tu esi?

— Vargšas,— atsakė žmogus.

— Vargšai tėra du, kuris iš jų tu?

Antrasis keleivis irgi nemokėjo atsakyti į klausimą ir vandens negavo.

Priėjo trečias keleivis. Jis irgi buvo paklaustas kaip du pirmieji ir pasisakė esąs nemokša. Marti tarė:

— Nemokšų esti dvi rūšys. Iš kurių tu?

Žmogus nesumojo, ką atsakyti.

Pagaliau priėjo ketvirtasis keleivis ir pasisakė esąs kvailys. Moteriškė tuojau paklausė, kuriai iš dviejų kvailių rūšių jis priklauso. Šis irgi nieko negalėjo atsakyti.

Prisipylusi ąsotį, moteriškė užsikėlė jį ant peties ir tarė:

— Jeigu visi esate ištroškę, tai eikit pas mane namo. Ten ir gausit vandens.

Taip keleiviai ir padarė.

Parėjusi namo, moteriškė pirmiausia pastatė ąsotį į vietą, paskui prideramai apsirengė, o tada išėjo į verandą su puoduku vandens. Keleiviai numalšino troškulį ir nuėjo savo keliu.

Sešuras, pirklys, visa tai matė iš kitos verandos ir tarė pats sau: „Mano sūnus išėjęs, o jo žmona į namus atsiveda nepažįstamus žmones. Tai negerai. Nedera ramiai žiūrėti, kai dedasi tokie dalykai. Reikia tučtuojau ką nors daryti“.

Taip pagalvojęs, pirklys nuėjo pas karalių ir papasakojo apie marčios elgesį. Karalius liepė sargybiniui pašaukti moterį. Anyta baisiausiai persigando ir paklausė:

— Oi marte! Gal tu prie šulinio su kuo nors susipykai?

Marti linktelėjo galvą¹ ir liepė sargybiniui sugrįžti pas karalių ir paklausti, ar ji kviečiama kaip marti, ar kaip duktė.

Po kurio laiko sargybinis sugrįžo su neštuvais ir pasakė, kad ji kviečiama kaip marti. Tuomet moteris sėdo į neštuvus ir buvo nugabenta pas karalių.

— Kodėl tu parsivedei keturis vyriškius, kai tavo vyro nebuvo namie? — paklausė karalius.

Moteris paaiškino:

¹ Daugelis indų galvos linktelėjimu reiškia neigimą.

— Seimininkės pareiga paduoti vandens stiklą ištroškusiam keleiviui. Prie šulinio buvau netinkamai apsivilkus ir dėl to negalėjau duoti jiems vandens. Tada uždaviau keblių klausimų ir parsivedžiau namo. Mano klausimų jie nesugebėjo atsakyti.

— O kokie buvo tie tavo klausimai? — susidomėjo karalius.

Moteris pakartojo savo klausimus. Nei karalius, nei dvariškiečiai neišmanė, kaip į juos atsakyti. Tada karalius liepė jai pačiai pasakyti atsakymus.

Moteris paaiškino:

— Mano manymu, atsakymas į pirmąjį klausimą turi būti, kad tėra tik du keleiviai — saulė ir mėnulis. Atsakymas į antrą mano klausimą yra toks, kad tik du padarus galima vadinti vargšais — karvę ir marčią. Atsakymas į trečią klausimą — vanduo ir maistas. Jie lankosi pas kiekvieną kaip tikri nemokšos. Ketvirtasis žmogus pasisakė esąs kvailys, o paklaustas, kuriai iš dviejų kvailių rūšių priklauso, visai sutriko.

— Ar tu manai, kad kvailių tikrai tėra dvi rūšys? — susidomėjęs paklausė karalius.

— Taip, tikrai,— atsakė marti.

— Kokios? Greitai pasakyk man,— nekantravo karalius.

Moteris tarė:

— Aš atsakysiu tik tada, jei jūs prižadėsite nesupykti.

— Sakyk be jokios baimės.

— Šiuo metu yra tik du kvailiai. Vienas — tai mano šešuras, kuris nieko neišsiaiškinęs apskundė mane, o antras — tai karalius, kuris pamindamas marčios orumą pasišaukė ją teisti.

Po šitų žodžių karalius kiek užpyko, bet širdyje didžiavosi tokia moterimi.

BRANGAKMENIŲ VAGIS

Viename kaime gyveno turtingas pirklys. Pasenęs jis paskirstė savo turtą keturiems sūnams: pirmajam pavedė palūkanų tvarkymą, antram paskyrė maisto krautuvę, trečiam medžiagų parduotuvę, o ketvirtam, jaunėliui, savo derlingus laukus. Visi keturi liko patenkinti ir pelningai gyveno.

Vieną dieną pirklys pasišaukė sūnus ir tarė:

— Vaikai, mano dienos jau baigiasi, todėl noriu, kad jūs visada būtumėt vieningi ir ištikimi vienas kitam. Tegu jūsų verslai neša jums sėkmę. Kadangi aš galiu bet kada numirti, tai

noriu atskleisti jums paslaptį. Po mano lovos kojomis jus rasite brangakmenių, nepamirškite, kai numirsiu, juos pasiimti. Bet atminkite vieną dalyką — juos galima išimti tik tada, kai busite visi keturi.

Po keleto mėnesių tėvas pasimirė, ir broliai nusprendė išsikasti brangakmenius. Susirinko tėvo kambaryje ir nukasė iš po lovos žemę. Bet labai nustebo, nes rado tik tris brangakmenius. Susižvalgė tarpusavy — kur ketvirtasis? Tėvo žodžiais jie neabejojo, todėl manė, kad ketvirtąjį brangakmenį kuris nors išsikasė anksčiau, mat joks pašalinis žmogus apie tą lobį nieko nežinojo.

Visi keturi vylėsi, kad brangakmenis kaip nors atsiras, o kaltojo brolio vardas liks paslapyje, nes antraip ir jam pačiam būtų labai nesmagu, ir tėvo siela danguje būtų labai užgauta.

Jie ilgai galvojo ir pagaliau nusprendė kreiptis į protingą karalių, kurio karalystė buvo gana toli nuo jų kaimo. Tas karalius garsėjo teisingumu. Nukakę į jo karalystę, broliai pasiprašė priimami, paaiškino, ko atkeliavę, ir užbaigė:

— O didysis karaliau, mes labai norime, kad brangakmenis atsirastų, bet kad ir vagis liktų mums nežinomas. Padaryk taip, kad mūsų prisirišimas vienas prie kito diena dienon vis didėtų.

Karalius kantriai išklausė juos ir pasakė:

— Bičiuliai, šiandien verčiau pabūkit mano svečių namuose, o rytoj aš pabandyčiau įsigilinti į jūsų reikalą.

Tarnai nuvedė juos į svečių namus ir skaniai pavaišino. Džiaugdamasis visais tais skanumynais, vienas brolių pasakė:

— Nors tai ir karališkas maistas, bet miltai, iš kurių iškepti pyragaičiai, sugadinti krauju.

Kitas brolis tarė:

— Įdaras per daug sudžiūvęs.

— O man atrodo, kad piene primaišyta žmogaus pieno, — tarė trečias brolis.

Ketvirtasis pridūrė:

— Aš užuodžiu, kad lėkštės iš lapų, suteptų karvės mėšlu.

Jų pokalbį nugirdo vienas patarnautojų. Jis nuėjo pas karalių ir viską papasakojo. Karalius labai įniršo, pasišaukė brolius ir savo maisto sandėlininką ir paklausė:

— Ar visa, ką sakėte apie maistą, yra teisybė?

Vyriausias brolis atsakė:

— Jeigu norite sužinoti, valdove, tai turite rimtai viską iš-tirti.

Pirmiausiai buvo pašauktas miltų pirklys, bet jis prisipažino nieko negalįs pasakyti, kadangi kviečius pirkęs iš ūkininko Čunyje.

Buvo pašauktas ir ūkininkas. Šis grąžydamas rankas pasakė:

— Valdove, į javapjūtės pabaigą pas mus atklydo šernas. Aš jį ir užmušiau ant iškultų kviečių kruvos. Labai atsiprašau, kad nesusiprotėjau nupilti šalin tų kviečių, kurie buvo apšlakstyti krauju.

Taigi paaiškėjo, kad pirmasis brolis sakė teisybę.

Paskui atėjo eilė įdaro pardavėjui, kuris prisipažino pirkęs įdarą iš šlavėjo, o šis galėjo būti surinkęs atliekas nuo kitų stalų.

Karalius gerokai supyko išgirdęs tokį dalyką.

Paskui buvo paklaustas pienininkas. Šis baisiai kaltas paaiškino:

— Valdove, atleisk man! Tai aš neapsižiūrėjau. Laikiau pieną pas tarnaitę, o ši žindė kūdikį. Kūdikis pasisuko, ir truputis pieno nulašėjo į pieno rėčką. Pasižadau, kad daugiau taip neatsitiks.

Karalius tylėjo. Paskiausiai buvo pašauktas žmogus, pristatęs lapų lėkštes. Jis irgi pripažino savo kaltę.

Pasirodė, kad visi keturi broliai nemelavo. Karalius ir dvariškiečiai negalėjo atsistebėti brolių jautrumu. Ir karalius tarė:

— Broliai, jūs esat tokie jautrūs, protingi ir išmintingi, kad aš tiesiog stebiuosi, kaip negalit surasti piktadario patys. Manau, kad neįstengsiu nieko jums patarti. Verčiau kėliaukite pas Dharampūro karalių, jis tikriausiai mokės jums padėti.

Nukeliavo broliai į Dharampūrą. Kitą rytą nuėjo pas karalių ir apsakė, ko apsilankę. Ir dar paprašė, kad teisybę norėtų sužinoti nesusipykdami tarpusavy.

Dharampūro karalius jau buvo girdėjęs apie brolius ir pamane, kad prieš imantis jiems padėti vertėtų patikrinti, ar jie tikrai tokie protingi. Karalius liepė atnešti puodą. Puodas buvo uždengtas, ir karalius paklausė:

— Pirmiausia pasakykite man, kas yra puode?

Vyriausias brolis paėmė puodą į rankas ir papurtęs pasakė:

— Ten yra kažkas apvalus.

Antrasis brolis apžiūrėjęs puodą tarė:

— Taip, ten apvalus daiktas, ir jis raudonas.

— Taip, apvalus, raudonas, o jo viduje sėklos,— pridūrė trečiasis.

— A, ten yra granatas,— pasakė jauniausias brolis, trenkė puodą į žemę, ir šis subiro į gabalus. Ten tikrai buvo granatas.

Karalius labai nustebo, kad broliai tokie protingi, ir patarė jiems keliauti į Svarngarhą.

Iškeliavo broliai į Svarngarhą. Beeinant vyriausias brolis ir sako:

— Šituo keliu ėjo šlubas kupranugaris.

— Jis buvo aklas viena akimi,— pridūrė antrasis brolis.

Trečiasis pasakė:

— Jis buvo be vieno danties.

— Man atrodo, ant jo sėdėjo nėščia moteris,— užbaigė jauniausiasis.

Šitą brolių pokalbį girdėjo kitas keleivis — jų vedlys. Kai jie atsidūrė Svarngarhe, vedlys pasakė nueisias pas karalių ir susitarsias, kad juos priimtų. Nuėjęs jis papasakojo karaliui, ką girdėjo kelyje.

Karalius pasišaukė brolius ir paklausė:

— Kaip jūs sužinojote, kad tas kupranugaris buvo šlubas, viena akim aklas, be vieno danties ir kad ant jo jojo nėščia moteris?

Vyriausiasis brolis paaiškino:

— Jūsų šviesybe, aš pamačiau, kad trys kupranugario pėdos ant kelio labai aiškios, o ketvirtosios pėdos atspaudas ne toks gilus. Todėl ir nusprendžiau, kad gyvulys šlubas.

— O aš pastebėjau, jog kupranugaris ėdė žolę tik vienoje tako pusėje, ir nusprendžiau, kad jis matė tik viena akimi.

Trečias brolis papasakojo:

— Ten, kur jis ėdė žolę, kiekvienam grybšny likdavo po nenupeštą kuokštelį. Dėl to ir pamaniau, kad jam trūksta vieno danties.

Jauniausias brolis paaiškino:

— Aš pasakiau, kad ant kupranugario jojo nėščia moteris. Tą supratau, kai pamačiau ant žemės rankų atspaudus, kur kupranugaris ilsėjosi.

Išklausęs brolių paaiškinimus, Svarngarho karalius tarė:

— Zinote, man bus sunku surasti tarp jūsų brangakmenio vagį. Verčiau keliaukite pas mano dukterį į Dharanagarį. Ji jums padės.

Dharanagaryje karaliaus duktė spręsdavo ginčus sėdėdama už uždangos rūmų balkone. Prie rūmų durų stovėjo didžiulis būgnas. Tie, kurie norėdavo ką nors išsiaiškinti, mušdavo tą būgną.

Išgirdusi dundant būgną, princesė išėjo ir atsisėdo balkone už užolaidos. Broliai pasakė:

— Mes esame keturi broliai. Norime išlikti nesusipykę ir vieningi, todėl prašome surasti mums brangakmenį, bet padaryti taip, kad vagis liktų nežinomas.

Princesė kantriai išklausė juos ir tarė:

— Gerai, aš pamėginsiu jums padėti. Bet turėsite čia išbūti dvi savaites.

Broliai sutiko. Princesė liepė jiems gyventi atskirai, kad nė vienas su kitu nesusitiktų, kol nebus surastas brangakmenis.

Kitą dieną ji pasišaukė vyriausią brolių ir papasakojo jam tokią istoriją.

Viename mieste gyveno karalius. Jo sūnus labai draugavo su divano¹ sūnumi. Vieną dieną jiedu sumanė, kad pirmąją naktį po vestuvių atsiųs kitas kitam savo žmoną. Tas, kuris pirmas ves, turės laikytis šio pažado. Po šito jų draugystė pasidarė dar tvirtesnė.

Po keleto metų princas vedė. Kai tik parsivedė namo žmoną, prisiminė, ką buvo pažadėjęs draugui, ir papasakojo žmonai apie savo susitarimą. Žmona sutiko išpildyti vyro norą ir išėjo pas divano sūnų. Nedaug tenuėjusi, sutiko būrį plėšikų. Šie ją sustabdė ir mėgino atimti papuošalus. Princesė jiems pasakė:

— Jūs man esate kaip tėvai. Paklauskite manęs. Aš esu princo žmona ir einu pas divano sūnų. Tai bus mano pirmoji vedybė. Leiskite man eiti ir tesėti vyro pažadą. Grįždama mielai atiduosiu jums visus tuos papuošalus.

Vagys ėmė tartis. Vienas sakė, kad princo žmona yra didelio žmogaus duktė ir gali juos apgauti. Kitas tvirtino, jog būtų kvaila ją paleisti. Bet plėšikų vadas tarė jai:

— Gerai, gali eiti, bet grįždama nepamiršk, ką pažadėjai.

Nuotaka nuėjo toliau. Buvo vidurnaktis, ir divano sūnus laukė jos. Vos išgirdęs žingsnius, priėjo prie durų pasveikinti jaunosios moteriškės ir tarė:

— Eikš vidun, mano sese!

Nuotaka įėjo vidun. Divano sūnus padovanojo jai naują suknelę ir papuošalų.

— Tai maža brolio dovana seseriai. Priimk, nepasididžiuk,— pasakė jis. Paskui pavaišino skaniais valgiais. Kai princo žmona susiruošė atgal, jis žemai nusilenkė ir palietė jai kojas.

¹ Divanas — ministras, aukščiausias valstybės pareigūnas.

Grijždama nuotaka vėl sutiko vagis.

— Štai ir aš. Imkit mano papuošalus,— pasakė ji ir vieną po kitos nusiėmė brangenybes.

Vagių vado akyse pasirodė ašaros. Kiti vagys irgi labai nustebo matydami, kaip brangiausi papuošalai eina jiems į rankas be jokių pastangų. Galiausiai vagių vadas liepė jai viską pasilikti.

— Dukra, tu pavadinai mus tėvais. Kaip mes dabar galime imti iš tavęs tuos daiktus? — tarė jis, dar padovanojo moteriškai deimantų vėrinį ir paleido eiti.

Nuotaka sugrįžo į rūmus ir viską papasakojo princui.

Pabaigusi savo pasakojimą, princesė paklausė vyriausiąjį brolių:

— Na štai, pasakyk dabar man, ką tu manai apie prinčą, divano sūnų, nuotaką ir apie vagis?

Vyriausiasis brolis atsakė:

— Manau, kad jie buvo garbingi žmonės. Princas nusiuntė savo žmoną pas draugą, nes laikėsi duoto žodžio. Tokių žmonių nedažnai sutiksi. Nuotaka irgi buvo dora, nes pakluso savo vyro norui. Divano sūnus taip pat buvo kilnus. Pamatęs jauną moterį savo kambaryje, pasielgė su ja kaip su seserimi. Ir vagys buvo labai geri. Jie pasielgė tarsi mergaitės tėvai ir nepaėmė brangių papuošalų, nors šie buvo nuostabūs. Man jie visi atrodo dori ir garbingi.

Princesė pasišaukė kitą brolių. Papasakojo jam tą pačią istoriją ir iš jo gavo panašų atsakymą.

Trečiojo brolio nuomonė buvo irgi tokia pat.

Pagaliau buvo pakviestas jaunėlis. Princesė papasakojo jam tą patį atsitikimą ir liepė pasakyti savo nuomonę. Jaunėlis manė kitaip.

— Na, jeigu tau reikia mano nuoširdaus atsakymo, tai pasakysiu, kad princas buvo kvailys. Kokia nesąmonė vidurnaktį siųsti savo žmoną į draugo namus! Velniai rautų tokį pažadą! Nuotaka irgi pasileidė. Todėl ir išėjo nedvejodama į svetimus namus. O ir divano sūnus ne mažesnis kvailys. Pas jį atėjo jauna moteris, o jis nė nepalietė jos. Vagys irgi tikri bukapročiai — nepasinaudojo tokia proga.

Princesė išklausė jaunėlį ir nusprendė:

Tą brangakmenį pavogei tu. Tučtuojau atiduok jį man, antraip aš tave taip pamokysiu, kad niekada nebepamirši. Na, duok tučtuojau man jį.

Jaunelis iš pradžių manė priešintis, bet greit suprato, kad pasigailėjimo nesulauks, jei negrąžins brangakmenio, tad ištraukė jį iš kišenės ir padavė princesei. Ji jau buvo paėmusi ir kitus akmenis iš brolių. Tada susišaukė juos visus ir išdalino kiekvienam po brangakmenį.

Taigi vagis buvo surastas, bet niekas nežinojo, kuris. Visi dabar turėjo po brangakmenį ir laimingi gyveno toliau.

MAHARAŠTROS LIAUDIES PASAKOS

MAHARAŠTRA

Ši valstija vakaruose prieina prie Arabų jūros, šiaurės rytuose ribojasi su Madhja ir Gudžaratu, pietuose — su Karnataku ir Goa. Jos plotas — 307 762 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 62,7 mln, tankumas — 204 gyventojai kvadratiniam kilometre, raštingumas — 47,37 procento. Maharaštros sostinė yra Bombėjus. Pagrindinė valstijos kalba — marathi.

Net veduose dažnai minima Vidarbha — vienas valstijos senovinių rajonų. Vidarbhos karalių dukterys buvo legendinės asmenybės — dievo Krišno žmona Rukminė, Ajos žmona Indumatė, Damajantė, Agastjos žmona Lopamudra. Šioje valstijoje apstu šventų vietų ir šventyklų. Čia gyvena daug adivasių genčių — gondai, korkai, bhilai, kolamai, lamanai, varliai, katkariai, koliai ir bandžarai. Daugelis Maharaštros padavimų susiję su dievybėmis, religinėmis šventėmis ir ritualais. Jų tikslas ugdyti meilę tradicijoms, pareigos jausmą, pamaldumą ir kitas jaunų mergaičių dorybes. Manoma, kad dauguma tų legendų sukurtos moterų ir vadinamos *apaurusheya*, t. y. „parašytos ne vyrų“.

NEPRILYGSTAMASIS LANKININKAS

Netrukus po Šivo dži karūnavimo Raigarhe buvo pastatyta trys šimtai didingų namų, šventykla dievui Džagadešvarui ir didžiulis baseinas. Baseinas buvo pilnas įvairiausių lotosų. Prie jo stovėjo Šivas dži su motina Džidža bai¹ ir žiūrėjo į nuostabius mėlynus, baltus ir raudonus žydinčius lotosus.

Motina tarė:

— Jau netoli Višnaus šventė, Šivai dži.

Šivas dži atsakė:

— Taip, aš esu girdėjęs, kad tą dieną dievas Višnus pagerbė dievą Šivą tūkstančiu lotoso žiedų. Kai vieno žiedo jam pri-trūko, atidavė už jį savo akį.

¹ Bai — ponia.

— Tą dieną,— pasakė Džidža bai,— aš irgi norėčiau pagarbinti dievą Džagadešvarą tūkstančiu baltų lotosų iš baseino.

Šivas dži užtikrino motiną viskuo pasirūpinsias.

Bet Džidža bai vis svarste, kaip tai padaryti.

— Nebus taip lengva, kaip atrodo. Šitai šventei aš noriu šviežių ir nekaltų gėlių, ne tik neuostytų, bet ir nesuteptų net mintyse tų žmonių, kurie jas skins. Bet tas, kas skins gėles, būtinai pagalvos apie šventę ir apie dievą. Vos palietęs gėlę, nejučia savo mintyse paskirs ją viešpačiui. Taigi aš savo šventei teturėsiu paprasčiausias jau suterštas, mintyse jau paaukotas gėles.

Šivas dži suprato šitą keblumą. Motina, būdama tokio amžiaus, pati viena nepajėgs priskinti tūkstančio gėlių, o jei jis lieps tą padaryti kokiam kitam žmogui, tai niekaip neišvengs to, apie ką kalbėjo Džidža bai.

Kitą dieną Šivas dži pasišaukė dvariškius ir paskelbė visiems savo motinos norą ir valią. Valdiniai rimtai išklausė Šivą dži, bet niekas nieko nepasiūlė.

Pagaliau atsistojo vienas jaunuolis ir tarė:

— Jūsų didenybe, norėčiau, kad pažiūrėtumėte, kaip aš moku vikriai priskinti tūkstantį baltų gėlių nepaliesdamas jų ranka. Ir visų gėlių stiebai bus vienodo ilgio.

Visiems parūpo, kas tas jaunuolis. Kažkuris dvariškių atpažino, jog tai Vikramas Dalvis iš maharadžos² sargybos.

Šivas dži perspėjo jį:

— Vikramai, tu pats supranti, ką pasakei, ir turėsi atlikti, ką pažadėjęs. Kitaip tavęs laukia griežta bausmė.

Paskirtą dieną saulei tekant Vikramas atėjo prie baseino su lanku ir tūkstančiu strėlių. Šivas dži su motina ir karališkąja šeimyna bei visais dvariškiais taip pat buvo čia, nes visiems buvo smalsu, kaip Vikramas tesės savo pažadą.

Zemai nusilenkęs Džidžai bai ir Šivui dži, jis atsigulė ant kranto. Tada gerai nusitaikė ir ėmė leisti strėles į lotosų stiebus. Viena strėlė, viena gėlė. Jo strėlės krito kaip lietus. Jis buvo taip susikaupęs, kad visiškai nejautė, kas dedasi aplink. Matė tik tai lotoso stiebą ir tą vietą, kur turi pataikyti strėlė.

Kai baigėsi tūkstantis strėlių, Vikramas išplaukė valtimi ir su replėmis surinko visas gėles. Paskui išsigraibė ir visas tūkstantį strėlių, kurios plūduriavo ant vandens.

² Maharadža — Indijos kunigaikščių titulas.

Sivas dži pagyrė vaicino taiklumą, o Džidža bai manė, kad ne tai svarbiausia.

— Vikramas buvo taip susikaupęs,— tarė ji,— kad ničnieko daugiau nematė, tik stiebą, į kurį reikia pataikyti. Jo galvon neatėjo mintys nei apie šventę, nei apie dievą.

Vikramas paprašė Šivą dži patikrinti gėlių stiebus, ar visi vienodo ilgumo. Vienas valdinys pamatavo juos ir pranešė, kad visi vienodi. Sivas dži ir Džidža bai ir visi susirinkusieji negalėjo atsistebėti.

Sivas dži viešai pagerbė Vikramą pats ant jo kaklo uždėdamas aukso ir smaragdų vėrinį.

KAIP PARVATĖ BAI PERGUDRAVO PLĖSIKUS

Praėjusio amžiaus viduryje Maharaštros valstijos pakraščiuose buvo labai daug plėšikų ir galvažudžių. Jie puldinėjo kaimus, gąsdino žmones ir plėšė jų turtą. Policija niekaip neįstengdavo apsaugoti skriaudžiamųjų, tad žmonės turėjo patys jungtis į būrius ir gintis. Bet ne sykį jiems tekdavo paprasčiausiai bėgti iš namų, kad išgelbėtų gyvastį.

Vienas garsus plėšikų vadas darbavosi labai plačiai — ir po kaimus, ir gretimuose miestuose. Jis taip sužūlėjo, jog net iš anksto atsiųsdavo žmonėms įspėjimą, kada ateis plėšti ir kuriuos namus nusiaubs. Jei kas mėgindavo išgabenti iš namų vertingesnius daiktus arba pašaukdavo policiją, tai po to nukentėdavo dar skaudžiau. Taigi nebuvo kitos išeities, kaip tik nuolankiai duotis plėšiamam arba, surinkus drąsių vyrų, stoti į kovą. Bet galų gale plėšikai vis tiek nugalėdavo.

Vieną dieną turtuolis Bapuras gavo žinią, kad naktį bus užpulti jo namai. Ir perspėjimą: „Jei mėginsi mus apgauti ir išgabensi iš namų brangenybes arba pasišauksi policiją, tai būsi išmaudytas kraujuje“.

Bapuras išbalo kaip popierius, gavęs tą žinią. Jis turėjo didelę sargybą, būrį tarnų ir pilnas skrynias pinigų. Baisiai išsigando turtuolis, bet jo žmona Parvatė bai, drąsi ir išmintinga moteriškė, išgirdusi šitokią naujieną, paklausė vyrą:

— Ką ketini daryti?

— Žinoma, kad nepasiduosiu tiems niekšams! Surinksiu mieste vyrų ir kartu su tarnais stosiu į kovą. O kaip tu manai?

— Manau, kad į tokią nelygią kovą stoti neverta. Juk plėšikai geriau ginkluoti ir labiau įgudę kautis. Jie netruks jus rugalėti.

— O ką daugiau padarysi? — paklausė Bapuras.

— Reikia kaip nors pergudrauti plėšikus, ką nors sugalvoti,— susimąščiusi atsakė Parvatė bai.

— Bet kaip? Gal kur nors paslėpti tavo dėžutę su brangakmeniais... kur nors tvarte po mėšlu?

— Leisk man pagalvoti,— pasakė ji,— o kol kas daryk, kaip tau atrodo geriau. Aš su jais kausiuos savaip. Nesijaudink.

Bapuras mažumą apsiraminė ir išėjo į miestą rinkti pagalboj vyrų, o Parvatė bai atsisėdo ir ilgai galvojo. Greitai atėjo vakaras. Sugrįžo Bapuras ir pasakė žmonai:

— Radau apie dvidešimt vyrų. Pasislėpsime miške netoli kaimo ir užpulsim plėšikus.

Taip taręs, jis pasiėmė keturis tarnus, ginklų ir išėjo.

Visai sutemo, kaimas užmigo.

Parvatė bai pasišaukė savo tarnaites bei porą virėjų ir paliepė:

— Ruoškit karališką puotą penkioms dešimtims žmonių. Susitvarkykit taip, kad galėtumėt paduoti karštus valgius lygiai vidurnaktį.

Tarnai gerokai nustebo, bet vis tiek ėmėsi darbo, o Parvatė bai pati viską prižiūrėjo. Kai visi valgiai buvo pataisyti ir platanų lapų lėkštės bei vietos penkiasdešimčiai žmonių paruoštos, ji apsvyniojo naują sarį, nusiėmė visus papuošalus ir sudėjo viską prie kitų savo brangenybių. Pasiliko tik mangalsutrą¹ ant kaklo. Tada atsisėdo ir ėmė laukti.

Vidurnaktį ji išgirdo dundant arklių kanopas ir žvangant kardus. Netrukus tie garsai priartėjo, ir kažkas garsiai pabeldė į duris. Parvatei bai net širdis apmirė, bet greit ji nutaisė ramų ir žvalų veidą, nuėjo prie durų ir atidarė. Prieš ją stovėjo aukštas piktų akių vyras su nuogu kardu rankoje. Parvatė bai buvo baisiai išsigandusi, bet sukaupė drąsą ir švelniai pasakė:

— Būk sveikas, broli. Eikš į vidų.

Plėšikas net apstulbo. Nespėjo nė burnos praverti, o Parvatė bai tarė:

— Aš laukiau tavęs ir tavo brolių nuo pat ryto, kai tik gavom jūsų žinią.

¹ Mangalsutra — virvelė, kuria per vestuves jauniems surišamos rankos; paskui žmona ją nešioja ant kaklo.

Plėšikas stovėjo ir spoksojo į ją pritrenktas tokio neįprasto priėmimo.

— Prašom į vidų ir negaiškite laiko. Nusiprauskit. Vakariene jau paruošta. Pasivaishinkite prieš kibdami į darbą.

Plėšikų vadas vis dar abejojo. Bet Parvatė jį nuvedė juos prie stalo ir liepė tarnams nešti karštą maistą. Kol plėšikai valgė, Parvatė jį pati rūpinosi visais, vaikščiojo nuo vieno prie kito ir ragino dar ko nors paragauti, nesidrovėti. Kai plėšikai pasisotino, ji atnešė visą dubenį savo papuošalų ir, padėjusi priešais vadą, pasakė:

— Broli, čia viskas, ką aš turiu, tik vieną dalykėlį pasilikau sau.— Ji parodė į mangalsutrą ant kaklo ir paaiškino: — Tai yra šventas mano vedybų atminimas, aš jį nešioju, kad mano vyras gyventų ilgai. Meldžiu man jį palikti.

Plėšikų vadas daugiau nebeištvėrė ir susijaudinęs prabilo:

— Žinoma, kad paliksiu. Mes valgėme tavo druską ir negalime skriausti tokio žmogaus. Be to, tu pavadinai mane broliu ir kaip brolių priėmei. Nuo šiol tu esi mano sesuo, ir aš pasirūpinsiu, kad tau neatsitiktų nieko pikto.

Taip taręs, jis atidavė jai dubenį su papuošalais ir įsakė plėšikams atvesti jos vyrą, kuris gulėjo pakelėje drauge su kitais surištomis rankomis ir kojomis. Liepė jį paleisti ir atsisveikino.

Žmonės be galo nustebė kitą rytą išgirdę, kuo viskas baigėsi. Nuo to laiko nė vienas plėšikas nepuolė Parvatės jį namų, ir net dabar tą atsitikimą žmonės pasakoja savo vaikams.

KAIP ATSIRADO BHILAI

Bhilų dievas Bhagvanas sutvėrė žemę, o paskui du žmones — vyrą ir moterį. Jiedu gyveno kaip brolis ir sesuo ir buvo labai laimingi. Taip pat buvo geri ir dosnūs kitiems padarams. Brolis eldavo dirbti, o sesuo nešdavo vandenį. Eidama prie upės, ji pasiimdavo ryžių ir maitindavo žuvis. Taip buvo ilgą laiką.

Žuvų karalienei Ro labai patiko mergaitės dosnumas, ir vieną dieną ji paklausė:

— Mergele, kokio tu nori atlygio? Jei ko nors pageidauji, pasakyk man. Aš išpildysiu tavo norą.

— Kad man nieko netrūksta,— atsakė mergaitė.

Tada žuvų karalienė pasakė:

— Netrukus lietus ir vanduo labai nuvalins žemę. Paprašyk savo brolio, kad padarytų dėžę ir pasiimtų arbūzo sėklų. Kai pradės lyti, judu su broliu lipkit į dėžę ir įsidėkit tas sėklas bei vandens. Nepamirškite pasiimti ir gaidį.

Netrukus iš tikro pradėjo lyti, pradžioje nesmarkiai, paskui kaip iš kibiro — atrodė, kad žemė susimaišė su dangumi. Dienų dienas brolis su seseria plaukė dėžėje su savo sėklomis, vandeniu ir gaidžiu. Pagaliau lietus liovėsi, vanduo nuslūgo ir jie pasijuto su visa dėže užnešti ant uolos. Netrukus užgiedojo gaidys.

Ir jie išgirdo Bhagvano balsą:

— Štai aš apverčiau pasaulį aukštyn kojom. Ar kas nors liko gyvas? O, aš girdžiu giedant gaidį!

Tada Bhagvanas nusileido į žemę išsiaiškinti. Pamatęs dėžę paklausė:

— Ar yra kas viduje?

Mergaitė atsakė:

— Mes esame — mano brolis ir aš.

— Aš sunaikinau visą pasaulį. Kas jus perspėjo apie potvynį ir patarė pasidaryti tokią dėžę? Paaiškinkit man tą paslaptį,— pareikalavo Bhagvanas.

— Žuvų karalienė Ro mane šitaip pamokė,— atsakė mergaitė.

Bhagvanas pasišaukė žuvį ir klausia:

— Ar tai tu pamokinai šiuos du žmones?

— Oi ne, tėve viešpatie, ne aš,— gynėsi žuvis.

Bet Bhagvanas ėmė mušti žuvį, ir ji pagaliau prisipažino:

— Taip, tėve viešpatie, aš pamokinau.

Bhagvanas labai supyko:

— Jei būtum iš karto sakiusi teisybę, tau nieko nebūtų atsitikę.

Sulig tais žodžiais jis išpjovė jai liežuvį, o pačią įmetė vandenin. Nuo to laiko žuvis ir liko be žado.

Tada Bhagvanas patenkintas pažvelgė į jaunuolį ir mergaitę. Pasuko mergaitės veidą į rytus, o jaunuolio į vakarus. Paskui vėl atgręžė juodu vieną į kitą ir paklausė:

— Kas ji tokia?

Jaunuolis pažvelgęs į merginą pajuto širdyje labai keistą virpesį ir atsakė:

— Ji yra mano žmona.

— O kas čia? — paklausė Bhagvanas merginą. Ši irgi pajuto širdyje nepatirtą jausmą ir atsakė:

— Jis mano vyras.

Sutuokė juos dievas, ir taip iš šios poros prasidėjo žmonių giminė.

DEIVĖS LAKŠMĖS AKMUO

Haidarabado mieste iš žemės kyšo didelis sulig žmogaus pečiaus akmuo. Jis vadinamas Lakšmės akmeniu. Marathvadoje, kuri kadaise priklausė Haidarabado valstijai, apie tą akmenį pasakojama legenda.

Senovėje Haidarabadas buvo vadinamas Vasumotinągaru. Tuo metu jis buvo Nizamo valdų sostinė, tačiau dar ne toks didelis miestas kaip dabar. Vis dėlto tų laikų žmonėms atrodė nemažas. Valdomi gerojo Nizamo, žmonės gyveno ir džiaugėsi, ypač sostinėje. Niekas nematė vargo. Net neturtėliai per šventes buvo vaišinami visokiausiais skanumynais. Visi manė, kad jų mieste gyvena jų globėja turtingumo deivė Lakšmė.

Vėliau, kai visur pradėjo viešpatauti nuodėmės ir blogis, deivė supyko ir nusprendė palikti miestą.

Toje vietoje, kur dabar yra Čarminaras, tada stovėjo sargybos postas. Kiekvienas, ateinąs ar išeinąs iš miesto, turėdavo pro jį praeiti. Vieną dieną sargybinis pamatė, kad artinasi aukšta ir graži kilminga moteris. Ji buvo pasipuošusi devynių jardų ilgumo žaliu sariu, žaliomis apyrankėmis, dideliu raudonu ženklų ant kaktos, nosyje žiedas su perlu, ant kojų sidabriniai žiedai. Sargybiniui tai pasirodė keista — jis nesuprato, kodėl kilminga moteris eina iš miesto be jokios palydos. Kadangi karalius buvo davęs įsakymą nieko neišleisti iš miesto be jo žinios, sargybinis pagarbiai paklausė:

— Ar jūs norite išeiti, ponija?

— Taip,— atsakė ji.

— Bet niekam negalima išeiti be karaliaus leidimo,— pasakė sargybinis.— Eisiu paklausiu karalių. Jums teks palaukti čia, kol aš grįšiu.

Moteris linktelėjo:

— Gerai, palauksiu.

Sargybinis nuskubėjo į rūmus. Tekinas atbėgęs pas karalių, viską jam papasakojo. Karalius ėmė dvejoti, mat niekaip nesumojo, kas ta moteris galėtų būti. Bet jis buvo protingas ir gerai

pagalvojęs pagaliau suprato, kad tai gali būti tik deivė Lakšmė, paliekanti jo karalystę.

Kai sargybinis dar sykj paklausė, ką daryti, karalius nieko neatsakė, tik ėmė ir nukirto jam galvą kardu. Visi dvariškiai baisiausiai apstulbo. Kaip tai suprasti? Juk vargšas sargybinis nekaltas. Kodėl karalius nukirto jam galvą? Vienas valdinys sukaupe drąsą ir paklausė karalių. Šis atsakė:

— Tai deivė Lakšmė išeina iš mūsų karalystės. Kadangi ji pažadėjo sargybiniui palaukti, kol jis sugrįš, tai aš padariau, kad jis niekada nebesugrįžtų. Jei sargybinis būtų sugrįžęs, Lakšmė būtų išėjusi ir išsinešusi mūsų gerovę. Dievai savo žodžio laikosi. Lakšmė lauks jo toje vietoje. Eime, patys pamatysime.

Kai karalius su savo padėjėju ir kilmingaisiais nuėjo ton vieton, rado laukiančią moterį. Bet vos tik išvydusi juos artinantis, ji dingo žemėje. Kur ji stovėjo, kyšojo tik didžiulis akmuo.

Šis akmuo ir dabar ten tebėra, jis garbinamas ir vadinamas Lakšmės akmeniu.

MANIPŪRO, MIZORAMO, NAGALENDO IR TRIPŪRO LIAUDIES PASAKOS

MANIPŪRAS yra vaizdinga valstija. Dainos ir šokiai čia labai mėgstami. Gyventojų dauguma priklauso kukių ir nagų gentims. Valstijos plotas 22 356 kvadratiniai kilometrai, gyvena 1,3 mln žmonių, gyventojų tankumas — 64 žmonės kvadratiname kilometre, raštingumas — 42 procentai. Valstijos sostinė — Imp-hala. Pagrindinė kalba — manipūri. Valstija etnografiškai labai įvairi.

MIZORAMO valstijoje pagrindinės kalbos — mizo ir anglų. Sostinė Aizvalas. Gyventojų raštingumas — 60 procentų. Valstijoje yra labai daug senovės kultūros liekanų, bet anksti įsigalėjus krikščionybei, jos gerokai primirštos.

NAGALENDAS — tai siaura kalnuota juosta tarp Brahmaputros slėnio ir Birmos. Sostinė — Kohima. Valstijos plotas — 16 527 kvadratiniai kilometrai, gyvena 0,8 mln žmonių, gyventojų tankumas — 46 žmonės kvadratiname kilometre. Oficiali kalba — anglų. Net tolimiausius kaimus yra pasiekusi krikščionybė ir anglų kultūra. Pramonė silpnai išvystyta. Nagalendo folkloras tyrinėtas nedaug.

TRIPŪRAS kaip valstija su sostine Agartala susiformavo tik 1972 metais. Jos plotas — 10 477 kvadratiniai kilometrai, gyvena 2 mln žmonių, gyventojų tankumas — 196 žmonės viename kvadratiname kilometre. Valstybinė kalba — bengalų, bet liaudyje labiau vartojama tiprų. Žmonės labai spalvingi, gyvi, mėgsta dainas ir šokius. Žemės ūkis tradiciškai vystomas išdegintuose miškų plotuose.

LAIKHUTA ŠANGBĖ

Gyveno kadaise nedidelė šeima — tėvai su dviem vaikais. Jie buvo labai neturtingi. Tėvas dirbo samdiniu, kad galėtų išmaitinti šeimą. Kartais dirbti išeidavo toli nuo namų ir po keletą

dienų negrįždavo. Kai jo nebūdavo, žmona labai bijodavo, bet vaikams to neparodydavo.

Tais laikais žmonės manė, kad naktimis klajoja piktoji dvasia Laikhuta Šangbė. Tai esanti moteris su ilgomis rankomis, jeigu ji pamatanti, kad namuose nėra suaugusio vyriškio, tai įeinanti vidun arba įkišanti savo ilgas rankas pro plyšį sienoje, pagriebianti kurį nors ir pabėganti. Žmonės labai bijojo šios dvasios ir po saulės laidos tunodavo namie.

Vieną dieną, kai tėvas buvo išėjęs dirbti, Laikhuta Šangbė nusprendė aplankyti jo namus. Sustojo kieme ir paklausė moteriškę, ar namie vyras. Moteris labai persigando, bet galvos nepametė — atsakė, kad namie. Išgirdusi tokį atsaką, Laikhuta Šangbė pati išsigando, kad vyras gali išeiti ir užmušti ją, ir leidosi kuo greičiau bėgti tolyn. Bet ji nenusiramino. Dar tris vakarus ji ateidavo į tuos pačius namus ir klausdavo, ar namie vyras, o išgirdusi tą patį atsakymą, bėgdavo šalin.

Penktą dieną vyras iš tikro buvo namie, ir žmona labai džiaugėsi. Ji papasakojo vyrui, kaip Laikhuta Šangbė bandė patekti į namus ir kaip ji kaskart ją apgaudavo. Paskui jiedu ėmė svarstyti, kaip galėtų įveikti piktąją dvasią. Galų gale sutarė taip — jeigu Laikhuta Šangbė ateis dar sykį vyrui esant namie, tai žmona turi atsakyti, kad jo nėra.

Kaip jie ir tikėjosi, Laikhuta Šangbė tą vakarą vėl atėjo ir vėl uždavė tą patį klausimą. Žmona apsimetė labai išsigandusi ir drebančiu balsu atsakė, kad baisiai bijo, nes vyras išėjęs toli dirbti ir šią naktį negrįšias. Laikhuta Šangbė apsidžiaugė tai išgirdusi ir jau vaizdavosi, kaip išžudys visą šeimą ir sočiai prisivalgys. Daug nelaukusi, ji sukišo pro plyšius savo ilgas rankas ir ėmė grabalioti aukų. Motina suglobė vaikus ir pasitraukė į tolimą kampatį, kur piktosios dvasios rankos nesiekė. O vyras ramiai laukė pasiėmęs ilgą kardą ir, nutaikęs progą, nukirto dvasiai vieną ranką. Laikhuta Šangbė ėmė taip baisingai rėkti, kad net visas kaimas sukilo, o paskui dūmė ir nudūmė, atrodė, niekada nebesugrįš. Taip ir buvo — Laikhuta Šangbė jau niekada daugiau nebegąsdino žmonių, ir jie gyveno sau laimingi, geru žodžiu minėdami vyrą už drąsą ir žmoną už sumanumą.

NUOLANKUMAS IR IŠDIDUMAS

Du broliai Liandas ir Thalsialas buvo labai neturtingi ir už tai seniūnas jų nemėgo, vis liepdavo tai šen, tai ten apkuopti kaimą. Broliai nuolankiai klausydavo.

Sykį kaimas išėjo į mišką medžioti. Tokiose medžioklėse turėdavo dalyvauti visi suaugusieji. Neturtėliai broliai irgi medžiojo, bet jiedu ėjo paskutiniai, o kaimo seniūnas ir turtingieji — priekyje.

Miške būrys priėjo upelį. Vandeny pamatė kažką panašų į lieptą, ir visi tuo daiktu perėjo į kitą pusę. Ir tik broliai, eidami paskutiniai, pastebėjo, kad tas daiktas — tai miegantis smauglys. Mat vienu metų laiku smaugliai kietai įminga. Broliai pasivijo būrį ir papasakojo tą gerą naujieną.

Medžiotojai sugrįžo ir supjaustė smauglį. Broliams teko skrandis ir viduriai — pati blogiausia mėsa. Parsinešę skrandį trobelėn ir prapjovę, broliai rado jame daug brangakmenių. Matyt, smauglys buvo prarijęs keletą moterų su papuošalais.

Broliai savo paslapties niekam nesakė. Netrukus seniūno duktė įsimylėjo Liandą, bet seniūnui nepatiko, kad jo duktė žada tekėti už vargšo, ir jis užsiprašė didelės išpirkos. Tuose kraštuose priimta, kad jaunikis turi išpirkti nuotaką.

Liandas paėmė dalį rastųjų papuošalų ir išpirko nuotaką. Visi labai stebėjosi, bet niekas nežinojo brolių paslapties.

Sykį pro kaimą keliavo senukas ir sumanė pernaktoti. Broliai jam pasiūlė valgio ir guolį. Senukas labai apsėdžiaugė.

Rytą išeidamas jis pasisakė esąs gretimo kaimo seniūnas ir pakvietė brolius į svečius. Netrukus broliai pas jį ir nuėjo.

Seniūnas jiems padovanojo šlubą buivolę.

Broliai nė kiek nesupyko, kad buivolė šluba, nuoširdžiai padėkojo seniūnui už dovaną ir išėjo namo.

Netrukus jiedu labai nustebo, nes pamatė, kad buivolė kas mėnesį atveda po buvoliuką. Greitai jiedu jau turėjo visą kaimenę buivolų. O jie vertinami taip pat kaip karvės, ir žmogus, turintis kaimenę, laikomas tikru turtuoliu.

Dabar kaimo seniūnas jau pats pasiūlė išleisti savo antrąją dukterį už jaunesniojo broliū Thalsialo. Šis atsisakė, ir vyresnysis tam pritarė. Thalsialas nenorėjo vesti merginos iš turtingos ir išdidžios seniūno šeimos.

Taigi broliai patvirtino, kad nuolankumas yra žmogaus dorybė, o išdidumas — yda.

FĖJA IR MEDZIOTOJAS

Kartais fėjos įdomumo dėlei iš dangaus nusileidžia į žemę. Jos ypač mėgsta plaukioti ir maudytis švaresniuose vandenyse.

Sykį per Kuto šventę Mizorame į žemę nusileido kelios deivės pasimaudyti tvenkinyje. Jas pamatė jaunuolis, skubantis į šventę, ir pasislėpė už didelio ąžuolo.

Fėjos sumetė drabužius į krūvą ir subrido vandenin. Jaunuolis pribėgo ir paėmė vienos fėjos drabužius. Fėjos išsigando, susirinko savo drabužius ir pabėgo, liko tik ta, kur buvo be apdaro.

Ji ėmė prašyti jaunuolį:

— Jei nori, aš tau kasdien atsiųsiu gausų medžioklės laimikį, tik būk geras, nešauk į jokią padarą su balta galva, nes aš tokiomis padarais jodinėjau.

Jaunuolis liko patenkintas tokiu sandėriu, atidavė fėjai drabužius, ir ši nubėgo.

Nuo tos dienos jaunuolis sumedžiodavo daugybę žvėrių, ir visi jam pavydėjo. Bet greitai medžioklė jam atsipyko, pasidarė bjauru taip žudyti žvėris.

Tada jis pasišaukė fėją. Ši pasirodė ir išklausiusi jį atėmė tą dovanotą galią. Jis vėl tapo paprastu medžiotoju.

Taigi — kas per daug, tas nesveika.

PASAKA APIE ROKEPŲ

Gyveno kaime moteriškė ir turėjo sūnų. Jo vardas buvo Rokepus. Motina ir sūnus vos sudurdavo galą su galu. Kai Rokepus pamatė, jog kiti žmonės turi daug žemės, namų ir gyvulių, jis irgi panūdo dirbti žemę ir turėti visko tiek, kiek turi kiti. Jis nuolat hastėsi po svetimus laukus, bet niekas nekreipė į jį jokio dėmesio. Taip jis ir leido dienas liūdnai vaikštinėdamas palaukėmis arba sėdėdamas ant upės kranto ir nežinodamas, kaip įgyvendinti savo norą.

Tuo metu jo kaimas iškeliavo į tolimas vietas prekiauti. Vieną dieną, kai Rokepus sėdėjo ant upės kranto ir svarstė, ką daryti, pro šalį ėjo du prekyvė žmonės. Vienas jų kalbėjo:

— Tame kaime, kur žmonės nešioja uodegas, labai perka ragus. Iš tų ragų jie daro birbynes.

Rokepui šmėstelėjo viltis, kad pagaliau išsipildys jo svajo-

nės. Jis prisiminė, kad namuose mėtosi senas, aptrūnijęs ragas, ir sumanė nunešti jį parduoti.

Parėjęs namo, pasakė motinai:

— Mama, aš noriu paimti tą bizono ragą. Jei pavyks jį parduoti, gal už tuos pinigus nupirksiu porą galvijų.

— Sūnau,— atsakė motina,— tas ragas ir tu esat visas mano gyvenimas. Kaip aš gyvensiu abiejų netekusi?

Bet Rokepus nenusileido:

— Jei žmogus negali žmoniškai gyventi, tai kam tada reikalingi daiktai? Turtuoliai krauna pinigus, kad galėtų laimingai gyventi ir ištikus stygiui visko nusipirkti. Tėvas irgi paliko šitą ragą, kad nelaimėje pasinaudotume.

Šitaip pasiginčijęs, jis nusprendė nebeklausti motinos ir pasiėmęs ragą išėjo.

Eidamas vaizdavosi savo laimingą ateitį. „Parduosiu ragą,— svajojo jis,— ir už tuos pinigus nusipirksiu du jaučius, taip pat nusipirksiu žemės, žemę su jaučiais arsiu, auginsiu ryžius ir taip palengva prasigyvensiu“.

Užsisvajojęs net dainuoti pradėjo.

Paskui vėl svarstė: „O jeigu rago neparduosiu, tai namo negrįšiu. Žmogus privalo siekti to, ką užsibrėžia. Turiu kada nors pradėti dirbti savo žemę“.

Taip žingsniuodamas ir svajodamas, jis priėjo kaimą. Pernakvojo po medžiu, o rytą nuėjo į kaimą.

Pamatę jį su bizono ragu, žmonės labai susijaudino. Tuoju pat pasklido gandas, kad „pasirodė turtingas pirklys, turįs brangų ir dailų ragą, iš kurio išėitų puiki dūda“.

Ragą nupirko turtingas kaimietis ir davė keturis sidabro mohurus. Rokepus patenkintas leidosi namo, bet pirmą sykį buvo taip toli nukeliavęs ir paklydo, tad gavo sustoti visai svetimame kaime.

Šio kaimo žmonės apsiginklavę lankais, strėlėmis, peiliais ir ietimis medžiojo katę. Rokepui pagailo katės. Kai paklausė kaimiečių, kam nori ją nužudyti, šie atsakė:

— Ta katė viską mums suėda. Čia taip maža žuvies. Jei mes, tris dienas žvejoję, parsinešam kokią žuvelę, katė tučtuojau ją praryja. Nepalieka nei pieno, nei varškės, nei sviesto, nei grietinės. Todėl ir norime ją nugalaboti.

— O kodėl nesielgiat su ja gražiuoju ir nelaikot namuose? — paklausė Rokepus.— Tada ji nustotų vagiliauti. Pagaukit tą katę ir atiduokit man.

Žmonės taip ir nutarė — pagauti katę gyvą. Rokepus užmokėjo už ją vieną sidabrinę monetą ir paėmęs katę iškeliavo toliau.

Atėjęs į kitą kaimą, rado žmones gaudančius žiurkę, kuri ėdanti jų javus. Rokepus paleido katę, ši sugavo žiurkę ir atnešė jam. Jis užmokėjo žmonėms sidabrinę monetą ir, pasiėmęs žiurkę su kate, iškeliavo toliau.

Netrukus jis priėjo trečią kaimą, kuriame visi gaudė šunį, įkandusį vienam žmogui. Jis užmokėjo už šunį trečią sidabrinę monetą ir pagaliau su tais trimis padarais grįžo namo.

Kaimiečiai išgirdo, kad Rokepus grįžo iš svečių kraštų, ir visi susirinko pasižiūrėti, ką gi jis iš ten parsinešė. O pamatę ėmė kvatotis, vadinti jį žiurkių pirkliu ir visaip šaipytis. Bet Rokepus neėmė į galvą.

Motina iš nevilties pradėjo mosikuoti rankomis, o paskui perzino sūnų:

— Rytoj tu išmokysi žiurkę arti, melši katę, o šunį naktį pririši lauke, kad mėšlu tręštų žemę.

Rokepus ramiai atsakė:

— Mama, aš padariau teisingai. Kai ateis laikas, šitie padarai bus man naudingi. Aš dar turiu pinigų ir nusipirksiu porą jaučių. Rytoj pat ir eisiu. Bet tu turėsi tuo laiku prižiūrėti šiuos tris padarus. Jie irgi gyvi, juos reikia maitinti.

Kitą dieną anksti rytą jis iškeliavo pirkti jaučių. Kelyje pasitakė kaimas. Eidamas pro šalį, Rokepus pamatė, kad žmonės nori sugauti ir užmušti didelę gyvatę. Kai jis paklausė, kodėl jie nori ją užmušti, išgirdo tokį atsakymą:

— Gyvatė gyvena šiame miške ir sukanda mūsų arklius bei galvijus, kai tik jie ten nuklysta.

— O kam jūs ten leidžiate savo arklius ir galvijus? Mano išmanymu, padarysite didelę nuodėmę, jei užmušite gyvatę. Jei duotumėt jai ramybę, ji nedarytų nieko blogo. Atiduokit ją man, aš pasiimsiu,— paprašė Rokepus.

Taip taręs, jis atidavė kaimiečiams paskutinę sidabrinę monetą ir liepė nebegaudyti gyvatės.

Žmonės, gavę monetą, nusileido. Teisybę sakant, tai ir nebuvo gyvatė. Tai buvo Li Dimė — gyvačių karaliaus duktė. Vieną dieną ji su savo mylimuoju žaidė tame miške. Pagaliau pavargo ir užmigo. Pro šalį bėgo galvijai ir sutrypė jos mylimąjį. Li Dimė prisiekė atkeršyti ir nuo to laiko pasislėpusi už krūmo kąsdavo kiekvienam pro šalį einančiam arkliui ar karvei. Todėl žmonės ir norėjo ją užmušti. Rokepaus išgelbėta, ji labai apsi-

džiaugė ir pavirto dailia mergina. Rokepus išsigando. Bet ji paprašė:

— Duok man ranką.

Rokepus ištiesė jai dešinę. Ji ištraukė iš kišenės deimantą ir įbrukusi jam į delną pasakė:

— Būk laimingas. Paprašyk savo mamą, kad nešiotų tą deimantą ant kaklo. Jeigu ne tu, aš būčiau šiandien mirusi. Kai tik tau prireiks pagalbos, pasišauk mane.

Rokepus paklausė, kas ji tokia, ir Li Dimė viską jam papasakojo. O baigusi pasakoti atsisveikino ir dingo. Rokepus įsirišo deimantą į mazgelį ir nuėjo namo.

Budistų šventosios knygos sako: „Visada padėk atsidūrusiam nelaimėje, ir Buda tau atsilygins“.

Nuo to laiko Rokepui ėmė sektis, jo namuose pradėjo kauptis turtai. Toks turtingas pasidarė, kad net radžos ir maharadžos nedrįso jo aplankyti. Gyveno sau patenkintas ir laimingas, bet ir toliau mylėjo gyvulius, rūpinosi jais, užjautė vargšus.

Rokepus garsėjo vis plačiau ir plačiau. Kai apie jo turtus išgirdo vagys ir plėšikai, tai net miegoti nebeįstengė — vis suko galvą, kaip jį apvogti.

Deimantą Rokepus parišo motinai ant kaklo, kaip buvo liepusi mergina. O vagys nuolat ieškojo progos apgauti senąją moteriškę apsimesdani, kad nori pirkti ar parduoti aukso, sidabro, perlų ar deimantų.

Sykį pas ją atėjo trys vagys, persirengę brangakmenių pirkliais. Pamačiusi pirklių akmenis, motina labai panorė juos nusipirkti ir pasiūlė užmokėti auksu. Bet vagys už visus savo brangakmenius reikalavo deimanto. Senoji moteriškė pamanė, kad bus labai pelninga, jeigu ji už tą vienintelį deimantą gaus visą kalną brangenybių. Ji mielai nusiėmė nuo kaklo deimantą, atidavė vagims ir užsikabino auksinį vėrinį. Vagys be galo apsidžiaugė, daugybę kartų nusilenkė moteriškei ir pasišalino. Visą tą matė katė.

Nuo to laiko Rokepau turtai ėmė mažėti. Jo šeima vis skurdo, ir galo vargams nebuvo matyti.

Drauge su Rokepum badavo ir motina, ir katė, ir žiurkė, ir šuo.

Vieną dieną po pietų žiurkė paklausė katę:

— Seniau mes gaudavome tokį gerą maistą. Kodėl negauname jo dabar?

Katė atsakė:

— Aną dieną mačiau, kaip atėję trys keleiviai iškeitė su mūsų motina deimantą į kažkokias bangenybes. Ir nuo tos dienos mes gauname vis mažiau maisto. Man atrodo, kad čia viskas taip išėjo per tą deimantą.

Tada žiurkė pasišaukė šunį. Visi trys sutūpė po medžiu, pasitarė ir nusprendė kaip reikiant pamokyti vagis.

Suo sulojo:

— Aš suseksiu tų žmonių pėdas, kad ir kur toli būtų nuėję.

Katė sukniaukė:

— O aš be jokios klaidos atpažinsiu juos. Bet kas bus, jei jie paslėpė deimantą skrynioje?

Išgirdusi tuos žodžius, žiurkė išdidžiai atstatė krūtinę ir su-cypė:

— Šitą dalyką sutvarkysiu aš.

Taip pasišnekėję, visi trys iškeliavo ieškoti deimanto. Šuo rodė kelią, kiti du sekė iš paskos. Taip ir keliavo pasišnekučiuodami.

Po keleto dienų kelionės visi trys labai išalko. Šuo ėmė būgš-tauti, kad jo bendrakeleivės gali jį papjauti ir suėsti. Bet tylėjo.

Kai ilgai badauji ir nežinai, kada gausi pavalgyti, tai imi krėsti visokias šunybes. Taigi ir trys mūsų keliautojai turėjo imtis vagysčių, jei norėjo likti gyvi.

Sykį žiurkė tykojo vienuose namuose pavogti ryžių ir nugir-do, kaip vyras sakė žmonai:

— Tas turtingas pirklys, kur gyvena už upės, prieš metus iš kažkokio turtuolio nusipirko deimantą. Nuo to laiko pasidarė dvigubai turtingesnis. Teisybę žmonės sako, kad turtas krauna turtą.

Žiurkė kuo greičiau nuskuodė pas katę ir šunį ir papasakojo, ką girdėjusi. Visi trys nubėgo prie upės. Kad nenuskėstų, katė atsisėdo ant šuns, o žiurkė ant katės ir šitaip perplaukė į kitą krantą. Ten kuo skubiausiai leidosi ieškoti vagies namų.

Buvo jau vidurnaktis, ir pirklys su žmona miegojo. Žiurkė tyliai palindo po lova ir pasislėpė. Katė ėmė vaikščioti aplink namus ir kniaukti — kad pasirodytų šeimininkas ir ji galėtų pa-žinti, ar tai tas pats žmogus, kur matė anksčiau. Galiausiai žmona tarė vyrui:

— Atrodo, aplink mūsų namus prisirinko daugybė kačių. Bet katės — tai dar nedidelė bėda. Neduok dieve, jei prisirink-tų žiurkių. Katė neįlįs į medinę skrynįą ir nepavogs deimanto. O žiurkė gali.

Žiurkė išgirdusi tuos žodžius labai apsidžiaugė, mat jau ži-nojo, kur deimantas. Tyliai nusėlino prie skrynios ir ėmė graužti.

Grauzė iki pat ryto, pagaliau įlindo ir pagriebė deimantą dantimis. Bet bėgant per pirklio lovą, deimantas ėmė ir iškrito. Kilo baisus triukšmas ir riksmas. Kažkas pasakė:

— Ta žiurkė, kur matėm lekiant, buvo ne paprasta žiurkė, o apsėsta.

Dar kiti tvirtino, kad tai burtininkė.

Po ilgų ginčų vyras nusprendė:

— Kaip buvo, taip buvo. Bet nuo šiol deimantą aš laikysiu burnoje. Tada tikrai niekas nepavogs.

Ir įsidėjo deimantą burnon. Šuo su kate ir žiurke vėl ėmė tartis.

— Aš tol nenurimsiu, kol neatgausiu deimanto. Jūs irgi būkit pasiruošę,— pasakė žiurkė.

Ji nusėlino į pirklio namus, įkišo uodegą jam į nosį ir smarkiai papurtė. Pirklys garsiai nušičiaudėjo, deimantas išlėkė iš burnos ir nukrito netoli šuns. Tas to tik ir laukė, čiupo deimantą ir nulėkė.

Namuose vėl kilo baisus triukšmas. Šeimynykščiai ėmė vytis šunį, bet pagauti negalėjo. Tad pasiguodė, kad šuo su žiurke, matyt, buvo dievybės, ir liovėsi juos persekioję.

Šuo su kate ir žiurke atbėgo prie upės, mažumą pailsėjo ir susiruošė plaukti į kitą pusę. Deimantą padavė žiurkei ir susėdo ant šuns taip kaip ir plaukdami šiton pusėn. Vidury upės iššoko didelė žuvis ir prarijo žiurkę. Šuo su kate labai nusiminė. Sutūpė abu ant dviejų akmenų ir galvoja. Tuo metu pro šalį ėjo jų draugė ūdra. Pamačiusi juos, riktelėjo:

— Ei, bičiuliai, apie ką taip giliai dūmojate?

Šuo papasakojo jai, kas atsitiko.

Ūdra pažadėjo jiems padėti. Tuoj pradėjo gaudyti žuvis ir ėsti. Pagaliau sugavo tą, kuri buvo prarijusi žiurkę, ir išleido ją laukan.

Trys keliauninkai labai apsidžiaugė vėl susitikę, pasidėjo deimantą ant akmens ir atsigulė saulėkaitoje nusenūsti. Tik žiurkė negalėjo užmigti — ją kamavo baimė. Atsitūpė prie pat deimanto ir nenuleido nuo jo akių. Staiga iš viršaus siūbtelėjo vanagas, pagriebė deimantą ir nusinešė į medį. Žiurkė pažadino šunį su kate ir papasakojo, kas nutiko. Katė pasakė šuniui:

— Tu gulėk po medžiu ir lauk. Aš išmesiu iš medžio vanagą, o kai tik jis nukris, tu griebk jį ir sudraskyk.

Pamatę vanago snape blizgantį daiktą, aplinkui ėmė skraidyti visokiausi paukščiai. Vanagas pasijuto labai išdidus, ėmė patenkintas karksėti, ir galiausiai visai pamiršo, ką turi snape.

DU BROLIAI

Labai seniai gyveno du broliai — Asa ir Munserungas. Asa buvo vyresnis ir labai protingas. Munserungas — jaunesnis ir puskvailis.

Jiedu turėjo prie kelio smuklę, ir keleiviai joje dažnai apsistodavo pailsėti bei pavalgyti. Taip abu broliai ir gyveno patenkinti.

Sykį Asa išėjo meškerioti, o Munserungas liko smuklėje. Netrukus užėjo keli keleiviai, o kvailasis brolis, užuot patarnavęs, ėmė pyktis ir muštis. Keleiviai pasiėmė jį kaip belaisvį ir išėjo.

Munserungas verkė, rėkė ir šaukėsi brolio. Šis išgirdo ir iš tolo pamatė, kad jį vedasi kažkokie žmonės.

Asa greit sumojo, ką daryti. Per džiungles užbėgo keleiviams už akių, įlipo į medį ir priraišiojo šakose žuvų. Tada išlipo, pasitiko keleivius ir ėmė prašyti, kad paleistų brolių. Keleivių vyresnysis atsakė:

— Mes paleistume, bet kad jis mus įžeidė. Tu turi mums atlyginti už jo kvailumą.

— Aš jus nuvesiu prie medžio, kuris vietoj vaisių augina žuvis,— pasakė vyresnysis brolis.— Kai užsimanai žuvies, nueini ir pasiimi.

— Kokia kvailystė,— tarė kelcivis.

Tada Asa nuvedė juos visus prie medžio su kabančiomis žuvimis.

Taip jaunesnysis brolis atgavo laisvę. Keleiviai nusikabino žuvis ir nuėjo. Bet kai sugrįžo kitą kartą dar pasiskinti žuvų, nieko nerado.

O broliai savo smuklę perkėlė kiton vieton, mat nebenorėjo dar sykį susitikti tų keleivių.

KODĖL VARNĖNAI TURI AUKSINIUS AUSKARUS

Varnėnai ant galvos turi porą gražių auksinių žiedų, o fazanų raudonos akys ir ausys.

Mikirai apie tai pasakoja legendą.

Karalius Tarkopingas Techas su žmona turėjo labai gražią ir malnią dukterį. Mergaitė mėgo jodinėti. Bet sykį sugrįžusi iš rytinio pasijodinėjimo susirgo. Niekas negalėjo padėti, ir karalaitė numirė. Karalius su karaliene labai nusiminė ir nusprendė atlikti laidotuvių iškilmes tuojau, nelaukdami, kaip įprasta, kol praeis mėnuo.

Giedoti gedulingų giesmių buvo pašaukti varnėnas ir fazanas. Tam, kuris giedos gražiau, karalius pažadėjo du auksinius auskarus.

Fazanas užgiedojo labai garsiai ir skardžiai, nuo įtampos jo akys ir ausys pasruvo krauju, galų gale jis pavargo ir užmigo.

O varnėnas taip smarkiai nerėkė kaip fazanas. Giedojo vis kaitaliodamas balsą, visą dieną ir naktį vinguriavo gražias ir gedulingas melodijas. Karalius su karaliene liko labai patenkinti ir padovanojo jam auksinius auskarus. Varnėnai ir dabar juos tebenešioja.

O fazanui taip ir liko krauju pasruvusios akys, ir raudonos ausys.

MEILĖ IR ŽAIBAS

Kai po amalo ima žaibuoti su griauštiniu ir prapliumpa liūtis, Tripūro vaikinai ir merginos rodydami pirštais šaukia: „Mat, įsimylėjęliai Nagurajus ir Nakhpilė eina į dangų“. Apie tai Tripūre jau daug šimtmečių pasakojama pasaka. Tripūras yra viena seniausių Indijos valstijų, kur dauguma žmonių gyvena klajojančiais kaimais kalnų papėdėse ir šlaituose palei gurguliuojančius upelius. Jie maitinasi dirbdami išdegintus kalnų šlaitus arba džiangles, o kai žemė pasidaro nebederlinga -- persikelia į naują vietą ir išsidegina kitą lauką. Jie daug būna ore, gyvena linksmą gyvenimą, mėgsta dainas, šokius, gerą maistą ir gėrimą, medžioja, renka džianglėse vaisius ir gėles.

Seniūnas Čamprajus buvo vienas žymiausių vyrų mažame bevardžiame kaimelyje kalno šlaite palei šniokščiantį upelį. Jis turėjo žmoną Khulumatę ir sūnų Nagurajų — dailų, nepaprastai žvitrų ir stiprų. Labai nedaugelis jaunuolių drįsdavo su juo eiti imčių. Juk sykį Nagurajus įveikė net tikrą imtynininką iš šiaurės ir gavo dvidešimt rupijų dovanų iš miesto valdžios.

Sykį Khulumatė nuėjo nusimaudyti į upelį, o Nagurajus dirbo netoliese lauke. Staiga motina ėmė šaukti:

— Nagau, Nagau, bėk greičiau pas mane, paskubėk.

Išgirdęs motinos balsą, sūnus pasileido tekinas ir tučtuojau atsidūrė pas ją. Motina parodė jam jauną merginą, nešamą bangu. Srovė buvo smarki ir greita kaip visų kalnų upių, plaukti joje pavojinga, bet Nagurajus šoko į vandenį, nuplaukęs sugriebė merginą ir atsargiai išnešęs į krantą paguldė prie motinos. Tuo metu į Khulumatės riksmus jau buvo atbėgę ir daugiau žmonių. Vieni sakė, kad mergina jau negyva, kiti tvirtino atvirkščiai. Visi blaškėsi, bet niekas nežinojo, ką daryti.

Nagurajus nuėjo į trobelę, atsinešė demblį ir, paguldęs ant jo merginą, su kitais vaikiniais parnešė namo. Prieš tai neužmiršo pasiųsti žmones, kad atvestų jo dėdę Čadarajų, kuris buvo žynys. Čadarajus tuo metu valgė, bet paliko maistą ir pasiėmęs savo mažą drobinį maišelį su vaistais kuo greičiau leidosi į kelią. Atėjęs pasakė, kad mergina dar gyva, įkišo kažką į burną ir ėmė judinti jos rankas. Iš merginos plūstelėjo vanduo. „Gyva, gyva“, suriko žmonės. Čadarajus davė jai dar vaistų, ir pasakė, kad gyvens, tik reikia leisti ilgai išsimiegoti. Nagurajus liepė žmonėms netriukšmauti ir paprašė, kad merginą slaugytų tik jo tėvas ir motina.

Visas kaimas jaudinosi, svarstė, kas galėtų būti ši daili mergelė. Nė vienas neprisiminė, kad būtų matęs ją aplinkiniuose kaimuose. Gal ji bandė nusiskandinti? O gal besimaudydama paslydo? Jeigu maudėsi ne viena, tai kodėl niekas neieško jos palei upę? Kaimo merginos šnekėjosi, kad Nagurajus labai šaunus vaikinai, jeigu negalvodamas apie save šoko gelbėti nepažįstamą merginą. Vaikinai pavydėjo jam, bet nė vienas nedrįso to parodyti, mat visi bijojo Nagurajaus.

Mergina pasveiko, ir Khulumatė rūpinosi ja kaip nuosava dukra, nes visą laiką svajojo susilaukti mergaitės. Bet keista — mergina nieko nesipasakojo apie save, ko nors paklausta puldavo į ašaras, ir Khulumatė priglausdavo ją prie savęs, glostydavo. Merginos vardas buvo Nakhpilė. (Tripūre šito vardo mer-

gaitėms niekas neduoda, nes tada dukrai nesiseks.) Camprajus, Cadarajus ir kiti senesnieji plačiai aplinkui klausinėjo, bet niekieno negalėjo sužinoti apie merginą. Paskui ir teirautis palengva liovėsi, nes visa šeima mylėjo Nakhapilę. Ji buvo kaip pats tikriausias šeimynykštis, Khulumatė saugojo ją kaip akies vyzdį.

Kaimo merginos Nakhapilei visaip girdavo Nagurajų, dažnai pasakodavo jai, kaip meiliai ir švelniai nešė ją į krantą ir kaip drąsiai plaukė jos gelbėti. Ne viena dūsavo svarstydamą, kas bus ta laimingoji, kuri glausis prie stiprios Nagurajaus krūtinės ir bus glamonėjama jo stiprių rankų. Jaunos merginos nesunkiai pajunta slaptus jaunuolio širdies virptelėjimus ir akių kalbą, kai jo žvilgsnis pasidaro švelnus ir laimingas. Taip ir Nakhapilė netruko pajusti, kad Nagurajaus širdis linkusi prie jos. Ji ir pati linko prie Nagurajaus, bet kiek galėdama stengėsi to neparodyti. Kas ji tokia, kad būdama atstumtoji geistų kaimo seniūno sūnaus, tokio gražuolio, kuriam iš tėvo atiteks daugybė galvijų ir paukščių? Juk ji niekas. O kaimo merginos vis nesiliovė kalbėjusios jai apie Nagurajų ir nėmaž neslėpė, kad bet kuri mielai bėgtų su juo ir išsidegintų naują lauką, jei tik jis apie tai bent žodelį tartų. Visoms be galo rūpėjo iškvosti, ar Nagurajus su ja kada nors slapta kalbėjosi. Nagurajus nešiojo ant galvos dailų raištį, kuriame buvo pavaizduotas berniukas džiuuglėse prie upelio. Ar tai Nakhapilė nuaudė tą raištį? Bet Nakhapilė nesuprato, ką tas klausimas reiškia, ir pasakė, kad taip, tai ji nuaudusi. Merginos ėmė iš jos šaipytis, o senmergės perspėjo, kad nebūtų kvaila ir nemanytų, jog Camprajus leis ją vesti savo sūnui, net jei tas ir norėtų.

Bet Camprajus ir jo žmona Khulumatė net nenujautė, kas ėmė darytis. Kai Khulumatė išeidavo maudytis ir Nakhapilė likdavo viena, Nagurajus apsimesdavo norįs gerti ir greit parbėgdavo iš laukų. Kai Nakhapilė paduodavo jam bambukinį puoduką su naminiu vynu, jų pirštai keletą akimirkų nejučiom susiliedavo. Tada Nagurajus greitai išgerdavo puoduką ir vėl nubėgdavo.

Vieną dieną kaimo vaikinai ir merginos išėjo į mišką rinkti bambuko ūglių. Nakhapilė irgi ėjo kartu. Kiekvienas ūglių rinkėjas nešėsi po pintinę ir raištį, o vaikinai — dar po aštrų kirvį kirsti ūgliams. Nakhapilės raištis buvo nuaustas Nagurajaus. Merginos ėmė klausinėti, kas ir kada nuaudė jai raištį. Ji sumurmėjo nusiaudusi pati, bet merginos tuojau viską suprato. Protarpiais vaikinai ir merginos imdavo dainuoti liaudies dainas, pokštauti.

Džiunglėse visi rinkėjai pasklisdavo, bet toli vienas nuo kito neidavo. Vaikiniai kirsdavo ūglius ir kraudavo į pintines. Merginos rinkdavo šakeles, vaisius ir valgomas gėles. Retsykiais vaikiniai pašaukdavo, o merginos atsiliepdavo — mat nevalia per daug atsiskirti. Juk gali užpulti žvėrys. O jei kartais pasitaikydavo sugauti ir nudurti elnią arba triušį, džiaugsmui galo nebūdavo. Jeigu kokia porelė nuklysdavo pabūti vienumoje — kiti nematydavo.

Nežinia, ar Nakhpilė rinko vaisius ir gėles visai šalia Nagurajaus. Gal nė pati nejuto. Staiga ji išgirdo kažką šnypščiant ir krūptelėjo — nuo medžio rangėsi didžiulis smauglys. Jis buvo toks didelis, kad galva kyšojo vienam medy, o uodega apsivijusi kitą. Blizgančios akys įsmeigtos į Nakhpilę. Toks smauglys lengvai sulaužo žmogui kaulus, o dantys mirtinai nuodingi. Nakhpilė aikelėjo ir nejučia sušuko: „Nagurajau, Nagurajau!“ Vaikinas netoliese kirto ūglius ir tuoju pat atbėgo su kirviu. Nakhpilė parodė į pulti pasiruošusį smauglį. Šnekėti nebuvo kada, Nagurajus greit apsisprendė, šoko ant smauglio ir prispaudė jo galvą. Baisieji dantys dabar negalėjo įkasti, bet Nagurajų apsvijio uodega. Nakhpilė vėl ėmė šaukti, atbėgo dar keli vaikinai ir merginos, visi matė, kaip mirtinai grumiasi Nagurajus su smaugliu. Nagurajus ėmė kapoti kirviu smauglio galvą ir pagaliau nukirto. Pasipylė kraujas, Nagurajaus drabužiai paliko raudoni, ir uodega pamažu paleido jį. Didžiulis smauglys, nors jau be galvos, vis dar rangėsi. Koks buvo visų džiaugsmas! Mėsingiausią smauglio dalį jie atkirto ir nunešė į kaimą. Nakhpilė vis dar gaudė kvapą iš baimės ir vogčiomis meiliai dirščiojo į Nagurajų. Šis irgi galvojo, kad ne veltui darbuotasi. Prie upelio jis nusiprausė ir kiek galėdamas apsišluostė smauglio kraują.

Visi sugrįžo į kaimą, Nakhpilė prisivertusi ėjo atokiau nuo Nagurajaus. Suaugusieji irgi nesidrovėdami džiūgavo... Nagurajaus dėdė išvirė kažkokių lapų nuoviro ir liepė jam išgerti, paskui ištrynė tais lapais kūną, kad nesusirgtų nuo smauglio. Galų gale davė dar stipraus naminio gėrimo. Tą naktį Nagurajaus namuose buvo iškelta puota. Dievui buvo paaukotos dvi riebios kiaulės, o mėsa paskui išvirta ir išdalinta žmonėms. Aukojų ir paukščių su tokia progai tinkamomis plunksnomis. Visą naktį dvi jaunos širdys virpėjo uždarytos atskiruose tų pačių namų kambariuose. Vaikinas galvojo apie merginą, mergina apie vaikną, ir abu negalėjo sumerkti akių. Paryčiu ėmė žvygauti kiaulės — matyt, prie pašiūrės slankiojo koks žvėris. Vaikinas ir

mergina išbėgo lauk, nuramino kiaules, ir tikrinant pašiūrės duris jų pirštai susilietė. Tučtuojau jiedu sugrįžo atgal, kol neatsibudo namiškiai. Tėvai knarkė — matyt, buvo padauginę išgerti. Abi jaunos širdys mažumą nurimo.

Nagurajaus tėvai buvo pradėję dairytis sūnui tinkamos nuotakos. Vaikinas dar turėdavo atlikti tam tikrus išmėginimus ir parodyti, kad yra vertas merginos. Vieną gražų vakarą, kai kiaulės jau buvo suvartytos vidun ir aplink nieko nebuvo, Nagurajus sušnibždėjo merginai:

— Nakhapile, ar tu esi akmuo iš kalnų, ar plienas? Nejaugi nieko nesupranti? Kokių tu dar nori išmėginimų, kad galėčiau tave vesti?

Zodžiais ji nieko negalėjo atsakyti, atsakė jos akys. Ji tik ištiesė ranką, ir Nagurajus prisitraukė ją artyn. Tas truko tik sekundę, bet sužadėtuvs prieš dievą įvyko.

Tačiau kaip susitarti su tėvais? Juk jie vis tebeieško nuotakos iš šalies. Nagurajus sukaupė drąsą ir pasipasakojo viską dėdės dukrai, savo pusseserei. Ši pašnibždėjo tetai:

— Tetulyte, kam jums ieškoti nuotakos, jei ji yra čia, namuose?

Nagurajaus motina jau buvo apie tai galvojusi, bet trukdė tai, kad nieko nežinojo apie Nakhapilės tėvus, o šiaip mylėjo ją kaip nuosavą dukterį. Galop ji pasikalbėjo su vyru. Šis irgi turėjo tokią mintį, bet dar abejojo. O kaip pats vaikinas? Ar sutinka? Moteriškė nusijuokė ir liepė jam prisiminti savo paties jaunystę — kaip nuolat sekiojo paskui ją susiradęs šiokią ar kitokią dingstį. Abudu ėmė garsiai juoktis. O kaip Nakhapilė? Motina net užpyko. Ar tu rastum bent vieną merginą, kuri nenorėtų ištekėti už jų sūnaus? Bet patikrinti vis tiek reikia, tad pakvietė Nakhapilę. Khulumatė apkabino ją ir pasakė:

— Vaikeli, mes norime padaryti tave tikra savo dukra ir ištekinti už savo sūnaus. Ką tu pasakysi?

Drovioji Nakhapilė žemai nusilenkė tėvams parodydama savo sutikimą ir troškimą. Tame krašte nebuvo priimta per jėgą leisti merginą už vyro. Kaimas tiesiog netvėrė džiaugsmu — juk visi to tik ir laukė, bet niekas nedrįso siūlyti, kad neužgautų senųjų — juk merginos tėvai nežinomi. Nagurajų visi ėmė girti, o Nakhapilė po tėvų sutikimo pasidarė šimtą kartų gražesnė. Savo slaptas sužadėtuves susilietus rankoms jiedu laikė paslaptį. Iki vestuvių Nagurajui teko persikelti į savo dėdės namus, ir buvo suruoštos labai iškilmingos ir linksmos sužadėtuvs.

Su kaimo šventikais buvo paskirta vestuvių diena, tėvai ėmė geriau penėti kiaules, kad būtų ricbios. Visiems giminėms net už penkių dešimčių mylių buvo išsiuntinėta žinia, kad Nagurajus veda. Jei kuris nors giminaitis kartais liktų užmirštas, tai užtrauktų negandą ir ašaras visai kartai. Net pats vargingiausias giminaitis neatleistų tokio įžeidimo.

Pagaliau toji diena atėjo, pradėjo rinktis dešimtys vyrų ir moterų, senų ir jaunų. Merginos dailiai pasipuošusios gėlėmis, o vyrai su lazdomis rankose ir spalvotais raiščiais ant pečių ir galvų. Jau prieš tris dienas kaimo žmonės padarė pakylą ir išpuošė ją lapais ir iš bambuko ūglių padarytais žiedais. Buvo daug mėsos ir gėrimų, visi dainavo ir šoko. Susirinko visas kaimas. Vieni virė mėsą, krabus, bambuko ūglius ir ryžius. Kiti juokavo. Treti puošė sostą, kur sėdės jaunas su jauna. Šventikas oriai vaikščiojo aplink. Vaikinai ir merginos naudojosi proga ir susitikę meiliai žvilgčiojo vieni į kitus. Kambarys, skirtas gėrimams, buvo pilnas senių. Jaunesnieji, kuriems gerti dar užginta, taikėsi prisigretinti ir slapta paragauti, o seniai lyg netyčia nosisukdavo.

Pačiame linksmybių įkaršty atkeliavo tolimas Čamprajaus pusbrolis, kuris gyveno už šešių dešimčių mylių. Jis atėjo su savo antrąja žmona ir jauna dukteria, kurios Čamprajus su Khulumate nebuvo regėję. Abi šeimos jau labai seniai nebuvo susitikusios. Čamprajus tik buvo girdėjęs, kad jo pusbrolio pirmoji žmona numirė ir jis vedė kitą moterį, aštrialiežuvę ir baisiai valdingą.

Nakhapilė tuo metu sėdėjo kitame kambary ir apsupta jaunų merginų, visa švytėdama tarp gėlių dainavo ir juokavo.

Naujai atėjęs pusbrolis Džumija atsisėdo prie geriančiųjų, o jo žmona nuėjo tiesiai į virtuvę, kur triūsė senesnės moterys. Duktė nubėgo į jaunosios kambarį ir pamačiusi nuotaką suprato, kad ją pažįsta. Ji buvo labai panaši į vyresniąją seserį iš pirmosios jos tėvo žmonos, kuri nusiskandino įšokusi upėn. Tą vyresniąją seserį pamotė labai skriaudė, vertė dirbti visus darbus namuose ir labai mažai davė valgyti. Mergina Nakhapilei nieko nesakė, tik nubėgo pas motiną į virtuvę ir pašnibždėjo j ausį. Motina atėjo į jaunosios kambarį ir jai užteko vienintelio žvilgsnio. Ji sugriežė dantimis ir tučtuoju pasakė Khulumatei, kad nuotaka yra giminaitė jaunajam ir jokių vestuvių negali būti. Žinia bemat aplėkė visus namus, ir vestuvės virto kone gedulu. Nuotaka nusiplėšė vestuvinius papuošalus ir susirietusi kampe raudėjo, Khulumatė ir Čamprajus širdyje keikė nelaiku pasiro-

džiusį Džumiją, bet vis tiek turėjo pripažinti, kad Nagurajus Nakhapilės negali vesti, nes abu priklauso tai pačiai giminei.

Nagurajus dėdės namuose nusibloškė vestuvinį apdarą ir nusivalė nuo kaktos sandalo tepalą. Jis buvo blokšte priblokštas ir neišmanė, ką daryti. Svečiai vienas po kito išsivaikščiojo, liko tik Džumija su žmona ir dukteria. Džumijos žmona visiems pasakojo išgalvotą istoriją apie Nakhapilę — kad ji už lengvabūdiškumą buvusi griežtai nubausta, pabėgusi iš namų ir visi manė, kad ji nusižudžiusi. Tada ir kiti prisiminė, kad Nakhapilė vis nenorėjo pasakoti nei apie savo tėvus, nei iš kur kilusi. Taip visi ir patikėjo ta istorija. Tik pati Nakhapilė nepratarė nė žodžio.

Atėjo naktis. Išvirta mėsa stovėjo neliesta. Seniai tol mašino skausmą gėrimais, kol apsvaigę sumigo. Moterys irgi atsigulė, ir Nakhapilė užmigo savo kampe — nebeliko nė vienos merginos, kuri ją paguostų. Vienos pavydėjo jai grožio, kitos — kam norėjo pasiglemžti Nagurajų, šauniausią kaimo jaunikaitį. Net Khulumatė beverkdama pradėjo manyti, kad Nakhapilė ją apgavo.

Naktį Nakhapilė pajuto, kad kažkas prie jos prisėlino ir palietė rankas. Tai buvo Nagurajus. Jis sušnibždėjo:

— Nakhapile, pabėkime nuo tų žmonių kur nors toli, kur mūsų niekas nepažįsta, išsideginkime sau lauką, pasistatykime prie upės trobelę ir būk tu ten karalienė. Aš du kartus išgelbėjau tau gyvybę, dabar tu išgelbėk manąją. Jei tu su manim neisi, aš tikrai nusižudysiu. Eime, Nakhapile, nelaukime. Naktis dar tik prasidėjo, ir mudu toli nubėgsime.

Nakhapilė suspaudė Nagurajaus pirštus, ir tuo viskas buvo pasakyta.

Taip jiedu ir iškeliaavo, tik žvaigždės rodė kelią ir matė juos. Jiedu greitai perėjo mišką, paskui perkopė kalną, po kurį kaimiečiai paprastai nevaikščiodavo. Rytą pamatė kitą mišką ir įžengė į jį. Ten pavalgė laukinių vaisių ir atsigėrė iš upelio. Pasikeisdami mažumą pamiegojo ir vėl leidėsi į kelią. Šitaip jiedu ėjo tris dienas ir tris naktis, tada sustojo, susirado kaimą, pasišnekėjo su jo seniūnu ir išsidegino sau lauką. Jauni vyrai ir moterys padėjo jiems šiaip taip įsikurti. Niekas neklausinėjo, nei kas jie, nei iš kur. Visi manė, kad ankstesnis jų laukas pasidarė nederlingas ir jie išėjo kitur. Visas kaimas netruko juodu pamėgti už gerą elgesį, Nakhapilės grožį ir Nagurajaus jėgą.

Jiedu vėl pralinksmėjo, ėmė šokti ir dainuoti. Kaip jiems žmonės padėjo iš pradžių, taip ir jiedu nesigailėdami ėjo kitiems

į pagalbą be jokio atlygio. Palengva jie pasidarė visai savi kaimė.

Rytą Čamprajus su Khulumate ilgai ieškojo Nagurajaus ir Nakhpilės, bet galop nusprendė, kad jiedu arba nusižudė, arba pabėgo. Džumija su savo aštrialiežuve žmona išėjo namo nėmaž nesusikrimtę, kad sukėlė tokią maišatį.

Atėjo laikas, kai Čamprajaus kaimo laukai paliko nederlingi ir reikėjo keltis kitur. Jiedu vis dar ilgėjosi sūnaus, bet meilė Nakhpilei jau buvo išblėsusi.

Po dvejų metų ištekėjo Nagurajaus dėdės Čadarajaus duktė Paptė. Iki jaunikio namų buvo trys dienos kelio. Pagal paprotį juodu turėjo lydėti keturi jaunuoliai, pasivaišinti pas jaunąjį ir sugrįžti namo. Pernakvoti būdavo nesunku — pasibeldei į bet kurį namą ir būni įsileistas.

Pagaliau jie priėjo kaimą, kur gyveno Paptės uošvis. Dar iš tolo pamatė mažą gražią trobelę ant kalvos, tad pailsėję nuėjo pasiteirauti, kieno tas dailus namas, ir išgirdo, kad šeima atsikėlė čionai prieš dvejus metus, o šeimnininko vardas Nagurajus. Jaunuoliai labai nustebo ir panorą sužinoti, ar čia tikrai jų Nagurajus ir Nakhpilė susisuko tokį lizdelį.

Susitikę visi papuotavo, pasivaišino paukštiena ir kiauliena. Nagurajus pasiklausė naujienų apie tėvus ir prašė perduoti labų dienų nuo jo ir Nakhpilės.

Jaunuoliai sugrįžo į savo kaimą ir papasakojo Čamprajui ir Khulumatei, kad Nagurajus su Nakhpile yra gyvi, sveiki ir laimingi. Senieji tučtuoju pasiėmė du vaikus rodyti kelio ir iškeliavo į Nagurajaus kaimą.

Nagurajus ir Nakhpilė tuo metu ėjo namo iš džianglių. Nagurajus turėjo prisirinkęs pilną gūnią malkų, Nakhpilė — vaisių ir šaknų. Jiedu baisiausiai nustebo, radę pilną trobelę žmonių — Čamprajų su Khulumate, jau gerokai pasenusius bei apsilupsius, ir du savo draugus. Nagurajus nusilenkė tėvams, Nakhpilė irgi. Visi apsiverkė.

Po kiek laiko tėvas tarė:

— Nagurajau, mes atėjome tavęs pasiimti. Nebegalime be tavęs gyventi, sugrįžk. Apvedinsim tave su kokia nors gražia mergina, Nakhpilę irgi išleisim už gero vyro. Juk mes taip norėjom, kad judu būtumėt vyras ir žmona, bet Nakhpilė yra tavo pusseserė, tu negali jos vesti. Tokia jau dievo valia, nekaltinkit mūsų.

Tie žodžiai Nagurajui ir Nakhpilei buvo kaip smūgis. Nagurajus patylėjo, paskui lėtai, bet tvirtai pasakė:

— Tėve, mane išsivedė likimas. Nercikia kaltinti dievo. Aš negrįšiu. Be Nakhpilės gyventi negalju. Be jos aš numirčiau. Eikite namo, prašau jus. Jei galite, palaiminkite mudu. O jei negalite palaiminti, tai prakeikite.

Tada Khulumatė pamėgino atgauti savo sūnų. Ji verkė, glostė jį ir maldavo sugrįžti. Paskui atsisuko į Nakhpilę ir ėmė kalbėti:

— Mes išleisime tave už lygiai tokio pat stipraus ir gero vyro. Būk gera, palik mano sūnų.

Nakhpilė gailiai raudėjo, bet nesakė nė žodžio. Nagurajus ir motinai pakartojo, kad savo Nakhpilės palikti negali.

Tada Khulumatė ėmė šaukti ant Nakhpilės:

— Ak tu netikusi mergšė, tu esi apsėsta piktos dvasios, tu suėdei mano sūnų. Tu esi blogas žmogus. Kaip gali taip daryti, juk aš tau buvau kaip motina. Numirk, numirk, numirk... tokia baisi moteris kaip tu turi mirti ne savo mirtimi.

Nakhpilė atsakė ne iš karto, žemai nusilenkė senukams, palietė jų kojas ir pasakė Khulumatei:

— Mama, savo tikros mamos aš nepažįstu. Jūs buvote mano mama. Dabar, kai nebetekau motinos meilės, kai ji nori, kad aš numirčiau, aš numirsiu. Palaiminkit mane, kad naujame savo gyvenime vėl būčiau jūsų sūnaus žmona.

Taip tarusi, Nakhpilė pasileido nuo kalno. Nagurajus nubėgo iš paskos. Apačioje buvo didelė griova, per ją tekėjo upelis. Ten ir bėgo Nakhpilė, o Nagurajus vijosi ją šaukdamas:

— Nakhpile, brangioji, kur tu skubi? Nepalik manęs šitaip. Išeikime dar toliau, taip toli, kad jie mūsų nesurastų!

Nakhpilė atsiliepė:

— Ateik, mielas, mes iškeliausime ir gyvensime amžiną meilės gyvenimą.

Ji sustojo ant skardžio krašto ir ištiesė ranką. Ir tada atsitiko stebuklas. Nakhpilė su Nagurajum šoko į prarają, bet užuot nukritę žemyn, ėmė kilti į viršų. Abu pavirto žaibu, iš pradžių amalu, paskui paprastu šakotu žaibu. Staiga dangų atraukė juodi debesys ir sugriaudė griaustinis. Tą keistą atsitikimą matė tėvas su motina ir kiti žmonės. Motina ėmė muštis į krūtinę ir šaukti:

— Nagurajau, mano sūnau, Nakhpile, mano dukra, sugrįžkit, sugrįžkit! Aš nieko nebesakysiu! Tik sugrįžkit atgal!

Bet žaibai jau buvo dingę. Žodžių aidas paklajojo ir nutilo.

Ir dabar, kai ima žaibuoti ir griauti, Tripūro kaimiečiai prisimena savo Nagurajų ir Nakhpilę ir jų nemarią meilę.

ORISOS LIAUDIES PASAKOS

ORISA

Orisa yra rytinėje Indijos pakrantėje. Šiaurės rytuose ji ribojasi su Vakarų Bengalija, šiaurėje su Biharu, pietryčiuose su Andhra, vakaruose — su Madhja, o rytuose ją skalauja Bengalijos įlanka. Valstijos plotas — 155 842 kvadratiniai kilometrai, gyventojų — 26 mln, tankumas — 169 žmonės kvadratiniam kilometre, raštingumas — 34,12 procento. Pagrindinis žmonių verslas yra žemės ūkis, bet pradeda vystytis mažesnės bei didesnės pramonės įmonės. Valstijos sostinė Bhubanešvaras, nors didžiausias jos miestas — Kutakas.

Valstijos kalba orijsena ir turtinga. Daugelis liaudies pasakų siekia tolimą praeitį, jos būdavo pasakojamos piligrimų per ilgas keliones, taip pat šventyklose, kur per šventes susirinkdavo daug kaimiečių. Bet labiausiai tas pasakas išsaugojo senelės perduodamos iš kartos į kartą.

Orisos civilizacija ir kultūra siekia žilą senovę. Dėl daugybės priežasčių ši senovinė žemė liko palyginti neturtinga ir jos buvusi šlovė nepasiekė šių dienų. Dėl nelaimių ir skausmų buvo kaltinamas dievų pyktis. Orisos pasakos atspindi vargingą žmonių gyvenimą, jų nerimą ir kovą, jų prietarus ir skurdą.

KAM DHARMAPADA PAAUKOJO SAVO GYVENIMĄ

Orisoje yra labai daug gražių ir patrauklių šventyklų. Pati gražiausia iš jų — Konarakas. Ją pastatė Narasimha Deva, didysis karalius, senų senovėje valdęs Orisą, kuri tada buvo vadinama Utkalu. Dvylika šimtų didelių meistrų statė ją dvylika metų. Meistrai buvo surinkti geriausi iš geriausių, ir karalius nė vienam neleido aplankyti namų, kol nebaigs šventovės.

Vyriausias statybos meistras buvo Bisus Maharana. Kai jis iškeliavo į statybą, jo žmona laukė kūdikio. Po keleto mėnesių gimė sūnus, bet tėvas negalėjo palikti darbo ir pareiti pasižiūrėti vaiko.

Praėjo dvylika metų, o Bisus vis dar negalėjo pamatyti sūnaus. Per tą laiką iš kūdikio išaugo gražus berniukas. Motina pavadino jį Dharmapada, kartais meiliai vadindavo Dharma, labai rūpinosi gerai jį išauklėti ir išmokyti tėvo amato — statyti šventyklas. Dharmapadai šitai labai patiko, jis žaisdamas vis statė vaikiškas šventyklas ir tvirtoves. Kas tik pamatydavo, negalėdavo atsistebėti jo guvumu ir sakė, kad kada nors iš jo bus didis meistras.

Kai berniukui suėjo penkeri metai, motina jį pradėjo leisti į mokyklą. Ten jis irgi viską nesunkiai išmokdavo, mat turėjo gerą galvą. Buvo mokytojų mėgstamas, draugų mylimas, tik keletas berniukų jam pavydėjo. Taip ir bėgo metai.

Vieną sykį mokykloje, kai visi mokiniai rašė, Dharmapadai iš rankos iškrito kreida ir nuriėdėjo tolyn. Berniukas paprašė draugą, kad paduotų jam kreidą, bet šis ne tik nepadavė — dar ir ėmė užgaulioti Dharmapadą:

— Kas tu toks, kad man įsakinėji? Kieno sūnus manai esąs?

Kiti berniukai pašokę irgi ėmė šūkauti:

— Taip, taip. Pasakyk, kuo tavo tėvas vardu. Ar tu kada nors matei jį?

Dharmapada sutriko, nežinojo, ką sakyti. Berniukai jį erzino:

— Ne, ne, tu neturi tėvo.

Dharmapada užsigavo ir liūdnas parėjo namo.

Motina labai susirūpino pamačiusi sūnų tokį nusiminusį.

— Kodėl tu toks nelaimingas, sūneli? — paklausė ji. — Kai tik tėvas išėjo statyti šventyklos, tu esi visas mano džiaugsmas ir laimė. Pasakyk man, kas tave slegia?

— Mama, aš nesu matęs savo tėvo. Kodėl jis nepareina namo? Šiandien vaikai mokykloje šaipėsi iš manęs, kad aš neturiu tėvo! — piktai atsakė Dharmapada.

— Ką? Tu neturi tėvo? Kas taip drįsta sakyti? Tai žinok — tavo tėvas yra vyriausias meistras ir stato pačią gražiausią šventyklą. Juk aš jau sakiau tau. Tu esi iš labai garsių statytojų šeimos. Jie pastatė daugybę šventyklų ir tvirtovių mūsų krašte. Tokiais protėviais tik didžiutis reikia, — pasakė motina.

— Ak, mama, dabar aš suprantu, kad vaikai mokykloje man pavydi. Man viskas aišku. Papasakok man dar apie protėvius.

— Klausyk, vaikeli, tavo protėviai statė didžiąją Džaganatho šventyklą mūsų mieste. Kai ji buvo baigta, karalius Indradjumna juos visus apdovanojo. O vėliau, kai imperatorius Kharavela uo-

lose iškaldino dailius Khandagirio urvus, tai irgi buvo tavo protėvių darbas. Karalius Lalatendus Deva irgi kvietėsi tavo protėvius, kai statė didžiąją Šivo šventyklą Bhubanešvare. O po daugelio metų tavo senelis ėjo atstatyti Barabačio tvirtovės Kutake. Ten dirbdamas jis ir mirė, taip ir nesugrįžo namo. Tu priklausai tokiai garsiai statytojų giminei, kuri yra pridėjusi ranką prie visų gražiųjų mūsų krašto šventyklų.

— Ak mama, aš irgi noriu būti vertas savo protėvių,— pasakė Dharmapada šviesdamas pasididžiavimu.— Papasakok man dar apie mano tėvą ir ką jis dabar daro.

— Tavo tėvą pasišaukė mūsų didysis karalius Narasimha Deva ir paskyrė vyriausiuoju statytoju. Karalius liepė, kad nė vienas meistras nepasitrauktų nuo šventyklos ir nepareitų namo, kol statyba nebus baigta. Todėl tavo tėvas ir nėra matęs tavęs. Jis stato šventyklą saulės dievui Čandrabhagoje, jūros pakrantėje, šventoje piligrimų vietoje. Žmonės šneka, kad šventykla jau eina į pabaigą, taigi manau, kad netrukus tavo tėvas sugrįš namo.

Dharmapada ėmė nerimauti.

— Mama,— pasakė jis,— aš noriu eiti į Čandrabhagą pas tėvą ir pasižiūrėti tos šventyklos, kur jis stato. Tuo pačiu atlikčiau ir kelionę į šventą vietą. Aš ilgai nebūsiu. Parnešiu tau naujienų apie tėvą. Leisk mane, mama, gerai?

Iš pradžių motina nenorėjo nė klausyti, bet kai suprato, jog sūnus tiesiog trokšte trokšta eiti, galų gale nusileido. Kai Dharmapada susiruošė į kelią, motina jį palaimino.

— Tegu dievas saugo tave nuo visų pavojų ir tepadedą tau susitikti su tėvu. Paimk šitas uogas iš mūsų sodo — tėvas jas labai mėgsta. Iš jų jis ir pažins tave. Tokios uogos auga tik mūsų sode.

Taip palaimintas motinos, Dharmapada iškeliavo į Čandrabhagą. Nors buvo dar jaunas, o kelias nepažįstamas, jis ėjo drąsiai. Tiesiog nesitvėrė džiaugsmu, kai priėjęs jūros pakrantę pamatė smėlio kopas ir aukštus medžius. Papūtė vėjas, ir atrodė, kad lapai šnibžda jam sveikinimo žodžius. Jis girdėjo, kaip šniokščia bangos risdamosi ant smėlio, matė, kaip žvejai skuba iškrauti dienos laimikį. Visas oras skambėjo nuo žuvėdų klykavimo ir žvejų riksmų. Eidamas toliau, jis išvydo tolumoje didžiulę šventyklą. Tiesiog žado neteko — galingos jūros bangos ir nuostabi šventykla greta.

Priėjęs arčiau pamatė, kad aplinkui virte verda darbas. Darbininkai įrankiais tašė didžiulius akmenis, kalė iš jų figūras,

kiti kėlė akmenis ir taikė juos į vietą,— visi triūsė. Dharmapada nieko čia nepažinojo ir neišmanė, kaip tokioje maišalynėje susirasti tėvą. Tada ėmė klausinėti Bisaus Maharanos ir netrukus susitiko tėvą. Pasisakė kas esąs, atidavė uogas ir papasakojo naujienas iš namų.

Tėvas labai apsidžiaugė regėdamas sūnų, nes jau seniai apie tai svajojo. Jis paėmė sūnų už rankos ir aprodė jam šventyklą, smulkiai pasakodamas apie kiekvieną darbą. Didingoji šventykla buvo kovos vežimo formos, milžiniški ratai išpuošti dailiais ornamentais. Iškaltos vyrų ir moterų figūros, drambliai ir arkliai, muzikantai ir šokančios merginos Dharmapadai atrodė visai kaip gyvi, ir jis tiesiog žiopčiojo iš nustebimo. Tėvas aiškino jam:

— Ši šventykla pastatyta saulės dievui. Karalius nori, kad ji būtų pasaulio stebuklas, kad žmonės iš toli ir iš arti plūstų garbinti saulės dievo ir grožėtis šventykla. Statome jau dvylika metų, bet dar nepabaigėme. Karalius labai nori, kad kuo greičiau baigtume. Jo svajonė beveik išsipildė, liko tik uždėti patį viršutinį akmenį. Mes plušame kaip išgalėdami, bet visas mūsų vargas eina perniek. Vos tik užkeliam akmenį viršun, jis nukrinta. Mažyt, kažkur yra klaida. Vakar karalius netekęs kantrybės perpyko ir liepė per tris dienas pabaigti šventyklą, antraip meistrai bus pasmerkti myriop. Šiandien po saulės laidos visi susirinksim tartis. Aš nebeturiu jokios vilties, o laikas baigiasi. Neišmanom, ką daryti.

Dharmapada nuliūdo, kad tėvas ir jo draugai tokie prislėgti. Jis ėmė prašyti tėvą, kad leistų ir jam dalyvauti tame susirinkime.

Meistrai susirinko, ėmė siūlyti, kas ką sumanęs. Viskas buvo apšnekėta, bet niekas netiko. Pagaliau atsistojo Dharmapada ir kreipėsi į meistrus:

— Ponai, jeigu sutiksite išklaudyti mane, tai aš jums šį tą pasakysiu. Manau, kad galėčiau jums padėti. Tik nepaniekinkite manęs dėl jauno amžiaus. Man atrodo, kad sugebėsiu užkelti tą akmenį. Tik leiskit pabandyti.

Visi baisiausiai nustebo išgirdę taip kalbant herniuką. Vieni sakė:

— Čia dabar! Ar gali ką padaryti jaunas vaikinukas, jei mums su visa mūsų patirtim nieko neišėjo? Jis giriasi.

Kiti tikino:

— Verčiau taip nesididžiuokim, o duokim herniukui pamėginti. Juk mums vis tiek neišeina, tad nėra ką prarasti.

Treti rėkė:

— Kaip tai? Mes viską prarasim. Visi žino, kad dvylika šimtų meistrų negali užkelti akmens ir štai iš kažkur atsiradęs vaikinukas ima ir užkelia. Ką žmonės sakys apie mus? Kas liks iš mūsų didybės? Manot, kad karalius pagailės mūsų, kai sužinos tokį dalyką?

Pagaliau vienas senas meistras tarė:

— Ir šiaip, ir taip mūsų gyvybė pavojuje. Jeigu berniukas iš mūsų tarpo užkels tą akmenį, tai statytojų kasta išlaikys savo garbę. O jeigu šventykla liks neužbaigta, tai visų mūsų palikuonys neteks šlovės. Pamiškim savo didybę ir pasikliaukim vaikinu.

Sėnojo meistro žodžiai visiems patiko, ir jie nusprendė — tegu Dharmapada mėgina.

Ankstų kitos dienos rytą Dharmapada apėjo šventyklą įdėmiai tyrinėdamas visas detales, paskui valandų valandas apžiūrinėjo kiekvieną vietą. Galiausiai užlipo ant paties viršaus ir beveik visą naktį dirbo ten. Dvylika šimtų meistrų nė bluosto nesudėjo, nekantraudami laukė, kas bus. Ir baisiausiai nustebo, kai su pirmais saulės spinduliais išvydo akmenį savo vietoje. Dharmapada nulipo žemyn visas švytėdamas iš džiaugsmo. Tėvas pribėgo ir apkabino jį, meistrai, susirinkę aplink, dėkojo ir negalėjo atsidėkoti. Bet nors ir džiaugėsi visi, kad šventykla pabaigta, tame jų džiaugsme buvo daug kartėlio. Dharmapada tą matė ir paklausė, ko jie vis dar liūdni.

— Gyvenki ilgai, ir tegu tavo darbas per amžius būna žmonių atminty. Bet tavo žygdarbis paslapy neliks. Karalius netruks sužinoti. Tu būsi apdovanotas, o mūsų likimas jau nulėmtas,— atsakė meistrai.

Dharmapada labai nuliūdo išgirdęs tokius žodžius.

— Ar man bus gera,— pasakė jis,— jei aš būsiu apdovanotas, o mano gentainiai mirs kančiose? Šią nuostabią šventyklą sukūrėte jūs. Aš tik užkėliau paskutinį akmenį ir nesu vertas jokio apdovanojimo.

Taip taręs, Dharmapada nuėjo šalin. „Ko vertas mano gyvenimas, jei per mane kentės mano gentainiai? Verčiau tegu vienas gyvenimas būna paaukotas dėl daugelio žmonių gerovės“,— galvojo jis.

Kai šventyklos viršūnę nušvietė pirmieji saulės spinduliai, Dharmapada užsilipo ant pačio viršaus ir šoko žemėn.

Dharmapada žuvo, bet garsioji šventykla tebestovi apgriuvusi. Orisos vaikai mėgsta klausytis šio pasakojimo ir prisiminti nemirtingąjį Dharmapadą.

KARALIUS, PAVADINTAS ŠLAVEJU

Orisos pakrantėje, kur krantus skalauja Bengalijos įlanka, stovi didžiulė Džaganatho šventykla. Piligrimai iš arti ir iš toli keliauja į ją melstis.

Bet daugiausiai žmonių čionai suplūsta per vežimų procesijos šventę. Tada vežimais vežami Džaganatho ir jo brolio Balabhadros bei sesers Subhadros atvaizdai. Tai šventei padaromi ir gražiai papuošiami trys didžiuliai vežimai. Šventikai atneša iš šventyklos stabus ir įkelia į vežimus. Maldininkai juos velka keletą mylių pagrindine gatve. Ten jie išbūna savaitę, o paskui vežimais vėl parvežami į didžiąją šventyklą.

Prieš keletą šimtų metų Orisą valdė karalius, vardu Purušotamas Deva. Jis buvo labai atsidavęs Džaganathui, labai nuolankus, sakė, kad jo karalystė — tai Džaganatho valdos, o jis pats tik jo tarnas ir vietininkas.

Per vežimų procesijos šventes buvo paprotys — karalius ima šluotą auksiniu kotu ir iššluoja dievų vežimus. Purušotamas taip darė dėl to, kad laikė save dievų tarnu. Tik tada, kai jis atlikdavo šią pareigą, žmonėms būdavo leidžiama tempti vežimus.

Į pietus nuo Orisos buvo Kančio karalystė. Karalius Purušotamas sykį nukeliavo į pietus ir pamatė Padmavatę, gražiąją Kančio karaliaus dukterį. Pamatęs įsimylėjo ir panorą padaryti savo karaliene, tad nusiuntė pas Kančio karalių pasiuntinį ir paprašė jo dukters rankos. Padmavatės tėvas ne tik sutiko atiduoti dukterį, bet ir priėmė Purušotamo kvietimą dalyvauti Orisos vežimų procesijos šventėje.

Abu karaliai sėdėjo rūmų terasoje netoli šventyklos ir stebėjo iškilmes. Kelias nuo šventyklos iki rūmų buvo pilnas maldininkų. Pučiant kriaukles ir džiaugsmingai šūkaujant tūkstantinei miniai, iš šventyklos buvo atneštos dievo Džaganatho ir jo brolio bei sesers statulos ir įkeltos į vežimus. Tuo metu abu karaliai šnekėjosi. Purušotamas aiškino Kančio valdovui apie iškilmes.

— Pasakyk man, kas pastatė šią šventyklą ir pradėjo garbinti Džaganathą? — paklausė Kančio karalius.

— Tą didžią šventyklą, kur tu matai, pastatė karalius Indradijumna,— atsakė Purušotamas.— Indradijumna pastatė šventyklą, bet joje negyveno joks dievas. Sykį karalius susapnavo Nilamadhavą, savarų¹ dievą, ir panoro jį įkurdinti naujoje šventykloje. Pasišaukė savo patarėją Bidjapatį ir liepė jam keliauti pas savarus ir parnešti Nilamadhavos atvaizdą. Bidjapatis nuvykęs vedė savarų vado Bisvabasaus dukterį Lalitą ir liko ten gyventi. Savarai Nilamadhavą garbino slapta, giliai miške ir neprileisdavo ten jokio nepažįstamo žmogaus, tad ir Bidjapatis net nežinojo, kur yra Nilamadhavos šventykla. Jis ėmė prašyti Lalitą, ir ši įkalbėjo tėvą, kad nuvestų jos vyrą ton šventyklon miške. Savarai pirma užrišo jam akis ir tik tada nusivedė. Tačiau patarėjas irgi buvo gudrus, jis pasiėmė saują garstyčių sėklų ir visą kelią jas palengva barstė. Nuėjęs šventyklon, pamatė Nilamadhavą, iškaltą iš tamsiai mėlyno akmens. Paskui vėl užrištomis akimis buvo parvestas atgal. Pagaliau Bidjapatis grįžo namo ir papasakojo viską karaliui Indradijumnai.

Ir jiedu ėmė laukti, kol ateis garstyčių žydėjimo metas. Tada Bidjapatis nusivedė savo karalių į savarų kaimą ir žiūrėdami, kur veda auksiniai garstyčių žiedai, jie nusigavo į slaptąją šventyklą.

Kančio karalius labai įdėmiai klausėsi pasakojimo, o paskui pasiteiravo:

— Pasakyk man, ar Nilamadhava yra tas pats dievas kaip Džaganathas?

— Taip,— atsakė Purušotamas.— Tai tas pats dievas, tik garbinamas kitaip. Paklausk, kaip tai atsitiko. Prie savarų šventyklos tą naktį karaliui Indradijumnai vėl prisisapnavo Nilamadhava. Jis pasakė: „Karaliau! Išklausk mano žodžių ir išpildyk mano valią. Aš pavargau nuo šios vietos ir nebenoriu čia daugiau būti. Man nebepatinka vaisiai, kuriuos man čia kas dieną aukoja. Noriu keptų saldumynų ir virto maisto. Be to, nebenoriu būti garbinamas kaip Nilamadhava; noriu nuo šiol būti Džaganathas. Netoli Nilachalos jūroje rasi plūduriuojantį rąstą. Iškirsk iš jo mano atvaizdą ir pastatyk savo naujoje šventykloje.“ Staiga pabudęs karalius išvydo, kad mėlynasis akmuo dingęs. Indradijumna su savo patarėju tuojau pat ėmėsi vykdyti dievo valią. Kaip buvo sapnuota sapne, prie Nilachalos pakrantėje rado plūduriuojantį rąstą, ištraukė jį iš vandens ir ėmė

¹ Savarai — senųjų Orisos gyventojų gentis.

ieškoti gero meistro, kad išskaptuotų iš to rąsto Džaganatho atvaizdą. Susirinko daugybė dailidžių, bet vos tik kuris pabandė skelti rąstą, jo kaltas tuoj subiro į gabaliukus. Pagaliau atėjo vienas senas dailidė, vardu Anantas Maharana, ir pažadėjo karaliui, kad ištašys atvaizdą per dvidešimt vieną dieną. Jis paprašė, kad jį tam laikui užrakintų vieną su rąstu ir niekas netrukdytų,— durys turi būti visą laiką užrakintos. Taip ir buvo padaryta. Smalsumo apimtas karalius kasdien ateidavo prie užrakinto kambario ir girdėdavo, kad viduje verda darbas. Bet likus kelioms dienoms iki paskirto laiko, garsai kambarį nutilo. Karalius labai susirūpino, kad senasis meistras gali būti numiręs, mat nepasiėmė nei maisto, nei vandens. Karalius neištvėrė ir liepė atidaryti duris. Meistro viduje nebuvo, rado tik tris nebaigtus atvaizdus. Taigi tie atvaizdai buvo nugabenti į šventyklą ir dabar tokie yra garbinami. Taip šioje šventykloje atsirado Džaganathas, Balabhadra ir Subhadra.

Kai karalius Purušotamas baigė savo ilgą pasakojimą, buvo kaip tik laikas jam lipti žemyn ir iššluoti dievų vežimus. Zmonės garsiai sveikino jį — savo šluojantį karalių. Bet Kančio valdovui nepatiko karalius, dirbantis šlavėjo darbą, jis pajuto panieką Purušotamui.

Netrukus po šventės Kančio karalius sugrįžo į savo šalį ir daug negaišdamas nusiuntė Purušotamui žinią, kad savo dukters už šlavėjo neleis.

Purušotamas įpyko. Jam atrodė, kad yra įžeistas ne tik jis pats, bet ir dievas Džaganathas. Jis paskelbė Kančio karalystei karą ir pralaimėjo. Kitais metais vėl paskelbė karą, bet prieš tai paprašė dievų pagalbos. Kai buvo jau tolokai nužygiavęs su savo kariuomene, viename kaime sutiko pienininkę, vardu Manika.

— Čia prajojo du tavo raiteliai,— pasakė ji.— Vienas ant balto arklio, kitas ant juodo. Jie buvo ištroškę ir paprašė pasukų. Pinigų užsimokėti neturėjo, todėl davė man šį žiedą, kad parodyčiau tau ir atsiimčiau atlygį.

Vos tik pamatęs žiedą, karalius suprato, kad jis priklauso Džaganathui. Vadinasi, tie raiteliai — ne kas kita kaip Džaganathas ir Balabhadra, jojantys priekyje už jį kariauti. Tai buvo pergales ženklas, ir Purušotamas narsiai nužygiavo pirmyn. Šį kartą jis nugalėjo Kančį ir paėmė nelaisvėn Padmavatę. Karalius buvo taip supykęs, kad nevedė jos, o nusprendė pamokyti išdidų tėvą.

— Jos tėvas pavadino mane šlavėju. Imkit ir ištekinkit ją už tikro šlavėjo. Iš pačios žemiausios kastos,— piktai paliepė jis savo patarėjui.

Patarėjui buvo gaila Padmavatės, bet jis nuolankiai atsakė:

— Karaliaus įsakymas bus įvykdytas.

Tačiau gerasis patarėjas netesėjo pažado. Jis nusivedė Padmavatę namo, ir abu su žmona rūpinosi princese kaip nuosava dukteria. Tik nuo karaliaus, žinoma, slėpė.

KODEL BRITŲ KAPITONAS NUSILENKĖ SUKILĖLIŲ VADUI

Daugiau kaip prieš du šimtus metų Orisą valdė marathai. Savo vietininku jie paskyrė radžą, o patys gyveno toli šalies vakaruose. Radža jiems rinko duokles, valdė kareivius, kurie kaudavosi mūšiuose, užtat gaudavo dovanų žemės, už kurią nereikėdavo duoti duoklės.

Bet atėję britai nukariavo Orisą, ir kareiviai savo žemės prarado. Jie liko labai nepatenkinti, tas apmaudas plito kaip gaisras, ir pagaliau kareiviai sukilo prieš britus.

Naranagarho kaime tuomet gyveno Dalabehera, jo vardas Orisoje ir dabar geruoju minimas. Jis buvo kaimo seniūnas ir turėjo princo širdį. Žmonės jį vadino vargšų draugu, nė vienas pagalbos atėjęs nelaimėlis neišeidavo iš jo tuščiomis rankomis. Jis ir tapo sukilusių kareivių vadu. Iš pradžių jie atsiėmė nemažai žemių, bet britai siuntė vis naujas armijas ir sukilimą numalšino. Daugelis kareivių buvo sugauta ir pakarta, susodinta į kalėjimus. Kiti pasislėpė džiunglėse. Bet britų vado pyktis nenu-rimo. Jis troško Dalabeheros galvos, bet šis slapstėsi džiunglėse ir niekas negalėjo jo surasti. Galų gale buvo pažadėtas tūkstantis rupijų tam, kas jį pagaus. Ir vis tiek niekas neįstengė jo užtikti. Dalabehera gyveno pačioje džiunglių tankmėje, maitinosi laukiniais vaisiais bei šaknimis, gėrė iš upelių. Jo drabužiai buvo suplyšę, plaukai ilgi, barzda iki juostos.

Vieną dieną Dalabehera sutiko labai nusiminusį žmogų. Žmogus paklausė, kaip nueiti į Naranagarhą.

— O ko tu eini į Naranagarhą? — nustebęs paklausė Dalabehera.— Ką tu ten nori susitikti?

— Aš einu pas Dalabeherą,— atsakė žmogus.

— Aš pažįstu jį, bet pasakyk, kam tau jo reikia? — paklausė Dalabehera.

— Mane užgriuvo baisi nelaimė. Aš gyvenu Gandžame. Plaukiau valtim, ir ji su visomis mano prekėmis nuskendo ežere. Išsigelbėjau kaip stoviu. Mano šeima didelė, o aš likau be nieko. Nežinau, kas man galėtų padėti. Esu girdėjęs apie tokį Dalabeherą. Žmonės sako, kad jis yra vargšų draugas. Jeigu jį sutikčiau, tai jis man tikrai padėtų,— pasakė žmogus.

Dalabehera labai susijaudino išgirdęs tokį pasakojimą ir kurį laiką net žodžio negalėjo ištarti. Skausmas persmelkė jo kilnią širdį galvojant apie to žmogaus vargus, ir jis apsisprendė.

— Eime su manim, bičiuli. Aš puikiai pažįstu tavo Dalabeherą. Dabar jis gyvena Kħurdoje, aš tave nuvesiu. Manau, kad jis tau padės,— tarė Dalabehera.

Jis nusivedė žmogų tiesiai pas savo persekiotoją britų kapitoną ir drąsiai stoji prieš jį. Kapitonas niekaip negalėjo patikėti savo akimis, kad mato Dalabeherą.

— Kas tu esi ir ko čia atėjai? — paklausė jis smalsiai.

— Ar teisybė, kad paskyrėte tūkstantį rupijų už Dalabeheros galvą?

— Taip, teisybė. Ar tu žinai, kur rasti tą žmogų? — pasiteiravo vadas.

Dalabehera atsakė:

— Klausyk, aš ir esu tas pats Dalabehera, kurio jūsų žmonės niekaip negali surasti. Pats atėjau pas jus. Suimkit mane ir įvykdykit savo pažadą. Užmokėkit tūkstantį rupijų tam nelaimingam žmogui.

Ir papasakojo liūdną to vargšo istoriją, o gale pridūrė:

— Jis nebeturi ničnieko, tik drabužius ant kūno. Negaliu matyti jo nelaimės, todėl ir atėjau čia. Imkit mane ir atiduokit žmogui pažadėtus pinigus.

Britų kapitonas net žado neteko iš nuostabos klausydamasis apie žmogų ištikusią nelaimę ir neregėtą Dalabeheros auką. Pagaliau jo siela praskaidrėjo, ir jis tarė:

— Dalabehera, aš visą laiką labai klydau. Net nenumaniau, kad tu tokios kilnios širdies! Kaip galėčiau kerštauti regėdamas tokį kilnumą? Imk tūkstantį rupijų savo draugui, o tau dovanuju laisvę.

Vargšas, kuris visa tai matė, puolė Dalabeherai į kojas sakdamas:

— Aš maniau, kad tu esi tik turtuolis, kuris kaip ir kiti turtuoliai padeda vargšams, bet dabar pamačiau, kad esi greičiau dievas negu žmogus.

MOTERS KERŠTAS

Senais laikais Orisoje buvo daug nepriklausomų valstijų. Dvi tokios valstijos buvo Bankis ir Khurda. Jos turėjo bendrą sieną ir dažnai susivaidydavo, o kartais net imdavo kariauti.

Bankio radža Dhanurdžaja buvo labai garsus karžygis, kovėsis daugely sunkių mūšių, puikiai valdė lanką ir kardą. Jo žmona Šuka Dei irgi nenusileido vyrui karo mene, plačiai garsėjo kaip šauni raitelė.

Bankis buvo mažesnis už Khurdą, mažiau turėjo ir išteklių bei žmonių. Bet Dhanurdžaja buvo toks drąsus, kad niekam nenorėjo nusileisti, tuo labiau Khurdos radžai. Sykj Khurdos radža užgrobė kelis kaimus pasienyje. Dhanurdžaja drąsiai nužygiavo su savo armija ir stoji prieš įsibrovėlj. Buvo nuožmus mūšis, daugelis žuvo tą dieną. Bet galų gale maža Bankio armija nebegalėjo atsilaikyti prieš smarkų puolimą. Dhanurdžaja pateko priešams į rankas ir buvo nukautas. Pamatę, kad vadas nebegyvas, Bankio kareiviai suprato pralaimėję ir pabėgo.

Netrukus Šuka Dei sužinojo, kad jos vyras žuvo. Liūdesys buvo didžiulis, tačiau akys neašarojo, jose švietė ugnis. Atėjo patarėjai ir vienu balsu paskelbė:

— Mūsų radža nebegyvas. Nebeturime jokios vilties. Verčiau pasiduokime priešui.

— Ar mes kariai, ar bailiai? — piktai sušuko Šuka Dei.

— Ne, ponija, — atsakė jos ministras, — mes ne bailiai. Bet mūsų valstija maža, o armija dar mažesnė. Mes niekad neįveiksim Khurdos. Mūsų radžos nebėra, tu esi tik moteris, o princas Dajanidhis dar vaikas. Verčiau dabar atiduoti dalį savo žemių, negu prarasti viską. Gal Khurdos radžai tiek užteks?

— Ką? Pasiduoti priešui! Taip, aš esu moteris, bet neužmiršk, kad priklausau karžygių kastai, mano gyslose teka kšatrijų kraujas, — piktai sušuko ji ir pasisukusi į generolą tarė: — Aš kovosiu, o jeigu reikės, tai ir žūsiu mūšyje kaip dera karžygiui, bet jokiū būdu neatiduosiu priešui net mažiausio žemės lopinėlio.

Paskui nuoširdžiai paklausė:

— Argi jūs visi nepabėgot iš mūsų lauko? O pasakykit man, ar mano vyras bėgo? Jis narsiai kovėsi ir krito kovoje. Jeigu bijote, tai galite eiti ir pasislėpti namie. O aš traukiu į mūsų lauką. Jei niekas iš jūsų su manimi neis, tai žinokite, kad aš viena, moteris, žygiuosiu pirmyn ir stosiu prieš Khurdą.— Paskui pridūrė: — Su manimi teeina tik tie, kurie nebijo mirti. Tegu visi tą žino.

Sitokie narsūs moters žodžiai uždegė karių širdis.

— Jeigu tu eini kautis,— sakė jie,— tai kaip mes galim pasilikti? Neleisime tavęs vienos. Mes prašėme Badambo radžą pagalbos, gal jis mums padės.

Netrukus didelė armija su Šuka Dei priešaky nužygiavo Khurdos pusėn.

Khurdos radža tuo metu šventė pergalę. Kai jis išgirdo apie naują puolimą, negalėjo patikėti savo ausimis.

— Negali būti,— tarė jis.— Mus puola Bankis su moterimi priešaky? Kaip ji, našlė, pradėjo tokį kvailą žygį vos tik palaidojusi vyrą? Negali būti!

Bet dėl viso pikto jis liepė savo generolui ruošti karui.

Netrukus prie sienos užvirė žiaurus mūšis. Uždegti nepaprastos Šukos Dei drąsos, kareiviai kovėsi kaip liūtai. Daugelis tiesiog žygdarbius darė, ir galų gale Khurdos generolas buvo apsuptas Bankio karių ir nukautas. Khurdos pusėje kilo panika, netrukus Bankio kariai sučiupo ir Khurdos radžą. Surištą grandinėmis atvedė jį pas Šuką Dei. Radža labai gėdijosi tapęs moters belaisviu, moters, kurios vyrą neseniai nužudė. „Argi mirtis mūsųje nebūtų tūkstantį kartų geriau už tokią gėdą? — galvojo radža.— Jos širdis, be abejo, kupina keršto, ji manęs nepasigailės“.

Šuka Dei atsisuko į savo kareivius ir paliepė:

— Nuimkit radžai grandines ir paleiskit jį.— Ir, pažvelgusi į radžą, švelniai tarė: — Gali grįžti į savo kraštą, niekas čia tau nieko nedarys.

Radža labai nustebo pamatęs, kaip viskas pakrypo. „Kaipgi taip? Aš ją laikiau savo priešu, trokštančiu keršto, o ji man dovanuoja laisvę?!“ Žemai nulenkęs galvą, jis pagarbiai tarė:

— Niekada nemaniau, kad būsi man tokia gailestinga.

Šuka Dei atsakė:

— Tu esi mano belaisvis, galėčiau nukirsti tau galvą. Bet kas gero būtų iš to? Aš našlė ir turiu moters širdį. Mano vyras negyvas, baisus skausmas slegia mane. Kaip galėčiau užtraukti

tokią pat kančią kitai moteriai? Aš su tavimi koviausi tik todėl, kad norėjau sugrąžinti Bankiui gerą vardą, o ne iš keršto.

Radža nepaprastai susijaudino ir kurį laiką stovėjo be žado. Pagaliau nuolankiai tarė:

— Tu nugalėjai mane šiandien mūsų lauke, o dabar ką tik nugalėjai dar kartą, nes parodei nepaprastą sielos kilnumą. Ką galėtų pasakyti mano dėkinga širdis, kaip atsilyginti? Aš amžinai lieku tau skolingas ir be kovos atiduodu visus Kusapalos kaimus. Prisiekiu, kad Kħurda daugiau niekada nebepakels kardo prieš Bankj.

Ir dabar Kusapaloje tebestovi kolona, pastatyta narsiosios ir kilniosios Šukos Dei garbei.

PANDZABO LIAUDIES PASAKOS

PANDŽABAS

Žodis „Pandžabas“ sudarytas iš dviejų persų kalbos žodžių — *pandž*, reiškiančio penkis, ir *aab*, reiškiančio vandenį. Užkariautojai persai pavadino šį kraštą penkių upių žeme. Pandžabas užima 50 376 kvadratinį kilometrų plotą, ir gyvena jame 16,7 mln žmonių; gyventojų tankumas — 331 žmogus viename kvadratiname kilometre. Raštingi valstijoje 40,74% gyventojų.

Vakaruose Pandžabas ribojasi su Pakistanu, šiaurėje — su Džamu ir Kašmyru, šiaurės vakaruose — su Himačalu, pietuose ir pietvakariuose — su Haryana ir Radžastanu.

Pandžabas nuo seno garsėja kaip drąsių ir karingų žmonių kraštas. Pagrindinis gyventojų verslas — žemės ūkis, pienininkystė, gyvulininkystė. Vyraujanti kalba — pandžabų. Valstijos sostinė — Čandigarhas.

Pandžabiate — „penkių upių žemės“ kultūroje atsispindi tarpusavyje susipynusios naujos ir senos tradicijos, beveik fanatiškas šio krašto žmonių nuolankumas religinėms dogmoms ir humoro jausmas.

Pandžabo folkloras kupinas savitos jėgos ir gyvybės. Liaudies šventės ir šokiai spalvingi, muzika pavergianti. Tačiau Pandžabe nebeliko profesionalių pasakorių, kurie apsivilkę čogą, užsidėję ryškiaspalvį turbaną ir per petį persimetę krepšį, klajodavo iš kaimo į kaimą džiugindami savo klausytojus.

PRINCO RASALAUŠ NUOTYKIAI

1

Kitados Sialkotą valdė karalius, vardu Salahanas. Jis turėjo dvi žmonas.

Vyresnioji karalienė Achala augino jauną ir gražų sūnų Puraną.

Jaunesnioji, vardu Luna, vaikų neturėjo ir labai pavydėjo Achalai sūnaus. Kartą sumanė ji supykdyti Salahaną su Achala ir jos sūnumi Puranu.

Nekaltas buvo Puranas, bet tylėdamas prisiėmė bausmę. Sėdėjo jis šulinio dugne ir meldėsi.

Ir staiga jo maldą išgirdo šventasis gurus — mokytojas, vardu Gorakhas Nathas. Ištraukė gurus prinčą iš šulinio, prigydė jam rankas ir kojas, ir paliko jis vėl jaunas ir gražus.

Tada Puranas įsivėrė pašventintus auskarus ir sekė paskui šventąjį, kur tik šis ėjo. Dėl tokio atsidavimo mokytojui ėmė žmonės jį vadinti garbinguoju Puranu Bhagatu.

Keletą metų klajojo Puranas Bhagatas po platų pasaulį drauge su Gorakhu Nathu. Tačiau syki pasijuto nebesitverias savy, taip pasiilgo savo motinios.

Gurus Gorakhas Nathas leido jaunikaičiui keliauti į Sialkotą.

Nukako į savo gimtąjį miestą Puranas Bhagatas. Apsistojo sode netoli rūmų, kur dar vaikas būdamas žaisdavo. Sodas buvo pavirtęs dykyne. Puranas Bhagatas priaugino gėlių ir vaismedžių. Ir plika žemė vėl nuostabiu sodu atvirto.

Netrukus žmonės plačiai sušneko apie šį stebuklą. Iš visų karalystės kampelių ėmė jie plūsti geisdami pamatyti jaunąjį atsiskyrėlį.

Išgirdo naujieną ir karalius su karalienėm. Atvyko jie ir pamatė dykynę stebuklingai sužaliavusią. Pamatė visi, net Achala, kuri buvo apakusi beraudodama savo sūnaus. O Puranas Bhagatas palietė motinai akis, ir toji vėl išvydo dienos šviesą.

Patyrusi šį stebuklą, Luna sumanė paprašyti atsiskyrėlį taip seniai trokštamo sūnaus. Puolė jaunoji karalienė jam į kojas ir maldauja:

— O šventasis žmogau, dovanok man sūnų, kad būtų kas džiugina senatvėje Salahanui širdį!

— Bet juk Salahanas jau turi sūnų,— atšovė jai Puranas Bhagatas.— Tai tu jį pražudei. Prisipažink, ką padarei, jei nori, kad dievas tau atleistų.

Kur dings Luna, pakluso. Viską išpasakojo Salahanui — kaip melavo, kaip siekė, kad Puranui rankas kojas nukirstų ir į šulinį įmestų.

Tarė Puranas Bhagatas laimindamas Luną:

— Karalienė, tu manai, kad princas Puranas žuvo. O jis štai stovi priešais tave — aš esu Puranas. . .

Net žado neteko karalienė iš nuostabos. Šitas barzdočius su atsiskyrėlio auskarais — Puranas? Puolė Luna jam po kojom prašydama atleisti.

— Išpildysiu tavo troškimą,— tarė Puranas.— Paimk šį ryžio grūdą. Suvalgyk jį ir turėsi sūnų. Užaugs iš jo jaunikaitis drąsus ir geras. Bet paliks jis tave užaugęs, ir tu kentėsi ne mažiau, negu mano motina kentėjo.

4

Kaip Puranas Bhagatas pasakė, taip ir nutiko: Lunai gimė sūnus.

Šventikai sudarė mažyliui horoskopą. Pranašingasis horoskopas bylojo, jog berniukas būsiąs garsus ir didis. Tačiau dvylika metų jis turįs nematyti nei karaliaus Salahano, nei karalienės Lunos. Jeigu pamatysiąs, šie mirsią.

Paklausė Luna brahmanus, ar negalėtų jų maldos pakeisti sūnaus likimo.

Ir atsakė jai brahmanai:

— Dvylika metų laikyki vaiką tamsiame būste. Niekada pas jį neiki. Tik šitaip gali išgelbėti karalių ir save nuo mirties. Po dvylikos metų išleisk berniuką į dienos šviesą. Jis turės išsimaudyti upėje, kad nusiplautų užkeikimą, ir tik tada galės jus aplankyti.

Karalienė Luna pavadino sūnų Rasalumi, kitaip tariant, Gyvybės pilnuoju. Buvo jis nuostabus berniukas.

Pastatydino karalienė požeminius rūmus ir apgyvendino juose sūnų. Ir atidavė jį auklių ir tarnų globai.

5

Vienuolika metų gyveno Rasalus požeminiuose rūmuose. Jis labai mylėjo motinos dovanotą papūgą ir kasdien su ja šnekėdavosi. Mėgo Rasalus ir jodinėti kumeliuku, gimusiu tą pačią dieną kaip ir jis.

Stiprus ir gražus, protingas ir drąsus buvo princas, o kai jam sukako vienuolika metų, užsigeidė jis pasaulį pamatyti.

Atkalbinėjo jį auklės:

— Niekur neik, kol dvyliktieji metai nesibaigs, taip tau brahmanų užginta.

O Rasalus tarė:

— Aš noriu pasaulį pamatyti, ir niekas manęs nesulaikys.

Pasibalnojo jis savo žirgą, prisisegė šveitrų kardą ir išjojo iš rūmų.

Raudojo auklės princą išlydėdamos. Bet palaimino jį ir brahmanų pamokymo persakyti nepamiršo:

— Sustok, kai upę prijosi, išsimaudyk tyrame vandenyje, apsivilk naujus drabužius ir tik tada keliauk į pasaulį.

6

Pajojo galelį Rasalus ir prijojo upę. Kaip auklės mokė, taip jis ir padarė. Pasinėrė į šventąjį vandenį, apsivilko naujas drapanas. Tada šoko ant arklio ir pasileido ten, kur stūksojo siena aptvertas Sialkoto miestas.

Jojo, jojo Rasalus, kol ištroško, o tada sustojo prie šulinio, iš kurio moterys sėmė vandenį ir pylė į molinius ąsočius. Rasalus paprašė atsigerti. Moterys pagirdė jį ir vėl kibo į darbą.

Rasalus neišmanė, kaip pranešti tėvui, kad jis jau išėjęs iš požeminių rūmų. Ir ėmė jis mėtyti akmenis į ąsočius, kuriais moterys nešė vandenį iš šulinio.

Supyko moterys ir nuėjo karaliui skųstis.

Išklausė karalius Salahanas jų skundą ir pamanė, kad tai dievas Krišnas vėl į žmonių pasaulį sugrįžęs. Paskui jis susiprotėjo, jog tikriausiai tai būsiąs jo paties sūnus Rasalus, kuriuo Krišnas, piemenų dievas, atgimęs. Juk galėjo berniukas ištrūkti iš požeminių rūmų dvylikai metų dar nepraėjus. Nedrįso karalius siųsti savo karių, kad jaunikaitį į rūmus atvestų. Prisiminė Salahanas horoskopą sudariusių brahmanų pranašystę: „Jeigu jaunasis princas pamatysiąs savo tėvą arba motiną dvylikai metų nepraėjus, šie mirsią“. Todėl vietoj molinių davė karalius moterims žalvarinius ąsočius vandeniui iš šulinio semti.

Bet Rasalus nepasidavė.

Ėmė jis leisti aštrias strėles į žalvarinius moterų ąsočius.

Moterys ir vėl pasiskundė karaliui, o šis vis vien nedrįsta kviesti jaunikaičio, ir gana.

Tik Rasalus ilgiau nebelaukė. Soko ant žirgo ir pasileido tėvo rūmų link. Stoję prieš Salahaną ir tarė:

*Pasveikinti tavęs, karaliau, atėjau, ne kenkti tau.
Kodėl veji mane, ką blogo padariau?
Nei skeptro, nei karūnos man nereikia,
Toliau ieškoti laimės trauksiu veikia.*

Tai taręs, jis išskubėjo iš rūmų.

Jodamas rūmų kiemu, išgirdo princas savo motiną, raudančią balkone. Sustabdė Rasalus žirgą ir sako:

*O karaliene liūdinti, nejau
Vien ašaras teliesi dėl sūnaus?
Išaušo man pirma diena šviesi,
Suprask, jei mano motina esi!*

Raudodama atsakė jam karalienė:

*Aš tavo motina, nors šiandie raudu dėl tavęs.
Be abejo, keliauki, kur tave likimas ves.
O jei kur žmonės išsirinks tave karalium,
Dorai, nesutepta širdim valdyki šalį.*

Nusigręžė Rasalus nuo balkono. Ir išjojo laimės ieškoti — raitas ant balto žirgo, pasitupdęs ant riešo papūgą.

7

Jojo, jojo Rasalus ir susitiko dailidės sūnų, kuris panorą prisidėti prie jo. Dar pajogo galelį ir sutiko auksakalio sūnų, o tas taip pat pasiprašė, ar negalėtų keliauti drauge.

Neatsakė Rasalus nei vienam, nei kitam, ir patraukė jie visi trys Hindustano lygumų link.

Visą dieną joję, keliauninkai pasiekė neįžengiamą girią. Ten sustojo pailsėti. Gūdi buvo jų pasirinktoji vieta, todėl sutarė visi trys paeiliui budėti. Pirmasis budėjo dailidės sūnus. Po jo atėjo eilė auksakalio sūnui. O jį pakeisti turėjo Rasalus.

Budi auksakalio sūnus, sergsti miegančius bičiulius, tik žiūri — gyvatė atšliaužia. Auksakalio sūnus ir klausia tą gyvatę:

— Ko tu nori iš mūsų?

Kai budėti atėjo eilė Rasalui, iš krūmų išlindo siaubinga pabaisa.

— Kas tu toks? — sušuko Rasalus.

— Aš atimu gyvastį kiekvienam, kas pasirodo dukart per dvylika mylių aplinkui,— atsakė pabaisa.— Esu šių žemių valdovas. Kaip drįsote įžengti į mano karalystę?

Nieko neatsakė jai Rasalus, paleido strėlę pabaisai į širdį ir užmušė ją.

Nakčiai besibaigiant pažadino princas savo draugus.

Dailidės sūnus tuoj pat atkėlė skydą nuo gyvatės ir parodė savo laimikį Rasalui.

— Tai tik paprasta gyvatė, ne kokia džiunglių karalienė, tarė šis.— Ji net žvirblio neišgąsdintų. Eikite šen ir pažvelkite kokį siaubūną aš nudobiau.

Ir parodė jis draugams negyvą pabaisą. Tie sudrebėjo viešai pagalvoję, koks galas būtų juos ištikęs, jei princas nebūtų to pabaisos užmušęs. Puolė jie ant kelių prieš Rasalą sakydami:

— Netinkamam mes tau, drąsusis prince, į draugus. Leisk mums meldžiamasis, grįžti namo.

Nuliūdo Rasalus, kad reikės su jais išsiskirti, bet primygtinai įkalbinėti nenorėjo. Žinojo daug pavojų laukiant. Taigi atsiverkino draugai ir patraukė kiekvienas savo keliu.

Draugams pasukus atgal, leidosi Rasalus Ravio upės link. Kiaurą dieną jojo ir prijėjo žydrąjį Lahoro miestą.

Turguje jis nustebeš sustojo prie senutės, kepančios duoną.

Triūsia, darbuojas moteriškė, o jos akys čia šviečia, čia ašarom paplūsta. Rasalus ir klausia:

— Ko tu tarpais verki, o tarpais juokiesi?

— Eik savo keliu, jaunikaiti, užuot tuščiai klausinėjęs. Koks tau skirtumas, ar verkiu, ar juokiuosi?

— Noriu sužinoti, ko džiaugiesi ir ko sielvartauji,— atsakė Rasalus.

Patiko senutei jaunikaitis. Apsiašarojo vėl ir ėmė pasakoti:

— Turėjau septynis šaunius sūnus, vaikeli. Šešis suėdė demonas, kuris kasdien atsibeldžia į mūsų miestą ir pasiima sau duoklę — jauną vyrą, buivolą ir krepšį papločių. Šiandien demonui atiteks septintasis mano sūnus, jauniausias ir pats mylimiausias. Matai, dabar mano eilė duoti demonui auką.

Susijaudino Rasalus tokius žodžius išgirdęs.

*Gailiaširdės motulės neišleidžia sūnų,
Visi jie bailiai ligi vieno,
O princai užstoja juos savo kūnu,
Jiems pavojai — tai duona kasdienė.
O neverk, motinėle! Nebijoki lemties,
Tavo sūnui neskirta pražūti.
Na, o man nebaisu nei kovos, nei mirties —
Man žadėta kovotoju būti.*

10

Nušoko Rasalus nuo žirgo ir atsisėdo šalia senutės, kad demonas jį moteriškės sūnumi palaikytų.

Atėjo to pabaisos tarnai.

Pakilo Rasalus ir pasisakė jaunėlis esąs. Pasiėmė jį tarnai kartu su buivolą ir krepšiu papločių. Ir patraukė į džiungles, savo šeimnininko buveinės link.

Joja Rasalus į demono buveinę, tik žiūri — eina to demono vandens nešikas su tymo maišu, pilnu vandens. Pamatė nešikas Rasalų ir šaukia:

— O, kokių puikiu žirgu tu joji! Kur ir pavogei tokį, jaunasis nenaudėli? Tau, valkata, šitas žirgas per gražus. Atiduok man, aš jį suėsiu!

Ir jau žengs prie Rasalaus, jau čiups žirgą už pavadžio.

Išsitraukė Rasalus kardą. Ir vienu smūgiu nurito vandens nešikui galvą nuo pečių.

Pamatęs, kas atsitiko, demonas kad pasileis bėgti kiek kojos neša.

Pro šalį ėjo to demono sesuo. Ziūri, kad brolis lapatuoja baisiausiai persigandęs, ir šaukia jam:

— Kur bėgi, broleli?

— Ar tu nesuprantį, kvaila moteriške, kad čia radža Rasalus, o seniai išpranašauta, kad jis mus visus išmuš! — suriko šis. Ir nėrė į tamsiausią miško duburį.

Sesuo pasileido iš paskos, mat apie garsųjį Rasalų, kuris visus demonus išnovysiąs, buvo daug girdėjusi.

Triukšmas džiunglėse sukėlė ant kojų ir kitus demonus.

Matydami, kad princas nebetoli, nuskubėjo jie pas astrologą ir klausia, ar čia tikrasis jų novytojas pasirodęs.

— Sen, piktieji demonai! — šaukė princas šuoliuodamas ant balto žirgo.— Sen, tai aš, Rasalus, karaliaus Salahano sūnus, visų demonų priešas!

— Ei tu, mažėli, didumo sulig mažuoju mano piršteliu! Ne tavo galioj mus išnovyti — tikrojo Rasalaus žirgas mus sutryps, o jo kardas mus į gabalėlius sukapos! — atsiliepė vienas milžinas pabaisa.

Nė žodžio netarė Rasalus, pastvėrė virvę nuo žirgo balno ir metė ją suringavęs kaip kilpą. Metė — ir apvijo ta virve visus milžinus! Ir sukapojo juos į gabalus.

Joja Rasalus toliau, skelbia visai giriai:

— Sen, demonai! Tai aš, Rasalus, jūsų nugalėtojas!

Išėjo septyni demonai iš savo buveinių ir šaukia:

— Ei tu, mažyli, neriesk nosies! Esi nykštukas, ir tiek. Mes tavęs nebijom! Tikrojo Rasalaus strėlė kiaurai pervers septynis diržus, vienas už kito sudėtus.

— Gerai! Sudėkite septynis diržus ir stokite už jų į eilę! — paliepė Rasalus.— Tada aš jums parodysiu, ko esu vertas!

Demonai taip ir padarė.

Nusitaikė Rasalus ir paleido strėlę. Ir pervėrė strėlė septynis diržus ir visus demonus už jų.

Tuomet nulipdė Rasalus savo statulą ir pastatė ant paaukštinimo džiunglių pakrašty, kad likę gyvi demonai iš baimės drebėtų. Taip ir atsitiko. Vns kyšteli koks demonas galvą iš savo olos, išvysta Rasalaus statulą ir nustērsta iš baimės, kad šis norįs jį užmušti.

Tirtėjo demonai ir olose. Nedrįso lįsti laukan nė maisto pasieškoti. Ir iškraičiojo vienas po kito iš bado. Taip Rasalus nugalėjo visus milžinus.

Po kiek laiko atkeliavo Rasalus į Hastinapūro miestą. Kartą ėjo jis pro gražuolės karalienės Sundranos rūmus. Jų šešėlyje pamatė pelenais išsitepliojusį sadhų, atsiskyrėlį, sėdintį prie rusenančio laužo.

— Kodėl apsirinkai sau vietą prie šių rūmų? — paklausė atsiskyrėlį Rasalus, pagarbiai sukryžiaavęs rankas ant krūtinės.

— Jau dvidešimt dveji metai, kaip aš laukiu, kada galėsiu pažvelgti į karalienę Sundraną,— atsakė šis.

— Paimk mane savo mokiniu! — paprašė Rasalus.— Mane taip pat pasiekė garsas apie jos grožį. Noriu ją pamatyti.

— Regis, tu protingas vaikiną,— tarė sadhus.— O kodėl norėtum mano mokiniu tapti?

— Matai, iki šiol aš nežinojau, kad grožiui lenkiamasi kaip dievams. Šitaip, kaip tu, man gyventi patinka. Tad leiski būti drauge su tavimi.

Perdūrė šventasis atsiskyrėlis mokiniui ausis ir liepė auskarus nešioti. O paskui atskleidė jam savo tikėjimo paslaptis.

Vakarais sadhus visuomet eidavo prašyti išmaldos. Dabar ką gavęs turėjo dalintis su Rasalum perpus, todėl ir pačiam nekažkiek likdavo. Ir sadhų ėmė kasdien kamuoti alkis.

O Rasalus nieko kito nedarė, tik sėdėjo prie laužo laukdamas, kada galės bent žvilgtelėti į karalienę Sundraną.

Nebeteko sadhus kantrybės ir sako:

— Priėmiau tave savo mokiniu tikėdamasis, kad rūpinsies manimi. Maniau, kad maisto eisi per žmones prašyti, laužą kursytysi ir man vandenį ąsotyje nešiosi. O dabar viską turiu daryti aš pats.

— Bet, šventasis žmogau, tu juk nieko nesi man paliepęs,— atsakė Rasalus.— Kaip gali mokinys ką nors daryti be savo mokytojo paliepimo?

— Gerai, nuo šiol tu man tarnausi,— liepė jam atsiskyrėlis. Pasiėmė Rasalus indą išmaldai ir išėjo į miestą elgetauti.

Patraukė jis tiesiai į karalienės rūmus. Atsistojo balkono šešėlyje ir šaukia:

Slovė Alachui! Slovė!
O karaliene,

*Prie tavo slenksčio keliauninkas
Iš tolimos šalies!
O žavioji Sundrana,
Sklinda garsas — gražuolė esi neregėta,
Tad būki dosni tu
Sventuoliui asketui,—
Sušelpk jį ir apdovanok.*

Suminkštino Rasalaus žodžiai Sundranos širdį.
Pasiuntė ji savo tarnaitę, kad duotų Rasalui saują ryžių.
O pati dirstelėjo pro durų plyšį, pamatė, koks Rasalus dailus,
ir krito be žado.

Sušuko Rasalus:
— Alache! Alache!

Suvirpėjo karalienei širdis nuo jo balso. Bet susitvardė gražuolė. Pakilo ji ir įsakė kitai tarnaitei: tegu dar duoda elgetautojui išmaldos.

Toji pamačiusi, koks Rasalus gražus, irgi krito be žado.

Tada žengė per slenkstį pati Sundrana nešdama indą, pilną brangenybių. Sužėrė ji Rasalui visas ir tarė:

— Nuo kada tu auskarus nešioji? Kaipgi jogu tapai? Kokia strėlė iš Kamadevo¹ lanko sužeidė tave? Ko tu čia ieškai? Ar išmaldos prašai kiekvieną moterį, kurią tik sutinki? Ar tik mane, o jogue dailusis?

Pažvelgė Rasalus į karalienę ir atsakė:

*Dar tik diena, kaip auskarus nešioju,
Dar tik diena, kaip jogu aš tapau,
Tik šiandien Kamadevo strėlė mane užkliudė.
Aš savo mylimosios ieškau čia.
O brangenybių man jokių nereikia,
Verčiau man duoki valgymų visokių,—
Dosnumas tavo didelis, matau,
Bet juk nereikia turtų jogui.
Aš išmaldos prašau tiktai tave, Sundrana,
Ir čia, prie rūmų šių, aš ieškau tik tavęs.*

Paraudo Sundrana ir grįžo į rūmus.
O atsiskyrėlis, pamatęs Rasalaus atneštus perlus, labai nu-
stebo ir tarė:

¹ Kamadevas — meilės dievas.

— Jokios naudos iš jų. Aš alkanas ir noriu valgyti.
Sugrįžo Rasalus prie rūmų durų ir šaukia:

*Slovė tau, Alachel! Slovė!
O Hastinapūro karalienė!
Prie tavo slenksčio atėjau
Gražumo tavo sužadėtas.
Puikioji Sundrana, būk dosni
Šventajam vargetai asketui!*

Priėjo karalienė prie durų ir uždainavo:

*O elgeta!
Tavo dantys — tai perlai balti
Tarp lūpų — rubinų karštų.
Pelenuotas, bet jaunas, mielasis, esi!
Tavo akys liepsnoja linksmi.
Nemeluoki, kad nori tik išmaldos tu.
Prašyk tos malonės, kur trokšti tikrai.*

Šyptelėjo Rasalus ir atsakė:

*O gražioji karalienė!
Sakai, mano lūpos — rubinai karšti?
O dantys — perlai baltieji?
Brangenybių visai man nereikia,
Tik valgymų duoki visokių.
Matau, kad tikrai tu be galo dosni,
Bet paimti tiek nedera jogui.*

Susirinko karalienė Sundrana savo brangenybes. O dailiajam jogui liepė palaukti, kol valgis bus pataisytas.

Kantriai laukė Rasalus, nė žodžio nepratarė, mat nenorėjo savo paslapties atskleisti.

Kai jis jau ketino nueiti sau nešinas indu, pilnutėliu skaniausio valgio, karalienė jį paklausė:

*Prince, kuo vardu tu esi?
Neslėpk — ko čia atkeliavai?
Ir kuo vardu tavo tėvai?*

Atsakė jai Rasalus:

*Aš — karalienės Lunos sūnus,
Mano tėvas — karalius Salahanas šaunus,
Aš patsai vadinuos Rasalus ligi šiolei,
Atkeliavau tik tavęs pamatyti, gražuole,
Sužinot, ar tu tikrai tokia daili,
Kaip garsas aplinkui pasklidęs.
Dabar ramiai toliau keliauti galiu,
Tavo skaistųjų veidą išvydęs.*

Grižo Rasalus pas savo mokytoją ir atidavė jam valgį.
Paskui išskubėjo tolyn, mat bijojo, kad karalienė stengsis
jį Hastinapūre sulaikyti.

13

Laukė Sundrana princo ateinant ir kitą dieną. Nesulaukusi
pati nuėjo pas atsiskyrėlį, kad tas pasakytų, kur jo mokinys.

Perpyko jogas. Juk sėdi čia jau dvidešimt metų, bet karalienė
dar nė karto nebuvo jo aplankiusi. O mokinys per kelias dienas
palenkė jos širdį. Tarė atsiskyrėlis:

— Aš suėdžiau savo mokinį. Buvau alkanas, o jis neatnešė
man pavalgyti lig soties!

— Betgi aš siunčiau judviem ir perlų, ir maisto,— sušuko
karalienė Sundrana.— Ar to dar buvo maža, kad jį suėdei?

— Aš buvau alkanas,— pakartojo jogas,— tai ėmiau ir su-
maumojau jį patį. Jo mėsa buvo visai gardi.

— Jei taip, tai suėsk ir mane! — sukliko Sundrana.

Sulig tais savo žodžiais šoko ji į ugnį ir žuvo liepsnose iš
meilės dailiajam Rasalui.

14

Tuo tarpu princas keliavo toliau.

Jojo, jojo, kol prijojo kitą karalystę — tokį slėnį, valdomą
karaliaus Harišo Čandos. Užpuolė keliauninką to karaliaus sar-
gybiniai ir norėjo jį nužudyti.

Princas vienas visiems galvas nukapojo, nuvertė nuo sosto
Harišą Čandą ir pats tapo karaliumi.

Iškaraliavo toj šaly metus, ir vieną kartą kaimyninės šalies
valdovas Sarkapas pasikvietė jį pas save kauliukais sulošti.

Pusiaukelėje užklupo karalių Rasalų audra. Nebuvo kur slėptis nuo griaustinio, žaibų ir lietaus, nebent kapinėse. Pamatė ten Rasalus numirėlj be galvos ir tarė sau:

*Šalia manęs tiktai žmogus begalvis.
Tegu dvasia jo pasirodo, dieve,
Tada gal nesijausiu čia toks vienas.*

Ir staiga jo noras išsipildė! Begalvio numirėlio dvasia sugrįžo į kūną. Nusistebėjo karalius Rasalus ir sako šmėklai:

— Vėjas piktas ir stiprus, debesys pilni lietaus. O tu jokios pastogės neturi. Kodėl gi neguli savam kape?

Atsakė jam numirėlis:

*Kadai kadės buvau toksai kaip tu.
Karūną ant galvos nešiojau.
Ant balto žirgo jodinėjau,
Su priešais koviausi.
Laimingai gyvenau su savo karalienėm...
Bet nuo mirties dienos nešu nelaimių našta.*

Kiaurą naktį kalbėjosi Rasalus su mirusio karaliaus šmėkla. Kai Rasalus jau taisėsi joti toliau, šmėkla paklausė, kur jis keliaujas.

Paiškino karalius Rasalus, kad Sarkapas pakvietęs jį lošti kauliukais.

Šmėkla ir tarė:

— Aš esu karaliaus Sarkapo brolis. Blogas jis žmogus. Kiekvieną rytą atima gyvastį dviem trim žmonėm vien tam, kad savo karališka valdžia pasimėgautų. Jis ir man galvą nurito.

Tokius žodžius išgirdęs, Rasalus ne išsigando, o užsiplieskė žūt būt įveiksiąs užgaidųjį valdovą.

— Gerai,— tarė karaliaus šmėkla,— paimk kelis kaulus iš šio kapo. Pasidaryk iš jų kauliukus žaidimui. Karalius Sarkapas negalės laimėti prieš stebuklingus kauliukus iš žmogaus kaulų.

Joja Rasalus toliau link Sarkapo karalystės, tik girdi — kažkoks balsas sklinda iš degančių džiunglių:

— Gelbėk mane nuo ugnies, gerasis žmogau! Gelbėk mane!

Jojo, jojo Rasalus, o kai prijojo Sarkapo karalystės sostinę, pamatė septyniasdešimt gražuolių karaliaus dukterų, jo pasveikinti ir iš jo pasišaipyti atėjusių. Tačiau jauniausiai princesei krito į akį jaunikaičio grožis, tad ėmė mergelė visaip dailųjį raitelį girti, nors irgi buvo išjuokti ketinusi.

Zinodama, kas laukia Rasalaus tėvo rūmuose, ji tarė:

*O prince dailusis!
Tu lyg suaugęs su savo žirgu baltu.
Apsuk jį, prince!
Tik nesiaikštink, meldžiamasis,
Jei neklausysi, savo dailią galvą palydėsi.
O jei gyvenimas brangus tau, keliauninke,
Maldauju, grįžk atgal! . . . Atgal keliauki sveikas!*

Nusišypsojo karalius Rasalus jaunajai princesei ir atsakė:

*O gražioji mergele!
Iš toli aš čia atkeliavau, \n
Vien pergales ir meilėj, ir kare patyręs.
Sulauks Sarkapas tos dienos,
Kai švystelsiu kardu ir galvą jam nušniosiu.
Tada tu tapsi mano nuotaka, mergele,
Tave ant žirgo užsikėlęs išgabensiu.*

Tokius narsius žodžius išgirdusi, patikėjo jaunėlė princesė jo drąsa. Ir dar labiau jį pamilo.

Tai matydamos, kitos seserys vos nesprogo iš pavydo. Puolė jos tyčiotis iš Rasalaus:

— Kas atsitiko, katyte? — paklausė ją Rasalus.

— Mano kačiukai tupi šitoje krosnyje, dar neišdegtame inde. O puodžius kaip tik ruošiasi kurti ugnį. Vaje, koks baisus galas mano mažylių laukia!

Sugraudino Rasalų katytės sielvartas. Nupirko jis iš puodžiaus krosnį su visais indais ir peržiūrėjo aliai vieną. Galiausiai surado puodą su kačiukais ir atidavė juos motinai.

Dėkinga katė padovanojo jam vieną kačiuką sakydama:

— Gerasis prince, nešiok jį savo kišenėje. Galbūt sunkiu metu jis tau padės.

Įsidėjo Rasalus kačiuką į kišenę ir patraukė rūnų link.

19

Sargybiniai nenorėjo įleisti princo. Bet vos Rasalus išsitraukė savo kardą, pabūgo sargybiniai, kad jų neužkapotų, ir nuvedė princą pas karalių Sarkapą.

Iškėlęs kardą Rasalus pasveikino priešą ir vėl ramiai įkišo ginklą makštin.

Dar sykį pabandė karalius apgaule priešo atsikratyti — pasiūlė jam vyno, į kurį buvo nuodų įmaišyta. Tačiau Rasalus pasuko tiesiai link vietos, paruoštos lošimui.

Buvo paskelbęs Sarkapas, kad pirmąsyk bus lošiama iš jo karalystės. Antrąsyk iš visų nesuskaičiuojamų jo turtų, o trečiąsyk jis užstatysiąs savo paties galvą.

Zaidimą pradėjo Rasalus. Tačiau pamiršo jis šmėklos įspėjimą, kad nieku gyvu neloštų su Sarkapo kauliukais.

O Sarkapas liepė paleisti jo garsiąją žiurkę, toji perbėgo lošimo lentą ir sumaišė kauliukus. Tad pirmą kartą Rasalus pralaimėjo. Teko jam atsisveikinti su savo šveitriuoku kardu.

Antrą kartą žiurkė ir vėl sumaišė kauliukus. Taip Rasalus prarado ir žirgą.

Sušuko žirgas šeimininkui:

*O prince gražusis,
Aš, putojančios jūros sūnus,
Atėjau tau tarnauti.
Neatiduoki manęs!
Kur tik nori kaip paukštis tave nulakdinsiu,
Bet jei rūpi tau čia pasilikti,
Kyštelk ranką kišenėn, kai žaisi!*

Perpyko karalius Sarkapas, kad žirgas savo šeimininkui patarinėja, ir įsakė tučtuojau jį išvesti.

Pasruvo ašaromis Rasalaus akys matant išvedamą žirgą. O šis guodė šeimininką:

*Neverki dėl manęs, brangusis prince,
Neėsiu aš žolės iš rankos svetimos,
Nežengsiu aš į svetimą arklidę.
O tu kišenėn kyštelk ranką, kaip sakiau.*

Prisiminė Rasalus kačiuką, tūnojusį jo kišenėje, ir kauliukus, šmėklos duotus.

Ir tarė karaliui Sarkapui:

— Neliesk mano ginklo ir žirgo, kol nesulošime paskutinį kartą.

Išgirdęs prinčą kalbant tvirtu balsu, sušaukė Sarkapas savo karalienes, girdi, tegu pasižiūrės iš balkono, kaip jiedu lošia. Tikėjosi valdovas, kad jų grožis neleis priešui susikaupti.

Bet visos Rasalaus mintys sukosi tik apie lošimą.

Tarė jis karaliui Sarkapui:

— Dusyk mudu žaidėme tavo kauliukais. Trečiąjį kartą su-loškime manaisiais.

Išsitraukė Rasalus kauliukus. Mažasis kačiukas taipogi išlindo iš kišenės ir atsitūpė prie skylės, iš kurios išbėgdavo karaliaus Sarkapo žiurkė.

Suprato Sarkapas, kad Rasalus nugalės. Sušvilpė jis savo žiurkei. Bet toji nelenda iš skylės, ir gana — kačiuką šalia skylės mato. Taip Rasalus laimėjo paeiliui du kartus. Susigrąžino jis ir kardą, ir žirgą.

Šaukiasi Sarkapas savo demonų, kad jam padėtų. Tik dingt karaliui, kad jo sėkmė priklauso nuo kauliukų. Ir ėmė jis kauliukus maldauti:

*O kauliukai, padėkit man šiandien.
Princas, mano nedraugas, išminties nestokoja,
Nebenoriu aklai bandyt laimės —
Mano gyvastis dabar užstatytas.
Padėkit karaliui Sarkapui!*

O Rasalus savaip Sarkapo maldai antrina, kauliukus užkeikia:

*O kauliukai, vėlės dovanoti,
Žmogaus rankose esat šiandieną.*

*Ne metas kliautis vien laime,
Mano gyvastis užstatyta.
Padėkit man, padėkit,
Tegu laimi teisybė.*

Susijuokė, sukrizeno moterys balkone. Bet Rasalus į jas nė nežvilgtelėjo. O žiurkė bijojo kačiuko ir nesirodė.

Lošimas tęsėsi, ir karalius Sarkapas pralošė pirma karalystę, paskui visus savo turtus ir galiausiai galvą.

20

Kaip tik tą akimirką įėjo tarnas ir pranešė Sarkapui, jog jauniausiajai karalienei gimusi duktė.

Pergedo iš piktumo nugalėtasis karalius ir suriko:

— Tuoju pat eik ir užmušk ją! Ji gimė blogu laiku. Nelaimę ji užtraukė savo tėvui.

Sukrėtė Rasalų karaliaus Sarkapo žodžiai.

— Pasigailėk savo dukterų! Septyniasdešimtosios ir septyniasdešimt pirmosios, o žiaurusis karaliau! Nieko blogo jos nepadarė, kad mirti turėtų! Aš pasiimu jas, ir jei tu prisieksi niekada nebelošti iš kito gyvasties, pasigailėsiu tavęs.

Puolė karalius Sarkapas karaliui Rasalui po kojom ir maldavo pasigailėti.

— Aš niekada nebelošiu iš kito galvos,— žadėjo jis.— Ir tebūnie mano septyniasdešimtoji duktė tavo pati, o septyniasdešimt pirmoji — jos palydovė.

21

Parsirado namo Rasalus su gražuole nuotaka ir jos seseria. Visas Sialkoto miestas išėjo jų pasitikti.

Senasis tėvas pasitraukė iš sosto ir paliko savo sūnų karaliumi.

Daugelį metų laimingai viešpatavo karalius Rasalus, o žmonės šlovino jo teisingumą.

RADŽASTANO LIAUDIES PASAKOS

RADŽASTANAS

Radžastanas, radžputų kraštas, garsėja savo riteriškais papročiais, legendomis ir turtinga pasakojamąja tautosaka; tai šalis, kupina linksmybės ir spalvų, šalis, kurios vyrams ir moterims garbė brangesnė už gyvybę.

Valstijos sostinė — Džaipūras, „rožinis miestas“. Radžastano plotas — 342 214 kvadratinų kilometrų, gyventojų skaičius — 34 mln, raštingumas — 24,05%. Šiaurėje ir šiaurės rytuose jis ribojasi su Hariana, Deliu ir Utaru, rytuose ir pietryčiuose — su Madhja, pietvakariuose — su Gudžaratu, o vakaruose — su Pakistanu. Pagrindinės valstijos kalbos — radžastanų ir hindi.

Į šiaurės vakarus nuo Madhjos valstijos besitęsiančio Radžastano kontūrai primena deimantą. Iš pietvakarių į šiaurės rytus visą kraštą kerta Aravalio kalnagūbris. Šiaurinėje dalyje plyti dykuma ir aukšti uolėti kalnai.

Gamta Radžastane labai įvairi; svilinančią dykumos vidudienio kaitrą naktį ten dažnai pakeičia šalna. Be to, kraštą puošia nuostabūs ežerai ir derlingi slėniai. Radžastane tebėra išlikę senieji kaimo amatai: mėlynoji keramika, rišimo ir atspaudų menas, metalo emaliavimas ir stiklo pūtimas.

Turtingą folklorą paveldėjo šis kraštas. Pasakas liaudis sek-davo visur, tačiau Radžastane jas imta užrašinėti gana anksti. Neprilygstamos pasakos sekamos čia nuo žilos senovės. Vėliau atsiranda pasakoriai, vadinami bhatais, čaranais ir bandžiais, kuriems šis darbas tampa pagrindiniu užsiėmimu, paveldėtu iš tėvų. Jie mokėdavo daugybę pasakų, patarlių ir priežodžių, žinodavo giminių kilmės istorijas. Jie žavėdavo savo klausytoją sumaniai pavaizduodami tuometinius religinius papročius, rūbų madas, įvairius prietarus. Radžastano liaudies pasakos garsios herojais, kurie aukoja gyvybę dėl savo ir savo moterų garbės.

TEVO PALIKIMAS

Gyveno kartą senas išmintingas žmogus, va-
has. Buvo jis varguolis, vos galą su galu su-
plūkėsi kaip įmanydamas, mat davė sau žodį
žūt būt prasigyvens. Dešimtį metų nepritrū-
Singhas dėjo skatiką prie skatiko, ir senatvėj-
kojo. Jo turtas kasmet vis augo, ir štai syk-
pūkėsi turįs, išsikasė jis savo pinigėlius
skaičiuoti. Jų buvo daug, daugiau, negu kas
taupysias. Singhas pardavė savo žemę, palyg-
lį, ir nusipirko didžiulį lauką, patį derlingiaus-
Paskui nukeliavo į gyvulių turgų ir išsirinko
karves, kokias tik galėjo rasti. Daugiau jis n-
Žemė ir gyvuliai nešė didelę naudą, dabar
pūsti.

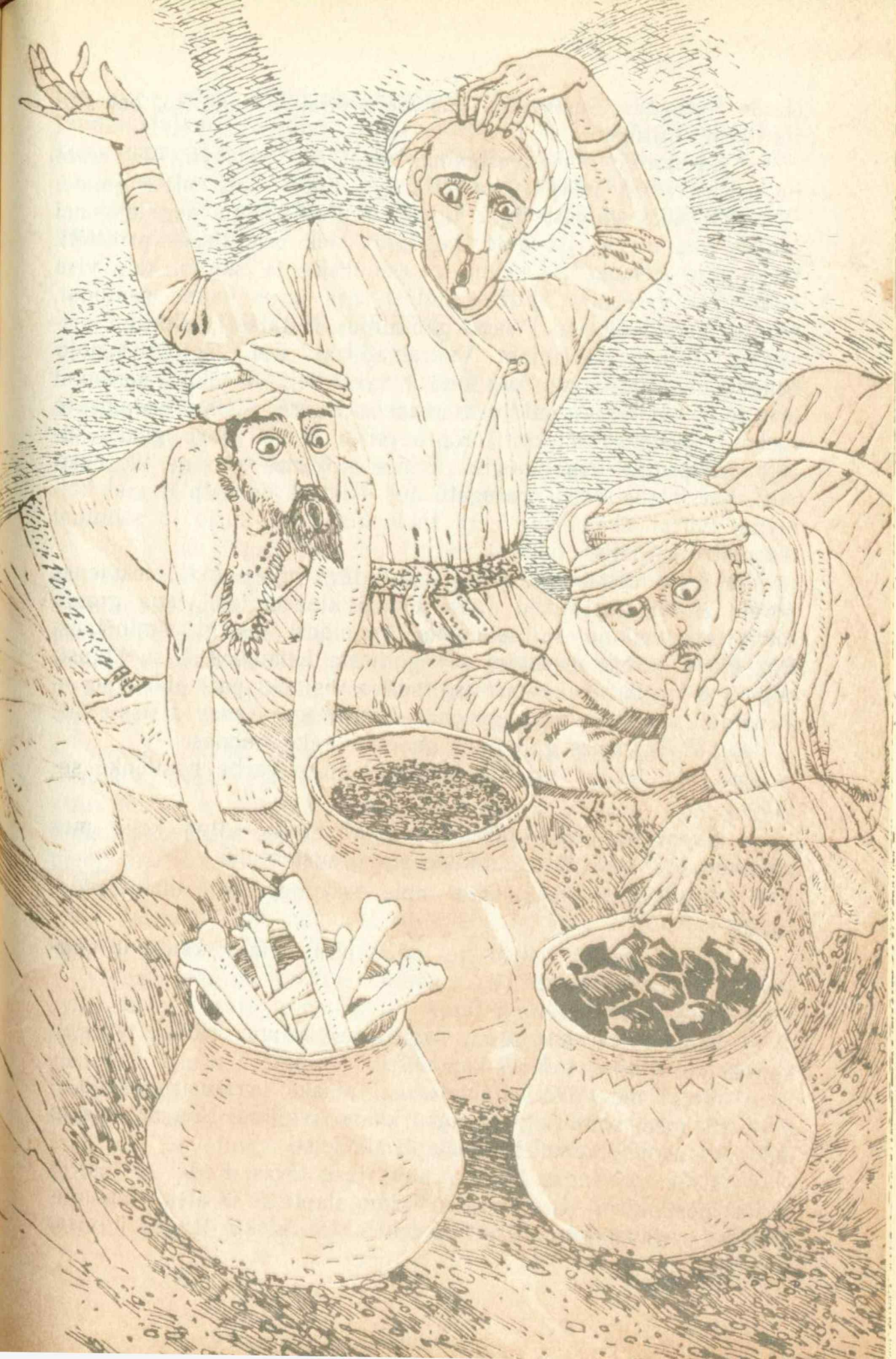
Amaras Singhas turėjo tris sūnus. Jauni
labai vienas prie kito prisirišę, bet daug ko
Amaras Singhas netikėjo, kad broliai taikiai
amželi. Juk sūnūs ves, susilauks vaikų. Ir pra-
šeima ir turtas suskils, mąstė senasis. Ilgai
padalinus turtą, o kai pagaliau rado tinkamą
tė sūnus ir tarė:

— Esu jau senas, nedaug man beliko gy-
uoliai dirbate ir dalijatės tuoj, ką turit, nieko
gali ateiti toks metas, kai panorėsite gyventi
pinau ta diena. Savo turtą paskirsčiau jums
čia, po lova, užkastas mano palikimas. Išsiimk
linkite tik tada, kai jums to būtinai reikės.

Sūnūs sutiko. O Amaras Singhas laiminga
natvės. Po jo mirties kurį laiką viskas ėjos
Broliai uždirbdavo daugiau, negu pravalgyd-
jie viską po lygiai. Tačiau neilgai trukus ved-
tapo tėvais. Vaikai kivirčijosi, žmonos vaidijo
broliams, ir jie nutarė:

— Bus kur kas geriau, jei gyvensim atski-
čams padarysime galą. Tėvas yra kartą sakę
teisingai mums padalino. Kaskime po jo lova
jis palikęs.

Ėmė sūnūs atsargiai po lova kasti ir iškė-
dus. Juos atidengę, viename rado žemės, kita

čiame — anglies. Susižvalgė nustebę broliai. Ko jau ko, bet šito jie tikrai nesitikėjo.

— Ką norėjo mūsų gerbiamas tėvas tuo pasakyti? — svarstė jie.— Kiekvienas indas kažką reiškia, o atspėti mes neįstengiame.

Ilgai suko galvas, ilgai tarėsi broliai, tačiau negalėjo nei įminti šios mįslės iki galo, nei bent kiek prie tiesos priartėti. Galų gale sušaukė jie kaimo vyresnius ir išklojo, kaip visa buvę. Tie vyresnieji didžiai pūtėsi, nes buvo kaimo seniūnai, tad iš aukšto žiūrėjo į savo gentainius ir tarėsi išmintimi pri-lygstą pačiam didžiajam Vakramaditjai. Bet, išgirdę senojo Singho palikimo mįslę, suglumo ir vyresnieji. Kosčiojo, neramiai bruzdėjo, net kelias stiklines vandens išgėrė, tačiau testamentą niekaip neįstengė suprasti. Ką beveiks, didelei savo gėdai, tu-rėjo prisipažinti esą bejėgiai. Trims broliams teko ne tik nusi-vilti, bet ir skaudžiai praregėti. Juk iki šiol jie kaip ir visi kai-mynai tvirtai tikėjo, kad nėra tokio klausimo, kurio jų seniūnai išspręsti negalėtų.

Vis dėlto užsispyrė broliai įminti tėvo mįslę. Māt kiekvienas norėjo žinoti, kuri turto dalis jam priklauso, tad vieną gražią dieną atsisveikino su šeimomis ir leidosi ieškoti išminčiaus. Ėjo, ėjo ir priėjo nuostabų ežerų miestą Udaipūrą. Visų klausi-nėjo trys broliai ir kaskart išgirdavo vis tokį patį atsakymą — šiaurinėje miesto pusėje gyvenęs išmintingas senas atsiskyrėlis.

— Tik jis vienas gali jums padėti,— sakė žmonės.

Patraukė broliai prie jo lūšnelės. Su pagarba nusilenkė se-nukui.

— Šventasis tėve,— tarė vyriausias brolis,— ilgą kelią mes nuėjome, kad savo tėvo palikimo slaptį sužinotume.

Ir papasakojo jis seneliui apie tokį neįprastą turtų pada-lijimą.

— Ką gi galėtų reikšti tie indai, pilni žemės, kaulų ir ang-lies? — paklausė jis.

Syptelėjo atsiskyrėlis ir tarė:

— Sūnau, jei kiek ilgiau pagalvojęs būtum, nebūtų tau rei-kėję keliauti tokios tolimos kelionės.

— Betgi mes tikrai galvojome,— atsakė vyriausias brolis,— ir ne tik mes, išmintingieji mūsų kaimo seniūnai taip pat visaip suko galvas mėgindami šią paslaptį atskleisti.

— Labai protingas žmogus buvo jūsų tėvas. Kodėl gi jūs, jo sūnūs, nesugebate išnarplioti palikimo slapties? O atsakymas pa-prastas: vyriausiajam jis paliko žemės, tai reiškia laukus ir visa,

kas juose auga, viduriniajam paliko kaulų, tai yra gyvulius, o jauniausiajam — anglies, tai yra visą auksą, kurį turėjo. Štai kokia išmintingojo tėvo palikimo slaptis, ir tikiuosi, kad nė vieno jis nebus nuskriaudęs taip gražiai paskirstydamas turtą.

Broliai liko patenkinti. Grįžo į savo kaimą ir gyveno ten ilgai ir laimingai.

GUDRUSIS PREKIJAS

Nelinksmi leido dienas jaunoji prekijo žmona. Nors jau dvylika mėnesių gyveno vyro namuose, vargiai tegalėjo prisiminti, ar buvo nors viena diena, kad jos pats laiku pareitų namo. Išeidavo jis į parduotuvę auštant, o pareidavo vidurnaktį. Vos tik žmona imdavo raukytis ir niurnėti, vyras susierzinęs sakydavo:

— Tu juk žinai, kad, be darbo parduotuvėje, aš turiu dar galybę kitų reikalų. Kalbu įvairiuose susibūrimuose, lankau seniūnų sueigas, be to, daug žmonių, bėdon patekusių, ateina pas mane patarimo. Net pats valdovas klausia mano nuomonės ir prašo pagalbos. Šiaip ar taip, pas mane tu gyveni visko pertekusi, negaliu suprasti, ko tau negerai ir negerai. Turi pustuzinį tarnų, o prie durų tavęs visada laukia karieta.

Gryna teisybė, nebuvo ko jaunai žmonai aimanuoti, nieko ji nestokojo. Nereikėjo jai dirbti jokio darbelio. Turėjo savo žinioje visus turtus, o auksakalys neseniai buvo jai padaręs brangakmeniais nusagstyta vėrinį ir nuostabią aukso grandinėle per juosmenį, prie kurios ji prisikabindavo raktus. Bet vis dėlto jaunoji moteris nuolat skundėsi ir suko galvą, ką čia padarius, kad vyras daugiau laiko namuose praleistų. Ir, kaip vėliau pamatysime, likimas buvo jai palankus.

Vieną rytą, po šventės Gangore, kur buvo garbinama gausybės deivė Gaurė, prekijas jau buvo beišeinąs iš namų, bet čia pamatė savo tarnus laukiant dovanų, kurių jie gaudavo po kiekvienos didesnės šventės. Apdalino šeiminkas tarnus pinigais ir išėjo. Daug reikalų turėjo jis tądien. Galiausiai pusiaunaktį atsisveikino su draugais. Vienas ir perspėjo jį, kad namo jote parjotų, mat pavojinga esą keliauti pėsčiomis tokią vėlyvą valandą. Sutiko su juo prekijas ir, sėdęs ant arklio, leidosi namų link. Reikėjo joti keleliu, kur keliauninkų dažnai tykodavo plėšikai. Vos tik į tą kelelį pasukęs, išvydo prekijas, jog priešais jį svyri-

nėja kažin koks įkaušėlis. Buvo tamsu, ir jis negalėjo įžiūrėti, kas ten toks, be to, nė nesistengė. Buvo įsitikinęs, kad plėšikai ketina įvilioti jį į sąstus ir apiplėšti, todėl nedelsdamas pavarė arklį rishia ir parbloškė tą žmogų. Pasigirdo tik duslus bumbtelėjimas, kai vargšo galva atsitrenkė į kelio akmenis. Nujojęs galelį, prekijas nusprendė grįžti ir pasižiūrėti, kas nepažįstamajam nutiko. Kelias tebebuvo tuščias. Aplinkui — nė gyvos dvasios. Grįžo prekijas ir baisiausiai persigando: nagi žmogus ant žemės — ne koks prašalaitis, o jaunėlis valdovo sūnus. Vos nesusmuko nelaimingasis šalia jo supratęs, kad parblokštas princas mirtinai prasikirto galvą. Ką dabar daryti? Jei valdovas sužinos, prekijas kaipmat pakibs kartuvėse. Jis taip gyvai įsivaizdavo kilpą ant kaklo, kad nejučiom kilstelėjo ranką norėdamas ją atpalaiduoti. Tam, kuris visuomet kitiems patardavo ir padėdavo išsisukti iš nemalonumų, dabar pačiam būtų pravertęs išmintingas patarimas.

Pakėlė prekijas negyvėlį ir lėtai nujojo į priekį. Vienoje gatvelėje stabtelėjo, persimetė numirėlį per pečius ir pirštų galais pritykino prie parduotuvės. Jos durys šį vėlų metą buvo uždarytos ir visos sklendės užšautos. Prekijas žinojo — tai vyno parduotuvė, garsėjanti stipriu vynu iš mahuos žiedų. Jaunasis princas dažnai jį užeidavo. Atrėmė prekijas numirėlį į duris ir dingo tamsoje. Pasiekęs namus, tuoj pat atsigulė. Bet nė valanda nepraėjo, kai pasigirdo triukšmingas beldimas ir kažkas baimės kupinu balsu sušuko:

— Šeimininke, šeimininke, maldauju, padėk man.

— Eik savo keliu,— piktai atsiliepė prekijas.— Ar dabar metas žmones trukdyti?

— Šeimininke, atsikelk, meldžiamasis. Aš patekau į didelę bėdą.

Niurnėdamas atsikėlė prekijas ir atrakino duris. Už jų pamatė būtent tą, kurį ir tikėjosi pamatyti. Tai buvo žmogus, kuriam priklausė vyno parduotuvė. Atrodė vos gyvas iš baimės. Žmogus sušuko:

— Šeimininke, atsitiko baisus dalykas. Jaunėlis princas, aiškiai prisikaušęs, stovėjo atsirėmęs į mano parduotuvės duris. Aš, nieko nežinodamas, atidariau jas. Princas griūdamas kauštelėjo galva į grindis. Ir prisidaužė mirtinai. Jei karalius apie tai išgirs, aš pražuvęs. Šeimininke, atiduosiu tau viso savo gyvenimo santaupas, tik ištrauk mane iš tos bėdos,— ir žmogus atkišo prekijai kapšėlį pinigų pridurdamas: — Čia yra tūkstantis rupijų.

Greit sumetė prekijas, ką daryti, ir kartu su vynininku patraukė prie vyno parduotuvės. Dar kartą persimetė jis negyvėlį princą per petį ir slėpdamasis šešėliuose nuslinko ministro namų link. Gudročius puikiai žinojo, kad tas ministras ruošia sąmokslą prieš karalių. Vis dar neišlįsdamas į šviesą, prisėlino prekijas prie durų.

— Tas jaunėlis princas pats didžiausias nenaudėlis iš jų visų,— pasigirdo balsas viduje.— Jeigu tik galėčiau jį pričiuoti, tikrai užmuščiau.

Daugiau prekijas nebesiklausė. Atrėmė jis princą į duris ir spruko namo. Po pusvalandžio išgirdo garsų beldimą.

— Seimininke, seimininke, maldaujame, kelkis. Mes papuo-
lėme į baisią bėdą.

— Eikit sau,— piktai atsiliepė tas.— Nesikelsiu aš tokiu metu.

— Seimininke, tu privalai. Privalai mums padėti,— maldavo balsas.

Nenorom pakilo iš patalo prekijas ir atvėrė duris. O ten su dviem draugais stovėjo tasai ministras, prie kurio namų gudragalvis ką tik numirėlį paliko.

Iškėlęs kapšą, prigrūstą pinigų, ministras tarė:

— Seimininke, čia penki tūkstančiai rupijų. Savo namuose buvau surengęs vakarėlį. Kai lydėdamas draugus atidariau duris, princas, kuris greičiausiai buvo girtas ir į jas rėmėsi, parkrito ir prasiskėlė galvą. Mirtinai. Jei karalius apie tai sužinos, jis ne tik pakars mane, bet ir visą mano šeimą išmes į gatvę. Seimininke, tu turi padėti man išsisukti.

— Labai jau keblaus dalyko jūs manęs prašote,— suniurnėjo prekijas tarsi tik dabar pakirdęs. Pasidėjo jis pinigų kapšą, užrakino duris ir patraukė su vyrais. Trečiąsyk tą naktį užsimetė jis princą negyvėlį ant pečių ir laikydamasis šešėlių nuslinko rūmų link. Laimei, visi sargybiniai snaudė.

— Per daug puotavo ir lošė Gangoro šventėje,— sumurmėjo sau prekijas.

Patyliukais prisėlino prie rūmų durų ir atrėmė į jas princą. Jau buvo beneriąs šalin, kai viduje išgirdo piktą karaliaus balsą:

— Tas tavo jaunėlis sūnuš, karaliene, daro gėdą visai šeimai. Dėl tavęs aš jam visada atleisdavau, bet tegu tik jis dar kartą įsivelia į nemalonumus, tai gaus, ko nusipelnė, ir tu puikiai supranti, ką tai reiškia.

Išgirdęs atveriant duris, prekijas be kvapo nulėkė namo. Sunkiai šniokštuodamas įsiropštė į lovą. Po penkiolikos minučių pasigirdo smarkus beldimas.

— Tuoju pat atidarykit,— garsiai paliepė balsas už durų.

— Netrukdykit man ilsėtis tokiu metu! Drožkit, iš kur atėję, ir pasibelskit grįžę iš ryto.

— Karaliaus vardu, atidaryk!

Pašoko prekiyas iš lovos ir atidarė duris. Priešais stovėjo du karaliaus sargybiniai.

— Valdovas įsako tau nedelsiant prisistatyti.

Išėjo prekiyas su jais. Rūmuose jis rado karalių ir karalienę papludusius ašaromis. Karalių lovoje gulėjo negyvas princas.

Valdovas sušuko:

— Klausyk, tu vienintelis visoje karalystėje gali man pamtarti, ką daryti. Aš troškau savo sūnaus mirties, o kai atidariau duris, jis virste įvirto vidun, trinktelėjo žemėn ir prasiskėlė galvą. Tikriausiai buvo girtutėlis, kad griuvo taip sunkiai. Šiaip ar taip, galvą prasikirto mirtinai. Jei žmonės sužinos, kas nutiko, visa karalystė pasišiaus prieš mane, apkaltins dėl jo mirties. Ką man daryti, kad atrodytų, jog princas pats nusigalavo?

Tuoju pat sumetė prekiyas, ką karaliui patarus. Ir gudriai pamokė:

— Tėve, pasiųskite savo šauklius su būgnais, tegu plačiai apskelbia, jog princui įgėlusi nuodinga gyvatė, bet daktarai kaip bejmanydami stengiasi jį išgelbėti.

Nutraukė nakties tylą būgnų dundesys ir išnešiojo liūdną žinią sostinės gatvėmis ir skersgatviais. O ankstų rytą kitas būgnininkas pranešė, kad princas pasimirė.

Prekijui už jo gudrų patarimą karalius įteikė kapšą su dešimčia tūkstančių rupijų. Pargrįžo jis namo nusivaręs nuo kojų, bet turtingas. Tą naktį jis susikrovė nemaža turto, o mažai te-trūko, kad būtų patekęs budeliui į nagus.

Todėl prekiyas davė žodį nuo šiol pareidinėsiąs namo anksti.

O jaunoji to gudročiaus žmona nebeturėjo kuo skųstis.

SIKIMO LIAUDIES PASAKOS

SIKIMAS

Sikimas — nedidelė kalnų valstija Himalajų rytuose. Šiaurėje ją supa Tibetas, vakaruose — Nepalas, rytuose — Bhutanas. Į pietus nuo Sikimo driekiasi Vakarų Bengalija.

Valstijos plotas — 7299 kvadratiniai kilometrai, gyventojų skaičius — 0,3 mln, raštingumas — 33,83%. Sostinė — Gangtokas. Pagrindinės kalbos — bhutų, nepaliečių, lepčų ir anglų.

Manoma, kad pirmieji Sikimo gyventojai lepčiai atkeliavo iš Asamo kalnų. Jie išpažįsta budizmą.

Aplink budistų vienuolynus ėmė kurtis kaimai. Vienuoliai, vadinami lamomis, būdavo nepaprastai gerbiami bendruomenėje. Seniau lamos buvo vieninteliai žmonės kaime, mokėję skaityti ir rašyti.

Kaip ir visos pasaulio gentys, lepčiai labai mėgsta pasakas. Šaltomis žiemos dienomis jie susėda aplink ugnį ir pasakoja įvairiausias istorijas apie pasaulio sukūrimą, lepčų giminės atsiradimą, jos didvyrių nuotykius. Kartais jie riečia linksmus anekdotus ar seka stebuklines pasakas.

LAMA LHATSUNAS ČHEMBAS

Turi Sikimas šventąjį globėją, lamą Lhatsuną Čembą. Sakoma, kad juo esąs vėl atgimęs didysis indų mokytojas Bhim Mitra, sklinda garsas, kad tai jis, lama, platinęs budizmą Sikime. Juk Lhatsunas Čembas buvęs tasai žmogus, kuris karūnavo Phuntšogą Namgjalą, pirmąjį čogjalą — šio krašto valdovą. Daug vienuolynų čia atsiradę šventojo lamos dėka, ir daug pasakojimų sklinda po šalį apie jo nežemišką galią.

Gimė Lhatsunas Čembas 1595 metais pietryčių Tibete. Dar labai jaunas būdamas, tapo jis lama ir skersai išilgai išmaišė visą Tibetą mokydamasis daugelyje vienuolynų. Neilgai trukus pagarsėjo visame krašte kaip didžiai mokytas ir išmintingas vyras. Patsai didysis Lhasos lama jį pažinojo ir labai gerbė už išsimokslinimą ir dievotumą.

Sakoma, kad būtent lamos Lhatsuno patartas didysis lama nuvykęs pas kinų imperatorių, ir šis susitikimas buvęs lemtingas Tibeto istorijai. Žmonės pasakoja, jog didysis Lhasos lama nujaukęs garsų išminčių ateinant jo aplankyti dar šiam nepasiekus Potalos rūmų, lamos buveinės. Todėl lama įsakęs rūmų sargybiniams pagarbiai sutikti svečią.

O sargyba neatpažinusi Lhatsuno Chembo, mat šis savo papratimu papūtęs trimitą, padarytą iš žmogaus šlaunikaulio. Supykę sargybiniai jam sutrimitavus, čiupę Lhatsuną ir pririšę netoliese prie uolos už bausmę, jog drįsęs taip arti rūmų trimituoti. Tuomet šventasis lama ėmęs ir sudrebinęs visą Potalos kalvą, kad praneštų šeimininkui apie savo atvykimą.

Vos įleistas pas didįjį lamą, Lhatsunas drąsiai priėjęs ir, dideliame kitų lamų nustebime, trenkęs jam kumščiu. Tada prie visų nusižiukčiojęs ir taręs lamai:

— Netrukus tau teks keliauti į Kiniją; kelyje tau grės didelis pavojus, bet sudavęs kumščiu aš tave nuo jo apsaugojau. Tačiau vieną dieną Kinijoje tu įkliūsi į bėdą! Perskaityk šį raštą, kurį tau duodu, ir viskas baigsis laimingai.

Tai taręs, padavė jis didžiajam lamai ritinį popieriaus ir tęsė:

— O kad žiaukčiojau jūsų visų akivaizdoje, tai reiškia, jog manęs paklausęs tu įgysi didelę valdžią ir didžiai praturtėsi.

Buvo lemta išsipildyti šiai šventojo pranašystei. Neilgai trukus nukeliavo didysis lama į Kiniją, kur jį iškilmingai priėmė pats imperatorius. Tačiau sumanė dieviškasis valdovas patikrinti, ar lama iš tikrųjų neregėtai išmintingas, ir paklausė jį, kokia tikroji vaivorykštės spalvų prasmė. Tai ir buvo bėda, lamos Lhatsuno išpranašauta, bet didysis lama nepamiršo išminčiaus duotojo rašto ir deramai atsakė į klausimą. Imperatorius liko didžiai patenkintas ir reikšdamas pagarbą gausiai apdovanojo svečią.

Pargrįžęs į Tibetą, didysis lama jautėsi be galo dėkingas Lhatsunui ir pakvietė jį dirbti pas save, bet lama Lhatsunas nesutiko. Mat jis buvo ką tik perpratęs vieną laišką, paliktą gauraus Rimpočės, didžiojo indų mokytojo, skelbusio Budos tikėjimą Tibete ir išskyrusio lamas iš budistų vienuolių.

— Aš turiu atverti Šiaurės vartus į tolimąjį ryžių slėnių kraštą Sikimą,— tarė sau Lhatsunas.— Gurus Rimpočė nori, kad aš tai padaryčiau, kad stiprinčiau tikėjimą tame krašte.

Ir nusprendė lama Lhatsunas keliauti per Džongrio kalnus, bet niekaip negalėjo surasti kelio, vedančio į Sikimą. Tad ap-

sistojo oloje ir ėmė melstis ir medituoti. Sakoma, kad jį ten ap-
lankęs pats kalno dievas Kangčendžunga, pasivertęs laukine
žąsimi. Kangčendžunga atrodęs toks didingas, kad šventasis lama
parašęs jam ištisą maldų knygą.

Bet pėsčiomis pereiti Himalajų Lhatsunas vis tiek negalėjo.
O kad nerado kelio į pietus, į savo tikslą, tai ėmė ir skriste
perskrido viršukalnes atkaklusis lama, savo stebuklingas galias
pasitelkęs. Kitoje pusėje jį pasitiko du lamos, atkakę iš pietų
ir vakarų. Susirinko jie visi trys prie Kangčendžungos kalno, lep-
čų vadinamo Džoksamu, kitaip sakant, trijų galingųjų susitikimo
vieta.

Prisiminė trys šventieji lamos guraus Rimpočės pranašystę,
jog keturi taurūs broliai, iš keturių pasaulio šalių atkeliavę,
susitiksia šiame laukiniame krašte ir įkursią karalystę, kurio-
je klestėsias Budos mokymas. Tad ėmė šventieji tartis, kaip
suradus ketvirtąjį lamą, kuris turėtų pasirodyti iš rytų.

Būrė, būrė jie ir atsekė, kad Čambio slėnyje esąs toksai la-
ma — Phuntšogas Namgjalas. Tas ketvirtasis lama ir tapo čog-
jalu, viso Sikimo valdovu. Žmonės kalba, jog akmeninis krės-
las, saugomas Dubdžio vienuolyne Džoksame, senojoje Sikimo
sostinėje, esąs sostas, kuriame buvo karūnuotas pirmasis čogjalas.

TAMILNADO LIAUDIES PASAKOS

TAMILNADAS

Tamilnadas plyti Indostano pusiasalio pietinėje dalyje. Rytuose jo krantus skalauja Bengalijos įlanka, vakaruose — Arabijos jūra, o jo kaimynės — Keralos ir Karnatako valstijos.

Tamilnado sostinė — Madrasas.

Valstijos plotas — 130 069 kvadratiniai kilometrai, gyventojų skaičius — 42,3 mln, raštingumas — 46%. Oficiali kalba — tamilų, bet vartojamos ir kitos Indijos pietų kalbos bei jų dialektai, o taip pat hindi ir anglų kalbos. Didelė gyventojų dalis šneka ir urdu gudžaratų kalba. Madrasas yra daugiatautis miestas.

Tamilai labai protingi, taupaus, praktiško ir darbštaus būdo. Jei prireikia, jie atkaklūs ir ištvermingi. Ši itin patriotiška tauta ištikima savo liaudies tradicijoms, šventėms, dainoms, šokiams, muzikai, valgiams ir tautosakai; ji daug daugiau yra davusi gretimiems kraštams, negu paėmusi iš jų. Tamilnadą puošia didelės upės ir ežerai. Praeityje nepatyrę musulmonų antplūdžių, tamilai pagrįstai gali didžiuotis savo šalies kultūra, išvystyta kalba ir literatūra.

VIDAMUNDANAS IR KODAMUNDANAS

Seniai seniai Thiruelos mieste gyveno Vidamundanas ir Kodamundanas. Vardai labai alitiko jų elgesį ir būdą. Mat Vidamundanas nuolat stengdavosi visokių daiktų iš žmonių iškaulyti, net jeigu šie ir labai nenorėdavo su jais skirtis, o Kodamundanas buvo baisus godišius ir šykštuolis ir visaip sukdavosi, kad tik nereikėtų ko nors atiduoti.

Kiekvieną dieną Kodamundanas traukdavo nuo trobos prie trobos sakydamas, kad pas jį valgo brahmanai, ir šitaip surinkdavo po kelis padžius¹ ryžių. Nemaža dosnių žmonių juo patikėdavo, mat šykštuolis stengdavosi per dažnai pas tą patį aukoto-

¹ Padis — svorio matas, maždaug ketvirtis svaro.

ją nepakliūti, kad nesukeltų įtarimo. Šitaip jis gebėjo išmaitinti savo šeimą ir gyventi gana pasiturinčiai. Tačiau kitiems išmaldos Kodamundanas niekada neduodavo. Jis imdavo meluoti, jog tuo metu jo namuose kaip tik valgą keli brahmanai, taigi tegu prašytojas užeinąs kitą dieną. Taip sukdamasis, šykštuolis nieko nepavaišindavo nė kąsneliu valgio.

Apie Kodamundano apgavystes išgirdo Vidamundanas. Ir davė sau žodį žūt būt pavalgysias pas Kodamundaną. Tvirtai pasiryžo Vidamundanas: kad ir kaip sunku būtų, kad ir kiek laukti reikėtų, vis vien privers šykštuolį nusileisti.

Vieną gražų rytą nuėjo jis prie Kodamundano trobos ir sakosi norįs pas jį pavalgyti. Bet šykštuolis atrėžė:

— Šiai dienai aš jau pakviečiau dešimt brahmanų. Ateik rytoj.

Pamindžiukavo Vidamundanas, pagalvojo ir sutiko. Kitą rytą tuo pačiu metu jis vėl atkako pas Kodamundaną ir tarė:

— Kvietei mane ateiti šiandien, štai aš ir čia.

Suprato Kodamundanas, jog lengvai neišsisuks. Grįžo jis į vidų ir apsakė viską žmonai. Paskui liepė jai gultis lovon ir dėtis, kad labai skauda galvą. Tada išėjo ir sako Vidamundanui:

— Gryna tiesa, kad kviečiau tave šiandien. Bet mano žmonai naktį užėjo tokie galvos skausmai, kad dabar jokio brahmano negalime priimti. Maloniai prašome apsilankyti kurią nors kitą dieną.

Vidamundanas atsakė:

— Ir dėl tokios menkos priežasties tu nenori pamaitinti brahmano? Aš pats moku taisyti valgius. Tik leisk man užsirišti prijuostę ir įeiti virtuvėn. Ateik ir tu. Kaipmat pasitaisysime pongalo² ir sau, ir tavo žmonai.

Nežino Kodamundanas, ką bedaryti. Galiausiai nusprendė vis vien išprašysias Vidamundaną tuščiu pilvu, bet iš pradžių leisias jam valgius pataisyti. Ir žmona bent kartą pailsėtų. Taip pasvarstęs, Kodamundanas ir sako Vidamundanui:

— Gerai, eime į virtuvę.

Vos tik šis sutaisė gardų patiekalą, Kodamundanas apsimetė prisiminęs:

— Aš teturiu tik vieną gysločio lapą valgiui pasidėti. Eik ir atnešk dar.

² Pongalas — valgis iš pasūdytų ryžių, virtų su lėšiais ir paskanintų pakepintais kmynais ir juodaisiais pipirais.

Ką darys Vidamundanas, išėjo.

Tada Kodamundanas nuėjo pas savo žmoną ir sako:

— Leidau tau pailsėti nuo valgio gaminimo. Dabar pasiunčiau tą įkyruolį atnešti gysločio lapų. Kai tik jis grįš, imkime bartis. Aš tave neva prilupsiu, o tu imk garsiai raudoti. Jisai pasiklausys, pasiklausys ir turės išciti nieko nepešęs.

Sulig tais jo žodžiais parsirado Vidamundanas, gysločio lapais nešinas. Šeimininkas su žmona, kaip ir buvo susitarę, šoko bartis. Žmona šaukė:

— Ką tu darai? Kas tik atėina į šiuos namus, tu kiekvieną puoli valgydinti. Namuose nieko nebeliko. Kodėl tu negalvoji apie savo šeimą?

O vyras nepasidavė:

— Koks tavo reikalas, kad aš brahmanus vaišinu? Aš leidžiu tik savo sunkiai uždirbtus pinigus. Ir nieko neprašau iš tavo tėvo!

Sulig tais žodžiais Kodamundanas pakilo ir atsivėdėdamas ėmė daužyti sieną. O jo žmona garsiai pravirko.

Visa tai girdėdamas, Vidamundanas nusprendė, jog dabar netinkamas metas pasirodyti. Nuėjo jis į sandėliuką šalia virtuvės ir užsiglaudė už mėšlo krūvos.

Daužė, daužė Kodamundanas sieną, kol pavargo. Apsižvalgė — Vidamundano niekur nematyti, ir sako žmonai, kad svečias jau išėjęs ir jie gali ramiai papietauti. Taip taręs, išdėliojo valgi ant dviejų gysločio lapų.

Susėdo abu, ir šykštuolis kad ims girtis:

— Lupau, lupau tave, o nė karto neprisiliečiau.

Žmona jam atitaria:

— O aš kad verkiau, tai verkiau — be perstojo.

Čia Vidamundanas, kuris netoli virtuvės slėpėsi, kad sušuks:

— O aš sugrįžau, nors nebuvo išėjęs.

Puclė jis virtuvėn ir atsisėdo priešais gysločio lapą, ant kurio jau buvo maistas padėtas. Nebeliko šykštuoliui šeimininkui kas daryti, teko pavaišinti svečių.

Taip Vidamundanas sočiai papietavo pas Kodamundaną.

PASAKA APIE ŠVIESĄ

Buvo kartą turtingas pirklys. Turėjo jis sūnų ir dukterį. Duktė gyveno sandoroj su savo vyru, o sūnus — su savo pačia. Bet brolis ir sesuo labai viens kitą mylėjo. Jie sutarė, kad jei-gu vienam gimsianti duktė, o kitam — sūnus, būtinai juos apves-dinsią, ir tada šeimos ryšiai nenutrūksią. Po kiek laiko broliui gimė trys sūnus, o seseriai — trys dukterys. Pirklys vis labiau seno ir vieną dieną numirė. Kadangi jis buvo smarkiai prasisko-linęs, skolintojai išsidalino jo turtą, o sūnui nieko ir neliko.

Pirklio dukters vyras buvo didžiai turtingas. Jo verslas kles-tėte klestėjo. Dvi dukteris jis ištekino už dviejų turtuolių ir jau ruošėsi trečiosios vestuvėms. Bet čia trečioji duktė priminė tė-vams, ką jie buvo dėdei žadėję. Jaunėlė sakė, kad visi jos pus-broliai nenorį vesti, kol ji ištekėsianti, ir kad ji eisianti už vie-no iš jų.

Tai išgirdusi, motina apstulbo.

— Abi tavo seserys nutekėjo į turtingas šeimas. Jeigu tu eisi už vargšo, kuris tegalės tau duoti tik sausą paplotėlį, kaipgi jos tave gerbs? — kalbėjo ji.— Žinok, jei užsispirsi tekėti už pus-brolio, aš atiduosiu tave į jų namus, bet išmesiu iš savo širdies.

Mergaitė vis vien nepasidavė. Ji buvo tvirtai nusprendusi eiti tik už savo pusbrolio.

Nebeliko motinai kas daryti. Pranešė ji broliui, kad atiduo-da savo jaunėlę vienam jo sūnų į žmonas. Išgirdo šią naujieną brolis ir neapsakomai apsidžiaugė. Netrukus jie visi atšoko ves-tuves. Kiti du brolio sūnūs vedė mergaites iš neturtėlių šeimų. O jaunėlės tėvai nuo vestuvių apie savo dukterį nieko nė girdėti nenorėjo.

Sandoroje gyveno jaunėlė su vargšo šeima ir niekada savo vyrui nepamainė, kad turtuolė yra buvusi. Visi trys broliai užsi-dirbdavo pragyvenimui siuvinėdami figmedžio lapus ir pardavi-nėdami juos turguje. Taip ir vertėsi diena iš dienos.

Vieną kartą tos šalies karalius maudėsi kvapniuosiuose alic-juose. Žiedą jis buvo nusimovęs ir pasidėjęs ant grindų. Staiga atskrido erelis, pačiupo žiedą ir numetė pirklio sūnaus kieme. Namie buvo tik jauniausioji martelė. Pakėlė ji žiedą, prisirišo prie savo sario kamučio ir niekam apie tai nepasisakė.

O karalius pamatė, kaip erelis nugvelbė žiedą. Jo pasiunti-niai mušdami būgnus išnešiojo žinią, kad tasai, kuris žiedą su-

ras ir grąžins karaliui, gaus, ko tik panorės. Išgirdo tai jaunėlė. Papasakojo ji viską savo vyrui ir tarė:

— Eikime pas karalių ir grąžinkime jam žiedą. Tačiau žinok — turtų aš jo neprašysiu. Kad ir ką aš karaliui sakyčiau, būk patenkintas ir nepyk ant manęs.

Vyras sutiko. Nuėjo jiedu į rūmus ir atidavė karaliui žiedą.

Apsidžiaugė karalius žiedą atgavęs ir paklausė, kokio atlygio jie norėtų. Moteriškė atsakė:

— O valdove! Turtų aš neprašau. Vienintelis mano troškimas, kad penktadienį niekas nedegtų šviesos savo namuose. Net rūmuose tegu nebus nė žiburėlio. Apgarsink, valdove, kad tik aš viena galiu užžiebtį visas savo lempas.

Sutiko karalius. Apgarsino jis visam miestui, kad kitą penktadienį draudžias uždegti šviesas namuose, o kas nepaklausysias, tam būsią išdurtos akys. Tik jaunėlė pirklio duktė turinti karaliaus leidimą kitą penktadienį žibinti šviesą.

O jaunėlė tuo tarpu paprašė savo dieverius, kad šie pasiskolintų nors du varakanus¹ ir penktadienį užžibintų namuose daugybę žiburėlių. Vienam dieveriui prisakė stovėti prie laukų durų iš gatvės, kitam — iš kiemo pusės. Jeigu kas norės įeiti vidun, tegu įleidžia tik su sąlyga, kad svečias nebeišeis, o jeigu kas norės išeiti, tegu išeina, bet tik su sąlyga, kad atgal nebegrįš.

Gavo trys broliai du varakanus. Nupirko aliejaus, molinių lempų ir medvilnės tiek, kad apšviestas būtų visas namas.

Pagaliau atėjo ilgai lauktas penktadienis. Jaunėlė ir abi dieverių žmonos kiaurą dieną pasninkavo, o vakare užžiebė šviesas visame name.

Kaip karalius įsakė, taip ir buvo — miestas skendėjo tamsoje. Turto deivė Lakšmė klaidžiojo nuo durų prie durų, bet niekur negalėjo susirasti nė menkiausio žiburėlio. Galų gale priėjo prie jaunėlės namų. Čia pamatė stovintį jos dieverį. Pasiprašė Lakšmė įleidžiama vidun. Paklausė dieveris, kas ji tokia, ir liepė prisiekti, kad vidun įžengusi išeiti nebenorės.

Sutiko Lakšmė su jo sąlyga, nes niekur daugiau šviesos rasti negalėjo. Vos tik jai įėjus, skurdo deivė, Lakšmės sesuo, netverianti gyventi su ja po vienu stogu, turėjo palikti savo buveinę. Smuko ji pro kiemo duris, pamatė jas saugantį kitą brolių ir pasiprašė išleidžiama. Prisiminė šis brolienės žodžius. Pasiteiravo.

¹ Varakanas — smulkus pinigas, apytiksliai trys su puse rupijos.

kas ji tokia, ir leido išeiti tik išgavęs pažadą, kad daugiau ne-
begrįšianti. Pasižadėjo deivė ir dingo iš tų namų.

Kitą rytą atsikėlę trys broliai ir jų žmonos rado visus indus,
krepšius ir dėžes pilnus auksinių pinigų. Taip jie atsikratė skur-
do, o turto įsigijo lig valios. Nuo to laiko jų namuose ėmė lan-
kytis jauniausios dukters tėvai ir seserys.

Ir iki šiolei žmonės kiekvieną penktadienį uždega namuose
visas šviesas ir meldžiasi kviesdami deivę Lakšmę.

UTARO LIAUDIES PASAKOS

UTARAS

Utaras — viena iš tankiausiai apgyvendintų valstijų Indijoje. Jos plotas — 294 413 kvadratinų kilometrų, gyventojų skaičius — 110,9 mln, tankumas — 377 žmonės viename kvadratiniam kilometre, tačiau jų raštingumo procentas itin žemas — tik 27,28%. Valstiją puošia didžiulės ir sraunios upės, kalnai ir slėniai, lygumos ir sniegynų plotai. Utare gyvena daug įvairaus išsivystymo lygio etninių grupių. Valstijos sostinė — Laknau.

Siaurėje Utaro valstija siekiasi su Tibetu ir Nepalų, kuris nuolat veikia jo kultūrą bei tradicijas, vakaruose ir pietvakariuose — su Himačalu, Hariana, Deliu bei Radžastanu. Iš pietų jį supa Madhja, o iš rytų — Biharas. Šie kraštai panašūs savo kultūromis ir tradicijomis, nes juose gyvena ir musulmonai, ir induistai, o pagrindinės kalbos — hindi ir urdu. Kaimynai Utarui darė didelę įtaką, bet ir jis pats nemažai yra jiems davęs.

Skurdesnių valstijos rajonų gyventojai dažnai keičiasi. Sėslūs žmonės didžiuojasi savo krašto kultūra, tvirtai prisirišę prie savo tikėjimo, tradicijų, liaudies papročių, dainų, šokių ir apskritai viso kultūrinio palikimo. Tiesa, valstijoje, kurioje yra dvidešimt universitetų, daug mokymo ir mokslo tyrimo institutų, būtų galima tikėtis ir aukštesnio raštingumo procento.

Utaro folkloras kilęs iš įvairių šaltinių. Jį stipriai veikia ir induistų, ir musulmonų papročiai. Panašios dainos, šokiai ir pasakos sutinkamos induistų gyvenamose teritorijose Bihare, Radžastane ir Madhjos valstijoje. Utaro pasakos gausios ir įvairios.

Šioje valstijoje gyvena daug skirtingų rasių ir tautelių. Ryškaus savitumo kraštui teikia tokios istorinės vietos kaip Agra su Tadžmahalo mauzoliejumi ir Fatehpur Sikriu. Ypač žavus ir savitas pietvakariuose esantis Bundelkhandas.

KAIP SURADZMALAS Į DANGŲ KELIAVO

Seniai, labai seniai viename Barabankio mieste gyveno karalius, kuris turėjo artimą patikėtinį, išmintingą ir gabų ministrą, vardu Adžitas Singhas. Kiti dvariškiai jam labai pavydėjo, o ypač Suradžmalas. Kartą susimokė jie prieš ministrą, nuėjo pas karalių ir sako:

— Valdove, neseniai Adžitas Singhas gyrėsi, jog galįs padaryti tai, ko niekas kitas nesugebąs, netgi tavo didenybė. „Adžitui Singhui nieko nėra neįmanomo!“ — štai ką jis pasakė.

— Oho! — sušuko karalius.— Tai jis tapo toks tuščiagarbis, kad manosi esąs geresnis už mane!

Apsidžiaugė dvariškiai išgirdę karalių taip šnekant ir suprato, kad jų sumanymas pavyks. Todėl Suradžmalas tęsė:

— Didysis karaliau, reikėtų parodyti Adžitui, kas čia tikras valdovas. Ko gero, jis tai užmiršo. Aš gal kai ką pasiūlyčiau, jei tu, didysis karaliau, pritartumei.

— Ką gi? — susidomėjo karalius.

Suradžmalas paaiškino:

— Valdove, užduok jam tokius darbus, kokių netgi jis, Adžitas Singhas, negalėtų atlikti.

Pagalvojo karalius, pagalvojo ir nusprendė, kad tai neblogas pasiūlymas, tad liepė Suradžmalui paskirti tas užduotis. O Suradžmalas ir kiti sąmokslininkai jau buvo pasiruošę — prikrovė jie pilną didelį kambarį medvilnės ir tarė:

— Valdove, liepk Adžitui Singhui visą šią medvilnę per rytojaus dieną suverpti.

Pasikvietė karalius ministrą ir sako:

— Rytoj tu turi suverpti šią medvilnę, o jei nesuverpsi, liepsiu nukirsti tau galvą.

Išsigando Adžitas pamatęs, kad kambaryje medvilnės prikrauta ligi lubų, ir nusiminęs patraukė namo. Visą dieną vaikščiojo jis prislėgtas, o naktį negalėjo užmigti. Kitą rytą ėmė Adžitas svarstyti, ar ne geriau jam būtų upėje nusiskandinus, užuot leidus negarbingai nukirsti galvą. Tad išėjo jis iš namų ir pasuko mišku upės link. Eina, eina, tik žiūri — atsiskyrėlis sėdi figmedžio šešėlyje. Nusilenkė Adžitas, palietė jam kojas ir paprašė palaiminimo. Atsiskyrėlis jau žinojo ministro bėdą, todėl tarė:

— Gyvastis žmogui yra šventa dovana, ir nedera jos siūlo nutraukti, vos tik noras užaina. Aš padėsiu tau visus sunkumus įveikti. Grįžk atgal ir vykdyk karaliaus paliepimus.

Sulig tais žodžiais padavė atsiskyrėlis Adžitui Singhui stebuklingą ratelį, kastuvą ir dalgį, palaimino jį ir dar kartą liepė grįžti namo. Pasiėmė Adžitas verpimo ratelį ir nuėjo į rūmus. Vos tik pastatė Adžitas ratelį ant grindų, tas kad ims patsai suktis — akimoju suverpė kilogramą medvilnės! Iki pietų darbas buvo baigtas ir karaliaus paliepimas įvykdytas. Apstulbo Suradžmalas ir jo draugai tai pamatę. Bet vis vien nenusileido:

— Kažkaip sugebėjo šitas sukčius duotą darbą atlikti, bet lengvai mes jo nepaleisime.

Vėl nuėjo jie pas karalių ir sako:

— Valdove, suverpęs visą medvilnę, Adžitas Singhas pradėjo dar labiau pūstis ir girtis, kad gali padaryti tai, ko pats karalius nesugeba. Liepk jam, didysis karaliau, rytoj nupjauti javus karališkuose laukuose.

Patiko karaliui toks pasiūlymas, pasikvietė jis Adžitą Singhą ir tarė:

— Laukuose jau pribrendo kviečiai. Žiūrėk, kad rytoj juos nupjautumei.

Karaliaus laukas buvo beveik penkių šimtų akrų didumo,— vienas žmogus nė per mėnesį derliaus nenuimtų. Vėl puolė į neviltį Adžitas Singhas. Bet svarstydamas, kaip iš tos bėdos išsisukus, prisiminė jis atsiskyrėlio duotą dalgį.

— Ko gero, jis toks pravartus kaip ir verpimo ratelis,— pamane Singhas ir kitą rytą užsimetęs dalgį ant pečių nužingsniavo į lauką. Vos tik Singhas pradėjo pjauti, dalgis išslydo jam iš rankų ir skriedamas žaibo greičiu per akies mirksnį nupjovė visą akrą javų! Kelios valandos tepraėjo, ir visas laukas virto ražiena!

Labai nustebo Suradžmalas tai pamatęs, bet tučtuoju ėmė sukti galvą, kaip dar galėtų pakenkti Adžitui. Todėl, karaliui atvykus, jis ir tarė:

— Valdove, tavo kviečiai nupjauti, bet aš girdėjau Adžitą Singhą vėl giriantis: „Padariau tai, ko karaliaus darbininkai per savaitę nepadarytų. Mat kaip pažeminau išdidų karalių!“ Tokio jo pasipūtimo, valdove, nebegalima kęsti.

— Tai kokį darbą tu jam vėl duotumei? — paklausė karalius. Suradžmalas atsakė:

— Didysis karaliau, sėjai tau reikia vandens, tad įsakyk jam

iškasti tuziną šulinių. Bus ir tau nauda, ir tą tuščiagarbį nubausi.

Vėl pasikvietė karalius ministrą ir tarė:

— Du užduotus darbus tu įveikei, bet dabar aš noriu, kad rytoj iškastumei tuziną šulinių. Jei neiškasi, liepsiu nukirsti tau galvą.

Nusiminė Adžitas Singhas, nes ir vieną šulinį iškasti būtų ne jo jėgoms, o ką kalbėti apie dvylika. Besvarstydamas prisiminė atsiskyrėlio kastuvą, tad kitą dieną pasiėmė jį ir nuėjo kasti. Vos tik įbedė Adžitas kastuvą į žemę, stebuklingas įrankis iššoko jam iš rankų ir duobė bematant pagilėjo per pėdą. Adžitas daugiau nieko nedarė, tik žiūrėjo, kaip ligi pietų visi šuliniai buvo iškasti. Dvariškiai stebėjosi ir kalbėjo:

— Be abejonės, velniai padeda šitam žmogui. Reikia kažkaip juo atsikratyti.

Susimetė visi vienon krūvon, pasitarė ir vėl siunčia Suradžmalą pas karalių. Nuėjo tas ir sako:

— Karaliau, Adžitas labai gudrus. Gal vertėtų pasiųsti jį į dangų, tegu sužino, ar laimingai ten gyvena tavo didenybės tėveliai.

— O kaip jis į dangų nukeliaus? — nustebo karalius.

— Tai labai lengva,— paaiškino Suradžmalas.— Įsakyk sukrauti laužą ir užvesti ant jo Adžitą. Tada reikia užkurti ugnį, dar užpilti lydyto sviesto ir kvapniųjų aliejų, ir ministras į dangų jote nujos ant dūmų!

Patiko šis pasiūlymas karaliui, patikėjo jisai, kad jeigu ministras jau atliko tiek sunkių darbų, tai gali ir sužinoti, kaip sekasi jo tėvams danguje. Tad įsakė karalius kurti laužą. Veltui bandė prieštarauti Adžitas. Pamatęs, kad kitos išeities nėra, ministras paprašė apkrauti jį žabais, o pats tuo tarpu su stebuklinguoju kastuvu išsikasė tunelį nuo laužo iki savo namų. Kai ugnis įsiliepsnojo, karaliaus dvariškiai pasileido šokti iš džiaugsmo, kad pagaliau iš Adžito beliksią pelenai. Kai dūmai ėmė verstis kamuoliais, jie karštai sušuko:

— Žiūrėkit, žiūrėkit, Adžitas jote joja į dangų ant dūmų!

Syptelėjo sau Adžitas tuos šauksmus išgirdęs ir nusileido gilyn į tunelį.

Po mėnesio ministras pasirodė rūmuose. Visi jau buvo jį pamiršę, o Suradžmalas su kitais sąmokslininkais ėmė tirtėti iš baimės jį matydami. Karalius, dvariškiai,— visi, kurie ten buvo, akis įsmeigę spoksojo į Adžitą. O šis tarė:

— Valdove, tavo tėvai gyvena gerai ir laimingai. Didžiai gerbiamas tavo tėvelis karaliauja danguje, tačiau jam labai reikėtų patikimo ministro. Kai aš papasakojau jam apie tą paprastą būdą, kuriuo Suradžmalas pasiuntė mane į dangų, karalius panorė, kad pas jį atvyktų pats Suradžmalas. Ten jis būsiąs paskirtas vyriausiuoju ministru ir sėkmingai padėsiąs valdyti kraštą.

Patiko karaliui tokie žodžiai, ir jis sušuko:

— Tučtuojau siųskite Suradžmalą į dangų, mano tėvui jo labai reikia!

Nespėjo Suradžmalas persigandęs nė atsikvošėti, o jau pasiūto užkeltas ant laužo. Bematant valdiniai suskato pilti sviestą ir uždegė ugnį.

Dvariškiai vienu balsu sušuko:

— Žiūrėkit, Suradžmalas jote joja į dangų ant dūmų!

Į dangų Suradžmalas iš tiesų nukeliavo, bet žemėn niekada nebegrįžo.

STEBUKLINGOJI LOVA

Kartą gyveno dailidė, vardu Sitalas. Darbas jam nesisekė, todėl jo šeima nuolatos badavo. Vieną dieną Sitalo motina ir sako:

— Sūnau, kaip mums gyventi, jei tu nė skatiko neuždirbi? Aš jau sena, man pinigų nereikia, bet pagalvok apie savo žmoną ir vaikus. Neturi jie nei kuo pilvą numaldyti, nei kūną nuo šalčio pridengti. Nors dėl jų pasistenk.

Jautrus žmogus buvo Sitalas ir labai susigėdo motinos žodžius išgirdęs. Pasiėmė savo įrankius ir šoko lovą dirbti. Taip į darbo dailidė, kad tik kalė, obliavo dieną naktį, nei valgyti, nei gerti jam neberūpėjo. Galiausiai darbas buvo baigtas, o lova išėjo nepaprastai graži: visuose jos kampuose stovėjo po vieną medinį kareivį. O nuostabiliausia, kad tie kareiviai galėjo judėti ir kalbėti kaip žmonės. Nugabeno Sitalas lovą į karaliaus rūmus ir šaukia:

*Kas nemiega, viską pasiekia,
Kas miega, viską praranda.
Pirkite lovą! Nepaprastą lovą!*

Tai išgirdęs, karalius liepė atvesti dailidę ir apžiūrėjo, kokią prekę jis taip giria. Pamatęs, kaip puikiai lova padirbta, paklausė dailidę, kiek už ją norėtų.

Sitalas atsakė:

— Didysis karaliau, dabar aš nieko už ją neimsiu. Pirma išbandyk, jeigu ji tau pasirodys puiki, kaip tik tokia, kokios trokšti, galėsi atsilyginti kiek tinkamas dailidei Sitalui, kuris gyvena Barhaikigalyje!

Sulig tais žodžiais jis nusilenkė ir išėjo.

Nekantriai laukė motina grįžtančio sūnaus. Ji jau vaizdavosi didelius turtus, kurių valdovas nepašyktėsiaš Sitalui. Žiūri — ogi sūnus ir vėl pareina tuščiomis rankomis. Baisiausiai nusivylė motina ir klausia:

— Kas atsitiko, sūnau, kad karalius pasiėmė tokią puikią lovą ir nieko už tai nedavė?

Sitalas atsakė:

— Karalius norėjo man užmokėti, bet aš jam pasiūliau: tegu pirma išbando, o jau tada atsilygins.

Nusijuokė motina iš tokio nesumanumo ir tarė:

— Sūnau, padarei tikrą kvailystę! Karaliaus nuotaikos labai nepastovios. Čia jis patenkintas, čia tūžta. Dievai žino, kaip jam pasirodys. Be to, juk žinai patarlę: „Verčiau žvirblis rankoje, negu briedis girioje“.

O Sitalas atsakė:

— Motin, aš jau palikau lovą karaliaus rūmuose ir nebega-liu jos susigrąžinti. Tikėkimės, kad neapsišoviau.

Tuo tarpu karalius liepė pastatyti lovą miegamajame ir ilgai nelaukęs atsigulė. Jo mintys buvo užimtos valstybiniais reikalais, todėl jis visą naktį negalėjo užmigti. Išmušus vidurnaktį, pirmasis kareivis atsitraukė nuo lovos ir tarė kitiems trims:

— Jūs likite sargyboj, o aš apeisiu karalystę ir pažiūrėsiu, kas laimingas, o kas — ne.

Tie atsakė:

— Būk ramus, mes liksim čia ir saugosim valdovą.

Ir išžygiavo kareivis. Atsidūręs gatvėje, pamatė demoną, slankiojantį aplinkui ir garsiai riaumojantį. Kareivis jį ir klausia:

— Kur tu eini?

Demonas piktai dėbtelėjo ir atrėžė:

— O kas tau rūpi? Einu, kur man patinka. Jau daug žmonių suėdžiau, o šiandien noriu sumaumoti karalių.

Kareivis tarė:

— Aš esu karaliaus sargybinis. Pirmiausia tu turėsi su manim susiimti, jei karalių suėsti nori. Nagi parodyk, ką gali!

Tokius žodžius išgirdęs, puolė demonas kareivį, o tas tik šast į šalį. Demonas virtinkšt ant žemės, o kareivis išsitraukė

kardą ir sukapojo jį į gabalus. Nugalėjęs pabaisą, grįžo kareivis į valdovo miegamąjį ir atsistojo prie lovos. Kiti jo ir klausia:

— Papasakok mums, broleli, kas atsitiko tau bevaikštant.

Kareivis atsakė:

— Šiąnakt aš užmušiau demoną, kuris varė siaubą visai karalystei. Jis jau buvo surijęs baisybę žmonių. Susitikau jį kryžkelėje ir sukapojau kardu. Dabar karalystės gyventojai galės būti ramūs visiems laikams!

— Puiku,— tarė vienas kareivių,— bet kodėl tu stojai su juo į kovą? Ar pats demonas pasiūlė tau kautis?

— Ne,— atsakė pirmasis,— tiesą sakant, tai aš mečiau jam iššūkį. Mat šiąnakt jis ketino sumaumoti karalių!

Tai išgirdęs, karalius pakilo, pasikvietė rūmų panaktinius ir liepė jiems patikrinti, ar kareivis teisybę sakęs. Grįžę pasiuntiniai pranešė, jog netoliese tikrai gulys negyvas demonas.

Kitą rytą, vos atsikėlęs, pasikvietė karalius dailidę Sitalą ir davė jam vežimą aukso, perlų ir brangakmenių sakydamas:

— Paimk, čia tau atlygis! Tavo lova neįkainojama, ir aš labai laimingas, kad ją įsigijau.

Kitą naktį vėl atsigulė karalius į stebuklingąją lovą. Šį sykį jis nutarė būtinai budėsiąs, mat niekaip negalėjo užmiršti, kas nutiko praeitą naktį. Vidurnaktį savo draugus paliko antrasis sargybinis. Nulipo jis nuo lovos pakylos ir išvertė akis: nagi juoda kobra susirangiusi ant karaliaus šlepečių! Išitraukė sargybinis kardą ir sukapojo ją į gabalėlius. Tada padėjo šlepetes į vietą ir grįžo prie lovos. Taip greit jį vėl matydamas, pirmasis kareivis nustebejęs sušuko:

— Ei! Tu kaipmat sugrįžai!

— Broleliai,— tarė antrasis kareivis,— iš rūmų man neteko nė išeiti. Vos tik nulipęs, pamačiau baisingą gyvatę ant karaliaus šlepečių. Tad sukapojau nenaudėlę ir grįžau į savo vietą. Manau, kad padariau tokį pat naudingą darbą kaip ir tu, bičiuli, ar ne?

— Žinoma,— patvirtino pirmasis kareivis.— Tu išgelbėjai karaliaus gyvybę.

Labai stebėjosi karalius tokius žodžius girdėdamas, tad pakilęs iš lovos pasiėmė žibintą ir apšvietė grindis. Tikrai, šalia šlepečių tyso sukapota gyvatė! Kitą rytą pasiuntė karalius dailidei du vežimus brangenybių.

Trečią naktį atėjo eilė trečiajam kareiviui.

— Bičiuliai, dabar išeinu aš. Saugokite lovą, kol manęs nebus,— tarė jis.

Priėjęs karalius iždą, pamatė kareivis keturis vagis, laužiančius sieną. Jis tyliai sustojo tamsoje ir stebi, ką šie darys. Vagys pramušė skylę, trys sulindo į vidų, o vienas pasiliko saugoti. Susikrovė grobikai į maišus visas karaliaus brangenys. Tuo tarpu kareivis prisėlino prie sargu palikto vagies ir suvarė kardą jam į pilvą. Krito vagis negyvas, nespėjo nė žodžio ištarti. Tada kareivis pats atsistojo prie skylės, kurioje galėjo tilpti tik vienas žmogus. Vagys ėmė lįsti vienas paskui kitą. Kai tik kuris išlenda,— kareivis ir nukerta jam galvą. Šitaip greitai jis susidoruoja su visais įsibrovėliais. Sukrovė maišus su turtais atgal į lobyną, užtaisė skylę sienoje ir grįžo į miegamąjį. Taip ilgai jo laukę, kiti kareiviai ėmė teirautis:

— Broleli, kur tu buvai visą laiką? Mes jau manėme, kad pražuvai!

Kareivis ir sako:

— Tai tiesa, ilgai užtrukau ir jau beveik rytas, bet nuveikiau didžiai naudingą darbą. Keturi vagys kėsinosi išplėsti karaliaus iždą. Aš užmušiau juos visus, o pinigus ir brangakmenius atgal sudėjau.

Apsidžiaugę kiti trys tai išgirdę ir tarė:

— Puiku, bičiuli! Tu šauniai pasidaravai vienas su keturiais vagimis susidorodamas.

Karalius tylėdamas viską išklausė, o paskui pašoko ir pats nuėjo pasižiūrėti, kaip ten buvę. Žiūri — keturi vagys tyso negyvi, o jo turtai sukrauti į maišus, bet neišnešti. Kitą rytą vėl pasikvietė jis dailidę Sitalą ir sako:

— Ta lova iš tiesų neįkainojama. Kad ir kiek tau už ją duočiau, vis tiek būtų per maža.

Tai taręs, dovanojo karalius dailidei deimantų ir brangiųjų akmenų vėrinį ir daug aukso.

Ketvirtą naktį karalius vėl akių nesudėjo norėdamas pažiūrėti, kas atsitiks. Prisiminė jis dailidės žodžius: „Kas nemiega, viską pasiekia, kas miega, viską praranda“. Kol karalius apie tai mąstė, nuo pakylos nulipo ketvirtasis kareivis. Kiek paėjęs, išvydo jis ginkluotą iki dantų nepažįstamą žmogų, bandantį įlįsti pro langą. Sustabdė jį kareivis ir klausia:

— Kas tu toks?

Nepažįstamasis išdidžiai atrėžė:

— O kas tau darbo? Pasitrauk iš kelio arba susidorosiu ir su tavimi. Aš einu nužudyti karaliaus, jis mano mirtinas priešas.

— Mat kaip,— pašaipiai atkirto kareivis.— Štai kodėl tu brau-

niesi tarsi vagis. Jeigu būtumei drąsus vyras, nesikėsintum atimti gyvybės miegančiam, o pakviestum jį garbingon kovon. Koks tu bailys!

Paraudonavo iš pykčio nepažįstamasis ir suriko:

— Man atrodo, išmušė tavo valanda. Jei ištarsi dar bent žodelį, aš tave užmušiu!

— Nagi pažiūrėkim, kuris kurį užmuš,— atšovė kareivis išsi-traukdamas kardą.

Puolė jie vienas kitą, ir užvirė baisi kova. Bet netrukus pradėjo silpti nepažįstamasis, o kareivis sulig kiekvienu kirčiu stūmė jį vis arčiau sienos. Nė per žingsnį nenusileido jis niekšui ir galų gale persmeigė jį vienu stipriu dūriu. Nepažįstamasis krito ant žemės negyvas. Narsusis kareivis nusivalė kardą ir grįžo į savo vietą. Draugai puolė jį klausinėti:

— Labai patenkintas atrodai, brolau. Ką nuveikei šią naktį?

Kareivis atsakė:

— Iš tiesų galiu būti patenkintas, nes ką tik nugalėjau mirtiną karaliaus priešą, kuris lipo pro langą norėdamas mūsų valdovą nužudyti.

— Puiku! — sušuko kiti.— Dabar karalius galės būti ramus.

Tai išgirdęs, karalius pašoko ir pažvelgė pro langą. Iš tikrųjų — blausioje žibinto šviesoje jis pažino savo priešą, gulintį negyvą. Apsidžiaugė valdovas, nes nebeliko jam ko bijoti.

Kai tik išaušo diena, vėl pasikvietė karalius Sitalą ir tarė:

— Niekada neįstengsiu atsimokėti už tą neprilygstamą lovą, mano drauge. Keturi tavo kareiviai išgelbėjo ne tik visą karalystę, bet ir mano paties gyvybę. Todėl nuo šiol tu būsi pirmasis ministras ir mano bičiulis.

Sulig tais žodžiais apkabino jis dailidę ir gausiai apdovanojo. Neužsibuvo Sitalas ilgai pas karalių,— nuskubėjo namo pranešti gerą žinią motinai ir žmonai.

VAKARŲ BENGALIJOS LIAUDIES PASAKOS

VAKARŲ BENGALIJA

Vakarų Bengalijos plotas — 87 853 kvadratiniai kilometrai, gyventojų skaičius — 54,5 mln. Raštingumas — 41 %. Valstijos sostinė ir geografinis centras — Kalkuta. Valstybinė kalba — bengalų.

Siaurėje Vakarų Bengalija ribojasi su Sikimu, rytuose — su Asamu ir Bangladešu, vakaruose — su Orisa, Biharu ir Nepalų, o iš pietų pusės jos krantus skalauja Bengalijos įlanka. Valstijoje nemažai įvairių etninių grupių. Senieji gyventojai turėjo didelės įtakos visai jos kultūrai ir religijai.

Pagrindinis gyventojų verslas — žemdirbystė, daugiausia auginama ryžių, kviečių ir džiuto, kuris čia vadinamas aukso pluoštu. Didelę gyventojų dalį sudaro bežemiai darbininkai ir smulkūs valstiečiai.

Vakarų Bengalijos liaudies pasakos vadinamos *rup-katha*, tai reiškia „nuostabios, stebuklingos istorijos“. Jos sekamos improvizuojant, savitai kuriant gyvą fantazijos pasaulį. Kaskart keičiasi pasakos forma ir atspalvis, o protingas pasakotojas, profesionalas ar šiaip senelis, visada turi omenyje klausytojų nuotaiką ir progą. Seniau vyrai, pasakotojai profesionalai, klajojantys iš kaimo į kaimą, pasitiedavo demblį medžio šešėlyje, ir bemažtą minia žmonių susirinkdavo paklausyti pasakų, dažnai jų pačių sukurtų.

Buvo ir kita profesionalių pasakotojų grupė. Tai alapinės — moterys kirpėjos, kurios ponių kambariuose su alta, specialiu raudonu skysčiu, dažydavo joms kojų pirštų nagus ir sekdavo pasakas, kad ponios nenuobodžiautų. Kartais dalis istorijos būdavo sudainuojama.

MAHUA

* * *

Pasaka apie Mahuą — tai beveik kiekviename Bengalijos kaimelyje žinoma liūdna istorija apie didelę meilę, tikėjimą ir sužlugusias viltis. Galimas daiktas, jog pasaka turi realaus pagrindo, nes joje aprašytos vietovės žinomos ir dabar. Tebėra didžiulis tvenkinys, kurį, kaip kalbama, iškasęs Homra, pasakos herojės čigonės Mahuos tėvis. Maždaug prieš 350 metų šią istoriją įamžino kaimo poetas Dvidža Kanajis, sukūręs 750 posmų baladę. Ši pasaka greičiausiai atsiradusi Bangladeše, kuris kitados buvo Bengalijos dalis.

* * *

Seniai seniai vieno brahmano šeimoje gimė mergaitė, vardu Mahua. Tačiau šešių mėnesių ją pavogė čigonų vadas Homra. Tuo metu Bengalijoje dar buvo daugybė čigonų taborų, kurie keliaudavo iš vienos vietos į kitą ir užsidirbdavo pragyvenimui dainuodami, šokdami arba rodydami įvairiausius pokštus. Ką kurie krepšiuose nešiodavosi gyvates. Užgrojus fleita, jos imdavo linguoti pagal melodiją. Užaugo Mahua čigonų tabore, griežtai prižiūrima čigonų vado Homros. Buvo ji labai graži ir meilaus būdo. Poetas Dvidža Kanajis vadino ją „perlu ant kobros kaklo“. Mergaitė nuostabiai šoko ir pritraukdavo daugybę žmonių.

Kartą čigonų taboras atklydo į princo Naderčando rūmus. Tėvo princas neturėjo, tik motiną, kuriai jis buvo didžiausias turtas. Karalienė troško, kad jos sūnus kuo greičiau vestų.

Ėmė čigonai rodyti stebuklingus pokštus ir visaip kitaip linksminti prinčą. Tarp jų buvo ir Mahua. Vos išvydo ją karalaitis, ir įsižiebė jo širdyje karšta meilė.

Įsimylėjęs princas visaip stengėsi susitikti mergaitę, o šiai gražus jaunikaitis taip pat patiko. Vieną vakarą Mahua nuėjo su ąsočiu prie upės atsinešti vandens. Tai pamatęs, princas irgi nuskubėjo iš paskos. Štai kaip aprašomas baladėje jų pirmasis pasimatymas:

„Jis: Tu skubi pripilti ąsotį vandens. Kaip nuostabiai atrodai šį vakarą!

Ji: Keistas tu princas. Nedrašu man su tavimi kalbėtis.

Jis: Vos pamerkei ąsotj, mergele, ir švelniai vanduo suraibu-
liavo. Kokia nuostabi esi! Nusišypsoki man, gražuole, kal-
bėki su manimi, niekas mūsų nemato. Kas tavo tėvas ir
motina?

Ji: Aš neturiu tėvų nei brolių, prince. Aš kaip žolelė vėjyje,
nėra žmogaus, kuriam širdį atverti galėčiau.

Jis: Kieta tavo širdis. Veltui švaistai savo jaunystę.

Ji: Kietos tavo ir tavo tėvų širdys, jei nuotakos tau dar ne-
surado, juk jau suaugęs vyras esi.

Jis: Netiesa, miela mergaite, nors kietos mano ir mano tėvų
širdys, bet patikėk manim — jei tu būtum mano, iš kieta-
širdžio tapčiau mylinčiu vyru.

Ji: Begėdis tu, jaunikaiti! Įžeidžia mane tavo žodžiai! Ištrauk
ąsotj ir pats šok į upę.

Jis: Mielai paklusčiau tavo žodžiams, gražioji mergaite,— jei tu
būtum upė, norėčiau aš nuskęsti joje.“

Daug tokių epizodų vaizduojama baladėje.

Paslapčia susitikinėdavo abu įsimylėjęliai, ir kartą prisiekė
jie vienas kitam amžiną meilę ir ištikimybę. Bet girdas apie jų
pasimatymus netruko pasiekti čigonų taboro vadą Homrą. Ne-
norėjo jis nė pagalvoti, kad Mahua juos paliktų, nes ji buvo
visų pasirodymų puošmena. Jei nešoks Mahua, tai argi rinksis
žmonės kitų žiūrėti? Po kiekvieno mergaitės šokio ant žemės
birdavo stambūs ir smulkūs pinigėliai.

Tad išbarė savo užaugintą mergaitę Homra ir paliepė tabo-
rui vėl ruoštis į kelionę. Jautė — kuo greičiau paliks Naderčando
žemes, tuo geriau. Bet princas su Mahua dar spėjo kartą susitik-
ti prieš taborui iškeliaujant.

Prisiekė Naderčandas Mahuai amžiną meilę ir pasakė, kad
norėtų išvykti su ja iš savo karalystės ir apsigyventi kur nors
toli toli, kad Homra jų pasiekti negalėtų. Pravirko čigonė tai iš-
girdusi, „tarsi vijoklis apsvyniojo rankomis apie jo kaklą“ ir
tarė:

— Būtum gėlė, mano mielasis, paslėpčiau tave prie krūtinės.
Aš taip tave myliu, jog negaliu net pagalvoti, kad dėl manęs
tau tektų palikti savo rūmus ir motiną. Maldauju, užmiršk ma-
ne, išmesk iš galvos ir širdies.

Išsiskyrė mylimieji, ir Homros taboras tuojau pat iškeliavo.
Tarsi į vandenį prapuolė čigonai geisdami, kad Naderčandas
jų nesurastų.

Bet netrukus susiruošė princas Mahuos ieškoti. Jo dienos prabėgdavo beieškant, o bemiegės naktys — ilgesio kančiose. Daug nukeliavo Naderčandas, bet Homros taboro pėdsakų niekaip neįstengė aptikti. Liūdėjo, sielvartavo princas, kad klaidžioja vičvienaitis, bet vilties neprarado. Poetas jį taip apdainuoja:

„Ir paklausė jis paukščių:

— Paukščiai, jūs laisvi skraidote aukštai padangėj ir iš viršaus galite viską matyti. Ak, pasakykite man, maldauju, pasakykit, kurlink patraukė čigonai. Pasakykite, kur mano Mahua?“

Klausinėjo jis ir švelnų vėjelį, ar šis nepraskriejęs pro Mahuą, ar negalėtų pasakyti, kur ji. Paklaikęs buvo princas, beveik visai netekęs proto.

Ilgai ieškojo jis miškuose ir tyruose, upių pakrantėse ir parastėse, kaimuose ir miestuose. Plaukė jis laivėmis, keliavo pėsčias, jojo raitas — nė valandėlei nesustodavo pailsėti. Ir štai pagaliau aptiko princas čigonus ir savo Mahuą.

Abiem sugrįžo laimė. Jiedu vėl susitikinėjo padėdami vieno draugo iš taboro. Bet Homra viską sužinojęs vėl didžiai užsirūstino. Skaudžiais priekaištais apipylė jis Mahuą ir įdavė jai užnuodytą peilį, kad Naderčandą nudurtų. Paėmė Mahua ginklą. Ji jau buvo apsisprendusi. Zengė žingsnį pirmyn ir smeigė peilį sau į krūtinę, bet Naderčandas spėjo išmušti ginklą jai iš rankų.

Vargais negalais pasisekė įsimylėjėliams pabėgti, ir leidosi jiedu klajoti iš vienos vietos į kitą. Ši pasakos dalis nepaprastai jaudinanti.

Poeto žodžiais tariant, „lapai miške — jų patalas naktį, vaisiai medžiuose — visas jų maistas. Galiausiai jie pasiekia nuošalų kampilį miško tankmėje. „Pažvelk, Mahua, — sako princas, — kaip juokiasi gėlės purpuriniais žiedais, kaip ant šakų supasi gardūs vaisiai ir širdį glosto upelio čiurlenimas.“ Naktį jie praleidžia vienas kito glėbyje. . . Dieną vienodu klajoja po mišką“.

„Dažnai apsisistodavo mylimieji olose. Kartais susiregdavo jiedu lūšnelę, kur praleisdavo kelias neramias dienas. Paukščiai būdavo jų palydovai ir čiulbėdavo jiems apie meilę ir laimę. Žvaigždės nakties danguje būdavo jų draugės. Šnekėdavosi jie su žvaigždėmis ir paukščiais, su švelniu vėjeliu, gėlėmis ir lapais. Nežinojo, kas yra nuovargis. Gyveno sau laimingi misdami džiunglių vaisiais, malšindami troškulį upokšnių vandeniū“.

Tačiau likimas jų nepagailėjo. Nepasakoja poetas, kodėl toks nedrąsus buvo princas Naderčandas, kodėl nepajėgė atsikratyti

čigonų taboru. Vieną dieną pamatė mylimieji, kad juos aptiko didelis Homros šuo. Šuo puolė atgal, bet Mahua suprato, kad greitai visas taboras bus čia. Apkabino ji Naderčandą su ašaromis akyse ir atsisveikino su mylimuoju. Zinojo Mahua, kad Homra jos nepagailės, jeigu ji bandys išgelbėti princo gyvybę.

Neilgai trukus Homra pasivijo juos. Vėl davė vadas čigonei užnuodytą peilį ir liepė nužudyti Naderčandą. Drąsiai paėmė peilį Mahua, akimirksniu suvarė jį sau į krūtinę ir krito negyva. Bet paskutinę akimirką dar spėjo ištarti:

— Sudie, mano vyre, brangesnis už gyvybę. Atsisveikinki su manimi, ir mes vėl susitiksim.

Šoko čigonų taboras ant Naderčando ir tuoj pat jį užmušė. Taip žuvo du mylimieji, bet jų meilę išsaugojo pasaka, įamžino visų pamėgta baladė.

* * *

Dvidžos Kanajo baladė deklamuojama po atviru dangumi. Pasakotojo mostai, apgalvotos balso moduliacijos, gestai, pozos ir choro atliekamos dainos išraiškingai atskleidžia pasakos herojų jausmus. Nors Homra pražudė mergaitę, kurią pats išaugino nuo šešių mėnesių, bet klausytojai supranta, kad jis tėra įrankis aplinkybių ir likimo rankose. Homra suvokė, kad jaunuoliai netinka vienas kitam, tad ir kovojo prieš tokią neteisybę, prieš to meto socialines idėjas. Mahua, čigonų užauginta, buvo praradusi savo kastą. Todėl Homra neabejojo, kad princui Naderčandai ji bus tik žaisliukas, kurį šis tikriausiai numesiąs, kai atsibos. Skaudžiai apraudojo čigonas įsimylėjęlių mirtį. Daugelį klausytojų pravirkdo epizodai, kuriuose vaizduojama jaunuolių meilė, o ypač dienos, praleistos pabėgus nuo įpykusio Homros. Pasakotojas protarpiais nutyla, užsirūko, o paskui vėl porina toliau. Tiek vyrai, tiek moterys, jau ne sykį anksčiau girdėję šią istoriją, įsitraukę klausosi valandų valandas.

Ši pasaka skirta būtent būriui žmonių. Baladės dainas choru atlieka trupė (paili), kuri atitaria vedančiajam, indų vadinamam gajenu. Naudojami įvairūs muzikos instrumentai.

MADHUMALA

Kaimo susibūrimai vakarais dažnai pradedami dainuojama pasaka apie Madhumalą. Sia pasaka linksminami ir vestuvininiai, ir žmonės, laukiantys laivo arba traukinio. Nors ir dažnai girdima, istorija apie Madhumalą nepraranda žavesio. Pasakotojas vis ką nors prideda ar pakeičia, prikuria įvairiausių juokingų nutikimų, tad visą laiką netyla klausytojų juokas. Dažniausiai pasakotojas pradeda šiais žodžiais ir sveikinimais:

*Sveiki, čia susirinkę hindai, musulmonai,
Jūs sveikinu visus, visus. . .
Daug pasakų aš moku,
Bet jų neporinsiu šiandieną.
Aš padainuosiu apie Madhumalą,
Paseksiu pasaką šią įdomiausią.*

* * *

Kadaise vieną šalį valdė karalius, kuris turėjo begales pinigų ir brangakmenių, kareivių ir tarnų, karalienių ir dvariškių, dramblių ir žirgų. Nieko daugiau jam netrūko, tik sūnaus, sosto paveldėtojo. Tačiau žmonės šnairai žiūrėjo į savo valdovą. Karalienių jie gailėjosi, bet stengdavosi auštant nesusitikti nei karaliaus, nei jo žmonių. Mat nelaimę lemiantis ženklas buvo anksti ryte sutikti vedusį vyrą ar moterį, neturinčius sūnaus.

(Čia pasakotojas neretai nukrypsta ir ima gražbyliauti apie baisias kančias pragare, kurios laukia vyrų ir moterų, neturinčių sūnaus; ir priešingai, jis gali papasakoti apie malonumus danguje, kur patenka sūnų motinos ir tėvai.)

Vieną ankstų rytą išėjo karalius į sodą. Jį pamatęs, sodininkas skubiai nosisuko ir dingo. Skaudžiai įžeistas pasijuto valdovas. Grįžo jis į rūmus ir užsirakino kambaryje. . . Nei gėrė jis, nei valgė. Prabėgo kelios dienos ir naktys, bet karalius nelietė maisto nei gėrimo, ir visi aplinkui nepaprastai liūdėjo. Karalienės karštai meldėsi, o ištikimi dvariškiai troško, kad įvyktų stebuklas.

(Šioje vietoje pasakotojas gali pagarbinti Alachą ir jo padaromus stebuklus.)

Ir stebuklas įvyko. Aštuntą dieną į rūmus atkako ilgabarzdis elgeta, visą kūną pelenais apsibarstęs, kaktą dideliais tikėjimo

ženklais išsimarginęs. Radęs visus nuliūdusius, paklausė, kas atsitikę. Jam viską papasakojo. Nuramino žmones atsiskyrėlis ir liepė pakviesti karalių.

Atėjo karalius iš kambario, kuriame buvo užsirakinęs, ir pagarbiai nusilenkė išminčiui. Palaimino jį elgeta ir tarė:

— Neliūdėk, duosiu aš tau du vaisius. Vieną suvalgyk pats, kitą duok karalienei. Ir jūs turėsite sūnų, bet su viena sąlyga. Ištisis dvylika metų reikės tavo sūnui gyventi požeminėje buveinėje. Negalės berniukas matyti nei saulės, nei mėnulio. Jeigu jis per anksti išeis iš požemio ir išvys pasaulį, gali žūti. Tada jo lauks sunkūs išmėginimai, bet jeigu jų nepabūgs, gyvens ilgai ir laimingai.

Tai taręs, paliko išminčius du vaisius ir išnyko.

Džiaugsmas atėjo į rūmus ir į visą kraštą, kai buvo paskelbta, kad karalienė laukiasi. Ji persikėlė į tvirtą požeminį būstą, kur pagimdė gražų berniuką. Nė karto karalienė neiškėlė kojos iš požeminio kambario ir gyveno ten drauge su sūnumi. Berniukas nežinojo, kaip atrodo pasaulis. Tačiau jam buvo labai smalsu, kodėl geležinės durys visą laiką užrakintos ir kodėl jam negalima pro jas išeiti. Dieną ir naktį griežti sargai budėdavo prie geležinių durų. Bet painūs likimo keliai. Telikus tik vienai dienai ligi dvylikos metų, auštant rytui prie geležinių durų užmigo sargas, pavargęs po naktinio budėjimo. Prisėlino princas prie durų, pamatė raktą, gulintį šalia sargo, čiupo jį, atsirakino duris ir išėjo laukan. Jam atsivėrė platus pasaulis. Išvydo princas saulę, rūmus. Ir leidosi bėgioti apsvaigęs iš džiaugsmo.

Tuo tarpu rūmus apėmė siaubas. Motina karalienė blaškėsi ieškodama princo. Karalius, išgirdęs liūdną naujieną, tarsi paklaikęs išbėgo iš dvaro. O berniuką jie rado linksmai išdykaujantį sode, saulės atokaitoje, ir valgantį sultingus vaisius tiesiog nuo medžių.

Bet susitvardė karalius ir drąsiai žvelgė ateitin. Įsakė jis mušti būgnus, visur paskelbti, kad princui renkamas vardas, ir sukviesti panditus, mokytus brahmanus, sugalvojusius, ką pasiūlyti. Daug vardų buvo sumanyta. Bet atsirado ten vienas neūžauga brahmanas, kuris mikčiojo ir bjauriai klibinkščiavo. Žmona varu jį buvo išyariusi į karaliaus rūmus, kad pasiūlytų vardą Madanas Kumaras. Mat buvo susapnavusi, kad šis vardas karalaičiui tikrai patiksiąs. Sukaupė brahmanas visą savo drąsą ir patraukė į rūmus.

Padeklamavo jis žmonos sukurtas eiles, šlovinančias žavųjį prinčą, ir pasiūlė pavadinti jį Madanu Kumaru. Karalaitis susuko:

— Man patinka šis vardas! Man patinka šis vardas!

Karalienė linktelėjo, ir dvariškiai ėmė džiaugsmingai šaukti, jog tai puikus vardas gražiajam princui. Skurdžius neužauga brahmanas gavo skrynią pinigų ir išėjo iš rūmų net sulinkęs po sunkia našta.

(Šioje vietoje pasakotojas dažnai priduria šalutines istorijas apie tai, kaip sukčiai ir vagys norėjo atimti iš neužaugos brahmano pinigus ir kaip galiausiai šiam pasisekė grįžti į savo sukiužusią lūšnelę ir atiduoti skrynią žmonai. Po to pasaka tęsiama toliau.)

Užaugo princas ir susidraugavo su kotvalo ir vizirio sūnumis. Kasdien susitikdavo draugai ir valandų valandas praleisdavo kartu. Vieną gražų rytą, karaliui nežinant, susiruošė trijulė į medžioklę. Dieną jie medžiodavo, o naktį ilsėdavosi palapinėje. Trečią naktį išgirdo Madanas Kumaras dvi lėjas, Kalparę ir Nidraparę, einančias pro šalį ir besišnekančias. Kalparė kalbėjo:

— Madhumala, gražioji Subarnadvipo karaliaus Mahifalo dukterė, būtų puiki žmona Madanui Kumarui.

Madanas Kumaras ir tarė:

— Ar galite mane ten nugabenti ir padėti susitikti su Madhumala?

Sutiko abi lėjos ir nuskraidino Madano Kumaro guolį į Subarnadvipą. Pačios atsivėrė princesės Madhumalos miegamojo durys, pasitikdamos prinčą. Abu jaunuoliai iš karto kits kitam krito į akį ir apsimainė žiedais. Laimingi jie drauge praleido naktį ir prisiekė vienas kitam amžiną meilę. Anksti rytą Madano Kumaro guolis vėl atsidūrė palapinėje. O princas grįžo į rūmus.

Nuo tada Madanas Kumaras tarsi iš galvos išsikraustė, ir Madhumala Subarnadvipe atrodė netekus nuovokos. Abu svaajo vienas apie kitą ir elgėsi keistai. Nieko nesuprasdami karaliai labai nerimavo, kvietė daugybę daktarų — hakimų ir vaidjų. Bet tie nieko neįstengė padaryti.

Tuo tarpu Madanas Kumaras ir jo tolimia mylimoji protarpiais imdavo abejoti: „Gal tai buvo sapnas, tik saldus sapnas? Gal man pasivaideno?“ Bet vos jie pažvelgdavo į žiedus ant pirš-

tų, tuoj pat susigriebdavo: „Jeigu tai tebuvo sapnas, tai kienu gi žiedą aš nešioju?“

Niekas negalėjo išgydyti Madano Kumaro. Drąsus būdamas, princas veržte veržėsi į tolimą kelionę. Karalius sutiko jį išleisti. Viską jis būtų padaręs, kad tik nuramintų sudrumstą princų širdį. Įsakė jis išpuošti keturiolika didelių laivų, kad tiktų princui ir jo palydai. Kapitonus paskyrė Gaurdharą. Tas Gaurdharas buvo karališkas kapitonas, ir įpročiai jo buvo karališki: miego-davo auksinėje lovoje, o kojas pasidėdavo ant sidabrinės. Kapitonas jis buvo neprilygstamas.

Ir štai laivai pajudėjo. Princas Madanas Kumaras plaukė pirmajame, kuriam vadovavo Gaurdharas.

(Čia pasakotojas dažnai ima balsu mėgdžioti irklų pliauškimą upėje taip puikiai atkartodamas garsus, kad klausytojai lieka sužavėti. Vaizduodamas, kaip laivai plaukia pro kaimus ant upės krantų, kur čirškia ir čiulba paukščiai, ganosi gyvuliai, pasakotojas tikroviškai mėgdžioja čiulbesį, čirškimą, veršiuką šaukiančios karvės mūkimą, tolumoje suskambėjusią irkluotojų dainą.

Paskui pasaka vėl tęsiama toliau.)

Kaipgi sekėsi princui Madanui Kumarui? Tarsi pamišęs jis nuolatos vis lipo į denį, klausinėjo, ar dar nematyti Madhumalos žemės, ir vėl leidosi žemyn. Pagaliau po ištisus mėnesius trukusios kelionės kapitonas išvydo Subarnadvipą ir pranešė princui. Neapsakomai džiaugėsi karalaitis. Bet staiga užėjo baidra, laivų stiebai sulūžo. Bangos laivus svaidė it šapelius. Princų laivas nugrimzdo į smėlėtą upės dugną. Madanas Kumaras krantą pasiekė įsikibęs į brinjalą, augalą, kuris buvo šimto ir vienerių metų. Pasakė princui brinjalas, jog dabar tasai turįs vesti mergaitę iš gretimo kaimo. Nuo to laiko teko princui blaškytis iš vienos vietos į kitą ir kelis kartus vesti, kol pagaliau jis vėl išvydo Madhumalą.

(Pasakotojas trumpai apdainuoja kiekvienas jo vestuves).

Pagaliam pasiekė karalaitis Subarnadvipo šalį. O kas tuo metu nutiko Madhumalai?

Mergaitė atrodė sveikos nuovokos netekusi, ir daktarai nusprendė, kad tik vestuvės ją išgydys. Bet kas gi norės vesti pamišėlę, kuri be perstojo kalbasi su savimi, raunasi plaukus ir ašaroja? Galų gale rado tokį vaikną, kuris buvo žvairas ir turėjo gūžį. Jis mikčiojo ir vos paėjo. Be to, buvo kuprotas, priplota nosimi. Sumokėjo karalius vaikiną tėvui ir įsakė atgabenti

sūnų į rūmus vestuvėms. Drebėjo tėvas iš baimės. Neabejojo žmogelis, kad jo sūnus po vestuvių būsiąs nužudytas. Taip bekeliaudamas į rūmus su savo kupriuku, pamatė jis Madaną Kumarą, einantį tartum sapne. Ėmė žmogelis ir pasiūlė princui nukakti į rūmus vietoj jo sūnaus, vesti karalaitę ir už tai dar gauti pinigų. Nieko daugiau Madanui Kumarui ir nereikėjo. Jis nedvejodamas sutiko.

Susituokė Madanas Kumaras su Madhumala. Pažvelgė nuotaka į savo žiedą ant jaunikio piršto, o ir Madanas Kumaras pastebėjo savo žiedą ant Madhumalos pirštelio. Nepaprastai apsidžiaugė abu įsimylėjęliai. Gausiai auksu apdovanojo kuprelį ir jo tėvą, kad Madaną Kumarą surado. Nuo to laiko Madanas Kumaras ilgai ir laimingai gyveno kartu su Madhumala. Ir valdė jis abi karalystes.

* * *

Su visais pagražinimais ir pauzėmis ši istorija porinama kelias valandas.

Pasaka apie Madhumalą turi bendrų bruožų su viso pasaulio pasakomis. Daugelis tautų tiki stebuklingomis elgetų dovanomis, įvairiais tabu, dangiškomis jėgomis, kuria pasakojimus apie keliones į tolimus kraštus, sunkias užduotis, nelaimės ir galiausiai laimingus sugrįžimus. Šioje istorijoje paliečiama ir poligamija, kadaisė būvusi būdinga Indijai, bet tik kaip įžanga prieš pagrindines vedybas. Visada pabrėžiamas brahmanų ir ypač išminčių neturtas, bet galų gale jiems būna atlyginta. Pasaka apie Madhumalą buvo sueiliuota, tačiau eilių autorius nežinomas.

BEHULA

Zmogiško liūdesio kupina pasaka apie Behulą gerai žinoma įvairiose Indostano pusiasalio vietose, pavyzdžiui, Bangladeše, Bihare (Bhagalpūro provincijoje), kai kuriose Vakarų Bengalijos dalyse. Ši istorija pasakoja apie tai, kaip gyvačių deivė Mansa Devė buvo priimta į aukštesniųjų dievų tarpą hindų panteone. Mansa Devė yra pagrindinė bedjų bendruomenės deivė, kuri gaudo gyvates, jas dresuoja ir išspaudžia jų nuodus. Bedjai moka gydyti žolynais, žino mantras bei užkeikimus nuo gyvačių įgėlimų, todėl be jų pagalbos sunku būtų išsiversti liūčių

metu, kai gyvačių įkandimai itin dažni pelkėtuose kaimeliuose. Pasakojama, kad Mansa Devė nepaprastai troškusi patekti tarp aukštesniųjų dievų ir deivių, bet tai buvę neįmanoma, kol turtin-gas dievo Šivo garbintojas, vardu Čandas Saudagaras, nepradės jai melstis. O Čandas Saudagaras tik šaipėsis iš Mansos Devės, mat ši buvusi bedjų, daug žemesnės kastos, deivė. Tuomet Mansa Devė pasiryžusi palenkti Čandą Saudagarą gudrumu.

Negailima pradėti šios istorijos neužsiminus, jog Bengali-joje gausu kartais išdžiūnančių upių ir upelių, pelkių ir tvenki-nių, krūmokšnių ir piktžolių, todėl ten visisiasi daugybė gyvačių, o kai kurios iš jų labai nuodingos. Daug ir vandens gyvačių. Paprastai bedjai su savo moterimis ir gyvačių pilnais krepšiais keliauja būriais iš kaimo į kaimą, apsistodami kur nors pakraš-čiuose. Bedjų moterys prekiauja moteriškais papuošalais — ka-roliais ir įvairiais niekučiais. Jos sąmojingos, todėl mėgstamos jaunesnių moterų ir merginų. Be to, bedjai atsigabena šaknelių ir žolių, kurių vienos parduodamos kaip patikimi priešnuo-džiai, o kitos gydo gyvačių įgėlimus. Jei kam nors įkanda gy-vatė, kviečiami bedjai, kurie ilgai murma užkeikimus, duoda nukentėjusiam pauostyti stipriai kvepiančių žolynų, įkvėpti sau-sų miltelių, gerti nuovirų. Bedjai kviečiami ir tada, kai įtaria-ma, jog brūzgynuose ar džiunglėse už namų tūno gyvatės. Tuo-met bedjas apsiraišioja rankas įvairiom šaknelėm ir piktžolėm iš savo krepšio ir tarsi dresuotas šuo uostinėdamas vaikšto nuo kupsto prie kupsto, landžioja po tankumynus. Staiga jis suklykia, ima greitai kalbėti mantras ir čiumpa gyvatę. Pra-sideda kova, ir po poros minučių angis jau raitosi aplink tvir-tai laikančią ranką, o tuo tarpu bedjo žmona grubiomis replė-mis mikliai išlupa nuodingas iltis. Tada gyvatė įmetama į krepšį ir uždengiama. Persigandę kaimiečiai su palengvėjimu atsidūs-ta ir apipila bedjų porą pinigėlių lietumi.

Ne mažiau įdomus ir bedjų gydymas įgėlus gyvatei. Bedjas ima be perstojo šiurkščiai grasinti Mansai arba Padmai Devei, gyvačių deivei, kad ši išgydytų nukentėjusįjį. Jis dainuoja apie tai, kaip dievas Mahadevas įspėja savo žmoną Parvatę dėl baisių pasekmių, jeigu ligonis nepasveiks. Kartkarčiais apsvaigusiam žmogui bedjas duoda vaistų, kad tas neužsnūstų, arba liepia įkvėpti sausų miltelių. Pagaliau išvargintas ligonis atsisėda, o aplinkui nuaidi palengvėjimo šūksniai. Mat viskas vyksta po atviru dangumi, stebint miniai žmonių. Gyvačių kerėtojo žmona sėdi tolėliau šnibždėdama užkeikimus, nes žino, kad jeigu li-gonis mirs, jos vyro laukia dideli nemalonumai. Bedjų iš Bang-

ladešo moterys yra gražios, labai linksmos, ir sakoma, jog linkusios greitai įsimylėti. Saikingomis šnekėmis apie meilę ir linksmu būdu jos patraukia jaunimą, tačiau smarkuolį, išdrįsusį peržengti padorumo ribas, moteriškės nedelsdamos griežtai subara. Jos visada turi parduoti kaspinių, raudono dažo, pigios kosmetikos, ko paprastai nebūna atokiuose kaimeliuose, tad kaimo merginos — nuolatinės jų pirkėjos.

Ir vis dėlto Mansa Devė negalėjo patekti tarp aukštesniųjų hindų dievų ir deivių. Jai tai buvo didžiulė gėda. Turtingieji ramindavo deivę per jos šventiką, kuris taip pat priklausė žemesniajai kastai. Galiausiai nusprendė Mansa Devė padaryti tam galą. Ėmė ji ir sugalvojo štai ką. Čandas Saudagaras buvo turtingas prekijas, ir jo didelių bei mažų laivų flotilė, prikrauta brangių prekių, dažnai išplaukdavo į tolimus kraštus ir sugrįždavo su svečių šalių gėrybėmis. Didieji laivai buvo skambiai pavadinti Madhukaru, Lakher Saudagaru, Sankhačura, Udaj Tara, Sankhataliu ir Indrapatu. Tie didieji turėjo dviejų šimtų su viršum žmonių įgulą. Čandas Saudagaras, kurio vardas reiškė „turtingas pirklys“, buvo karštas dievo Šivo (arba Mahadevo) garbintojas. Mansa Devė ir pranešė pirkliui, kad jeigu šis jai melsiysis, tai jo turtai vis didėsia, o pats jis taps galingiausiu karalystės pirkliu. Bet Čandas Saudagaras tik šaipėsi iš tokio pasiūlymo. Kaipgi jis galys melstis Mansai Devei, bjaurių gyvačių ir bedžių, tokios žemos kastos, deivei? Tačiau Mansa Devė nepasidavė. Juk jeigu pirklys nors kartą jai pasimelstų, ji būtų priimta tarp tokių dievų kaip Šivas, Parvatė ir Višnus. Tad sumąstė Mansa Devė negarbingą planą. Mat ir dievai moka kerštauti. Ji pareiškė, kad mylimam vienturčiui Cando Saudagaras sūnui Lakhindarui jo vestuvių dieną įgelsianti gyvatė. Tačiau nenusiminė Čandas Saudagaras. Pastatydino jis plieninį namą ir labai saugojo, kad nei mažiausiai gyvatukei neliktų nė plyšelio prasmukti į jaunavedžių kambarį. Bet Mansa Devė papirko vieną mūrininką, ir jis paliko sienų sandūroje plauko platumo skylutę, kurios negalėjo įžiūrėti nei pastabiausias sargas.

Buvo išrinkta labai graži nuotaka, vardu Behula, ir Lakhindaras vedė su didžiulėm iškilmėm, bet visos ceremonijos vyko tik plieniniame name, o visi dalyvavę vyrai ir moterys atidžiai žiūrėjo, kad kas neatsineštų nė mažiausios gyvatukės. Stoję naktis, ir jaunoji pora nuėjo pailsėti. Tuomet paleido Mansa Devė plauko plonumo gyvačiukę, kaip tik tai progai sukurtą. Plauko

plonumo gyvačiukė tyliai įšliaužė vidun, kai jaunavedžiai saldžiai miegojo vienas kito glėbyje. Nuodingasis šliužas suleido Lakhindarui pačios deivės parinktus nuodus. Jie paveikė akimirksniu. Tesuspėjo Lakhindaras sušukti, kad jam įgėlusi gyvatė, ir krito negyvas. Tuo tarpu plauko plonumo angis iššliaužė nepastebėta. Neapsakomas siaubas apėmė visus. Pirklys ir jo šeima apkvaito iš sielvarto. Baisiausiais keiksmiais apibėrė gyvačių deivę Čandas Saudagaras. Tačiau nelaimė jau buvo ištikusi jo namus. Lakhindaras, didžiausias pirklio šeimos turtas, gulėjo negyvas. Gražuolė jaunoji nuotaka vestuvių naktį tapo našle.

Išaušo diena, prasidėjo pasiruošimai laidotuvėms. Žmogus, miręs nuo gyvatės įkandimo, nelaidojamas įprastiniu būdu sudeginant kūną, todėl buvo nutarta, jog Lakhindaro kūną tarnai paguldysią į laivę bhelą, iš gysločių nupintą. Turtuolio pirklio sūnus būsiąs prarytas krokodilų ir žuvų. Nelaimė buvo tokia skaudi, jog šimtai raudotojų rinkosi tylėdami. Per didelė buvo kančia, kad išsiliėtų žodžiais.

Jaunoji nuotaka našlė pareiškė, kad plauks bheloje kartu su savo mirusiu vyru. Apstulbo Čandas Saudagaras, ir visa jo šeima apstulbo. Dar baisesnis sielvartas užgniaužė kvapą raudotojams. Žiaurieji krokodilai suėsią našlę gyvą. Nežinia, kur srovė nunešianti bhelą, nedori žmonės galį padaryti daug pikto jaunai gražuolei, galinti užėti audra su lietumi, o mirusiojo kūnas imsiąs pūti. Visa tai kėlė siaubą raudotojams ir Čando Saudagarų šeimai. Visaip stengėsi jie atkalbėti Behulą, bet ši tvirtai laikėsi savo. Jeigu gražusis jos vyro kūnas esąs skirtas žiaurių krokodilų dantims, tai tegu ir josios kūnas jiems atitenkąs. Mirtis būsianti bejėgė atskirti ją nuo vyro. Jokie maldavimai nepadėjo. Jau apsisprendusi buvo Behula, tad palietė ji Čando Saudagarų ir kitų vyresniųjų kojas ir pasakė atsiduodanti likimo valiai.

Matant tūkstančiams žmonių, aidint šventiems pučiamų kriauklių garsams, apkabino Behula savo mirusį vyrą, ir bhela buvo nustumta nuo kranto. Palankus vėjas netrukus nunešė ją į upės vidurį.

Bėgo dienos ir naktys. Nepaliko savo vyro skaisčiausioji žmona Behula. Jai jis nebuvo miręs. Ji baidė nuo kūno muses. Aplinkui plaukiojo didžiuliai krokodilai, bet laivė neapsivertė. Argi nespindėjo nuotakos našlės aureolė? Krokodilai ir žuvys tik palydėjo laivę, pagarbiai nusilenkė ir dingo. Prasidėjo baisios audros ir kilo vėjai, lužtančios bangos mėtė ir supo laivę. Tačiau Be-

hula buvo su savo vyru ir meldėsi deivei. Audros ir vėjai nuūžė tolyn. Tuomet prapliupo liūtys, Behula ir Lakhindaro kūnas permirko kiaurai. Laivė ėmė leisti vandenį. Bet Behula nepalūžo ir nesusvyravo. Susigėdo, sutriko lietaus dievas, o vėjų dievas pasiuntė švelnų vėjelį, kuris išdžiovino keliautojus. Gražiąją moterį pamatė piktadariai, priplaukė prie Behulos su kitomis laivėmis ir bandė ją gąsdinti, bandė meilumu palenkti, kad ši mestų velionį ir eitų gyventi su jais. O Behula net nesiklausė. Stiprios bangos ir sūkūriai paskandino nedorėlius, o Behulos laivė plaukė toliau. Lakhindaro kūnas ėmė pūti, tačiau Behula nejuoto baisios smarvės. Lakhindaras — jos vyras, ir jo kūnas buvo šventas jaunajai našlei. Sykį, laivei priartėjus prie kranto, pasirodė kelios raganos ir šokdamos ėmė gąsdinti, kad tuoj suėsiančios abudu,— ir pūvantį Lakhindaro lavoną, ir švelnų Behulos kūną. Bet ji nepaisė raganų grūnojimo. Ir pranyko piktosios raganos pajutusios nuotakos tyrumo ir meilės aureolės spindesį. Netrukus pasirodė mergelė, graži ir dailiai pasidabinusi, ir kad jnīks kalbinti Behulą viską mesti, nes pūvantis Lakhindaro kūnas tuoj visiškai suirsiąs, tad verčiau jį Behula tepalieka dabar ir teeina gyventi drauge su gražiąja prašytoja. Tai buvo irgi nedora mergelė. Bet nuotaka jos žodžių nesiklausė. Laivė nešė toliau pasroviui Behulą ir velionį Lakhindarą.

Bėgo savaitė po savaitės, o Behulos išmėginimams vis nebuvo galo. Jos meilė vyrui ir tikėjimas, kad dievas jį atgaivinsiąs, sujaudino visą Dhruboloką, dangiškąją dievų buveinę. Šivo žmona Parvatė pasakė savo viešpačiui, jog Lakhindaras turi būti atgaivintas. Mat deivė bijojo, kad Behula po mirties gali tapti daug galingesnė dievaitė. Sunerimo ir Višnus, pasitarė su Šivu. Negalima leisti Behulai šitaip žūti, nes ji taps pati galingiausia dievybė danguje. Turi būti atlyginta jos tvirta meilė, ištikimybė ir atsidavimas vyrui, jos nesvyruojantis tikėjimas, kad dievas grąžinsiąs vyrui gyvybę. Sėdo abu dievai, Šivas ir Višnus, į savo dangiškus vežimaičius ir nuvyko pas vyriausiąjį viešpatį ir kūrėją Brahmą. Paklausė Brahma, kas juos atvijo į Brahmoloką, jo buveinę. Papasakojo jam dievai Behulos istoriją. Išklausė Brahma ir pasisakė, kad pastaruoju metu jį labai dažnai kažkas trikdydavę ir tik dabar jis suprato, kas tai buvę. Tai Behulos spindesys neduodavęs jam ramybės, bet Brahma dar norįs savo akimis įsitikinti. Pasitarė trys dievai ir išsikvietė Mansą Devę. Ši, daug menkesnė deivė, drebėdama stoji prieš šventąją trejybę — Brahmą, Višnų ir Šivą. Bemat jai buvo įsa-

kyta atgaivinti Behulos vyrą ir grąžinti ramybę žemei ir dangui. Nebeturėjo Mansa ką daryti, tačiau nuolankiai paprašė priversti Čandą Saudagarą nors kartą jai pasimelsti, nes jos garbė taip pat turinti būti išsaugota. Pasvarstė dievai, pasvarstė ir sutiko. Netrukus išvydo sapne Čandas Saudagaras dievą Šivą, kuris pranešė pirkliui, kad jo sūnus būsiąs atgaivintas ir visi su prekėmis nuskendę jo laivai būsią Mansos Devės sugrąžinti, bet už tai jis privaląs nors kartą šiai deivei pasimelsti. Sutiko Čandas Saudagaras ir karštai, su atsidavimu pasimeldė Mansai Devei.

Tą akimirką pakilo vėtra, sužaubavo ir sugriaudė virš Behulos, kuri ištikimai tebesėdėjo didžiulių bangų svaidomoje bheloje šalia pūvančio ir yrančio savo vyro kūno. Našlė karštai meldėsi. Staiga viskas nurimo. Lakhindaras atsisėdo spindintis ir besišypsąs, o laivė atsidūrė Čando Saudagaro kaime. Suskambėjo džiaugsmingi šūksniai. Tėvai išskubėjo pasitikti Behulos ir Lakhindaro. Visi buvo nepaprastai laimingi. Žmonės kūrė dainas apie ištikimą Behulos meilę ir karštą tikėjimą. Patenkinta buvo ir Mansa Devė. Juk pagaliau ji pateko tarp išrinktųjų.

Pasaka apie Behulą deklamuojama eilėmis arba sekama, bet ji visada valandų valandas žavi vyrus ir moteris. Jie rauda kartu su Behula, o galiausiai drauge su ja džiaugiasi.

SEPTYNI BROLIAI IR SESUO

Ši pasaka žinoma visoje Bengalijoje. Bengalų tautosakininkas Dakšina Randžanas Mitra Mazumdaras 1899 metais išgirdo šią istoriją iš šimtametės senutės, gyvenusios Tengaile (dabar Bangladešas), ir 1906 metais išspausdino ją rinkinyje „Senelės pasakų skrynia“. Pasaką nepaprastai mėgo Rabindranatas Tagorė ir Dinešas Čandra Senas, pirmasis bengalų literatūros istorikas. Deja, tais laikais Indijoje dar buvo nežinomas garso įrašymas, todėl liko neišsaugotos pasakotojos alapinės balso intonacijos, pauzės, per nosį atliekami dainų intarpai, atodūsiai, kostelėjimai.

* * *

Kitados gyveno karalius, kuris turėjo septynias žmonas. Šios karalienės buvo labai pasipūtusios, tik septintoji, jauniausioji,— kukli ir geraširdė. Todėl visas dvaras ją mėgo. O kara-

lius ją didžiai mylėjo ir daugiausia laiko praleisdavo su ja. Užtat kitos šešios karalienės labai jaunėlei pavydėjo.

Kai jauniausioji karalienė pasijuto belaukianti kūdikio, vyresniosios net pajuodo iš piktumo, mat vaikų nė viena neturėjo. Tad ėmė ir susimokė šešios karalienės prieš septintąją.

Jos pasidarė labai meilios jaunajai karalienei ir imdavo apie ją šokinėti, vos tik moterų pusėje pasirodydavo karalius. Karalienės pasisiūlė valdovui rūpintis jaunėle, kai ši gimdys. Jos sakė, kad greičiausiai gimsiąs princas ir koks prašalaitis galys jį nužiūrėti pikta akimi. Įtikino karalių šie jų žodžiai, nors jauniausioji žmona nelabai tuo džiaugėsi.

Pagaliau atėjo lauktoji diena. Iš karalienės kambario į karaliaus pusę buvo nutiesta auksinė grandinė su varpeliu gale. Valdovas liepė vyresniosioms karalienėms patraukti už grandinės tuojau pat, kai gimsiąs kūdikis, kad karalius išgirdęs skambėjimą galėtų ateiti jo pažiūrėti.

Jauniausioji karalienė alpo nuo skausmų, užtat pagimdė septynis gražius sūnus ir vieną žavingą dukrelę.

Šešios karalienės tuoj pat vaikelius pasmaugė ir pakasė netoliese buvusioje šiukšlių krūvoje, o vietoj jų paėmė kelis šunyčius ir kačiuką. Nelaiminga motina apalpo išgirdusi, kad gimė septyni šunyčiai ir kačiukas. Tuomet vyresniosios karalienės truktelėjo grandinę, ir į haremą atskubėjo karalius. Su ašaromis akyse apsakė jam žmonos, kad gimę keli šunyčiai ir kačiukas. Ir lyg tarp kitko užsiminė, kad jauniausioji karalienė esanti ragana. Priblokštas buvo karalius. Bematant įsakė jis šunyčius ir kačiuką užmušti, o jaunąją karalienę aprengti purvinais skarmalais ir išvaryti tvartų kuopti.

Vyresniosios karalienės kaipmat įvykdė įsakymą. Jaunėlę tučtuojau išmetė iš rūmų ir paliko vargą vargti. Džiaugėsi šešios karalienės, kad jų piktas kėslas pavyko.

O prie šiukšlių krūvos, kur buvo pakasti ką tik gimę vaikiukai, išaugo septyni čampako medeliai ir vienas varpelis. Neilgai trukus medeliai sukrovė švelniai kvepiančius gelsvus žiedus. Karaliaus sodininkas, pamatęs žydinčius medelius, sumanė tų žiedų pasiskinti. Bet vos iškėlė bambukinę kartį, kad pasiektų žiedus, šie bemat pakilo į viršų. Varpelis uždainavo:

— Atsibuskit, septyni mano broleliai!

Čampako žiedai atsišaukė:

— Sesele, ko tu mus kvieti?

Varpelis sutilindžiavo:

— Karaliaus sodininkas atėjo. Ar leisite jam nuskinti žiedus?
Broliai visi kartu uždainavo:

— Ne, ne, sesele, neleisime sodininkui žiedų pasiekti. Tegu ateina karalienės.

Viena po kitos pasirodė šešios karalienės, bet ir joms nesi-sekė. Medeliai ėmė dainuoti:

— Tegu ateina karalius, o tada pažiūrėsime.

Tekinas sodininkas nulėkė į dvarą ir papasakojo karaliui, koks keistas įvykis nutikęs. Atskubėjo valdovas prie šiukšlių krūvos, pamatė ten stovinčias karalienes ir išgirdo, kad jos taip pat žiedų nepasiekė. Tada bambukinę kartį paėmė pats karalius įsitikinęs, kad jis žiedus tikrai pasieksiąs. Bet ne. Varpelis uždainavo:

— Mano septyni broleliai, pats karalius atėjo — ar leisime jam nuskinti žiedus?

Broliai atsakė:

— Ne, ne. Tegu pasirodo vargšė išvarytoji karalienė, kuri dabar baisiausiai skursta ir valo karvides, mes jai žiedus atiduosime.

Atėjo pamėginti savo laimės išvytoji karalienė, nuplyšusi, sudžiūvusi nuo bado ir liūdesio. Septyni medeliai ir varpelis kaipmat žiedus nuleido ir iš jų iššoko septyni gražūs berniukai ir žavi mergaitė. Tarė jie jauniausiai karalienei:

— Motule, miela motule, apkabink mus. Mes — tavo vaikai, palaidoti šiukšlių krūvoje!

Nepaprastai apsidžiaugė išvarytoji karalienė. Iš laimės pravirko karalius. O šešios nedoros jo žmonos puolė bėgti. Tačiau karalius įsakė jas gyvas užkasti į dideles duobes, kurių dugnas ir kraštai prismaigstyti pačių nuodingiausių dyglių. O jauniausiąją karalienę, septynis princus ir dukterį su didžiausiom linkmybėm, muzika ir dainom nusivedė į rūmus. Visų džiaugsmui nebuvo galo, o karalius su karaliene valdė savo šalį ilgai ir laimingai.

* * *

Seras Tompsonas nurodė vien Indijoje žinomus 44 šios pasakos variantus — ji iš tiesų be galo populiari. Viename iš variantų karalius suvokia, kas nutikę, kai pamato mažą sodininko sūnelį, mėginantį pagirdyti savo medinį arkliuką. Karaliui šyp-telėjus ir paklausus, ar gali medinis arkliukas gerti, berniukas atsako: „Jei karalienė gali pagimdyti šunyčius ir kačiuką, tai

„kodėl negali gerti medinis arklys?“ Tuoj po šio pokalbio nesidavė nuskinami čampako žiedai. Pasaka moko, kad aklas pavydas veda į melą, į nelaimės ir būtinai susilaukia atpildo. Įdomių variantų turi ši istorija.

MALANCHAMALA

„Malanchamala“ — ryškiausias brangakmenis visos Bengalijos pasakų karūnoje. Prieš 75 metus Dakšina Randžanas Mitra Mazumdaras ją išgirdo iš šimtametės senutės lūpų ir pažodžiui atpasakojo dviejuose „Senelio ir senelės pasakų“ rinkiniuose. Pasaką labai gerai įvertino Rabindranatas Tagorė pristatydamas šią knygą Bengalijos skaitytojams. Daktaras Dinešas Čandra Senas „Bengalijos literatūros istorijoje“ rašo: „Istoriją apie Malanchamalą, kuri turi ir būdingų visoms pasakoms bruožų, ir unikalaus savitumo, papasakojo sena jugtų kastos moteris. Jai buvo daugiau kaip šimtas metų. Rinkinio sudarytojas užrašė jos pasakojimą pažodžiui ničnieko nepridėdamas iš savo išsilavinimo, pažiūrų ir savo kalbėsenos. Moterys profesionalės, porindavusios pasaką po pasakos ir karalių rūmuose, ir vargšų lūšnelėse, sukūrė savitą pasakojimo būdą. Pausės, atodūsiai ir net kostelėjimai būdavo perduodami iš vienos pasakorių kartos į kitą stebėtinai tiksliai išsaugant istorijų savitumą, ir jis išliko ligi mūsų dienų ne kaip negyvos Egipto mumijos, o kaip gyvų gėlių vainikas, kupinas gaivos ir aromato.“

* * *

Senų senovėje gyveno nelaimingas karalius, kuris neturėjo sūnaus. Įvairiausias apeigas atlikinėjo karalius ir karalienė, daugybę kartų pasninkavo palankiomis dienomis, niekada nesiskyrė su amuletais. Kartą sušaukė valdovas didelį susibūrimą, kurio metu į šventą ugnį negailėdami pylė lydytą sviestą, o sadhūs, atsiskyrėliai ir kiti dievams pasišventę žmonės bylojo mantras. Galiausiai naktį karalius su karaliene susapnavo tokį sapną. Prieš juos stojosi šventasis ir liepė karaliui pasninkauti tris dienas ir tris naktis, nė lašelio vandens per tą laiką nesriuobtelti, o išaušus ketvirtajai dienai nueiti į malanchą, sodą, kur jis surasiąs du auksinius mango vaisius. Kairįjį vaisių tegu suvalgo karalienė, o dešinįjį — pats karalius.

Ištisas tris dienas ir tris naktis rūmuose buvo tylu. Tylėjo karaliaus dainininkas, kuris su daina kas rytą pažadina valdovą, auksiniuose narveliuose nečiulbėjo paukščiai, karališkose arklidėse nežvengė žirgai. Dvartarniai vaikščiojo pirštų galais. Karalius užsidarė tolimiausiame haremo kambaryje, ir net karalienė negalėjo pas jį užėiti. Valgio anei gėrimo nė į burną neėmė valdovas. Nerūpėjo jam tomis dienomis nė valstybės reikalai, nieko neaptarinėjo jis ir su didžiūnais.

Kėtvirtajai dienai išaušus, prie rūmų slenksčio sustojo pakširadžas, sparnuotas karaliaus žirgas. Valdovas sukalbėjo rytines maldas, apsiplovė ir pasikabino ant kaklo prasadžių gėlių girliandą kaip ypatingą pagarbos dievams ženklą. Ištarė jis savo dievų vardus, sėdo ant sparnuoto žirgo ir nuskrido į sodą.

Rado ten karalius du prinokusius auksinius mango vaisius. Nutaikė savo strėlę į šakelę, ant kurios vaisiai kabėjo, šovė tris kartus, bet vis pro šalį. Išsigando karalius. Tačiau greit susitvardė ir liepė atnešti sodininkui bambukinę kartį, su kuria nuamušami vaisiai. Bet vos palietusi mango medį, kartis tuoj pat subyrėjo į gabalėlius. Pabandė karalius pasisiekti vaisius kita kartimi, bet atsitiko lygiai tas pats.

Nusiminęs karalius Čandra Radža pasiuntė pakviesti kotvalą ir įsakė šiam lipti į mango medį ir kuo atsargiausiai vaisius nurekšti. Teko kotvalui, rūmų apsaugos viršininkui, sutramdyti savo išdidumą, sliuogti į medį stebint miniai žmonių ir nuskinti vaisius. Susirūpinęs monarchas pamiršo kotvalui pasakyti, kad šis vaisių nesupainiotų ir šventojo priesakas būtų įvykdytas — karalius suvalgytų dešinjį, o karalienė — kairjį mango. Ir vaisiai susimaišė.

Pasiėmė juos karalius, paragino žirgą ir parskrido į rūmus, kur jo nekantriai laukė karalienė. Suvalgė vaisius valdovų pora nuolankiai melsdamiesi.

O kokią grėsmę užtraukia vaisių supainiojimas, niekas nežinojo. Karalienė pradėjo lauktis kūdikio, ir visa karalystė džiūgavo. Šitaip prabėgo dešimt mėnesių visiems besimeldžiant ir beaukojant dievams.

Ir susilaukė karalienė nuostabaus berniuko. Įsakė valdovas vargšus apdalinti pinigais ir saldumynais, panditus apdovanoti šaliais ir šilkinėm čadrom, o brahmanus gausiai privaišinti ir kiekvienam įteikti po aukso gabalą. Pats karalius davė žodį iškasiąs keletą tvenkinių.

Tačiau neilgai trukus atėjo grėsminga šeštoji diena, kai naktį dievo pasiuntinė Dhara aplanko naujagimį ir niekieno nemato-

ma išrašo kūdikio kaktoje linijas, lemiančias jo ateitį. Rūmų kietas tąnakt buvo apšviestas molinėmis lempomis, pripildytais brangaus aliejaus. Visa kas tviskėjo auksu, dvaras džiūgavo. Reikėjo tik griežtai žiūrėti, kad niekas neužmigytų, o pasamdyta moteris burtininkė laukė dievo pasiuntinės, kurią sustabdžius bus galima sužinoti karaliaus įpėdinio likimą.

Karalienė motina, kad neužmigytų, buvo linksminama dainomis ir pasakomis. Visi tikėjo, kad jeigu naujagimis atidžiai sergimas, dievo pasiuntinė išrašo sėkmę lemiančias linijas jo kaktoje.

Tačiau vidunaktį visi apsnūdo. Pirmoji užmigo karalienė padėjusi ranką ant kūdikio. Tarnaitės, sekusios pasakas ir dainavusios dainas, turėjo liautis, kad nesutrikdytų karalienės miego, todėl ir pačios ėmė snūduriuoti, kol pagaliau kietai įmigo. Nebesitvėrė miegais ir burtininkė, nors buvo pasamdyta budėti. Teisybė, ji sunerimo pajutusi, jog aplinkui neįprastai tylu, tačiau paskui nusižiovavo, knapsėjo, knapsėjo ir dar kiekiau užmigo. Kai visutėliai sergėtojai pūtė į akį, dievo pasiuntinė Dhara vogčiomis įtykino į vidų ir palytėjo plunksna berniuko kaktą. Taip jau nuo amžių yra, kad netgi Dhara neturi galios vedžioti plunksną, toji juda iš dieviškos malonės, deivė ją tik atneša, kad išpranašautų naujagimiui likimą. Baigė savo darbą Dhara, jau taisėsi išslinkti, bet tuo tarpu nubudo burtininkė, sulaukė deivę ir paklausė, ką šioji prirašiusi. Atsakė Dhara, jog netgi ji neskaitanti likimo linijų, kurias įbrėžia dieviškoji plunksna. Tačiau moteriškė jos nepaleido ir privertė sugrįžti prie kūdikio. Nori nenori peržvelgė deivė tas linijas ir sudrebėjo. Rodė jos turtus, išmintį, garbę ir šlovę, tačiau vaikelis gyvensias tik dvylika dienų. Vos Dhara tai pasakė, visi aplinkui prapliupo raudoti. Rūmų sargai klykė iš sielvarto ir baimės patys nesižinodami, ką bedarą. Pakilo karalienė motina ir suaimanavo nesuvoikiamo siaubo apimta. Drebėdamas, apsipykęs prakaitu nubudo karalius ir atskubėjo pas karalienę paklausti, kas gi atsitikę. Parodė jį princą su Dhara kalbėjusi moteriškė, graudžiai pravirko ir išlemeno, ką išgirdusi iš dievo pasiuntinės, kuri išnyko atlikusi savo užduotį. Tik dvylika dienų gyvens princas! Nualpo karalienė, apstulbo karalius. Nenumaldomai raudėjo sargybiniai ir karalienės rūmų damos. Drambliai ir žirgai ištrūko iš arklidžių ir blaškėsi apimti siaubo. Alpo tiek vyrai, tiek moterys. Visas dvaras suakmenėjo iš liūdesio. Vos tik pasklido baisioji žinia, jį gatves pasipykė miestelėnai ir nuskubėjo verkdami į rūmus. O karalius su savo ministrais ir šventikais nubėgo į sodą, kur

buvo nuskyne stebuklinguosius vaisius. Ten išvydo jie brahmaną, besimeldžiantį po mango medžiu, ir iš aureolės aplink jo galvą suprato, jog tai šventas žmogus. Po valandėlės atvėrė brahmanas akis, ir karalius nusižeminęs apsakė jam savo sielvartą maldaudamas pažvelgti į princo delną ir ką nors patarti. Sutiko brahmanas ir patraukė į rūmus pėsčias, nors karalius ir siūlė jam palankiną.

Atidžiai apžiūrėjo jis princo delniuką ir ilgai svarstęs tarė:

— O valdove, yra tik vienas kelias — kas nors turi išpirkti jūsų prasižengimą, mat jūs abu suvalgėte ne tuos mango vaisius. Princas tik tada gyvens daugiau kaip dvylika dienų, jei už jo ištekės dvylikos metų mergaitė. O jūsų mieste tokia mergaitė iš tikrųjų yra.

Tai taręs, brahmanas išnyko tarsi jogas.

Auštant valdovo pasiuntiniai puolė ieškoti dvylikametės žmonos karalaičiui, kuriam tebuvo sukakusi viena savaitė. Nustebo miestelėnai, apstulbo motinos, išsigando tėvai. Bet karaliaus sargybiniai neaplenkė nė vieno. Argi nepasakė šventasis brahmanas, jog mieste esanti tokia dvylikos metų mergaitė? O karalius grįžo į sodą ir ėmė pasninkauti, kol mergaitė bus surasta.

Ten valdovas ūmai išvydo mergaitę, einančią nusiprausti į šalia esantį tvenkinį. Ji atrodė kaip tik dvylikos metų. Ir pajuto karalius, kad ši mergelė galėtų išgelbėti brangųjį jo kūdikį. Parodė jis savo sargybiniams į mergaitę, nekaltai žaidžiančią su lotoso žiedais tvenkinyje. Sargyba sužinojo, kad ji vardu Malanchamala ir yra kotvalo, policijos viršininko, duktė, be to, kaip tyčia, lygiai dvylikos metų. Graži, liekna buvo ta mergaitė, tačiau ne karališko kraujo. Kotvalą bemať atvedė sargybiniai pas karalių, ir šis įsakė jam tą pačią dieną ištekinti savo dukrą už princo, kad tasai liktų gyvas. Karalienė pasiūlė kotvalui už tai ketvirtadalį karalystės ir dar pridūrė įšventinsianti jį ir jo dukrą į karališkąją giminę. Tačiau nesidavė įkalbama kotvalo žmona, trijų dukrų motina, ir grasino nusižudysianti, jei Malanchamala, brangiausias jos vaikas, turės tekėti už septynių dienų amžiaus kūdikio. O pati Malanchamala tik nusišypsojo ir tarė motinai:

— Nesielvartauk, tai mano likimas, aš turiu jam paklusti. Verčiau paprašyk karaliaus, kad pažadėtų tris dalykus.

Labai nerimavo dėl vedybų karalius, tad tučtuojau paklausė, ką gi reiktų prižadėti.

Malanchamala ir sako:

— O valdove, ar leisi mano tėvo žentui ateiti į mūsų namus?

— Pažadų, kad leisiu,— atsakė karalius.

Tuomet Malanchamala tęsė:

— Ar tu ir karalienė sutiksiti valgyti mano išvirtus ryžius, kai tapsiu jūsų marčia?

— Taip, pažadu valgyti, ką tik tu pataisysi,— atsakė karalius.

— Ir trečias dalykas,— tarė mergaitė.— Ar gausiu aš nuotakos kambariui priklausančius daiktus, ar galėsiu parsivežti juos drauge su jaunikiu į savo tėvo namus?

— Taip, aš tau iškilmingai pažadu,— pasakė karalius.

Tada mergelė pakartojo:

— Valdove, saulė danguje tebus liudininkė, kad pažadėjai man tuos tris dalykus, kurie parodys pasauliui, jog tu tikrai ir iškilmingai sutuokei mane su princu ir priėmei mane į savo šeimą.

Nieko kito karaliui nebeliko, tik patvirtinti duotus pažadus. Tuomet Malanchamala oriai pasisuko į savo motiną ir tarė:

— Neliūdėk, brangioji motin, jei būsiu teisėta žmona, aš gražinsiu princui gyvybę, net jeigu mirtis jį pagrobs dvyliktą dieną. Aprenk mane kaip nuotaką ir kviesk šventiką.

Buvo ji jau nebe linksma dvylikos metų mergaitė, o subrendusi hindų nuotaka, pasiruošusi ištekėti ir puikiai suprantanti, ką tai reiškia. Iš dangaus ant jos krito kvapnios gėlės, iš kažkur toli jai ir visiems kitiems žmonėms skambėjo liūdna, bet iškilminga muzika.

Sutuoktuvės įvyko. Tačiau atsitiko, kas buvo lemta. Princas mirė dvyliktą dieną, ir visa karališkoji šeimyna nepaprastai susirūstino. Dėl šios nelaimės karalius su karaliene kaltino Malanchamalą. Įsakė jie nuotaką išvyti. Numetė jai suplėšytus ir purvinus drabužius. Atėmė iš jos visus papuošalus. Mergelė nesipriešino. Tik akių neatitraukė nuo savo mirusio vyro, dvylikos dienų kūdikio, su šypsena lūpose miegančio amžinu miegu. Ir tarė Malanchamala savo šešurui ir anytai:

— Pasielkite su manimi kaip norite, bet atiduokite man mano vyrą ir pamirškite mudu dvylika metų.

„Ar ji proto neteko, kad šitaip kalba,— galvojo žmonės.— O gal ji ragana ir geidžia suėsti princo lavoną?“

Karaliaus įsakymu budelis nukirto jai pirštus ir ausis, kraujas tekėjo upeliais, bet mergelė nejuto skausmo. Ji tik kartojo:

— O valdove, priešais šventąją jungtųjų ugnį tu atidavei man mano vyrą, tai nejaugi laužysi savo pažadą?

Perpyko karalius ir sušuko:

— Išveskite šitą raganą ir palikite ją džiunglėse. Išdurkite jai akis ir nukapokite rankas, kad drįso įžeisti valdovą!

Soko į priekį kareiviai, bet juos sulaukė galinga nematoma jėga, net pats karalius neįstengė iš vietos pajudėti.

Neilgai trukus nunešė dvariškiai prinčą ir užkėlė ant laidotuvių laužo. Įkūrė ugnį. Ir nuotaką įstūmė į laužą. Bet ar tik nesišypsojo jos lūpos? Įsiliepsnojusi ugnis prarijo jaunavedžius. Pasidarė taip karšta, jog raudotojų būrys turėjo gerokai pasitraukti atgal.

Ūmai prapliupo smarki liūtis, pakilo baisus vėjas. Ir karaliui, ir į laidotuves susirinkusiems žmonėms teko skubėti į pastogę. Virš jų galvų skraidė raganos ir piktosios dvasios gindamos juos tolyn. Paėmė Malanchamala savo mirusį vyrą ant rankų ir nulipo nuo laužo. Apsupo ją raganos, piktosios dvasios ir ėmė grėsmingai šnypšti:

— Palik, palik mums lavoną, nelaimingoji, seniai mes neragavome švelnios kūdikio mėsytės, duok mums jį suėsti, o pati nešk iš čia kudašių! — šaukė jos.

Bet Malanchamala nesudrebėjo. Ji tarė:

— Jeigu aš esu teisėta princo žmona, niekas iš jūsų neišdrįs prie manęs prisitarti ir atimti mano brangųjį vyrą, kuris amžinai ir iš tiesų priklauso man.

Raganos ir piktosios dvasios išnyko. Tačiau jų vieton stėjo kitos, didesnės ir dar baisesnės piktosios dvasios su išsprogsiomis, nuožmiomis liepsnojančiomis akimis ir ėmė staugti:

— Mala, dabar tu mūsų valdžioje. Neištrūksi iš čia su savo vyru. Jis miręs, ir tu privalai jį mums atiduoti. Būk protinga, kitaip ir savo gyvastį prarasi. Drožk iš kur atėjus, o savo vyrą mums palik.

Bet Malancha neišsigando. Apsikabino jį vyrą ir patraukė tolyn. Ir dvasios išnyko.

Neilgai trukus priėjo Malancha mišką ir atsisėdo po medžiu pailsėti. Čia pasirodė jauna graži mergelė ir tarė:

— Mala, ar tu mane prisimeni? Mes žaisdavome kartu. Bet kas gi čia? Kūdikio lavonas? Mesk jį. Po kelių dienų jis ims pūti ir skleisti baisų dvoką, tau nori nenori teks jį išmesti. Būk protinga dabar. Palik lavoną, išsimaudyk tvenkinyje, ir aš parvesiu tave namo. Tik paklausk manęs.

Atsakė jai Mala:

— Sesute, jei tu su manimi žaidei, tu mano draugė. Argi nematai, kad čia mano vyras?

Mergelė tarė:

— Kad nenori geruoju, atimsiu tą lavoną iš tavęs. Negaliu leisti tau nešiotis mirusio vaiko kūną.

Mergelė priėjo arčiau. Mala tik stipriau prispaudė prie savęs kūdikį ir švelniai tarė:

— Sesute, aš esu jo teisėta žmona, ir joks vyras nei moteris negali atimti jo iš manęs. Taigi veltui stengies.

Staiga praskriejo vėjo gūsis ir sužaubavo. Akimirką Malanchamalai akyse tamsu pasidarė. Paskui papūtė švelnus vėjelis nešdamas saldų gėlių kvapą. Mergelė išnyko, o Malanchamala pajuto, kad jos vyras kūdikis įdėmiai žiūri į ją. Suprato varguolė, jog ta mergelė buvo deivė, norėjusi ją išbandyti, tad pagarbiai ėmė melstis dėkodama už sugražintą vyrui gyvastį. Apšidairė pasimeldus Malanchamala ir išvydo, jog jiedu atsidūrę dailiame mažame namelyje miško vidury, o tame namely priruošta visokių kūdikiui reikalingų daiktų: nedidelė aksomu išmušta lovelė, šilta antklodėlė, mažutytė pagalvė iš baltųjų garstyčių, sandalmedžio stukelis, sidabriniai rykai pienui, sidabriniai šaukšteliai jos vyrui kūdikiui maitinti, sumuštas sviesto gniužulėlis ir kitkas. Buvo ir šiek tiek pieno. Pašildė Mala šlakelį pieno ir sugirdė kūdikiui šaukšteliu.

Naktį prie trobelės atsibastė tigras su tigre, užuodė žmogaus kvapą ir ėmė braižytis apie duris. Kai Malancha jas atvėrė, išvydo tigras mažylį ir sumaurojo, kad kūdikis būsiąs skanėstas jo jaunikliams, o pati Mala tiksianti suėsti jam ir jo žmonai. Paaiškino tada Mala, kad vaikelis esąs jos vyras, ir papasakojo žvėrimis visus savo nutikimus. Neapsakomai susigraudino tigras su tigre ir patikino mergelę, kad galinti nieko nebijoti: visa jų šeima dieną naktį budėsianti šalia, sergėsianti ją ir jos vyrą. Tigrės jaunikliai jau ėdė smulkius gyvūnus, tad ji turėjo atliekamo pieno, kurį sutiko atiduoti Malai. Nuo tos dienos tigrų šeima įsikūrė džiunglėse netoli trobelės, o Mala žinojo, kad turi tikrus draugus.

Taip kūdikis išaugo į berniuką, o tigrės pienas suteikė jam grožio ir tvirtumo. Jis jau buvo penkerių metų, ir Mala žinojo, kad tokio amžiaus berniukas turi pradėti mokytis pas gurų — mokytoją kaimo mokykloje. Bet kurgi džiunglėse rasi mokyklą?

Pasiguodė Malanchamala tigrui su tigre ir tarė, kad jai reikės keliauti į kaimą, kur būtų pathšala — mokykla.

Tigras pasisiūlė nubėgsiās kaiman, pastversiās gurų ir atnešiās jį dantyse į mišką, o paskui priversiās likti miške ir mokytis

berniuką. Nusišypsojo Mala tai išgirdusi ir paaiškino tigrui, jog taip nebūsią dora, mat mokytojas taipogi turįs savo šeimą. Sunku buvo tigras suprasti, kodėl jų pasiūlymas netinka. Nuliūde atsisveikino jiedu su Mala ir jos vyru vaiku. Tigras pasižadėjo atbėgti, kai tik Mala jį prisiminsianti.

Drąsiai iškeliavo Malanchamala su savo vyru vaiku pasiėmus tik ką ne ką į ryšulėlį. Ėjo jiedu, ėjo ir po kelių valandų priėjo labai apleistą sodą kaimo pakraštyje. Gėlės jame buvo nudžiūvusios, paukščiai nečiulbėjo, visur želė aukšta žolė ir džianglių piktžolės. Rado Mala ir tuščią lūšnelę. Matyt, seniai jau niekas nebuvo joje apsistojęs. Tad nutarė Mala čia apsigyventi.

Ir staiga įvyko stebuklas. Vos tik Mala pasidėjo ryšulėlį, o berniukas ėmė žaisti su sausa lazdule, nudžiūvę medžiai vėl dailiai sužaliavo, pražydo gėlės, sučiulbo paukščiai. Gėlėse sudūzgė bitės. Dingo piktžolės ir aukšta nepjauta žolė. Šulinys netoliese prisipildė vandens. Ištryško išdžiūvęs upelis ir pasileido spindinčia krištolo skaidrumo srove. Plačiai, tarsi kviesdamos užėti, atsivėrė lūšnelės durys. Prie Malos pribėgo moteriškė, sodininko žmona, ir tarė:

— Kas tu esi? Ar tu dievaitė žmogumi pasivertusi? Prieš daugelį metų šis sodas liovėsi žydėjęs, kad ir kiek mes triūsėme. Niekas čia neaugo. Medžiai nemezgė vaisių. Nudžiūvo čampako ir kadambo medeliai. Vyto varpeliai ir vijokliai, kad ir kiek mes juos laistėme. Mano vyras, sodininkas, jo brolis ir aš dirbome be atilsio, bet kas iš to. Joks paukštelis nenutūpdavo ant šių medžių. Bet vos tik čia įžengei tu, viskas pasikeitė. Koks gražus berniukas! Mes neleisime tau išeiti. Meldžiame, lik čia. Pagailėki mūsų. Kai nebeįstengėme aprūpinti karaliaus rūmų gėlėmis ir girliandomis, nebetekome valdovo malonės. Pagailėki mūsų ir čia apsigyvenk. Mes padarysime viską, kad jums būtų gera.

Priėjo berniukas su puokšte saldžiai kvepiančių gėlių ir įteikė ją Malai. Sutiko Mala čia pasilikti, o sodininko žmona nusprendė gyventi kartu su ja. Trobelė buvo kaipmat sutvarkyta, dar vienas kambarys pristatytas. Bet nesakė Mala moteriškai, jog berniukas esąs jos vyras.

Pavadino jos vaiką Čandramaniku, šviesiuoju mėnulio brangakmeniu. Sodininko žmona papasakojo Malai, jog netoliese esanti mokykla, kurioje mokosi septyni karaliaus sūnūs ir gražuolė dukrelė Kančė. Paėmė sodininkė Čandramaniką ir nuvedė į tą mokyklą.

Bematant pasižymėjo Čandramanikas per pamokas ir po kelių mėnesių toli pralenkė kitus berniukus. Mat turėjo jis puikią atmintį. O karaliaus dukrelei Kančei mokslai pradėjo nebesisekti. Kartą jos broliai, septyni princai, ėmė jai priekaištauti ir paklausė, kodėl ji taip prastai mokosi. Ji ir tarė:

— Broleliai, pasakysiu jums teisybę, pusę laiko mokykloje praleidžiu bežiūrėdama į žavų ir mielą sodininkės sūnaus veidą, besiklausydama mokslingų vedų ir puranų žodžių, kuriuos taria jo lūpos. Koks jis šaunus berniukas ir koks gražuolis! Negaliu atsistebėti, kad jo motina — sodininkė! Jūs visi prieš jį nublankstate. Gėdytumėtės.

Apstulbo karaliaus sūnūs. Jie ir patys buvo pastebėję, kaip puikiai sekasi mokykloje Čandramanikui ir kaip visi gurūs jį myli. Ir užsidegė broliai baisiu pavydu. Vieną dieną po pamokų jie ir sako Čandramanikui:

— Klausyk tu, driski sodininkės sūnau, jei nori lankyti tą pačią mokyklą kaip ir mes, nevaikščiok tokiais prastais ir suplyšusiais drabužiais. Gero nelauk, jei tinkamai neapsirengsi. Mes tave taip apkulsime, kad tavo rankos ir kojos bus išsukinėtos ir išnarintos. O geriausiai padarysi, jei nė kojos nebekelsi į mūsų mokyklą.

Verkdamas grįžo namo Čandramanikas. Malanchamala ir sako sodininkei:

— Teta, pažiūrėk, ko jis ten verkia. Man širdis plyšta, kai girdžiu jį raudant.

Sodininkė atsakė:

— Ką tu kalbi? Juk ir man širdis plyšta, kai mūsų brangenybė verkia.

Pripuolė jos abi prie berniuko. Su ašaromis akyse Čandramanikas papasakojo, kas jam mokykloje nutikę. Tada prisiminė Malancha savo draugą tigrą ir po kelių minučių tasai atšiuoliavo kartu su tigre ir tigriukais. Nusijuokė žvėris hičiulės bėdą išgirdęs ir dingo. Nurūko jis į drabužių parduotuvę, ir prigąsdintas pardavėjas kaipmat atidavė jam pačius geriausius drabužius.

Kitą dieną atėjo Čandramanikas į mokyklą dailiausiai apsirengęs ir sukėlė dar didesnį septynių princų pavydą, o Kančė pamilo jį dar labiau, toks gražus atrodė berniukas su puikiais drabužiais. Mergaitė šaipėsi iš savo brolių ir sakėsi mylinti Čandramaniką ir norinti už jo ištekėti. Išsigando broliai, kad sesuo taip svaičioja, ir sumanė kitaip pergudrauti Čandramaniką. Pasakė jie berniukui, jog su tokiais puikiais drabužiais nedera

vaikščioti pėsčiomis. Tad jis turįs atjoti ant žirgo ir juos lenkty-
nėse nugalėti, antraip prarasiąs galvą, kad bandęs su princais
varžytis ir juos moksle aplenkti. Liūdnas, apsiverkęs grįžo namo
Čandramanikas ir papasakojo savo bėdą Malanchamalai ir tetai.

Malanchamala jam tarė:

— Nesielvartauk. Dėdės tigro paprašysiu, ir jis gaus tau
žirgą.

Vėl mintimis ji pasišaukė tigrą, ir šis pasirodė. Paprašė Ma-
lanchamala, kad perneštų ją ant nugaros į tą karalystę, kurioje
ji vaikystėje gyvenusi. Nusišypsojo tigras patenkintas, kad gali
jai padėti, pasisodino mergelę ant nugaros ir beregint nunešė ją
į miestą, kuriame Malanchamala ištekėjo. Bet rado įjėdu visus
namus uždarytus, visas duris užšautas. Turguje nesimatė nė gy-
vos dvasios. Karaliaus rūmai atrodė ištuštėję, jų nebesaugojo
sargybiniai, o aukšti vartai buvo aklinau uždaryti. Išvydo Malan-
chamala, kad pakširadžas, sparnuotas karaliaus žirgas, pamišęs
bastosi žudydamas ir ėsdamas kiekvieną sutiktą žmogų. Štai
kodėl rūmai ir namai ištuštėję. Pažino Malanchamala pakširad-
žą ir suprato, jog šis pamišo jos beliūdėdamas. Drąsiai priėjo ji
prie karališkųjų arklidžių ir pašaukė žirgą vardu:

— Harikali, kur tu esi? Tai aš, Malanchamala, kotvalo duk-
tė, kuri vaikystėje maitindavo tave dubo žole.

Sužvengė žirgas tolumoje, atskubėjo pas Malanchamalą, pa-
dėjo galvą jai ant rankų iš didelio džiaugsmo šypsodamasis ir
linkčiodamas. Papasakojo Malancha žirgui savo rūpestį, ir šis tuoj
pat sutiko keliauti drauge. Beregint pasveikęs žirgas ėmė iš-
dykauti su tigru, stumdytis ir trintis vienas į kitą. Netikėjo žmo-
nės akimis matydami Malanchamalą jau nebe mergaitę, o jau-
ną, gražią ir orią moterį. Juk visi manė, kad ji mirusi. Stebėjosi
miestelėnai, kad pakširadžas Harikalis, kuris buvo pamišęs ir
išžudęs daugybę žmonių, pasveiko vos tik išvydęs Malanchamalą.
O toji ėjo ir dainavo:

*Mano karaliau, tai Malanchamala eina su Harikaliu,
Aš — tavo kotvalo duktė,
Nuotaka, kurią savo kūdikiui princui išsirinkai,
Kuriai daug ką žadėjai ir netesėjai.
Kantrybės, karaliau,
Palauk dar kelias dieneles,—
Tegu baigiasi dvylika metų,
Viską tada sužinosi,
Tad vilties nenustoki, karaliau!*

Girdėjo šią dainą karalius, karalienė ir visi dvariškiai. Kaip žaibas visus apskriejo žinia, jog Malanchamala atjojusi ant tigro ir žaidusi su pamišusiu žirgu, kuris pasveikęs nuo jos prisilietimo. Visas miestas paplūdo karališkųjų arklidžių linkui, taip visiems parūpo į tą mergelę pasižiūrėti. Bet ji su pakširadžu jau buvo išskridusi.

Toli ir plačiai išsiuntinėjo karalius savo pasiuntinius ieškoti Malanchos ir savo sūnaus princo. Karalienė vėl kvietėsi į rūmus kotvalo žmoną. Argi jos duktė nebuvo princo žmona?

Parsivedė Malancha pakširadžą į savo trobelę, pagirdė jį pienu, pašėrė dubo žole ir cukrašvendrėm. Pailsėjo sparnuotasis, tačiau toks ugingas, karštakraujis Čandramanikui jis pasirodė, kad net sėsti ant jo baisu. Pavedė Malancha savo vyrą Harikaliiui globoti, paliepė parnešti jį gyvą ir sveiką. Paskui palietė Čandramanikui kojas, o šis labai nustebo tai paregėjęs, mat nežinojo, kas juodu sieja. Išrovė Malancha savo plauką ir užrišo tarsi girliandą žirgui apie kaklą liepdama jam laimėti lenktynes ir Čandramaniką atgal pargabenti. Sužvengė Harikalis sutikdamas ir nušuoliavo.

Atskrido pakširadžas su berniuku į mokyklą, ir princai baisesiausiai išsigando. Buvo jie tik girdėję, kad toks žirgas esąs, bet niekad jo neregėję. Net nesvajoję karalaičiai, kad Čandramanikas, sodininkės sūnus, galėtų atjoti ant sparnuoto žirgo. Bet lenktynės jau buvo sutartos. Išsirikiavo princai į eilę ir nusprendė, jog Čandramaniko žirgas turės ne skristi, o bėgti kaip paprastas arklys. Nesiginčijo su jais Čandramanikas. Harikalis irgi sutiko. Tada karalaičiai iškėlė dar vieną sąlygą. Girdi, jei varžovas jojas su pakširadžu, tai turįs gerokai atsitraukti atgal. Čandramanikas ir su tuo sutiko. Tuomet buvo sutarta, kad lenktynės būsiančios į visas keturias puses — rytus, vakarus, pietus ir šiaurę. Ir vis vien kas kartą visi septyni broliai smarkiai pralaimėdavo. Kančė džiūgavo. Džiaugėsi ir kiti mokiniai, kurie palaikė Čandramaniką.

Tada pakvietė septyni princai sodininkės sūnų atvykti į rūmus, kad karalius ir visas jo dvaras pakširadžą pamatytų. Piktai sužvengė Harikalis,— labai jam toks pasiūlymas nepatiko, jis norėjo parnešti Čandramaniką namo, kur laukė Malanchamala. Tačiau berniukas, apimtas džiaugsmo, kad laimėjo lenktynes, ir trokšdamas apsilankyti rūmuose, sušėrė žirgui per kaklą. Trūko Malanchamalos plaukas, aprištas tarsi girlianda, ir nukrito ant žemės. Žirgas veltui bandė priešintis, Čandramanikas jo nesuprato. Ką beveiks Harikalis, pakilo ir nuskrido prie karaliaus rūmų

vartų. Vartai atsivėrė, ir muzikantai nė neprašomi užgrojo links-
mą melodiją. Vos tik nušoko nuo žirgo Čandramanikas, pribėgo
prie jo princesė Kančė ir užmetė jam ant kaklo vestuvinę gir-
liandą. Susidrovėjo nuotaka, paraudo ir Čandramanikas, mat jau
daugybę kartų jis buvo matęs mergaitę, seniai ji jam į akį krito.
Niekada nebuvo sakiusi Malancha, kad jiedu — vyras ir žmona,
tad išsiskleidė meilė, snaudusi jo širdyje, ir jis meiliai palietė
švelnius Kančės piršteliu. Suklydo meilės dievas ir įskaudino
Malanchos širdį.

Visi nustebo išvydę, jog Kančė pasitiko Čandramaniką su gė-
lių girlianda. Nebuvo kas daryti. Nulydėjo septyni broliai Čand-
ramaniką pas karalių, ir valdovas sutiko, kad šis vestų Kančę,
bet prieš tai turįs dvylika metų išbūti kalėjime su grandinėmis
ant kaklo,— tik šitaip nusiplausiąs žemos kastos — sodininko —
dėmę ir tapsiąs vertas princesės. Ką darys Čandramanikas, nori
nenori, o turi paklusti. Nepaprastai iškilmingai buvo atšvęstos
vestuvės. Tučiuojau po jų tarnai sukaustė jaunikį grandinėmis ir
įmetė į kalėjimą.

O pakširadžas Harikalis grįžo pas Malanchamalą, krito ant
dulkėtos žemės ir nesikelia, tik ašaromis plūsta bepasakodamas
jai ir sodininkei, kas atsitikę. Apalpo Malancha. O atsipeikėjusi
pakilo ir graudžiai pravirko, kam viską nuo savo vyro slėpusi.
Juk daug sykių Čandramanikas smalsavo, kas ji esanti ir iš kur
jie atkeliavę. Glamonėdavusi ji savo vyrą, bet kaip vaiką, o ne
sutuoktinį. Norėjo Malancha palaukti, kol baigsis dvylika metų,
tuomet viską savo vyrui papasakoti, nukeliauti pas jo tėvą ir
gražinti princą karaliui ir karalienei. Apstulbo ir sodininkė išgir-
dusi, koks jų likimas. Neabejojo moteriškė, jog dėl pastarosios
nelaimės kalta Malancha, nieko savo vyrui nepasakojusi. Ašaros,
širdį draskančios ašaros plūdo Malanchai iš akių. Ji vėl neteko
žado, o savo Čandramaniko vis vien nė žodeliu nepasmerkė. Ju-
to nelaimingoji, kad tokia jos dalia, ir nenuspėsi jos, ir neper-
maldausi.

— Kas lemta, tai lemta,— tarė ji sodininkei ir pridūrė: —
Teta, aš privalau iki galo atlikti savo pareigą vyrui.

Nusišluostė ašaras Malancha savo ilgo rūbo krašteliu ir lie-
pė Harikaliui keltis. O paskui sako jam:

— Nesigrauk, Harikali, tu nekaltas. Šiandien baigiasi dvy-
lika metų, ir mane ištiko mano lemtis. Duosiu tau laišką, nunešk
karaliui, mano šešurui.

Laiške ji parašė: „Mano tėve, baigėsi dvylika metų. Tavo sū-
nų, mano vyrą, įkalino radža Dudhbarna, nes jo mylima duktė

Kančė užmetė princui ant kaklo vestuvinę gėlių girliandą. Nebe-
pyki ant manęs, kotvalo dukters. Nutiko tai, kas buvo lemta,
brangusis tėve. Nueiki dar kartą prie to sodo tvenkinio, kur radai
mane žaidžiančią su gėlėmis. Mala“.

O sodininkei Malancha pasakė:

— Teta, nesmerk mano vyro. Jis nekaltas. Aš privalau iš-
kęsti, kas lemta, toks viešpaties noras. Tu buvai man kaip mo-
tina, ir jeigu aš galėčiau gimti septynis kartus ir kaskart tau
tarnauti, vis tiek likčiau skolinga.

Iš iškeliavo Malancha į miestą, kuriame gimė ir ištekėjo,
trokšdama nusiskandinti šaltame vandenyje to tvenkinio, prie
kurio tapo princo nuotaka. Ėjo ji, ėjo ir sutiko tigrų šeimą. Tig-
ras paklausė, kur ji tokia liūdna keliaujanti. Malancha jam at-
sakė:

— Geru laiku tu pasirodei, dėde. Būk toks geras, drauge su
teta suėsk mane ir duok mano mėsos savo jaunikliams. Tai bus
viena laimingiausių mano gyvenimo dienų.

Tigrė paklausė:

— O kurgi mano sūnus, kurį maitinau savo pienu? Kodėl tu
šiandien viena ir tavo drabužis toks nušiuręs? Eini apsiverkusi,
o sakai, kad ši diena laimingiausia tavo gyvenime. Neslapu-
kauk, išklok, kas ant širdies guli.

Ir išklojo jiems Malancha visa ką, nieko nenuslėpė. Apsakė
varguolė, kad princesė Kančė užmetė Čandramanikui ant kaklo
vestuvinę girliandą. Klausėsi, klausėsi dėdė tigras ir galiausiai
tarė:

— Tu vadini girlianda grandines, kurias mūsų mylimas sū-
nus turės nešioti dvylika ilgų metų?

Malancha atsakė:

— Dėde, bet tu pamiršti, jog aukštakilmė princesė negali bū-
ti žmona sodininko sūnui ar kuriam kitam žemesnės kastos, kol
jis sunkiais išmėginimais neišpirks savo nuodėmės.

— Nesąmonė,— sušuko tigras,— gėda jums visiems, jei drau-
džiate mylėti žemesnės kastos žmogų! Eime, pažiūrėsim, kuo
galime padėti Čandramanikui.

Ir nulėkė tigras drauge su Malancha į Dudhbarnos karalystę.

Tuo tarpu pakširadžas Harikalis įteikė karaliui, Čandramani-
ko tėvui, Malanchamalos laišką. Sušaukė karalius savo kariuo-
menę ir leidosi Dudhbarnos nugaleti. Tik gerai nežinojo kara-
lius, kur tos šalies ieškoti. Atkeliavo jis į ano miesto pakraštį ir
rado sodininę beveik iš proto išsikrausčiusią, dieną naktį rau-
dančią. Ėmė klausytis karalius jos raudos:

*Grandinėmis sukaustytas mano Čandramanikas,
Mano dukterėčia išėjo į mišką vyro netekus,
Stai ta trobelė, kurioje jie gyveno,
Stai tas takelis, kuriuo jie vaikščiojo.
O dieve, kaip aš gyvensiu be jų?*

Girdėdamas sodininkės žodžius ir prisiminęs Harikelio pasakojimą, sustabdė karalius savo kariauną ir liepė statytis palapines. Žiaurus mūšis įsiliepsnojo, kai karalius Dudhbarna nesutiko išlaisvinti Čandramaniko ir leisti jam išvykti su savo nuotaka. Paskelbė Dudhbarna, kad jeigu Čandramanikas iš tiesų esąs karaliaus sūnus, tai tegu jo tėvas jėga susigrąžina sūnų ir marčią.

Bet pralaimėjo mūsų karalius Čandra Radža, sukaustė jį priešai grandinėmis ir įmetė į kalėjimą, tik ne į tą, kur buvo Čandramanikas. Žuvo tūkstančiai jo karių, daug jų neteko ir Dudhbarna. Kaip tik tuo metu pasirodė Malancha su tigras — pavargę, bet užsidegę žūt būt išvaduoti Čandramaniką.

Vidurnaktį tie susimokėliai prisiartino prie kalėjimo, tigras suėdė kelis sargybinius, o likusieji kaipmat atidarė kalėjimo duris, kad tik liktų gyvi. Bet ir šitų nepagailėjo tigriukai, visi sargai buvo sudoroti. Rado Malanchamala Čandramaniką gulintį ant žemės, nes jo kaklas ir kojos buvo prirakinti grandinėmis prie medinio stulpo, kad princas negalėtų atsistoti. Dantimis sutraukė grandines Malanchamala. Išsilaužė ji per tai visus dantis. Ir krito be žado neištvėrusi baisaus skausmo kraujuojančiose dantenose.

Ūmai Čandramanikas pajuto, kad grandinės nukritę. Tamsoje princas nesuvokė, kas jį išlaisvino. Išsigavo jis laukan ir pamatė tigrus. Pasveikino jį tigras ir puolė pjauti karaliaus dvariškių. Žvėrys suėdė karalių, septynis princus, rūmų sargybą. Išpjovė gyvulius, dramblius ir žirgus. Šimtai jų paskutinį kvapą išleido iš baimės. O tigras jau įsigavo į damų menes ir buvo besiruošią sudoroti princesę Kančę, kai atsigavusi Malanchamala atskubėjo pažiūrėti, ką daro jos draugai. Tigras jai ir tarė:

— Malanchamala, mes sumaumojome visus, kas tik tave ir Čandramaniką buvo kankinę. Liko dar princesė Kančė, tuoj ir tą sudraskysime.

Sudrebėjo Malanchamala ir sušuko:

— Ak ne, nežudykite mano vyro giminės! Ak, nežudykite mano vyro žmonos, jo uošvio ir uošvės, jo svainių ir jų tarnų. Jie man nenusikalto. Pagailėkite jų. Jeigu jau atėmėte kam iš jų

gyvastį, atgaivinkite, maldauju, atgaivinkite. Kančė yra mano mylimo vyro mylimoji, tai ką gi aš galiu jai jausti, jei ne sesers meilę?

Nepaprastai nustebo tigras tokius žodžius girdėdami. Tačiau bepuotaudami buvo ištroškę ir pasisakė pirmiausia norį gerti. Pasiėmė Mala ąsotį ir nuėjo į gretimą tvenkinį atnešti vandens. Tuo tarpu karalius, Malanchamalos šešuras, išspruko iš kalėjimo ir nuskubėjo prie tvenkinio nusiprausti. Pamatė jį Malancha ir palietė rankomis dulkes ant jo kojų. Karalius ir klausia, kas ji esanti, mat buvo užsidengusi veidą. Malancha atsakė:

— Aš esu nelaimingoji Malanchamala.

Įtūžo karalius ir liepė dingti jam iš akių arba pasirodyti kaip pridera — palankine, su palyda. Paskui pasiėmė karalius Čandramaniką su jo nuotaka Kančė ir iškeliavo į savo karalystę. Rūmai nesitvėrė džiaugsmu jiems pargrįžus. O tigras tuo tarpu surado Malanchamalai didžiulę palydą ir su muzika palydėjo ją ligi rūmų, tačiau valdovas neįsileido kotvalo dukters. Vėl sulaužė jis duotą žodį.

Įsiuto tigras ir pasakė Malanchamalai, kad daugiau jos nebeklausysią, imsią ir suėsią karalių su visais jo dvariškiais. Tačiau Malanchamala ir vėl juos sulaikė ramindama, jog nereikia krimstis, pats likimas viską išspręšias. Tegu rūmų vartai ir uždari, bet niekas juk negali uždrausti likti netoliese, kalbėjo Malancha. Verčiau ji mirsianti badu, bet nepasitrauksianti iš vietos, kuri jai teisėtai priklauso ir kur gyvena jos vyras. Ir prisakė Malancha tigrams, visai palydai ir muzikantams keliauti savais keliais.

O pati nuėjo į tvenkinį nusiskandinti, tik žiūri — jis aptvertas spygliuota viela. Tuomet ji pabandė nueiti prie kitų tvenkinių, bet ir tuos karalius buvo įsakęs saugoti. Šyptelėjo Malanchamala. „Kodėl gi valdovas nenori, kad aš mirčiau,— svarstė ji,— ar jis toks žiaurus, ar toks geras? O taip, jis geras — niekas labiau už mano šešurą manęs neskaudins, o juk tik per baisias kančias žmogus tampa tyresnis“, — mąstė mergelė.

Ir liko Malancha gyventi netoliese, bet jos vyras Čandramanikas to nežinojo, nes ji nesiartino prie rūmų vartų. Užtat kiekvieną naktį, suaidėjus vidurnakčio gongui ir besikeičiant prie vartų sargybai, įsmukdavo Malanchamala į rūmų vidų, o auštant išeidavo vėl besikeičiant sargybai. Įsėlindavo ji į jaunavedžių miegamąjį ir ilgai žiūrėdavo į tą grožybę — miegantį princą ir jo žmoną Kančę. Ir nebuvo jos širdyje nė krislelio pagiežos. Malanchamala niūniuodavo tokią lopšinę:

*Gyvuok ilgai ilgai, mano prince,
Gyvuok ilgai ilgai, mano sesute,
Tebūnie jūsų laimę didelė kaip skausmas manasis.
Sėkit jūs džiaugsmą visiems aplinkui!
Mano mylimas vyre, mano prince!*

*Myliu aš jus abu,
Tad tešviečia jums saulė ir mėnuo
Ilgus ilgus metus, ir tegu niekada nesibaigia
Mano princu garsi giminė.*

*Mano kaulai ir kraujas tepavirsta žeme,
Kad žengtumėt jūs manimi,
Tepavirsiu aš vandeniui šaltu ir tegaiivinsiu judu,
Mano mylimas prince, mano sesute.*

*Tegu bus maloningas jums dievas per amžius,
Mano mylimas prince, mano sesute.
O aš būsiu paukštelis ir čiulbėsiu jums
Žavią giesmelę kas rytą, kas vakarėlį,
Mano mylimas prince, mano sesute.*

Ketvirtą dieną jai beniūniuojant tokią lopšinę ir bežiūrint į miegančiuosius, staiga nubudo princas ir paklausė, kas ji esanti. Pasivadino Malanchamala rūmų tarnaitė ir atsiprašė, kad jį pažadinusi. Bet Čandramanikas pažino ją ir tarė:

— Tu buvai šalia manęs visą gyvenimą. Nemeluok, pasakyk, kas man esi? Tiesą sakyki, nes verda mano kraujas.

O Malancha atsakė, kad jau švinta, todėl viską paaiškins kitą kartą, ir tyliai išsmuko iš kambario.

Lyg tyčia, tą rytą po kits kito ėmė griūti rūmų minaretai, mirė Čandramaniko sūnus, pradėjo siausti užkrečiamos ligos, žmonės krito iš bado. Pasakė karalius Čandramanikui, jog visa tai raganos kotvalo dukters darbas. Nesutiko su juo princas, priminė, kiek ji mirusių žmonių buvo atgaivinusi. Bet karalius tik nusišaipė, kad jeigu ji, girdi, turinti tokių sugebėjimų, tai tegu atgaivinanti savo tėvą kotvalą ir jo žmoną, savo motiną. Ir išėjo į posėdžių salę. Pirmas žmogus, jį pasveikinęs, buvo kotvalas, seniai jau miręs, o dabar gyvas ir besišypsantis. Į rūmus taipogi atėjo kotvalo žmona ir pasveikino karalienę sakydama, jog norėtų pasižiūrėti į naująją marčią.

Persigando karalius ir, nebesižinodamas ką daro, pasileido į mišką,— gal miške nuovoką atgausiąs. Bet miške pametė jis kelią, jo žirgąs paslydo ir išsisuko koją, o palydovai atsiliko. Vos ne vos pasivilkdamas ieškojo karalius šaltinio arba upelio, mat buvo labai ištroškęs. Lyg tyčia, jokio šaltinio, jokio upelio nė ženklo nematyti. Silpna pasidarė karaliui, akyse tamsu. Ir lyg iš po žemių išdygo priešais jį moteris su čadra ant veido. Valdovas sušuko:

— Dukra mano, duok bent lašelį vandens, aš mirštu iš troškulio.

Moteris tarė:

— Galiu tau duoti pieno, o ne vandens.

Karalius atsakė:

— Dukra mano, argi galima numalšinti troškulį pienu? Duok man vandens.

Nusišypsojo moteris ir pripylė jam šalto gaivaus vandens iš ąsočio. Numalšino troškulį karalius ir palaimino ją sakydamas:

— Dukra mano, kad ir kas tu būtum, tapsi savo šešuro namų puošmena. Tavo šypsena neš džiaugsmą tavo namuosna, visus ramins ir džiugins.

Zemai nusilenkė karaliui moteris, palietė jo kojas ir tarė:

— Tėve, tu atgaivinai mano sielą tarsi tyras ir šaltas vanduo. Tu padarei mane neapsakomai laimingą, o tėve, nors syki pavadinęs mane savo dukra. Maldauju, dar kartą palaimink mane. Aš esu Malanchamala.

Nepaprastai nudžiugo karalius. Jau senokai jį graužė sąžinė, nors jis ir nenorėjo sau to prisipažinti. Palietė karalius motiną žemę, paėmė jos žiupsnelį, pasitrynė tuo žiupsneliu kaktą ir tarė:

— Dukra, tebūnie žemė liudininkė, pažadu tau: nė karto nebesulaužysiu duoto žodžio. O jei taip padaryčiau, tegu praryja mane žemė, tegu žaibas mane vietoje nutrenkia. Įženk, įženk į mano namus.

Malancha atsakė:

— Tėve, užtenka ir to, kad pavadinai mane savo dukterimi, užtenka ir to, kad pakviete mane į savo namus. Dabar aš laiminga, labai laiminga, o atsidurti tavo rūmuose netrokštu.

Tačiau nepaliko jos valdovas kalbėdamas:

— Dukra, jeigu tu į mano namus atsisakysi eiti, aš manysiu, kad tu, mano dukra, man neatleidai, ir nusižudysiu, kad išpirkčiau savo nuodėmes.

Suminkštėjo Malanchamalos širdis, ir ji tarė:

— Tėve, palik mane vieną kelioms dienoms, ir tada aš tikrai sugrįšiu. Kaip galiu atsisakyti, jei tu nori, kad būčiau kartu? Per tas kelias dienas aš aplankysiu sodininką, dėdę tigrą ir jo šeimą, užsuksiu į Dudhbarnos karalystę, o jau tada grįšiu pas tave.

Sutiko karalius. Ir beregint jo šlubas žirgas tapo sveikutėlis, lyg iš po žemių išdygo jam prieš akis visa palyda, atsirado vedlys per mišką. Palaimino Malanchamalą karalius ir patraukė namų link.

Pakeliui valdovas įsakė kasti didelius tvenkinius, išvalyti senuosius, gręžti šulinius ir dalinti išmaldą. Geros naujienos pasklido visoje karalystėje, žmonės nebesitvėrė savy iš laimės ir linksmybės. Labiausiai apsidžiaugė Čandramanikas ir Kančė. Mat Čandramanikas jau buvo sužinojęs visą teisybę apie Malanchamalą. Visi laukė jos atvykstant.

O Malanchamala negalėjo pamiršti savo senų draugų ir pagalbininkų. Pirmiausia nukeliavo jinai pas sodininko žmoną, kuri kadai kadės ją priglaudė. Sodininkė buvo apakusi Malanchamalos beraudodama. Jos vyras per tą laiką iškaršo, suseno. Malanchą pamatę, abu pagyvėjo ir vėl pasijuto tvirti ir laimingi. Tada mergelė iškeliavo ieškoti tigro šeimynos. Jau užaugę tigriukai ėmė glaustytis aplink Malanchamalą, paskui visi nulydėjo ją į Dudhbarnos, Kančės tėvo, karalystę. Tigras atgaivino nužudytąsias šeimas, karalių, karalienę, septynis princus ir visus karaliaus tarnus. Aplinkui skambėjo šimtų vyrų ir moterų džiaugsmingi šūksmai, kai prie jų prisiartindavo tigras, o pakširadžas Harikalis nunešė Malanchamalą į jos šešuro karalystės sostinę. Apskrido Harikalis miestą garsiai žvangdamas, ir atgijo visi jo nužudyti žmonės ir arkliai. Ir tigras atgaivino visus, kuriems buvo atėmęs gyvastį. Linksma ir triukšmingas buvo vėl išvydusių pasaulio šviesą susitikimas. Priėjo prie Malanchamalos ir kotvalas su žmona, ir dievo pasiuntinė Dhara, kuri rašė likimo linijas Čandramanikui ant kaktos, visi dangaus dievai ir deivės laimindami mėtė gėles, o rūmuose skambėjo muzika.

Prisiartino Malanchamala prie Kančės ir tarė:

— Sese, nupink man girliandą.

Kančė nupynė. Uždėjo Malanchamala girliandą savo vyrui ant kaklo ir nusilenkdama palietė jo kojas. Paskui ji palietė savo šešuro ir visų vyresnių giminaičių kojas, o jaunesnius išbučiavo.

Pienas ir medus liejosi upeliais, saldumynų buvo kalnai prikrauti, ir kiekvienas gavo savo dalį. Tigrui ėdė nemėsiškus valgius, kibirais gėrė saldų pieną ir kaip gyvi pirmą kartą ilsėjosi auksiniuose guoliuose. Žmonės Malanchamalą apskelbė namų židinio globėja, o Malanchamala apskelbė Kančę pirmąja karaliene. Išrinkdami Malanchamalą namų židinio globėja, žmonės garbstė jos taurumą, dvasinį grožį, tikėjimą dievu, karaliumi, savo vyru ir vyresniaisiais, jos prisirišimą prie draugų, meilę paukščiams ir kitokiems gyvūnams. Visi dievai ir deivės didžiai gyrė Malanchamalos pasiaukojimą ir laimino ją. Ilgai ir laimingai gyveno Čandra Radža, jo sūnus Čandramanikas, Kančė ir visi kiti, tiek turto, tiek sėkmės pertekę. O sodininkė niekada nuo Malanchamalos nebesitraukė.

* * *

Šios istorijos nenublukino bėgantis laikas. Karta po kartos susižavėjusios klausosi pasakos, sekamos atitinkamai moduliuojant balsą, įterpiant dainas, dažnai kai ką prikuriant, pakeičiant, nes pasakotojams knietėdavo šį bei tą pridėti nuo savęs išsaugant pasakos esmę, pagrindinius motyvus. Giliau patyrinėjus, ši pasaka tikrai mums atskleistų praėjusių amžių Bengalijos kultūros istoriją.

PASAKA APIE ŠRIMANTĄ

Seniai, labai seniai Sripūre gyveno pirklys, vardu Dhanapatis. Su pirmąja žmona Lahona jis vaikų neturėjo. Todėl vedė dar kartą. Antroji žmona buvo vardu Khulana.

Norit — tikėkit, norit — ne, tačiau abi žmonos niekada nesi-
pyko. Atvirkščiai, jos labai pamilo viena kitą ir gyveno tarsi dvi seserys. Lahona meldėsi deivei Mangalai Čandei, kad toji padovanotų Khulanai sūnų. Daug visokiausių maldų ji sukalbėjo, kad tik šis karštas noras išsipildytų.

Pagaliau Lahonos maldų buvo išklaudyta. Jaunesnioji sesuo Khulana pradėjo lauktis kūdikio. Džiūgavo Lahona ir be persto-
gės rūpinosi Khulanos sveikata bei ramybe.

Vieną dieną pasikvietė pirklys Lahoną ir tarė:

— Klausyk, man prireikė leisti kelionėn prekybos reikalais.

Mano laivai jau pasiruošę išplaukti. Iškanku rytoj iš pat ankstaus ryto.

Kiek pasvyravusi Lahona atsakė:

— O gal galėtumei dar kiek palaukti? Argi prieš kelionę nenorėtumei pamatyti savo kūdikio veido?

Pirklys tarė:

— Ne, ilgiau atidėlioti nebegaliu. Prekyba nukentės. Tu lieki čia, todėl žinau, kad viskuo pasirupinsi ir gerai prižiūrėsi Khulaną. Man nėra ko nuogaštauti ir atidėlioti kelionę, o per tai nuostolių sau prisidaryti.

Taip taręs, pirklys kitą rytą švintant iškeliavo su septyniais laivais, pilnutėliais prekių.

Po kelių dienų Khulanai gimė gražus kūdikis. Tai buvo berniukas. Labiausiai iš visų apsidžiaugė Lahona. Pavadino jį berniuką Šrimanta, tai yra Gražiuoju.

Nekantariai laukė abi žmonos, kada gi vyras pargrįš, tačiau nuo pirklio jokios žinėlės nebuvo. Galiausiai iš lūpų į lūpas ėmė sklisti visokiausi gandai. Girdi, jisai būsiąs paskendęs. Girdi, jį greičiausiai bus nužudę plėšikai. Nusiminė žmonos, o ką daryti — nežinojo. Tik beviltiškai žvalgėsi viena į kitą ir maldavo dievus apsaugoti jų vyrą.

Pagaliau atėjo žinia, kad Šalibahanas, Ceilono karalius, įkalinęs pirklių.

Kai Šrimantai suėjo penkeri metai, jį nuvedė į mokslo pradžios šventę. Bengalijoje ši šventė vadinasi Basanta Pančami ir vyksta pavasarį. Tą dieną visi meldžiasi mokslo deivei Sarasvatei.

Berniukai ir mergaitės vilkėjo geltonais dhočiais ir sariais. Ant medinio suoliuko stovėjo molinė Sarasvatės statula, gausiai išpuošta alpna¹. Vaikai, kurie jau buvo mokęsi anksčiau, prie deivės kojų sudėjo savo knygas, plunksnakočius ir rašalines. Kas turėjo, padėjo sitaras ar kitokius muzikos instrumentus. Naujokai atitipeno labai susijaudinę, naujomis grifelinėmis lentelėmis ir ilgais gabalais kreidos nešini. Išmintingas brahmanas ėmė mokyti juos, kaip rašyti pirmąsias raides. Paskui visi kartu pasimeldė, padėjo deivei gėlių. Šitaip ir Šrimanta išmoko abėcėlę.

Tuomet berniukas buvo priimtas į pradinę kaimo mokyklą, pathšalą. Lahona ir Khulana išlydėdavo jį į pamokas ir nekantariai laukdavo pargrįžtant.

¹ Alpna — laimės ženklas, piešiamas miltais.

Vieną dieną berniukas pargrįžo apsiverkęs. Apkabino jį Lahona, švelniai nušluostė ašaras ir meiliai paklausė, kas gi atsitikę.

Šrimanta jai ir sako:

— Mama, pasakyk, kas mano tėvas ir kur jis yra. Draugai šiandien šaipėsi iš manęs. Man buvo labai skaudu.

Paglostė berniuką Lahona ir pravirko. Apsiraminusi papasakojo jam apie tėvą, ką iš girdų žinojo,— pirklys esąs kalinamas Ceilone.

Atidžiai klausėsi Šrimanta. Paskui sunkiai atsiduso ir tarė:

— Motute, tuoj pat išleisk mane ieškoti tėvo, išleisk, ir viskas. Kol nesutiksi, aš nei valgysiu, nei miegosiu.

Nustėro Lahona ir Khulana tokius žodžius išgirdusios, nežinojo, ką ir besakyti. Kaipgi jos leis mažą berniuką, kurį saugojo nelyginant akies vyzdį, į tokią pavojingą kelionę! Visaip jį atkalbinėjo moteriškės, gąsdino visokiausiais pavojais, tačiau Šrimanta laikėsi savo. Galų gale Lahonai teko sutikti. Liepė jinai laivininkams paruošti septynis prekybinius laivus. Juk Šrimanta buvo pirklio sūnus, tad ir keliauti turėjo kaip kad prekijui pri-tinka.

Kelionės dieną, vos praaušus, Lahona, Khulana ir visos kaimo moterys susirinko ant Pornos upės kranto palinkėti Šrimantai sėkmės. Laivai jau laukė keliautojo. Sandalmedžio pasta ir daliu² Lahona išbraižė ženklą ant berniuko kaktos. Suskardėjo pakrantėje pučiamos kriauklės. Taip žmonės linkėdavo laimingos kelionės.

Kai atsisveikindamas Šrimanta palietė savo motinų kojas, Lahona pravirko ir puolė jį glėbesčiuoti. Galiausiai susitvardžiusi tarė:

— Sūnau mano, niekada nepamiršk kas dieną melstis deivei Mangalai Čandei. Ir jeigu — viešpatie apsaugok — tave ištiktų bėda, sušuk jos vardą, ir ji tau pagelbės.

Šrimanta atsakė:

— Gerai, o vyresnioji motin, aš nuolatos prisiminsiu tavo norą.

Ir laivai pajudėjo. Laivininkai visu balsu traukė dainas, skirtas upių ir jūrų dievaitei ir vėjų dievui, kad su jų palaiminimu kelionę lydėtų sėkmė. Ilgai žvelgė Lahona ir Khulana į laivus, tol, kol šie dingo iš akių. Tada abi raudodamos pasuko namų link.

² Dalis — apeigoms vartojamas tepalas.

Tą pačią naktį susapnavo jos deivę Mangalą Čandę, kuri kalbėjo:

— Nesisielokit tuščiai dėl Šrimantos. Nieko blogo jam neatsitiks.

Ramiai keliavo Šrimanta. Tačiau vieną dieną ėmė ir pamiršo pasimelsti. Ir tą pačią dieną vienas jo laivas pateko į klastingų srovių sukurį.

Kitą rytą dangų aptraukė juodi debesys. Prasidėjo baisi audra. Atrodė, jog Šrimanta su visais savo laivais, prekėmis ir laivininkais nugrims į jūros dugną. Staiga nušvito Šrimantai protas ir ėmė jis garsiai melstis deivei Mangalai Čandei. Netrukus audra nurimo, dangus išsiblaivė, pasirodė vaivorykštė, praėjo pavojus, kuris rodės būsiąs pragaištingas.

Kai Šrimanta atvyko prie Ceilono krantų, ūmai išvydo nepaprastą reginį. Vandens paviršiuje plūduriavo lotoso žiedas, o jame sėdėjo gražuolė mergelė. Abiejose rankose ji laikė po dramblių, kuriuos pakaitom čia prarydavo, čia vėl atrydavo sveikutėlaičius.

Nusilenkė Šrimanta mergelei manydamas, kad ją pasiuntė deivė Mangala Čandė. Visi laivininkai taip pat nustebę spoksojo į tokį neregėtą dalyką.

Prisikrovęs Ceilone prekių, patraukė Šrimanta į karaliaus rūmus. Leido jam sėstis valdovas ir paklausė:

— Sakyk, ar nematei jūroj kokio neįprasto reginio?

Šrimanta ir papasakojo karaliui regėjus gražuolę mergelę ant lotoso žiedo.

Įtūžo karalius tai išgirdęs.

— Atrodo, kad ir šis berniūktis iš manęs tyčiojasi. Uždėkite jam kalinio antrankius! — paliepė jis savo sargybiniams.

Paskui vėl kreipėsi į Šrimantą:

— Ar gali man parodyti tai, ką pats regėjai?

Šrimanta atsakė nedvejodamas:

— O taip, maharadža. Eikime drauge.

Palydėjo Šrimanta karalių į pajūrį. Tačiau valdovas nieko ten nepamatė. Išvadino jis Šrimantą melagiu, nenaudėliu ir įsakė tučtuojau nužudyti.

Sudrebėjo jaunojo Šrimantos širdis po šitokių baisių žodžių. Juk atkeliavo jis čia tikėdamasis surasti dingusį tėvą. Dabar apie tai nė kalbos nebegalėjo būti. Gal jis jau niekada nebepamatys savo mylimos motinos. Nuliūdo Šrimanta. Bet staiga sušvito jam vilties spindulėlis. Nusprendė Šrimanta maldauti deivę Mangalą Čandę, kad ištrauktų jį iš bėdos.

Tad paprašė pirklio sūnus budelį, kad leistų jam prieš mirtį sukalbėti maldele. Budelis sutiko, ir Šrimanta karštai, su atsidavimu pasimeldė deivei.

Sugraudino Mangalai Čandei širdį mažojo Šrimantos malda. O pagailusi nusprendė jį berniuką išgelbėti. Pasirodė jam sena moteriške pasivertusi ir tarė:

— Ko tu taip verki, vargšas berniuk? Eikš į mano glėbį.

Tuo tarpu budelis kirto Šrimantai kirviu, tačiau nustebeęs pamatė, jog auka nė neįdrėksta, o kirvis perpus sulūžęs. Trūkčialgalviais pasileido budelis pas karalių pranešti šią keistą naujieną.

Labai suirzo karalius. Ir patraukė jis su kareivių palyda pats savo akimis įsitikinti.

Vos tik visas būrys pasiekė tą vietą, senoji moteriškė kažką piktai sumurmėjo. Tučtuojau lyg iš po žemių išdygo pulkas šmėklų ir kad įsisuks novyti visą karaliaus kariauną!..

Persigando karalius, pajuto kažką nepaprasto. Ėmė jis maldauti senutę pagalbos.

Senoji moteriškė ir tarė:

— O karaliau, kodėl gi tu norėjai nužudyti šį vargšą berniuką?

— Šis berniukas man pamelavo, todėl pats nusipelnė bausmės,— atsakė karalius.

— Ne, Šrimanta sakė tau teisybę,— tarė senutė.— O tu esi nusidėjėlis, baisus nusidėjėlis. Todėl ir negalėjai išvysti to, ką matė jis. Dabar aš tau įsakau — grįžk ir tuoj pat išlaisvink berniuko tėvą. Ir ne tik jo tėvą, bet visus kalinius, kuriuos esi kalėjiman įmetęs. Ir dar aš noriu, kad atiduotumei savo dukterį Sušilą Šrimantai į žmonas. Jis šaunus jaunikaitis ir vertas tavo dukters rankos.

Valandėlę stovėjo karalius nustėręs, žado netekęs. Paskui atsigodo, jog ši senutė iš tiesų yra deivė. Tad atsisėdo valdovas prie jos kojų ir ėmė maldauti:

— O brangioji mano motina! Visuomet tavęs klausysiu. Tačiau prašau vienos malonės. Maldauju, deive, leisk man nors kartelį pamatyti tave tikroju pavidalu — kaip Kamalę Kaminę, moterį ant lotoso, pasirodžiusią šiam berniukui.

— Gerai, eik į tą pačią vietą ir išvysi, ką matė Šrimanta,— atsakė senutė ir sulig tais žodžiais išnyko.

Vėl nuskubėjo karalius su Šrimanta į pajūrį. Bet ir šį sykį neišvydo jis didingojo reginio. Nuliūdo valdovas, tačiau staiga šovė jam į galvą išganinga mintis. Kodėl gi nepasisodinus sau ant kelių Šrimantos, deivės numylėtinio? Gal tuomet jis ir išvy-

siąs dievaitę? Liepė karalius Šrimantai sėstis jam ant kelių, ir vos tik šis taip padarė, valdovas galiausiai paregėjo deivę ant lotoso žiedo!

Nepaprastai nudžiugo karalius. Jo laimei nebuvo ribų. Labai dėkingas jis pasijuto berniukui ir tarė:

— Mano sūnau, jei ne tu, aš niekada nebūčiau išvydęs šio stebuklingo reginio.

Parsivedė karalius Šrimantą pas save į rūmus ir įsakė bema-
tant išlaisvinti pirklių, jo tėvą, bei visus karalius, kuriuos jau seniai buvo įkalinęs. Negalėjo pirklys patikėti savo akimis, kai sužinojo, kad čia jo sūnus. Karštai apkabino jis Šrimantą ir nuoširdžiai palaimino.

O Šrimanta vedė karaliaus dukterį, princesę Sušilą. Iškilmin-
gos, prašmatnios buvo vestuvės. Visą savaitę miestas švytėjo nuo žiburių gausybės, o puota tęsėsi dešimt dienų. Trypė, šoko aliai vienas miestietis.

Kai jaunajai porai atėjo metas iškeliauti, karalius įsakė pa-
ruošti kelis laivus kelionei — prikrauti dovanų jaunavedžiams ir ypač abiems anytoms. Galiausiai pirklys Dhanapatis, lydimas sūnaus ir marčios, išplaukė namo.

Labai nustebo Sripūro gyventojai, kai laivai priplaukė Dha-
napačio kaimą. Kraipė jie galvas matydami pirklių gyvą ir sveiką, grįžtantį su jaunu sūnumi Šrimanta. Kai kurie kaipmat nulėkė pas Lahoną ir Khulaną su džiugia naujiena. Moterys atskubėjo į priplauką. Beribis buvo jų džiaugsmas išvydus pražuvėlį vyrą su jų numylėtu Šrimanta, brangiausiu turtu. Meiliai pasveikino jos nuotaką. Visi suskato ruošti, kad jaunamartė būtų deramai priimta. Beveik iš kiekvieno namo nuaidėjo pučiamų kriauklių garsai. Linksmi suskambo sveikinimų šūksniai.

Žengė Khulana jaunųjų priešakyje visą kelią šlakstydamą vandenį iš sidabrinio ąsočio. Paskui ją sekė Šrimanta su savo nuotaka, Lahonos lydimi. Paskutinysis ėjo pirklys.

Iškilmingai padėkojo Lahona deivei Mangalai Čandei. Visi kaimo gyventojai buvo pakviesti dalyvauti maldose ir prasade — deivei skirtose vaišėse. Visi išgirdo istoriją, kaip dievaitė išgelbėjo Šrimantą ir jo tėvą.

Ir gyveno pirklys su dviem savo žmonom, sūnumi Šrimanta ir marčia Sušila ilgai ir laimingai.

TURINYS

ANDHROS LIAUDIES PASAKOS

Vertė Birutė Sabonienė

Andhra	5
Piktoji dvasia	5
Pastipusi žiurkė	11

ARUNAČALO IR MEGHALAJOS LIAUDIES PASAKOS

Vertė B. Sabonienė

Arunačalas, Meghalaja	14
Nepatikėki paslapties moteriai	15
Apsukrusis šingpas	16
Apie gyvulių aukojimą	17
Kaip žmonės ėmė garbinti kalno dievą	19
Pasaka apie sukčių	19

ASAMO LIAUDIES PASAKOS

Vertė B. Sabonienė

Asamas	26
Legenda apie Džamalą	26
Tedžimola	29
Karalienė Kamala Kuorė	32
Pasaka apie Tentoną	35
Pasaka apie šešis brolius ir jų sūnėną	37
Rupatilė	44

BIHARO LIAUDIES PASAKOS

Vertė Virgilijus Cepliejus

Biharas	46
Viras Kumaras	46
Pasakojimas apie Karua Čaut pasninką	47
Tilamandžanė Kumarė	51
Pats didžiausias kvailys	52
Kaip atsirado Patnos vardas	57

GUDŽARATO LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Gudžaratas	60
Gudžarato didvyriai	60
Sūnus	64

HARIANOS LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Hariana	68
Keleivio pasakojimas	68
Nedoras pagalbininkas	72
Aguročiai	73
Kvailas batsiuovys	74

HIMACALO LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Himačalas	76
Karalius Bana Bhatas	76
Darbas ir auksas	78
Budhinathas	80

KARNATAKO LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Karnatakas	82
Likimas ir Protas	82
Kvaili kaimiečiai	84
Ištikimoji princesė Lakšmė	86

KAŠMYRO LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Kašmyras	88
Vagių vadas	88
Perlai	90
Šabrangas	93
Kaip žmogus advokatą pergudravo	96
Kvailas karalius	98

KERALOS LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Kerala	101

Išsiblaškęs žentas	101
Gudrus auksakalys	102
Vaikiškas galvosūkis	103
Žmogus, laikantis už uodegos leopardą	104

MADHJOS LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Madhja	106
Gudrioji marti	106
Brangakmenių vagis	108

MAHARASTROS LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Maharaštra	116
Nepriylgstamasis lankininkas	116
Kaip Parvatė bai pergudravo plėšikus	119
Kaip atsirado bhilai	121
Deivės Lakšmės akmuo	123

MANIPŪRO, MIZORAMO, NAGALENDO IR TRIPŪRO LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Manipūras, Mizoramas, Nagalendas, Tripūras	125
Laikhuta Sangbė	125
Nuolankumas ir išdidumas	128
Fėja ir medžiotojas	129
Pasaka apie Rokepų	129
Du broliai	135
Kodėl varnėnai turi auksinius auskarus	136
Meilė ir žaibas	136

ORISOS LIAUDIES PASAKOS

Vertė V. Čepliejus

Orisa	145
Kam Dharmapada paaukojo savo gyvenimą	145
Karalius, pavadintas šlavėju	150
Kodėl britų kapitonas nusilenkė sukilėlių vadui	153
Moters kerštas	155

PANDŽABO LIAUDIES PASAKOS

Vertė Rūta Kryževičiūtė

Pandžabas	159

Princo Rasalaus nuotyčiai	159

RADŽASTANO LIAUDIES PASAKOS

Vertė R. Kryževičiūtė

Radžastanas	179
Tėvo palikimas	180
Gudrusis prekijas	183

SIKIMO LIAUDIES PASAKOS

Vertė R. Kryževičiūtė

Sikimas	187
Lama Lhatsunas Čembas	187

TAMILNADO LIAUDIES PASAKOS

Vertė R. Kryževičiūtė

Tamilnadas	191
Vidamundanas ir Kodamundanas	191
Pasaka apie šviesą	194

UTARO LIAUDIES PASAKOS

Vertė R. Kryževičiūtė

Utaras	198
Kaip Suradžmalas į dangų keliavo	199
Stebuklingoji lova	203

VAKARŲ BENGALIJOS LIAUDIES PASAKOS

Vertė R. Kryževičiūtė

Vakarų Bengalija	208
Mahua	209
Madhumala	213
Behula	217
Septyni broliai ir sesuo	223
Malanchamala	226
Pasaka apie Šrimantą	244

VIDUTINIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

Серия «Сказки мира»

КАМЕНЬ БОГИНИ ЛАКШМИ. Индийские сказки. Для среднего школьного вѳзраста. Составил П. Ц. Рой Чодхари. Перевели с английского Бируте Сабонене, Виргилиус Чяплеюс и Рута Крижявичюте. Иллюстрировала Аудроне Климене. На литовском языке.

Издательство «Витурис», 232600, Вильнюс, Альгирдо 31

DEIVES LAKSMES AKMUO. Indų pasakos. Redaktorė R. Kumžienė. Meninis redaktorius A. Klimas. Techninė redaktorė E. Vaičiulienė. Korektorės R. Sinkevičiūtė, N. Zukauskienė

ИБ № 782

Duota rinkti 1989 02 14. Pasirašyta spaudai 1989 05 16. Leidinio Nr. 719. Formatas 60×90/16. Popierius spaudos Nr. 2. Garnitūra „Baltika“, 10 punktų. Ofsetinė spauda. 16 sąl. sp. l. 33 sąl. spalv. atsp. 16,56 apsk. leid. l. Tiražas 90 000 egz. Užsakymas 3716. Kaina 90 kp. Kaina celofanuotais viršeliais 95 kp

„Vyturio“ leidykla, 232600, Vilnius, Algirdo 31

Spaudė V. Kapsuko-Mickevičiaus spaustuvė, 233000, Kaunas, Lenino pr. 23

INDIJA

